

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Δ.Π.Μ.Σ.) «ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΜΔΕ)

Διερεύνηση προοπτικών ανάπτυξης Θερμαλισμού και Τουρισμού
Ευεξίας στη Σάμο

Μοντέλο Αξιοποίησης της Ιαματικής Πηγής Ποταμίου

Πατρώνη Ιωάννα

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Δρ. Πουλάκη Πανωραία

Οκτώβριος 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πάντοτε θεωρούσα ότι η *γνώση είναι δύναμη και γηράσκω αεί διδασκόμενος* δηλαδή όσο μεγαλώνω, πάντα μαθαίνω κάτι καινούργιο σύμφωνα με το αρχαίο φιλόσοφο Σόλωνα.

Η γνώση είναι ένα δώρο στον εαυτό μας, στην κοινωνία, εξελισσόμαστε σε επαγγελματικό και προσωπικό επίπεδο, αποκτάμε μια δυναμική προσωπικότητα.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, αλλά κυρίως την μητέρα μου που πάντα είναι δίπλα μου και με δίδαξε, ότι το μυαλό μιας γυναίκας θα πρέπει να είναι το πιο όμορφο «κομμάτι» της, που θα την καθοδηγεί στη ζωή της ως γυναίκα, μάνα, σύζυγο.

Οφείλω να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου, που με ενέπνευσαν και μου έδωσαν την ευκαιρία να συμμετέχω σε αυτή την προσπάθεια αλλά κυρίως θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου Δρ. Πανωραία Πουλάκη που πάντα με κρατούσε σε πνευματική αφύπνιση και με προθυμία με κατεύθυνε, δίνοντας κουράγιο και καθοδήγηση.

Θερμές ευχαριστίες, στην τοπογράφο μηχανικό κυρία Γιοβάνη Ευτυχία, η οποία με βοήθησε με τεχνικά και χωροταξικά θέματα, στην αποτύπωση της ιδέας αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου, αλλά και στους ανθρώπους του τουρισμού της Σάμου που αφιέρωσαν το πολύτιμο χρόνο τους, και συμμετείχαν στην πρωτογενή μου έρευνα παρέχοντας σημαντικές πληροφορίες.

SUMMARY

This thesis aims to study the object of tourism and basic concepts of the theoretical framework, with a parallel investigation of the prospects for the development of forms of tourism of special interests, such as thermalism or spa tourism and wellness tourism. The case study chosen is the island of Samos, because it has an untapped thermal resource and an excellent natural environment, with a rich cultural past and present, which could be a success story, through the development of a new tourist product, *as well* as a network of successful tourism activities and alternative forms of tourism. In this research, the tourism situation in which the island is in the last few decades will be analyzed, in terms of tourist supply and demand. The interesting results of the primary research, carried out with the participation of the agencies in the tourism sector of Samos, will be presented, and concluded with the presentation of a model for the utilization of the Potami Thermal Spring, as well as proposals and strategies which, in the author's opinion, can contribute significantly to the further development of the island. The aim is not only to highlight and utilize the healing resource of Samos, to create a thermal center, connected to the history of the island, to support all forms of health and wellness prevention, but also a center for scientific research and evaluation of results, therapeutic indications and sustainable development.

In conclusion the tourism product of Samos, which is already attractive and promising be improved even more, to reach closer to its maximum potential.

Keywords: tourism, forms of tourism, Samos, thermalism, wellness tourism, development model

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία, έχει σαν στόχο την μελέτη του αντικειμένου του τουρισμού και βασικών εννοιών του θεωρητικού πλαισίου, με παράλληλη διερεύνηση των προοπτικών ανάπτυξης μορφών τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων, όπως ο θερμαλισμός ή ιαματικός τουρισμός και ο τουρισμός ευεξίας. Η μελέτη περίπτωσης που επιλέχθηκε είναι το νησί της Σάμου, γιατί διαθέτει ένα αναξιοποίητο ιαματικό πόρο και ένα εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον, με πλούσιο πολιτισμικό παρελθόν και παρόν, που θα μπορούσε να αποτελέσει ένα *success story*, μέσα από την ανάπτυξη ενός νέου τουριστικού προϊόντος, καθώς και ένα πλέγμα πετυχημένων τουριστικών δραστηριοτήτων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Στην παρούσα έρευνα, θα αναλυθεί η τουριστική κατάσταση στην οποία βρίσκεται το νησί τις τελευταίες δεκαετίες, από πλευράς τουριστικής προσφοράς και ζήτησης, θα παρουσιαστούν τα ενδιαφέροντα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας, που πραγματοποιήθηκε με την συμμετοχή των φορέων, στον κλάδο του τουρισμού της Σάμου, θα ολοκληρωθεί με την παρουσίαση ενός μοντέλου αξιοποίησης της Ιαματικής Πηγής Ποταμίου, καθώς και προτάσεις και στρατηγικές οι οποίες κατά την γνώμη της συγγραφέας μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του νησιού. Στόχος η ανάδειξη και αξιοποίηση του θεραπευτικού πόρου της Σάμου, η δημιουργία ενός θερμαλιστικού κέντρου, συνδεδεμένου με την ιστορία του νησιού, την υποστήριξη κάθε μορφής πρόληψης υγείας και ευεξίας, αλλά και ένα κέντρο, για επιστημονική έρευνα και αξιολόγηση αποτελεσμάτων, θεραπευτικών ενδείξεων και βιώσιμης ανάπτυξης.

Εν κατακλείδι, το τουριστικό προϊόν της Σάμου, το οποίο είναι ήδη ελκυστικό και πολλά υποσχόμενο να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο, ώστε να φτάσει πιο κοντά στις μέγιστες δυνατότητες του.

Λέξεις Κλειδιά: τουρισμός, μορφές τουρισμού, Σάμος, θερμαλισμός, τουρισμός ευεξίας, μοντέλο ανάπτυξης

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα Εικόνων	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	8
Εισαγωγή	8
1.1 Βασικές έννοιες τουρισμού	9
1.2. Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού & σύγχρονες τάσεις	14
1.3. Ορισμοί βασικών εννοιών μελέτης θέματος	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ανάλυση χαρακτηριστικών Θερμαλισμού & Τουρισμού ευεξίας	21
2.1 Γεωθερμία & θερμομεταλλικές πηγές, ως φυσικός πόρος	21
2.2 Θερμαλισμός ή Ιαματικός τουρισμός <i>thermalism tourism</i>	23
2.3 Τουρισμός ευεξίας <i>wellbeing tourism</i>	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	31
3.1 Θερμαλισμός και ευεξία στο Διεθνή Χώρο	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Εισαγωγή στη μελέτη περίπτωσης : Η Σάμος	49
4.1. Προφίλ και Γεωγραφική Θέση	49
4.2. Σύντομη Ιστορική διαδρομή μέχρι σήμερα	51
4.3. Το Τουριστικό προϊόν της Σάμου	53
4.4. Αποτύπωση και αξιολόγηση του προορισμού	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Η Ιαματική Πηγή Ποταμίου & Μοντέλο Αξιοποίησης	73
5.1 Ιστορική αναδρομή Ιαματικών Πηγών	73
5.2 Περιοχή μελέτης – Υφιστάμενη κατάσταση	75
5.3. Γεωγραφική θέση	76
5.3. Φυσικοχημικές παράμετροι	82
5.4. Χαρακτηρισμός Φυσικού πόρου	82
5.5. Ευαισθησία φυσικού πόρου – Πηγές ρύπανσης – Ζώνες προστασίας	83
5.6. Συμπεράσματα Υδρογεωλογικής μελέτης	86
5.7. Υγειονομική Έκθεση ενδείξεων & αντενδείξεων Ι.Π Ποτάμι Καρλοβασίου	87
5.8. Ημερολόγιο ενεργειών Ι.Π Ποταμίου	89
5.2 Πρόταση αξιοποίησης Ιαματικής Πηγής Ποταμίου	90
5.3 Περιγραφή του Μοντέλου, Ιδέας Επενδυτικού Σχεδίου	100
5.4. Μελέτη Οικονομικής Σκοπιμότητας (Prefeasibility) για την ίδρυση θερμαλιστικού κέντρου Α' Κατηγορίας στη θέση Λεπροκομείο Σάμου	102
ΜΕΡΟΣ Β	116
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Μεθοδολογία έρευνας	116
6.1. Σκοπός και στόχοι της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα	116

6.2. Ποσοτική έρευνα - Σχεδιασμός ερωτηματολογίου	117
6.3. Πληθυσμός και δείγμα της έρευνας	119
6.5. Αξιοπιστία δεδομένων – RELIABILITY VARIABLES.....	120
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ανάλυση και Αποτελέσματα έρευνας.....	122
7.1. Εισαγωγή.....	122
7.2. Αποτελέσματα Περιγραφικής Στατιστικής	122
7.3. Αποτελέσματα Επαγωγικής Στατιστικής.....	182
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.....	204
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	204
Βιβλιογραφικές αναφορές	214

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 1.1: Συνδέσεις τουρισμού με άλλες δραστηριότητες

Εικόνα 1.2: Η ιεράρχηση των αναγκών κατά τον Maslow

Εικόνα 2.1: Μοντέλο δημιουργίας & ανανεωσιμότητα γεωθερμικό πεδίου

Εικόνα 2.2: Η πολυδιάστατη έννοια της ευεξίας

Εικόνα 2.3: Οικονομικά στοιχεία παγκόσμιου κλάδου ευεξίας

Εικόνα 3.1: Κάρλοβυ Βάρυ μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO 2021

Εικόνα 3.2:Κιονοστοιχία MillColonnade

Εικόνα 3.3:Κιονοστοιχία Hot Spring

Εικόνα 3.4:Κιονοστοιχία Market

Εικόνα 3.5:Κιονοστοιχία Park

Εικόνα 3.6:Μουσείο υαλοπωλείο Moser

Εικόνα 3.7:Πορσελάνινες κούπες

Εικόνα 3.8: Ζακοπάνε και ιαματικά λουτρά

Εικόνα 3.9:Σπήλαιο αλατιού

Εικόνα 3.10:Θάλαμος αλατιού με καταρράκτη

Εικόνα 3.11: Εγκαταστάσεις από τους χώρους του *Chocholowskie Termy*

Εικόνα 3.12:Εγκαταστάσεις υδροθεραπευτηρίου ΕΟΤ

Εικόνα 3.13: Δημοτική παραλία με ιαματικά νερά.

Εικόνα: 3.14 Εξωτερικές εγκαταστάσεις Λουτρά Πόζαρ

Εικόνα 4.1: Χάρτης Σάμου

Εικόνα 4.2: Καταφύγια Άγριας Ζωής, Περιοχές Natura 2000 & Ακτές με Γαλάζιες Σημαίες στη Σάμο

Εικόνα 5.1: (Επάνω) Κτηματολογικό διάγραμμα με τις περιοχές πέριξ των θερμών πηγών. (κλ. 1:1.000, πηγή:αρχείο Δήμου Σάμου). (Κάτω) Μεγέθυνση της περιοχής της σήραγγας και των εκβολών των θερμών υδάτωνστην παραλία

Εικόνα 5.2: Στενή περιοχή μελέτης, πηγή Ποτάμι, Δήμου Σάμου. ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΕ

Εικόνα 5.3: Παραλία Ποτάμι από την πλευρά της πηγής και δεξιά η είσοδος της πηγής

Εικόνα 5.4: Σημερινή άποψη πηγής Ποτάμι, (Αριστερά) Τμήμα της επενδυμένης σήραγγας (δεξιά) και (δεξιά) πρώτος λάκκος

Εικόνα 5.6.: Ζώνες προστασίας πηγής Ποτάμι, Δήμου Σάμου. (κλίμακα 1:5.000).

Εικόνα 5.7: Πιστοποιητικό μέτρησης ραδιενέργειας της Ιαματικής Πηγής Σάμου

Εικόνα 5.8: Άποψη περιοχής από θέση Λεπροκομείο

Εικόνα 5.9: Τοπογραφικό διάγραμμα έκτασης 8.318,90m² Θέση Λεπροκομείο Δυτ. Σάμου

Εικόνα 5.10: Αεροφωτογραφία κτηρίου Λεπροκομείου

Εικόνα 5.11: Το κτίριο του Λεπροκομείου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Ο τουρισμός ως δραστηριότητα αποτελεί ένα πολυσύνθετο φαινόμενο με πολλές κοινωνικοοικονομικές, ψυχολογικές, πολιτικές, οικολογικές και τεχνολογικές προεκτάσεις. Η βιωσιμότητά του, χρήζει μέτρα και πολιτικές που θα λειτουργήσουν ως καταλύτη, για την αναζωογόνηση και την βελτίωση της περιοχής που διερευνάμε και την χάραξη στρατηγικού σχεδιασμού.

Με την παρούσα έρευνα, επιχειρείται η διερεύνηση προοπτικών ανάπτυξης ενός συμπληρωματικού τουριστικού προϊόντος, του Θερμαλισμού και τουρισμού ευεξίας στη Σάμο, μέσα από την ανάδειξη του υπάρχοντος φυσικού και αναξιοποίητου ιαματικού πόρου για την δημιουργία ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος στη περιοχή της Δυτικής Σάμου.

Η μεθοδολογία που ακολουθείται είναι ο συνδυασμός τόσο της πρωτογενούς όσο και της δευτερογενούς έρευνας. Η επιλογή του προορισμού για την εκπόνηση της διπλωματικής, έγινε όχι μόνο γιατί αποτελεί τον τόπο καταγωγής της συγγραφέας αλλά γιατί η Σάμος αποτελεί ένα ενδιαφέρον μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης, με πολλές προοπτικές και δυνατότητες. Μέσα από την δευτερογενή και την πρωτογενή έρευνα από την οποία προέκυψε και η S.W.O.T Analysis, αντλήθηκαν χρήσιμες πληροφορίες που θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναυσμα για την λήψη αποφάσεων, δεδομένου ένα ποσοστό της τάξεως του 24,5% των ερωτώμενων δεν γνώριζαν την ύπαρξη της ιαματικής πηγής Ποταμίου, στην Σάμο.

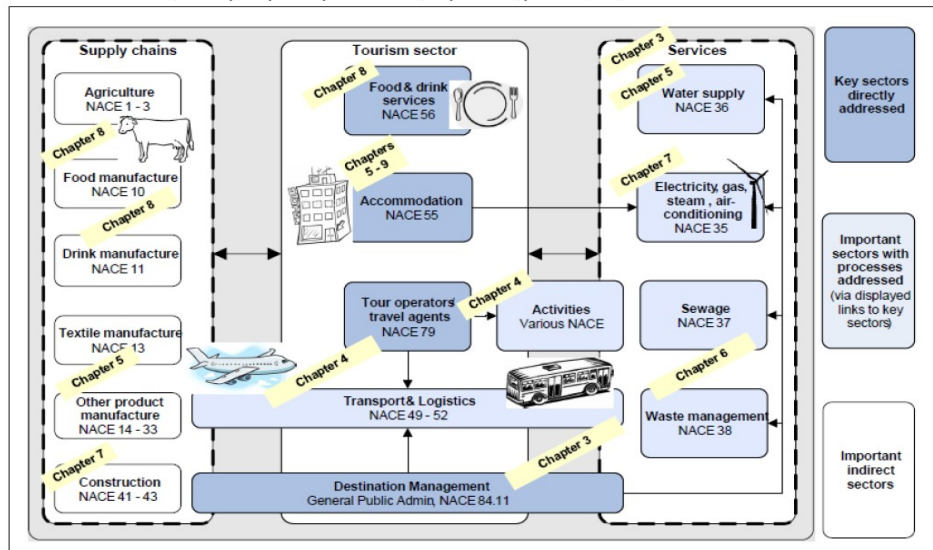
Η δομή της παρούσας έρευνας, αποτελείται από οκτώ (8) κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εισαγωγή στον τουρισμό, σε βασικές θεωρητικές έννοιες και μορφές τουρισμού. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται εκτενή αναφορά, στην ανάλυση των χαρακτηριστικών Θερμαλισμού & τουρισμού ευεξίας. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται ο Ιαματικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας στο διεθνή χώρο και στην Ελλάδα. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται εισαγωγή στην μελέτη περίπτωσης, η Σάμος, στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται ιστορική αναδρομή του φυσικού πόρου την Ιαματική Πηγή και προτείνεται το μοντέλο ανάπτυξης της Ιαματικής Πηγής Ποταμίου Σάμου. Στο έκτο κεφάλαιο, αναλύεται η μεθοδολογία της έρευνας, στο έβδομο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας και στο όγδοο προτάσεις και συμπεράσματα.

1.1 Βασικές έννοιες τουρισμού

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού UNWTO (1993) όρισε τον τουρισμό, ως «φαινόμενο που προκύπτει από τις προσωρινές επισκέψεις ή παραμονές ατόμων εκτός του μόνιμου τόπου κατοικίας τους, για οποιοδήποτε λόγο πέρα από την απασχόληση τους με αμοιβή από τον τόπο επίσκεψης» και τους τουρίστες ως «τα άτομα που ταξιδεύουν και μένουν σε μέρη διαφορετικά από το συνηθισμένο περιβάλλον τους, για διάστημα όχι μεγαλύτερο ενός συνεχούς έτους, για αναψυχή, εργασία και άλλους λόγους, που όμως δε σχετίζονται με την εξάσκηση οποιοσδήποτε δραστηριότητας αμείβεται από τον τόπο επίσκεψής τους».

Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού UNWTO, το έτος 2019 ταξίδεψαν 1,4 δισεκατομμύρια άνθρωποι και τα τουριστικά έσοδα παγκοσμίως ξεπέρασαν τα 1,7 τρισεκατομμύρια δολάρια. Η έκθεση της Air Transport Action Group (ATAG, 2020), αναφέρει ότι το 58% των διεθνών τουριστών ταξίδεψε αεροπορικώς το 2018 (εποχή πριν την πανδημία COVID-19) έναντι 35% το 1980. Η εξέλιξη των αερομεταφορών είχε δυναμική επίδραση στον τουριστικό κλάδο αφού δημιούργησε 19,6 εκατομμύρια θέσεις εργασίες και είχε πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα της τάξεως 44,8 εκατομμύρια θέσεις εργασίας σε τομείς σχετικά με την διαμονή, εστίαση, ψυχαγωγία στο χώρο του τουρισμού επιφέροντας 1 τρισεκατομμύριο δολάρια στο παγκόσμιο ΑΕΠ (ATAG, 2020).

Εικόνα 1.1: Συνδέσεις τουρισμού με άλλες δραστηριότητες

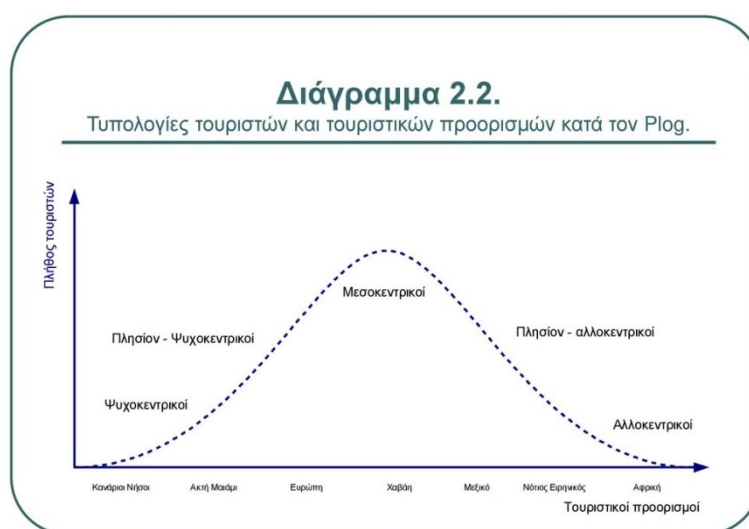

Πηγή: Εργαστήριο τοπικής & νησιωτικής ανάπτυξης (Σπιλάνης Ι.)

Η διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται σε πολλούς τύπους τουριστών, εστιάζοντας στη ψυχολογία και στα κίνητρα, που καθορίζουν τις ανθρώπινες συμπεριφορές. Οι

κυριότερες τυπολογίες είναι του *Gray*, που διακρίνει δύο τύπους τουριστών: τους *λάτρεις του ταξιδιού* και τους *λάτρεις του ήλιου*, του *Cohen* που διακρίνει τέσσερις τύπους τουριστών: τον *οργανωμένο μαζικό τουρίστα*, τον *ανεξάρτητο μαζικό τουρίστα*, τον *εξερευνητή τουρίστα*, τον *περιηγητή τουρίστα*, του *Plog* που διακρίνει τους *ψυχοκεντρικούς τουρίστες*, *αλλοκεντρικούς*, *μεσοκεντρικούς* σχεδόν *ψυχοκεντρικούς*, *σχεδόν αλλοκεντρικούς* και κατ' επέκταση αντίστοιχους τόπους προορισμών παρουσιάζοντας της *θεωρία τύπων προσωπικότητας* (theory of personal types) βασισμένη στη ψυχογραφική συμπεριφορά.

Διάγραμμα 1.1: Τυπολογίες τουριστών και τουριστικών προορισμών κατά τον Plog

Πηγή: Plog, 1974

Τα τουριστικά κίνητρα λοιπόν, οι ψυχολογικές και πνευματικές δηλαδή τάσεις που παρακινούν τα άτομα να επισκεφτούν ένα τόπο για να ικανοποιήσουν τις τουριστικές ανάγκες και επιθυμίες, εστιάζουν στις παρακάτω τρεις κύριες περιοχές (Λαγός, 2005:156):

- ✓ Τις δραστηριότητες ως κίνητρο (activities as motivation)
- ✓ Τις ψυχολογικές ανάγκες (psychological needs)
- ✓ Την προσέγγιση του κύκλου ζωής (lifecycle approach)

Σύμφωνα με την *θεωρία των ιεραρχημένων κινήτρων του Maslow* (1943), υπάρχει μια πυραμιδωτή ιεράρχηση των ανθρώπινων αναγκών σε φυσιολογικές, ασφάλειας, κοινωνικές, αυτοεκτίμησης και αυτοπραγμάτωσης, ιδιαίτερη χρήσιμη, διότι γίνεται κατανοητό ότι κανένας δεν θα αναπτύξει τουριστικές δραστηριότητες αν δεν έχει εξασφαλίσει πρώτα τα προς το ζην. Η θεωρία αυτή βασίζεται στη λογική ότι οι

άνθρωποι έχοντας καλύψει τις βασικές βιολογικές ανάγκες για πείνα, δίψα, ξεκούραση, ενδιαφέρονται να καλύψουν τις ψυχολογικές και κοινωνικές τους ανάγκες προκειμένου να μεταβούν στην μέγιστη ολοκλήρωση των επιθυμιών τους και άυλων αναγκών καθώς και αυτή της αυτοπραγμάτωσης.

Εικόνα 1.2: Η ιεράρχηση των αναγκών κατά τον Maslow

Πηγή: Maslow(1954)

Ο τουρισμός διακρίνεται σε τρεις γενικές μορφές (Λαγός-Λιαργκόβας, 2003:68-73) που σχετίζονται με τα κίνητρα και τις ανάγκες των ανθρώπων, που τους ωθούν να κάνουν ταξίδια:

Τον *μαζικό τουρισμό*, *mass tourism* που είναι και η παραδοσιακή αγορά και σχετίζεται με τον οργανωμένο τρόπο μετακίνησης, τον *τουρισμό των ειδικών ενδιαφερόντων*, *special interest tourism*, που σχετίζεται με τα κοινά ειδικά ενδιαφέροντα των ανθρώπων και τον *εναλλακτικό τουρισμό*, *alternative tourism* που σχετίζεται με ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών. Ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα τα κοινά ειδικά ενδιαφέροντα των ανθρώπων όπως η αναζήτηση νέων συγκινήσεων η φυσιολατρία, ο πολιτισμός κ.α. ενώ ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ο διαφορετικός τρόπος των διακοπών που συνδέεται με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, του φυσικού περιβάλλοντος και την αναζήτηση νέων τρόπων ζωής. Οι μορφές αυτές τουρισμού ομαδοποιούνται σε

πλέγματα δραστηριοτήτων με κριτήρια τα κοινά χαρακτηριστικά τους όπως βουνό, θάλασσα, υγεία κλπ.

Στην συνέχεια παρουσιάζεται η ταξινόμηση των μορφών τουρισμού με βάση το κυρίαρχο κίνητρο.

Πίνακας 1.1: Ταξινόμηση μορφών τουρισμού

 Κυρίαρχο κίνητρο	Μορφή τουρισμού
1)Επαφή με το φυσικό περιβάλλον & ύπαιθρο	<ul style="list-style-type: none"> • Οικοτουρισμός • Αγροτουρισμός • Ορεινός τουρισμός • Χιονοδρομικός τουρισμός • Παρατήρηση της φύσης
2) Πολιτισμός	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτιστικός τουρισμός • Θρησκευτικός τουρισμός • Αγροτουρισμός • Γαστρονομικός τουρισμός • Οινοτουρισμός • Βιομηχανικός τουρισμός • Θαλάσσιος τουρισμός
3) Επαγγελματικοί λόγοι	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεδριακός τουρισμός • Εκθεσιακός τουρισμός • Τουρισμός κινήτρων • Επαγγελματικά ταξίδια
4) Επαφή με το θαλάσσιο χώρο	<ul style="list-style-type: none"> • Θαλάσσιος τουρισμός (κρουαζιέρα, ιστιοπλοΐα κ.α.)
5) Κοινωνικοί λόγοι	<ul style="list-style-type: none"> • Υγείας (ιαματικός τουρισμός, ευεξίας) • Ιατρικός (τουρίστες με ειδικές ανάγκες π.χ. αιμοκάθαρση κ.α.) • Κοινωνικός τουρισμός • Άτομα με ειδικές ανάγκες • Άτομα τρίτης ηλικίας
6) Άθληση	<ul style="list-style-type: none"> • Αθλητικός τουρισμός • Μεγάλες διοργανώσεις (συμμετοχή ή παρακολούθηση)

Πηγή: Επεξεργασία προσαρμογή: Π. Μοίρα

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν πέρα από την προσβασιμότητα, τις διευκολύνσεις, την εικόνα του τόπου προορισμού και την τιμή του τουριστικού προϊόντος είναι και τα *θέλητρα* του τόπου προορισμού (φυσικά, κατασκευασμένα, πολιτιστικά και κοινωνικά), τα στοιχεία εκείνα δηλαδή που υπάρχουν μέσα στον περιβάλλον του τόπου προορισμού τα οποία ξεχωριστά και σε συνδυασμό λειτουργούν ως αρχικό κίνητρο για τον τουριστικό προορισμό (Λαγός και Διονυσοπούλου, 2000:409).

Είναι δόκιμο να αναφέρουμε, ότι οι τουριστικοί προορισμοί έχουν το δικό τους κύκλο ζωής που σύμφωνα με τον Bulter (1980) περιλαμβάνει τα εξής στάδια την εξερεύνηση, την εμπλοκή, την ανάπτυξη, την εδραίωση-παγίωση, την στασιμότητα. Το επόμενο στάδιο της στασιμότητας είναι η αναζωογόνηση, η σταθεροποίηση και η παρακμή. Η εξέλιξη των τουριστικών προορισμών σύμφωνα με τον Δρ. Παπαθεοδώρου (2004) διαχωρίζεται σε βραχυχρόνια και μακροχρόνια ενώ και οι ίδιοι οι προορισμοί διαχωρίζονται και λειτουργούν διαφορετικά όταν πρόκειται για προορισμούς περιφερειακούς από ότι όταν πρόκειται για κεντρικούς. Υπάρχουν βέβαια παραδείγματα προορισμών που παράκαμψαν κάποια στάδια και αύξησαν τις ταμιακές τους ροές εν μια νυκτί, όπως εκείνο των νησιών *Phi Phi*, νησιωτικό σύμπλεγμα στην Ταϊλάνδη τα οποία έγιναν γνωστά από την ταινία *The Beach*(2000).

Διάγραμμα 1.2: Τα στάδια της εξέλιξης του κύκλου ζωής ενός τουριστικού προορισμού κατά τον Bulter

Πηγή :Δημήτρης Λαγός

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα έντονη είναι η θέση, ότι η ύπαρξη ενός καθαρού και υγιούς περιβάλλοντος αποτελεί πλέον βασική προϋπόθεση για την ποιότητα ζωής του ανθρώπου και την ευημερία της κοινωνίας, γενικότερα. Στόχος παγκοσμίως είναι η αειφόρος ανάπτυξη του τουρισμού, με ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων και πάνω σε αυτή την κατευθυντήρια γραμμή χαράζουν τα κράτη τις πολιτικές τους.

Η Agenda 2030, για την βιώσιμη ανάπτυξη υιοθετήθηκε κατά την 70^η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και περιλαμβάνει ένα σχέδιο δράσης με 17

στόχους που σχετίζονται με τον άνθρωπο, τον πλανήτη και αποτελούν συλλογική προσπάθεια για ένα κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα.

1.2. Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού & σύγχρονες τάσεις

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν πετυχημένα σύγχρονα παραδείγματα Ε.Ε.Μ.Τ με μια σύντομη επισκόπηση βασικών χαρακτηριστικών και ενδεικτικών πετυχημένων περιπτώσεων.

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αγροτουρισμός αφορά το τουριστικό προϊόν που επιτρέπει στους επισκέπτες να βιώσουν / να συμμετέχουν στο δραστηριότητες/πρακτικές, στις παραδόσεις και στον τρόπο ζωής των τοπικών αγροτικών κοινοτήτων.

Πίνακας 1.2: Χαρακτηριστικά αγροτουρισμού

Διαμονή σε αγροτοκατοικία	 Αγρο-οικολογικές δραστηριότητες	 Επιπλέον πληροφορίες
<ul style="list-style-type: none"> • Κάμπινγκ ή σκηνές • Κοινοτικοί ξενώνες • Οικογενειακοί ξενώνες • Αγροκτήματα • Τοπικές οικογένειες • Αγρο- bed & breakfast ή μικρά ξενοδοχεία <p>Ενδεικτικές επιτυχημένες περιπτώσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αγροτουρισμός Βαρκελώνης • Δίκτυο αγροτουρισμού Γαλλίας • Αγροτουρισμός Ιταλίας 	<p>Παρατήρηση ζώων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ταξίδια με βάρκα • Πεζοπορία ή ποδηλασία • Ιππασία • Περιηγήσεις / εκδρομές (π.χ. σε χωριά, οινοποιεία, αγροκτήματα) • Διαδραστικά εργαστήρια (π.χ. χειροτεχνία ή μαγειρική) <p>Βασικά σημεία ενδιαφέροντος</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αρχαιολογικοί χώροι / πολιτιστικοί χώροι ενδιαφέροντος / κέντρα και μουσεία • Πολιτιστική και γαστρονομική κληρονομιά και άλλες διαδρομές / μονοπάτια • Καταφύγια άγριας ζωής • Αγροτών / Βιοτεχνών ενώσεις • (Λαϊκές αγορές) 	<p>Βασικοί μοχλοί για την άνοδο του Αγροτουρισμού</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ανάγκη ενσωμάτωσης πτυχών της τοπικής κουλτούρας και παράδοσης σε ένα ταξίδι 2. Ανάγκη για μοναδικές και γνήσιες εμπειρίες που συνδέονται με τον τοπικό τρόπο ζωής και την τοπική κοινότητα 3. Ανάγκη να αποσπαστεί από την τεχνολογία, να περάσει χρόνο με την οικογένειά του και επανασύνδεση με το φυσικό περιβάλλον και την παράδοση 4. Αυξημένο ενδιαφέρον και σεβασμός για την πηγή και τον τρόπο παραγωγής των προϊόντων διατροφής 5. Χρήση τεχνολογικών εργαλείων για αναζήτηση πληροφοριών για τουριστικά προϊόντα και εμπειρίες και για προγραμματισμό ταξιδιού <p>Βέλτιστες πρακτικές</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εξειδικευμένα ταξιδιωτικά γραφεία • Πιστοποίηση αγροτουριστικών

		καταλυμάτων • Συνεργασίες / δίκτυα παρόχων και παραγωγών αγροτουρισμού
--	--	---

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Οικοτουρισμός είναι ένα εξειδικευμένο προϊόν που συνδυάζει δραστηριότητες / εμπειρίες τουρισμού περιπέτειας, Αγροτουρισμού, Αθλητισμού & Τουρισμού Δραστηριοτήτων, Πολιτιστικού & Θρησκευτικού Τουρισμού με βιωσιμότητα, ευαισθητοποίηση και προστασία του περιβάλλοντος. Αναμένεται να αναπτυχθεί, καθώς οι καταναλωτές στρέφονται σε πιο βιώσιμες μορφές τουρισμού

Πίνακας 1.3: Χαρακτηριστικά οικοτουρισμού

 Οικοτουριστικές δραστηριότητες	Ομάδες πελατών	 Επιπλέον πληροφορίες
<ul style="list-style-type: none"> • Περιηγήσεις στη φύση (π.χ. εθνικά πάρκα, ηφαίστεια) • Παρατήρηση χλωρίδας και πανίδας (π.χ. παρατήρηση πουλιών/παρατήρηση φαλαινών) • Ψάρεμα / ψάρεμα • Κυνήγι • Ποδηλασία • Πεζοπορία • Σπηλαιολογία • Ιππασία • Καταδύσεις και κολύμβηση με αναπνευστήρα • Σαφάρι • Παρατηρώντας τα αστέρια • Χειμερινά σπόρ • Εκδρομές σε αρχαιολογικούς χώρους / ιστορικά μνημεία και παρακολούθηση τοπικών φεστιβάλ / εμποροπανηγύρεων • Κάμπινγκ • Γνωριμία με τους ντόπιους • Παραμονή στα παραδοσιακά <p>Ενδεικτικές επιτυχημένες περιπτώσεις</p>	<p>Μεγαλύτεροι Οικοτουρίστες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Άτομα ηλικίας 50-70 ετών, με άφθονο χρόνο και εισόδημα για ταξίδια, με ανώτερη εκπαίδευση • Αναζητούν γνήσιες και μοναδικές εμπειρίες, πολυτέλεια και άνεση και είναι πρόθυμοι να πληρώσουν (π.χ. διαμονή σε πολυτελή οικολογικά κατοικίες) <p>Νέοι Οικοτουρίστες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Άτομα ηλικίας 25-50 ετών, με περιορισμένο χρόνο και εισόδημα, επαγγελματίες, με ανώτερη εκπαίδευση και αυξημένη περιβαλλοντική συνείδηση <p>Προτιμήσεις των καταναλωτών</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο κύριος μοχλός ανάπτυξης για τον Οικοτουρισμό είναι η στροφή των ταξιδιωτών προς ένα περισσότερο μοντέλο 	<p>Κύρια κανάλια διανομής</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ταξιδιωτικά γραφεία τουρισμού ηλικιωμένων και περιπέτειας • Ταξιδιωτικά γραφεία Οικοτουρισμού • Διαδικτυακά ταξιδιωτικά γραφεία (ΟΤAs) • Εξειδικευμένα διαδικτυακά ταξιδιωτικά γραφεία • Άμεσες πωλήσεις (τοπικές επιχειρήσεις, DMC) <p>Βέλτιστες πρακτικές</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εφαρμογή πρακτικών βιωσιμότητας • Πιστοποίηση παρόχων προϊόντων • Ψηφιακές πλατφόρμες διαφήμισης & προώθησης προϊόντων και εμπειριών Οικοτουρισμού • Ενδεικτικές επιτυχημένες περιπτώσεις

<ul style="list-style-type: none"> • Ceres EcoLabe • Πράσινο Σχέδιο Σλοβενικού Τουρισμού (GSST) • WILDSEA Europe 	βιώσιμης κατανάλωσης.	
---	-----------------------	--

Πηγή: CBI | UK Ministry of Foreign Affairs, Booking.com, Deloitte Analysis

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Sports & Activities Tourism είναι ένα εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν που περιλαμβάνει τουρισμό περιπέτειας, τουρισμό αθλητικών εκδηλώσεων και κατασκηνώσεις κατάρτισης

Πίνακας 1.4: Χαρακτηριστικά αθλητικού τουρισμού

Τουρισμός Περιπέτειας	Αθλητικές Εκδηλώσεις & Προπονητικές Κατασκηνώσεις	Επιπλέον πληροφορίες
<ul style="list-style-type: none"> • Ένα στυλ ταξιδιού που απομακρύνει τους ανθρώπους από το κανονικό τους περιβάλλον για περισσότερες από είκοσι τέσσερις ώρες –αλλά όχι περισσότερο από ένα χρόνο– και περιλαμβάνει τουλάχιστον δύο από τις ακόλουθες τρεις εμπειρίες: σωματική δραστηριότητα, επισκέψεις στη φύση και πολιτιστικές αναζητήσεις • Μπορεί να περιλαμβάνει υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες, χειμερινό/χιονοδρομικό τουρισμό και γενική αεροπορία • Το μέγεθος της αγοράς του τουρισμού περιπέτειας το 2019 ήταν 678 εκατομμύρια δολάρια • Χωρίζεται σε ήπιο και ακραίο τουρισμό περιπέτειας • Ενδεικτικές επιτυχημένες περιπτώσεις <ul style="list-style-type: none"> • Καταλονία • Πορτογαλίας • Σλοβενίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Τουρισμός αθλητικών εκδηλώσεων: Περιλαμβάνει τόσο τουρίστες που ταξιδεύουν για να παρακολουθήσουν αθλητικές εκδηλώσεις ως θεατές, οι οποίοι ταιριάζουν την ώρα των διακοπών τους με συγκεκριμένα αθλητικά γεγονότα, όσο και ομάδες αθλητών, μεμονωμένων αθλητών, αποστολών, τεχνικού προσωπικού και δημοσιογράφων, που ταξιδεύουν για να συμμετάσχουν σε αθλητικών εκδηλώσεων και παρατείνουν την παραμονή τους στον χώρο όπου διεξάγεται η αθλητική εκδήλωση. • Προπονητικές κατασκηνώσεις: Περιλαμβάνει επισκέψεις επαγγελματιών ή/και ερασιτεχνικών ομάδων/αθλητών σε μια τοποθεσία, κυρίως με γνώμονα τη συμμετοχή τους σε προγράμματα προετοιμασίας και θεραπείας 	<ul style="list-style-type: none"> • Στροφή των καταναλωτών στην υγεία και ευεξία, τα ταξίδια κατάδυσης και την επαφή με τη φύση • Υψηλή εμπορευματοποίηση και αυξημένο ενδιαφέρον των καταναλωτών για τα διεθνή αθλήματα εκδηλώσεις • Αυτό το τουριστικό προϊόν αποτελεί βασικό πυλώνα στον στρατηγικό σχεδιασμό για την τουριστική ανάπτυξη ανταγωνιστικών προορισμών (π.χ. Σλοβενία, Καταλονία, Πορτογαλία) • Βέλτιστες πρακτικές <ul style="list-style-type: none"> • Υψηλής ποιότητας υποδομές για αθλητικό και τουρισμό περιπέτειας (π.χ. ειδικές/δημόσιες αθλητικές υποδομές, καταλύματα, σήμανση μονοπατιών και ποδηλατικών διαδρομών) • Πιστοποιήσεις • Εξειδικευμένες ψηφιακές πλατφόρμες για τη διαφήμιση & την προώθηση του προϊόντος • Επιτυχής διοργάνωση και φιλοξενία αθλητικών εκδηλώσεων με παγκόσμια απήχηση

Πηγές: Ελληνικό Υπουργείο Τουρισμού, Adventure Travel Trade Association, UNWTO, Indecat, Σλοβενικό Τουριστικό Συμβούλιο, Allied Market Research

ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Γαστρονομικός Τουρισμός είναι ένα συμπληρωματικό προϊόν που αφορά τη συμμετοχή σε γαστρονομικές εμπειρίες / δραστηριότητες και κέρδη

- Είναι η ολιστική δραστηριότητα που πηγάζει από τη συμμετοχή των επισκεπτών σε γαστρονομικές εμπειρίες, όπως ένα οριζόντιο στοιχείο που εμπλουτίζει και ενισχύει όλες τις μορφές του τουριστικού προϊόντος.
- Ο οινοτουρισμός περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας, ξενάγησης, φιλοξενίας και εστίασης σε χώρους που συνδέονται με εγκαταστάσεις οινοποίησης ή/και οινοπαραγωγής (αμπελώνες). Οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται σε συνδυασμό με δραστηριότητες που σχετίζονται με την αμπελοκαλλιέργεια και την οινοποίηση.

Πίνακας 1.5: Χαρακτηριστικά γαστρονομικού τουρισμού

 Γαστρονομικός τουρισμός & αναπτυξιακές τάσεις	Επιπλέον πληροφορίες
<ul style="list-style-type: none"> • Μετατόπιση καταναλωτικών συνηθειών & εταιρικών πρακτικών προς τη βιωσιμότητα • Παροχή εξατομικευμένων υπηρεσιών και στροφή σε γνήσιες εμπειρίες εμπάπτισης που περιλαμβάνουν υγιεινή διατροφή και δημιουργικές προσεγγίσεις τοπικής κουζίνας • Αύξηση των συνεργασιών μεταξύ του αγροδιατροφικού τομέα και του τουρισμού • Σύνδεση γνησιότητας με παραδοσιακά και σύγχρονα τοπικά προϊόντα και εδέσματα και ενασχόληση των σεφ ως πρεσβευτών τουριστικών προορισμών για διαφημιστικούς και προωθητικούς σκοπούς • Υψηλότερη κατάταξη πόλεων (και street food) στις προτιμήσεις των τουριστών γαστρονομίας • Ανάπτυξη της γαστρονομίας ως βασικής πτυχής της τουριστικής εμπειρίας για νεότερες γενιές ταξιδιωτών και προβολή και προώθηση προϊόντων και εδεσμάτων στο Instagram • Ενίσχυση της πρόσβασης σε τοπικά προϊόντα μέσω αστικών αγροκτημάτων και υψηλότερη ενσωμάτωση της τεχνολογίας στις εγκαταστάσεις εστιατορίων • Επέκταση της παροχής γαστρονομικών εμπειριών σε σπίτια κατοίκων μέσω της οικονομίας του διαμοιρασμού πλατφόρμες • Εξειδικευμένες στρατηγικές για την ενίσχυση του γαστρονομικού τουρισμού από εθνικούς/περιφερειακούς τουριστικούς οργανισμούς και υλοποίηση προγραμμάτων για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων προϊόντων Γαστρονομίας Τουρισμού σε συνεργασία με τουριστικούς, αγροδιατροφικούς συλλόγους και επιχειρήσεις. 	<p>Βέλτιστες πρακτικές</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καθιέρωση γαστρονομικής ταυτότητας • Πιστοποιήσεις /ετικέτες ποιότητας • Γαστρονομικές εμπειρίες • Τοπικά προϊόντα • Ψηφιακά εργαλεία / πλατφόρμες • Θεματικές υποδομές <p>Ενδεικτικές επιτυχημένες περιπτώσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καταλονία • Σλοβενίας • Σχέδιο δράσης για τον οινοτουρισμό της Πορτογαλίας

Πηγές: World Food Travel Association, Γαστρονομία ως οδηγός για την ενίσχυση της εμπειρίας των ταξιδιωτών και την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος | ΙΝΣΕΤΕ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Το Senior Tourism είναι ένα δευτερεύον τουριστικό προϊόν το οποίο αναμένεται να αναπτυχθεί σημαντικά, κυρίως λόγω των παγκόσμιων δημογραφικών αλλαγών. Υπό το πρίσμα αυτό, οι τουριστικές επιχειρήσεις και οι προορισμοί προσαρμόζουν τα προϊόντα, τις υπηρεσίες και τις υποδομές τους προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες των ηλικιωμένων ταξιδιωτών.

Πίνακας 1.6: Χαρακτηριστικά τουρισμού τρίτης ηλικίας

 Τουρισμός Ηλικιωμένων	 Επιπλέον πληροφορίες
<p>Κατηγορίες Δραστηριοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αθλητισμός, π.χ. ποδηλασία, γκολφ, σκι, ιππασία, ψάρεμα, ιστιοπλοΐα, εκδρομές - Γαστρονομία, π.χ. γευσιγνωσία κρασιού / γευσιγνωσία τοπικών φαγητών και ποτών - Ευεξία, π.χ. γιόγκα, ιαματικές πηγές, αρωματοθεραπεία, σάουνα, θεραπευτικό μασάζ - Διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και επισκέψεις σε πολιτιστικά μνημεία/μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, θρησκευτικά ναούς και άλλα σημεία ενδιαφέροντος πολιτιστικής κληρονομιάς - Ταξίδια στη φύση και αλληλεπίδραση με τον τοπικό πληθυσμό και έθιμα-παραδόσεις - Δραστηριότητες αναψυχής, π.χ. επιτραπέζια παιχνίδια με συνομηλίκους, θέατρο - Υπηρεσίες υγείας και καλές υπηρεσίες μεταφορών 	<p>Βασικοί μοχλοί ανάπτυξης</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η γήρανση του πληθυσμού παγκοσμίως • Ανάπτυξη της οικονομίας του αργύρου, σημαντικός παράγοντας για την ελκυστικότητα του τουρισμού ηλικιωμένων • Υπηρεσίες ιατρικής περίθαλψης σε προορισμούς (π.χ. εξειδικευμένη γηριατρική περίθαλψη και σύστημα υγειονομικής περίθαλψης) <p>Βέλτιστες πρακτικές</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κίνητρα σε ηλικιωμένους (π.χ. επιδοτήσεις, φορολογικά κίνητρα) για ταξίδια στον τουρισμό • Προορισμοί κατά τη διάρκεια της χαμηλής περιόδου (ή/και για μετεγκατάσταση) • Δημιουργία και προώθηση ειδικών τουριστικών πακέτων για ηλικιωμένους τουρίστες με σκοπό την αύξηση της τουριστικής ζήτησης σε λιγότερο ανεπτυγμένους προορισμούς

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΥΕΞΙΑΣ

Ο τουρισμός ευεξίας βρίσκεται σε συνεχή αναπτυξιακή πορεία και τάση και αναπτύσσεται αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο. Συνοπτικά αναφέρουμε τα βασικά χαρακτηριστικά:

Πίνακας 1.7: Χαρακτηριστικά τουρισμού ευεξίας

 Τουρισμός Ευεξίας	Ομάδες πελατών	 Επιπλέον πληροφορίες
<div style="text-align: center;"> </div> <div style="text-align: center; background-color: #e1f5fe; padding: 5px;"> Ενδεικτικές επιτυχημένες περιπτώσεις </div> <ul style="list-style-type: none"> • Switzerland • Relais Termal • Belvita Hotels & Vitalpina Hotels <div style="text-align: center; background-color: #e1f5fe; padding: 5px;"> Βέλτιστες πρακτικές </div> <ul style="list-style-type: none"> • Ολοκληρωμένο και πιστοποιημένο προϊόν ευεξίας • Αλυσίδες ιαματικών πηγών / λουτρών • Εξειδικευμένες μάρκες ξενοδοχείων 	<ul style="list-style-type: none"> • Πρωτεύοντες τουρίστες ευεξίας, που βλέπουν την ευεξία ως τον πρωταρχικό και μοναδικό λόγο / οδηγό κατά την επιλογή του προορισμού τους. • Δευτερεύοντες τουρίστες ευεξίας, που επιθυμούν να συμπεριλάβουν ευεξία ή να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες ευεξίας κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους (89% των ταξιδιών και 86% των χρημάτων που δαπανώνται για τουρισμό ευεξίας). 	<div style="text-align: center; background-color: #e1f5fe; padding: 5px;"> Προτιμήσεις καταναλωτών & βασικές τάσεις </div> <ul style="list-style-type: none"> • Αυξανόμενη μεσαία τάξη • Επιθυμία να υιοθετήσετε έναν τρόπο ζωής που να είναι σύμφωνος με την ευεξία • Αυξανόμενο ενδιαφέρον για ταξίδια κατάδυσης • Ενσωμάτωση πτυχών και εμπειριών ευεξίας στα προϊόντα και τις υπηρεσίες των τουριστικών παρόχων • Σύνδεση του τουρισμού ευεξίας στην Ευρώπη με ιαματικές πηγές / ιαματικές πηγές

1.3. Ορισμοί βασικών εννοιών μελέτης θέματος

Στα πλαίσια του τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων έχει αναπτυχθεί ο τουρισμός υγείας (health tourism) σύμφωνα με τον οποίο τα ταξίδια συνδέονται με την βελτίωση της ανθρώπινης υγείας. Είναι δηλαδή άτομα που μετακινούνται κατόπιν ελεύθερης επιλογής για λόγους αναψυχής αλλά επιλέγουν προορισμό που παρέχει σ' αυτούς εξειδικευμένες ιατρικές υπηρεσίες, ώστε να είναι σε θέση να απολαύσουν τις διακοπές τους (Μοίρα & Μυλωνόπουλος, 2014:20-21). Στην ειδική αυτή κατηγορία εντάσσεται ο ιαματικός ή θερμαλιστικός τουρισμός, *thermalism tourism*, ιατρικός τουρισμός, *medical tourism* και ο τουρισμός ευεξίας *wellbeing tourism*.

Ο *Θερμαλισμός, thermalism* είναι ένα πλέγμα καλά οργανωμένων και αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων με βασικά στοιχεία αναφοράς την χρήση των

ιαματικών φυσικών πόρων. Περιλαμβάνει μια σειρά θεραπευτικών και προληπτικών εφαρμογών που στόχο έχουν την πρόληψη, την διατήρηση και την αποκατάσταση της ψυχικής υγείας.

Ιαματική Πηγή, είναι η πηγή από την οποία αναβλύζει, με φυσικό τρόπο ιαματικό νερό ή και αέριο και μπορεί να περιλαμβάνει και τα έργα υδροληψίας στην περιοχή. Τα μεταλλικά αυτά νερά περιέχουν πολύτιμα για την υγεία διαλυμένα μεταλλικά συστατικά όπως κάλιο, ασβέστιο, μαγνήσιο, σίδηρο, θείο ή και αέρια, όπως διοξείδιο του άνθρακα, άζωτο, οξυγόνο, υδρόθειο και υδρογόνο.

Ιαματικός Τουρισμός ή θερμαλιστικός τουρισμός, thermalism tourism, είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού που σκοπό έχει την ίαση της σωματικής και ψυχικής υγείας του ανθρώπου με την χρήση των ιαματικών φυσικών πόρων, πηγών.

Τουρισμός ευεξίας, wellbeing tourism, είναι σύνολο οργανωμένων και αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων ένα ταξίδι που σχετίζεται με την επιδίωξη διατήρησης ή βελτίωσης της προσωπικής ευημερίας και ποιότητας ζωής του ανθρώπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ανάλυση χαρακτηριστικών Θερμαλισμού & Τουρισμού ευεξίας

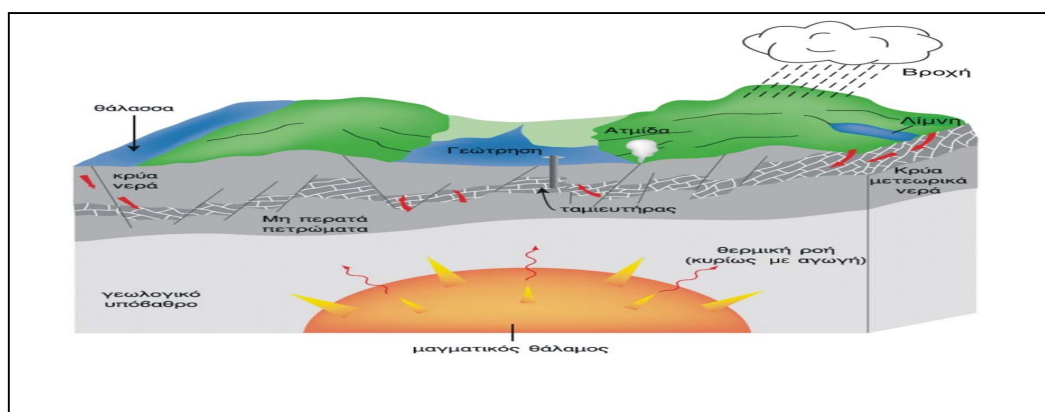
2.1 Γεωθερμία & θερμομεταλλικές πηγές, ως φυσικός πόρος

Γεωθερμία ή Γεωθερμική ενέργεια, ονομάζουμε τη φυσική θερμική ενέργεια που διαρρέει από το θερμό εσωτερικό του πλανήτη προς την επιφάνεια. Τέτοιες μορφές υψηλών θερμοκρασιών, που επικρατούν στο πυρήνα της γη είναι η ηφαιστειακή δράση, τα θερμά εδάφη, οι θερμές πηγές και άλλες επιφανειακές εκδηλώσεις. Η θερμοκρασία στο πυρήνα της γης, ξεπερνά του 3.000 βαθμούς Κελσίου. Η γεωθερμική ροή από το πυρήνα προς της επιφάνεια της γης μετριέται σε Μονάδες Θερμικής Ροής (ΜΘΡ) και ισούται με $1\mu\text{cal}/\text{cm}^2\text{s}$. Η ενέργεια αυτή διέρχεται στην επιφάνεια της γης μέσω των πετρωμάτων και συγκεντρώνεται σε κάποιο προσιτό από τη επιφάνεια βάθος.

Οι επιστημονικές έρευνες υποστηρίζουν ότι οικονομικά απολήψιμο είναι το ενεργειακό δυναμικό του υπεδάφους, μιας περιοχής με θερμό νερό ή ατμό ή μίγμα νερού – ατμού όταν βρίσκεται συγκεντρωμένο σε βάθος μέχρι 3km, και παράλληλα να συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις υδρογεωλογικής και θερμικής φύσεως. Στο γεωθερμικό πεδίο θα πρέπει να υπάρχει ένας προσιτός και οικονομικά

εκμεταλλεύσιμος διαπερατός σχηματισμός πετρωμάτων, γεωθερμικός ταμιευτήρας όπου υπάρχουν ρευστά υψηλής θερμοκρασίας και πίεσης τα οποία αντλούνται με ειδικές γεωτρήσεις γεωθερμικού ρευστού [3]. Τα γεωθερμικά φρεάτια παραγωγής μπορούν να φτάσουν σε βάθος 2km (σπάνια μέχρι τα 3 km) και με την βοήθεια των γεωτρήσεων, έρχονται στην επιφάνεια και γίνονται αντικείμενο αξιοποίησης. Η ανανέωση της ενέργειας, επιτυγχάνεται με τη φυσική ανανέωση του νερού στον ταμιευτήρα στο ίδιο χρονικό διάστημα το οποίο γίνεται η παραγωγή ρευστών.

Εικόνα 2.1: Μοντέλο δημιουργίας & ανανεωσιμότητα γεωθερμικό πεδίου.

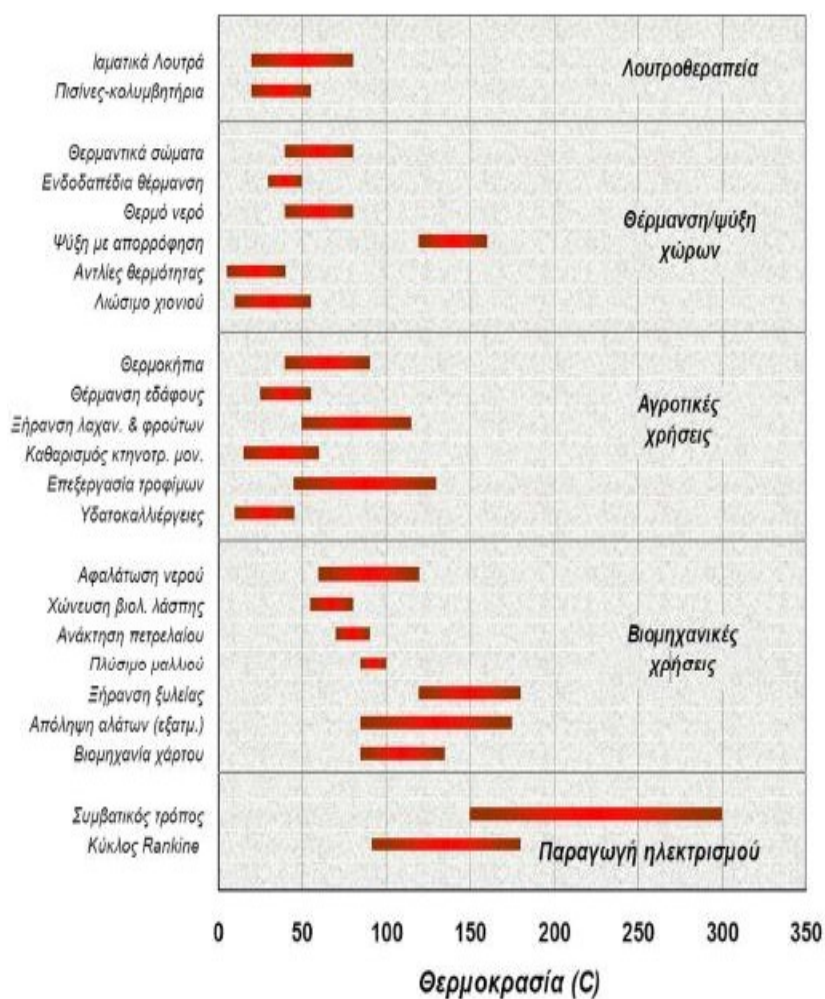
Πηγή: Ι.Γ.Μ.Ε., Αθήνα 2008

Διαπιστώνεται λοιπόν σύμφωνα με την γεωλογική μελέτη του Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (Ι.Γ.Μ.Ε.) ότι με την ορθολογική χρήση και διαχείριση, το υπόγειο νερό ή ο ατμός που χρησιμοποιείται για την κάλυψη χρήσεων γεωθερμίας, δε θα ελαττωθεί επειδή το γεωθερμικό σύστημα θα τροφοδοτείται από πάνω προς τα κάτω, προς τους γεωθερμικούς ταμιευτήρες, με την προϋπόθεση να μη γίνεται υπεράντληση. Η επαναδιοχέτευση των ρευστών, μετά την χρήση τους με άλλες γεωτρήσεις σε ικανοποιητικές αποστάσεις, μπορεί να αντικαταστήσει πλήρως την ποσότητα και την πίεση των ρευστών του ταμιευτήρα, και συνεπώς οι γεωθερμικοί πόροι, μπορεί να θεωρηθούν ως ανανεώσιμοι στην κλίμακα χρόνου των τεχνολογικών και κοινωνικών και συστημάτων διότι δεν χρειάζονται μεγάλοι γεωλογικοί χρόνοι για την αναγέννηση όπως γίνεται με τα αποθέματα των συμβατικών καυσίμων.

Η γεωθερμική ενέργεια είναι πολύτιμη για τον άνθρωπο μπορεί να αξιοποιηθεί για διάφορες χρήσεις ανάλογα με την θερμοκρασία του γεωθερμικού ρευστού και διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες: Υψηλής ενθαλπίας (για θερμοκρασία >150 °C) με χρήση για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, μέσης ενθαλπίας (για θερμοκρασίες 80 °C έως 100°C) με χρήση για θέρμανση ή ξήρανση ξυλείας, αγροτικών προϊόντων, και

τέλος χαμηλή ενθαλπία (για θερμοκρασίες 25 °C έως 80 °C) με χρήση για θέρμανση θερμοκηπίων, ιχθυοκαλλιέργειες για παραγωγή γλυκού νερού και για χρήση ιαματικών λουτρών, Αντιπροσωπευτική είναι η μελέτη του Lindal B. το 1973 σχετικά με την ταξινόμηση των διαφόρων άμεσων χρήσεων γεωθερμικών ρευστών με βάση τις απαιτήσεις θερμοκρασίας η οποία παρατίθεται στον παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 2.1: Ταξινόμηση χρήσεων γεωθερμικών ρευστών

Πηγή: Τροποποιημένο διάγραμμα Lindal

2.2 Θερμαλισμός ή Ιαματικός τουρισμός *thermalism tourism*

Ο άνθρωπος από αρχαιοτάτων χρόνων, παρατηρώντας τη φύση κατάλαβε την σημασία ιδιαίτερα του νερού, ως φυσικός πόρος και συνέδεσε το νερό με την ιδέα της ζωής και της αναγέννησης. Ο Ηρόδοτος (484-410 π. Χ.) παρατηρεί αρχικά τη ευεργετική επίδραση του ιαματικού νερού και συνέστησε λουτροθεραπεία, ενώ ο

Ιπποκράτης (460-375 π. Χ.) μελέτησε τις παθήσεις για τις οποίες ενδείκνυται η χρήση τους, ενώ ο γίνεται η πρώτη κατάταξη των θερμομεταλλικών νερών ανάλογα με το χρώμα, τη γεύση και την οσμή τους.

Στα χρόνια του μεσοπολέμου λίγες ήταν οι οργανωμένες λουτροπηγές όπως η Αιδηψός, το Λουτράκι, η Υπάτη. Το 1938 ιδρύεται στο Πανεπιστήμιο Αθήνα, η πρώτη έδρα Κλινικής Υδροθεραπείας και Ιατρικής Κλιματολογίας. Από το έτος 1950 το ζήτημα διαχείρισης ανήκει στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (Ε.Ο.Τ) ενώ το 1981 ιδρύθηκε και ο Σύνδεσμος Δήμων & Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών & Λουτροπόλεων Ελλάδας με κύριο αντικείμενο την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της χώρας.

Ο θεραπευτικός ή ιαματικός τουρισμός εξελίσσεται δυναμικά τα τελευταία χρόνια σε μια από τις βασικές μορφές τουρισμού, ιδιαίτερα στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη. Περιλαμβάνει, την επίσκεψη σε περιοχές που διαθέτουν ιαματικά λουτρά, πηγές, υδροθεραπευτήρια, κέντρα θαλασσοθεραπείας, spa κ.α. με βασικό σκοπό την θεραπεία από κάποιο νόσημα ή την επίσκεψη για λόγους χαλάρωσης και ξεκούρασης.

Βασικό χαρακτηριστικό, αυτής της μορφής τουρισμού είναι η σύνθεση της ομάδας στόχου, δεδομένου ότι δεν απευθύνεται αποκλειστικά σε άτομα δεύτερης και τρίτης ηλικίας, αλλά και σε νεότερους ανθρώπους, που επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα. Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος στα νεότερα χρόνια, επιτυγχάνεται μέσα από την προώθησή του με χρήση καλύτερων καταλυμάτων και υπηρεσιών, με περισσότερο βελτιωμένες και ελκυστικές εγκαταστάσεις και υποδομές, απ' ότι στο παρελθόν και με έμφαση στη αναζωογόνηση και τις ευεργετικές επιδράσεις, που μπορούν να προσφέρουν τα προγράμματα δραστηριοτήτων και αγωγής από εξειδικευμένους ιατρούς και προσωπικό.

2.2.1 Χρήση & μορφές υδροθεραπείας

Η χρήση των θερμομεταλλικών νερών για υδροθεραπεία μπορεί να είναι εσωτερική ή εξωτερική.

Με τον όρο εσωτερική θεραπεία εννοείται η πόση καθορισμένης ποσότητας ιαματικών νερών, *ποσιθεραπεία* στο περιβάλλον εμφάνισης της πηγής. Η ποσιθεραπεία ενδείκνυται για δυσκινησία χοληφόρων και χοληδόχου κύστεως, χολολιθίαση, παθήσεις του ήπατος κ.α. Ανάλογα τις περιπτώσεις η διάρκεια της ποσιθεραπείας ορίζεται σε 3-4 εβδομάδες στα υδροθεραπευτήρια ή στα θερμαλιστικά κέντρα. Η ποσιθεραπεία πρέπει να γίνεται με άδειο στομάχι και η δόση του νερού

μετράται σε ποτήρια (250ml). Η εξέταση του επισκέπτη επιβάλλεται από το ιατρό του υδροθεραπευτηρίου κάθε φορά και πριν ξεκινήσει θεραπεία.

Μέρος της εσωτερικής υδροθεραπείας είναι η *εισπνοθεραπεία* για παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος με τη μετατροπή των ιαματικών νερών σε μικροσταγονίδια και στην εκμετάλλευση των αερίων που εμπεριέχονται σε αυτά. Οι τεχνικές που ακολουθούνται είναι η εισπνοές, η νεφελοποίηση, το αεροζόλ και το *humag* ειδικές συσκευές

Με τον όρο *εξωτερική υδροθεραπεία*, εννοούνται τα λουτρά που μπορούν να περιλαμβάνουν βύθιση ολόκληρο το σώμα ή μέρος του σώματος, σε άμεση επαφή με το θερμομεταλλικό νερό σε μπανιέρα ή πισίνα. Ανάλογα την θερμοκρασία των ιαματικών νερών, χωρίζονται σε *ψυχρά* με θερμοκρασία νερού μέχρι 20 °C , σε *υπόθερμα* με θερμοκρασία 20-30 °C, σε *θερμά* με θερμοκρασία νερού 30-38 °C και *υπέρθερμα* με θερμοκρασία ανώτερη των 38 °C. Τα ιαματικά αυτά λουτρά ενδείκνυται για αρθροπάθειες, ρευματοπάθειες, δερματοπάθειες κ.α. Ο κύκλος θεραπείας συνήθως διαρκεί για δυο εβδομάδες και περιλαμβάνει ένα λουτρό την ημέρα.

Οι *υδρομαλάξεις* στηρίζονται στην εφαρμογή πίεσης στο ανθρώπινο σώμα ενώ αυτό βρίσκεται ήδη μέσα σε νερό. Η θερμοκρασία του μεταλλικού νερού κυμαίνεται μεταξύ 34-37°C. Ενδείκνυται για μετατραυματικές θεραπείες καταγμάτων και κακώσεων, οσφυαλγίες, ισχιαλγίες κ.α. Η διάρκεια της θεραπείας ανέρχεται στα 20 λεπτά.

Η *υδροκινησιοθεραπεία* συνδυασμός λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας όσο το σώμα βρίσκεται στο νερό, και ενδείκνυται για ρευματικές και μυοσκελετικές παθήσεις.

Οι *καταιονήσεις* δηλαδή θεραπεία σύμφωνα με την οποία για ορισμένο χρόνο το σώμα δέχεται το θερμομεταλλικό νερό, που έρχεται με υψηλή ή χαμηλή πίεση,

Η *πηλοθεραπεία* είναι η θεραπεία με χρήση πηλού που προέρχεται από ανάμειξη αργίλου με μεταλλικό νερό, σε ορισμένη αναλογία για την εφαρμογή στα σημεία που ενδείκνυται για διάφορες παθήσεις.

Σύμφωνα, με δημοσίευση επιστημονικού περιοδικού, οι Alen et al. (2006), υποστήριξαν ότι η παγκόσμια ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού, οφείλεται στη αύξηση των εισοδημάτων, του ελεύθερου χρόνου και γενικότερα του τρόπου ζωής των σύγχρονων ανθρώπων. Ο ιαματικός τουρισμός θεωρείται περισσότερο βιώσιμος σε σύγκριση με τον μαζικό τουρισμό, διότι δεν εξαρτάται από την εποχικότητα της

τουριστικής περιόδου και επιπρόσθετα βρίσκεται σε λιγότερο τουριστικές περιοχές, γεγονός πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη τοπικών περιοχών και τοπικών κοινωνιών

2.3 Τουρισμός ευεξίας *wellbeing tourism*

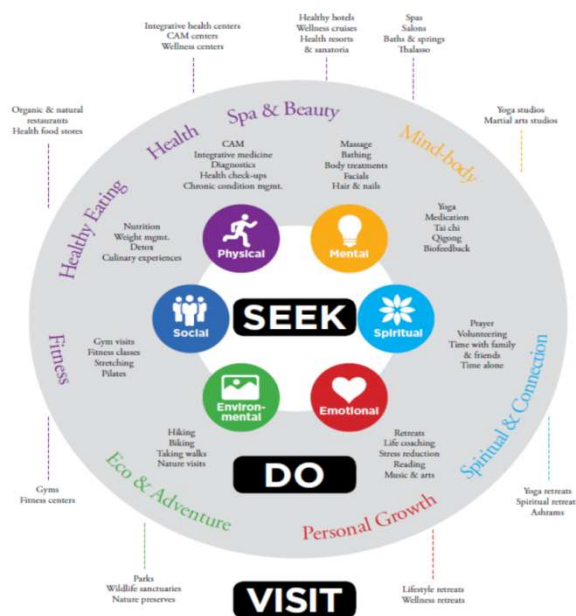
Η ευεξία, είναι μια σύγχρονη λέξη με αρχαίες ρίζες. Οι βασικές αρχές της ευεξίας ως προληπτικές και ολιστικές μπορούν να ανιχνευθούν στους αρχαίους πολιτισμούς από την Ανατολή (Ινδία, Κίνα) έως τη Δύση (Ελλάδα, Ρώμη).

Το Παγκόσμιο Ινστιτούτο Ευεξίας, *Global Wellness Institute*, ορίζει την ευεξία ως την ενεργό επιδίωξη δραστηριοτήτων, επιλογών και τρόπων ζωής που οδηγούν σε μια κατάσταση ολιστικής υγείας. <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/>

Η ευεξία δεν είναι μια παθητική ή στατιστική κατάσταση, αλλά μάλλον μια «ενεργητική επιδίωξη» που σχετίζεται με προθέσεις, επιλογές και ενέργειες καθώς εργαζόμαστε προς μια βέλτιστη κατάσταση υγείας και ευεξίας. Η ευεξία συνδέεται με την ολιστική υγεία δηλαδή επεκτείνεται πέρα από την σωματική υγεία και ενσωματώνει πολλές διαφορετικές διαστάσεις που θα πρέπει να λειτουργούν σε αρμονία.

Η πολυδιάστατη έννοια της ευεξίας σύμφωνα με το *Global Wellness Institute* περιλαμβάνει στα περισσότερα μοντέλα ευεξίας, έξι διαστάσεις:

Εικόνα 2.2: Η πολυδιάστατη έννοια της ευεξίας

Πηγή: Global Wellness Institute

- ✓ Φυσική: Θρέψη ενός υγιούς σώματος μέσω άσκησης, διατροφής, ύπνου κλπ.
- ✓ Διανοητική: Δέσμευση του κόσμου μέσω της μάθησης, της επίλυσης προβλημάτων, της δημιουργικότητας κλπ.
- ✓ Συναισθηματική: Επίγνωση, αποδοχή και έκφραση των συναισθημάτων μας και κατανόηση των συναισθημάτων των άλλων.
- ✓ Πνευματική: Αναζήτηση νοήματος και ανώτερου σκοπού στην ανθρώπινη ύπαρξη
- ✓ Κοινωνική: Σύνδεση και αλληλεπίδραση με άλλους και ανάπτυξη των ικανοτήτων μας με ουσιαστικούς τρόπους.
- ✓ Περιβαλλοντική: Προώθηση θετικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ανθρώπινων ενεργειών και επιλογών για την ευημερία στο πλανήτη.

2.3.1 Στατιστικά & Οικονομικά στοιχεία για τον κλάδο της ευεξίας.

Το Παγκόσμιο Ινστιτούτο Ευεξίας, Global Wellness Institute (GWI) είναι ο πρώτος και μοναδικός οργανισμός που διεξήγαγε ολοκληρωμένη αντικειμενική έρευνα για την βιομηχανία της ευεξίας. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση, *The Global Wellness Economy: Looking Beyond COVID*, που κυκλοφόρησε τον Δεκέμβριο του 2021, και περιέχει δεδομένα για το 2020, προκύπτει ότι:

Εικόνα 2.3: Οικονομικά στοιχεία παγκόσμιου κλάδου ευεξίας

Πηγή: έκθεση, *The Global Wellness Economy: Looking Beyond COVID(2021)*

- Η παγκόσμια οικονομία ευεξίας αποτιμήθηκε σε 4,9 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2019 και στη συνέχεια έπεσε στα 4,4 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2020, λόγω των εκτεταμένων επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19.
- Με την έξοδο από την πανδημία το GWI προβλέπει ότι η οικονομία ευεξίας θα επιστρέψει στην ισχυρή ανάπτυξη της και ταυτόχρονα προβλέπει 9,9% μέση ετήσια ανάπτυξη, με την οικονομία ευεξίας να φτάνει σχεδόν τα 7,0 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2025.
- Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, η οικονομία της ευεξίας αντιπροσωπεύει το 5,1% της παγκόσμιας οικονομικής παραγωγής το 2020.

Πίνακας 2.1: Καταναλωτική δαπάνη ανά τομέα κλάδου Οικονομία Ευεξίας

Τομείς Οικονομίας Ευεξίας	Ποσά σε δισεκατομμύρια δολάρια \$
Προσωπική φροντίδα και ομορφιά	955
Υγιεινή διατροφή, διατροφή και απώλεια βάρους	946
Φυσική δραστηριότητα	738
Τουρισμός ευεξίας	436
Παραδοσιακή & Συμπληρωματική Ιατρική	413
Δημόσια Υγεία, Πρόληψη και Εξατομικευμένη Ιατρική	375
Wellness Real Estate	275
Ψυχική ευεξία	131
Spas	68
Ευεξία στο χώρο εργασίας	49
Θερμικές/Μεταλλικές Πηγές	39

Πηγή: Επεξεργασία συγγραφέα από *The Global Wellness Economy*

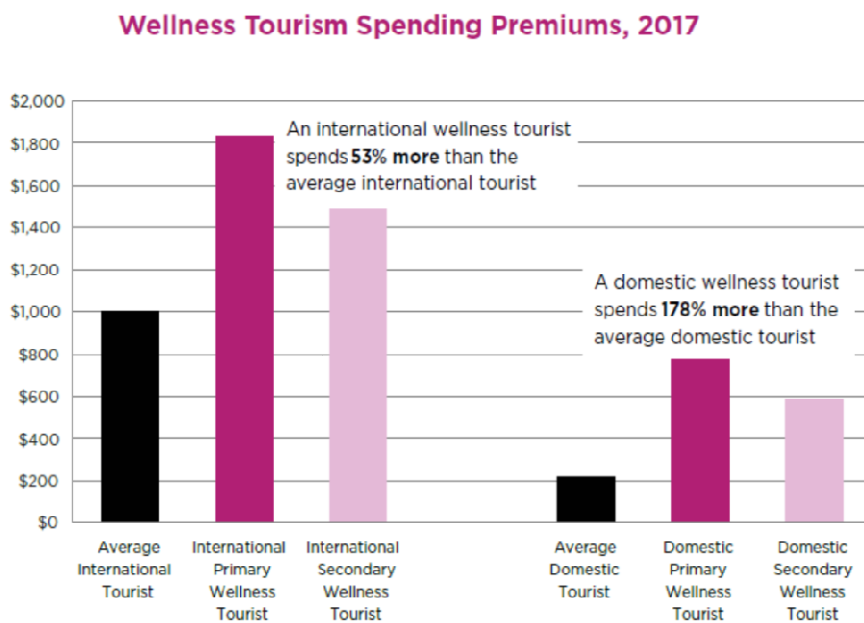

2.3.2 Η συμβολή & ο ρόλος του τουρισμού ευεξίας

Με βάση τα οικονομικά στοιχεία του Ινστιτούτου Παγκόσμιας Ευεξίας (GWI) σχετικά με την καταναλωτική δαπάνη του κλάδου τουρισμού ευεξίας 2017, προκύπτει πόσο σημαντική είναι η συνεισφορά του κλάδου δεδομένου ότι είναι :

- Είναι από τους μεγαλύτερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους παγκοσμίως, προσφέροντας 100 εκ. θέσεις εργασίας και 9% του παγκόσμιου ΑΕΠ.
- Η ευεξία είναι μια μεγάλη διεθνής καταναλωτική τάση.
- Ο τουρισμός ευεξίας αναπτύσσεται ταχύτερα -με 9,1% ετησίως- από όλο τον τουριστικό κλάδο (6,2%).
- Ο τουρίστας ευεξίας είναι τουρίστας υψηλού οικονομικού προφίλ, κάτι που φαίνεται πολύ καθαρά και στο παρακάτω διάγραμμα. Ιδιαίτερα βλέπουμε ότι ο εγχώριος τουρίστας ευεξίας ξοδεύει 178% περισσότερο από τον μέσο τουρίστα.

Διάγραμμα 2..2: Καταναλωτική δαπάνη εγχώριου & μέσου τουρίστα 2017

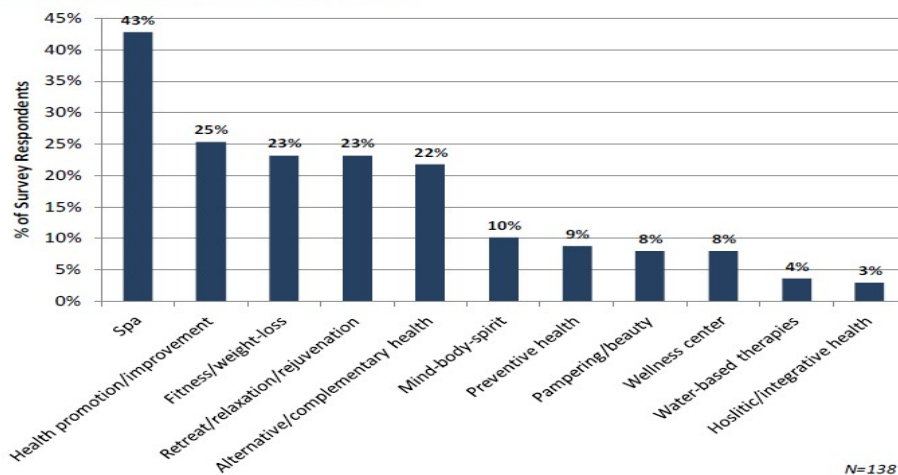

Πηγή: The Global Wellness Economy 2017

Σύμφωνα με έρευνες στον κλάδο τουρισμού ευεξίας, βλέπουμε στον ακόλουθο πίνακα, ποιες υπηρεσίες ενδιαφέρουν περισσότερο τον τουρίστα ευεξίας

Διάγραμμα 2.3:

When asked to define *wellness tourism* in their own words, spa industry survey respondents emphasized the following:

Πηγή: The Global Wellness Institute

Οι περισσότερο δημοφιλείς υπηρεσίες είναι το μασάζ, μετά οι θεραπείες σώματος, ο διαλογισμός και οι θεραπείες προσώπου κατά σειρά.

Εν κατακλείδι, διαπιστώνεται ότι ο τουρισμός ευεξίας είναι μια τάση, ένα δυναμικά ανερχόμενο *trend* αλλά και ανάγκη μετά την πανδημία και τη δύσκολη περίοδο του εγκλεισμού, προκειμένου οι ταξιδιώτες να βρουν χρόνο να βελτιώσουν την ψυχική και πνευματική τους υγεία και να συνδυάσουν τις διακοπές τους με προγράμματα ευεξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Θερμαλισμός και ευεξία στο Διεθνή Χώρο

Σύμφωνα με την έκθεση του GWI, *The Global Wellness Economy: Looking beyond COVID 2021*, οι Η.Π.Α είναι η μεγαλύτερη αγορά, με 1,2 τρισεκατομμύρια δολάρια και σχεδόν διπλάσια από το μέγεθος της δεύτερης μεγαλύτερης αγοράς, της Κίνας, στα 683 δισεκατομμύρια δολάρια. Στην πραγματικότητα, οι Η.Π.Α αντιπροσωπεύουν το 28% της συνολικής παγκόσμιας αγοράς ευεξίας, ενώ οι δέκα πρώτες αγορές αντιπροσωπεύουν το 71% του παγκόσμιου συνόλου.

Πίνακας 3.1: Οι δέκα κύριοι προορισμοί ευεξίας παγκοσμίως

TOP TEN WELLNESS ECONOMY MARKETS

	Wellness Economy Size			Rank in 2020	Average Annual Growth Rate	
	US\$ billions				2017-2019	2019-2020
	2017*	2019	2020			
United States	\$1,198.1	\$1,409.7	\$1,215.7	1	8.5%	-13.8%
China	\$583.2	\$700.2	\$682.7	2	9.6%	-2.5%
Japan	\$288.6	\$323.0	\$303.6	3	5.8%	-6.0%
Germany	\$224.4	\$244.4	\$223.9	4	4.4%	-8.4%
United Kingdom	\$149.6	\$167.8	\$158.4	5	5.9%	-5.6%
France	\$136.9	\$150.5	\$133.1	6	4.8%	-11.6%
Canada	\$90.0	\$104.2	\$95.1	7	7.6%	-8.8%
South Korea	\$90.0	\$101.8	\$94.1	8	6.4%	-7.5%
Italy	\$100.9	\$107.5	\$91.8	9	3.2%	-14.5%
Australia	\$81.3	\$91.0	\$84.4	10	5.8%	-7.3%

© Global Wellness Institute

Πηγή: The Global Wellness Institute 2021

Οι καταναλωτές στις πιο πλούσιες οικονομίες ξοδεύουν τα περισσότερα κάθε χρόνο για την ευεξία. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η οικονομία ευεξίας αντιπροσωπεύει το 5,1% του συνολικού ΑΕΠ, περίπου 1 στα 20 «δολάρια» που δαπανούν οι καταναλωτές παγκοσμίως είναι για ευεξία. Η έκθεση κατατάσσει τις χώρες με βάση την αναλογία του μεγέθους της οικονομίας ευεξίας τους προς το μέγεθος του συνολικού ΑΕΠ/οικονομίας τους και οι μικρές χώρες που εξαρτώνται από τον τουρισμό πραγματικά ξεχωρίζουν. Για αυτές τις πέντε κορυφαίες χώρες, η αγορά ευεξίας αντιπροσωπεύει ένα ποσοστό του συνολικού ΑΕΠ: Σεϋχέλλες (16,5%), Μαλδίβες (14,5%), Αρούμπα (11,9%), Κόστα Ρίκα (11,4%) και Αγία Λουκία (10%) %). Το γεγονός αυτό δηλώνει την ισχυρή συμβολή που φέρνει ο τουρισμός ευεξίας στις οικονομίες των μικρών σε μέγεθος χωρών.

Αναφορά επίσης γίνεται στους διαφορετικούς τομείς ευεξίας που παρατηρείται σε διαφορετικά έθνη. Τόσο παγκοσμίως όσο και στις περισσότερες χώρες, η αγορά ευεξίας συγκεντρώνεται σε τρεις τομείς: 1) υγιεινή διατροφή, διατροφή και απώλεια βάρους. 2) προσωπική φροντίδα και ομορφιά. και 3) σωματική δραστηριότητα. Αυτά τα τρία τμήματα αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 60% της συνολικής αγοράς ευεξίας.

Επιπρόσθετα, παρατηρείται μεγάλη εθνική και περιφερειακή απόκλιση. Στην Ιαπωνία, για παράδειγμα η προσωπική φροντίδα/ομορφιά αντιπροσωπεύει πολύ μεγαλύτερο μερίδιο των δαπανών ευεξίας από ότι στις περισσότερες χώρες. Για την Κίνα, την Ινδία, την Ινδονησία, τη Ρωσία και την Τουρκία, είναι παραδοσιακή/συμπληρωματική ιατρική. Στη Γερμανία, είναι ο τουρισμός ευεξίας, τα ιαματικά λουτρά και οι ιαματικές/μεταλλικές πηγές. ενώ στην υποσαχάρια Αφρική κυριαρχούν οι δαπάνες για τη δημόσια υγεία και την πρόληψη.

Πετυχημένα παραδείγματα διεθνούς χώρου που επιλέχτηκαν στην παρούσα έρευνα είναι η μαγευτική λουτρόπολη Κάρλοβυ Βάρυ (48.723 κάτοικοι) και το Ζακοπάνε στην πανέμορφη Κρακοβία της Πολωνίας (πληθυσμός 24.266 κάτοικοι, απογραφή 2017)

3.1.1 Μελέτη περίπτωσης εξωτερικού : Λουτρόπολη Κάρλοβυ Βάρυ

Η πόλη *Karlovy Vary* (ή *Carlsbad*) είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα λουτρόπολης και είναι γνωστή για τις ιαματικές πηγές της από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα. Το *Κάρλοβυ Βάρυ*, παλαιότερα *Κάρλσμπαντ* ιδρύθηκε από τον αυτοκράτορα Κάρολο Δ΄, το 14^ο αιώνα και το όνομά του σημαίνει *Λουτρά του Καρόλου*. Η πόλη έχει πληθυσμό 48.723 κατοίκους το 2018 και βρίσκεται στην Δυτική Τσεχία, στη κοιλάδα του ποταμού Τέμπλα κοντά στα σύνορα με την Γερμανία, 140χλμ. από την Πράγα και αποτελεί ένα δημοφιλή τουριστικό προορισμό και είναι γνωστή για μια σειρά από άλλα συμπληρωματικά προϊόντα όπως το διεθνές φεστιβάλ κινηματογράφου και το περίφημο τσέχικο ηδύποτο *Becherovka* . Η πόλη το 2021 χαρακτηρίστηκε μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της *UNESCO 2021* μαζί με άλλες λουτροπόλεις της Ευρώπης.

Εικόνα 3.1: Κάρλοβι Βάρυ μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO 2021

Πηγή: Travelstyle.gr

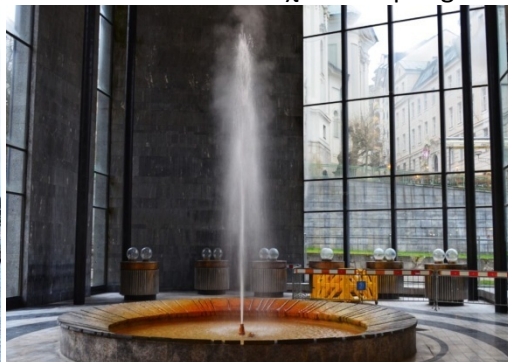
Η αρχιτεκτονική της, επηρεάζεται άμεσα από τα spa της και διαθέτει πολλά νεοκλασικά κτίρια που χρονολογούνται από τα τέλη του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Στο Κάρλοβι Βάρυ υπάρχουν 12 θερμές πηγές αλλά διαθέτει και άλλες 300 μικρότερες ενώ στον ποταμό *Τέπλα* ρέουν ζεστά ρεύματα νερού. Το Κάρλοβι Βάρυ ήταν η πόλη αναψυχής και πνευματικής ανάτασης μεγάλων προσωπικοτήτων όπως ο Γκαίτε, ο Σοπέν, Μπετόβεν, ο Τουργκένεφ, ο Καρλ Μάρξ, η Αικατερίνη της Ρωσίας, ο Κεμάλ Ατατούρκ όπου υπάρχει και πινακίδα που δηλώνει ότι διέμεινε εκεί. Κάθε χρόνο στην πόλη αυτή πραγματοποιείται από τον Απρίλιο έως και τις αρχές Μαΐου το γεγονός της έναρξης του SPA με πολλά γεγονότα όπως εκθέσεις προϊόντων συναυλίες με αποκορύφωμα την παρέλαση με ιστορικά κουστούμια του Καρόλου του Δ'.

Εικόνα 3.2:Κιονοστοιχία MillColonnade

Πηγή: travelvibe.eu

Εικόνα 3.3:Κιονοστοιχία Hot Spring

Στην πόλη υπάρχουν οι περίφημες κολονάντες, πρόκειται για ανοικτές ή κλειστές στοές από όλες σχεδόν της εποχές και τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς έχουν την μορφή υπόστεγου που στηρίζεται πάνω σε περίτεχνα περιστύλια.

Η κιονοστοιχία MillColonnade κατασκευάστηκε το 1881, με ύψος 132 μέτρων, αριθμεί 124 κολώνες Κορινθιακού ρυθμού και διαθέτει 5 θερμαινόμενες πηγές και αρκετά γλυπτά, εκ των οποίων 12 στην οροφή αντιπροσωπεύοντας τους μήνες του έτους.

Η κιονοστοιχία HotSpring κατασκευάστηκε πάνω από τον ποταμό Τέπλα, τη δεκαετία του 1960 και είναι ένα μοντέρνο κτίριο που στεγάσει τον πίδακα *Vridlo*, ο οποίος εκτοξεύει (φυσική εκτίναξη) σε ύψος 12 μέτρων, πάνω από 2.000 λίτρα νερού το λεπτό. Το ιαματικό νερό είναι καυτό και για πολλούς ασθενείς και κατανέμεται σε 5 πηγές, στις οποίες κρύνει σε θερμοκρασίες 50°C και 30°C προκειμένου να διοχετευθεί για θεραπεία.

Εικόνα 3.4:Κιονοστοιχία Market

Εικόνα 3.5:Κιονοστοιχία Park

Πηγή: travelvibe.eu

Στην πόλη αυτή μπορεί κανείς να συναντήσει και άλλες πηγές, όπως την κιονοστοιχία Market η οποία έχει κατασκευαστεί σε Ελβετικό στυλ από τους διάσημους αρχιτέκτονες Hermann Helmer και Ferdinand Fellner το 1833. Διαθέτει 3 ιαματικές πηγές: την Charles IV, την Lower Castle και την Market Spring. Η πρώτη πηγή, με 64°C θερμοκρασία, πήρε αυτό το όνομα γιατί ένας μύθος λέει ότι ο Κάρολος ο Δ΄ θεράπευσε τα άκρα του από αυτήν και αποτυπώνεται σε μια χάλκινη πινακίδα. Η δεύτερη, με 55°C θερμοκρασία αποτελεί τη μία από τις 2 του κάστρου (η άλλη ονομάζεται Upper Castle Spring) και διαφέρουν στη θερμοκρασία λόγω υψομέτρου. Η τρίτη με 65,02°C θερμοκρασία είχε εξαφανιστεί και επανεμφανίστηκε το 1838.

Τέλος υπάρχει και η κιονοστοιχία Park οποία χτίστηκε από τους ίδιους αρχιτέκτονες της Market Colonnade το 1881 και αποτελεί το τελευταίο κομμάτι από την πρώην αίθουσα συναυλιών και εστιατορίου Blamensky Pavillion. Διαθέτει 2 ιαματικές πηγές

την Park Spring με 41,6°C και την Snake Spring με 28,7°C, η οποία είναι και η πιο πρόσφατη.

Υπάρχουν ακόμη πολλές πηγές φυσικές διακλαδώσεις της κεντρικής πηγής που ξεχωρίζουν από αυτήν λίγο πιο κάτω από την επιφάνεια της γης. Η απόδοση και η θερμοκρασία τους είναι χαμηλότερη από αυτή του θερμοπίδακα και γι' αυτό χρησιμεύουν αποκλειστικά για ποσιθεραπεία. Πρόκειται για μεταλλικά νερά που περιέχουν συστατικά όπως κατιόντα νατρίου, ασβεστίου, μαγνησίου και άλλα ιχνοστοιχεία (σίδηρο, ψευδάργυρο και φώσφορο). Ο γιατρός καθορίζει στον ασθενή του από ποια πηγή, σε τι ποσότητα, τι ώρα και πόσες φορές την ημέρα θα πίνει το νερό σε μικρές γουλιές σιγά και ποτέ μονορούφι γι' αυτό και δημιουργήθηκαν στην αρχή του 20^{ου} αιώνα πορσελάνινες κούπες, που το χερούλι τους είναι ταυτόχρονα και καλαμάκι. Οι παθήσεις που θεραπεύονται στο Κάρολβυ Βάρυ είναι οι παθήσεις του πεπτικού συστήματος (στομάχου, εντέρων ήπατος χολής), σε μικρότερο βαθμό οι παθήσεις του κινητικού συστήματος (αρθρίτιδες, ρευματισμοί, καταστάσεις των αρθρώσεων και της σπονδυλικής στήλης αλλά και διαταραχών του μεταβολισμού (ζάχαρο, παχυσαρκία κ.α.)

Η πανέμορφη πόλη διαθέτει το μουσείο υαλοπωλείο Moser (Museum of Glass Moser) το οποίο είναι ένα από τα πιο διάσημα στην ανατολική Ευρώπη. Με πάνω από 160 χρόνια εμπειρίας και δεξιοτήτων, το μουσείο διαθέτει πάνω από 2.000 εκθέματα στους επισκέπτες . Μπορεί κανείς να κάνει ξενάγηση, στο εργοστάσιο και να δει από κοντά τη διαδικασία που ακολουθείτε ώστε να κατασκευαστεί ένα γυάλινο βάζο, ποτήρι αλλά και άλλες δημιουργίες.

Εικόνα 3.6:Μουσείο υαλοπωλείο Moser

Εικόνα 3.7:Πορσελάνινες κούπες

Η πόλη διαθέτει εντυπωσιακούς ναούς με γαλάζιους τρούλους σε μπαρόκ ρυθμό όπως η εκκλησία της Μαρίας Μαγδαληνής και η ορθόδοξη εκκλησία Πέτρου και Παύλου με βυζαντινή αρχιτεκτονική αξιόλογου ενδιαφέροντος.

Στο Κάρλοβυ Βάρυ, ο επισκέπτης μπορεί να γευματίσει σε μικρά cozy εστιατόρια και να δοκιμάσει πιάτα παραδοσιακής κουζίνας αλλά και να απολαύσει ζεστή σοκολάτα και ένα bagel, παραδοσιακό κουλούρι.

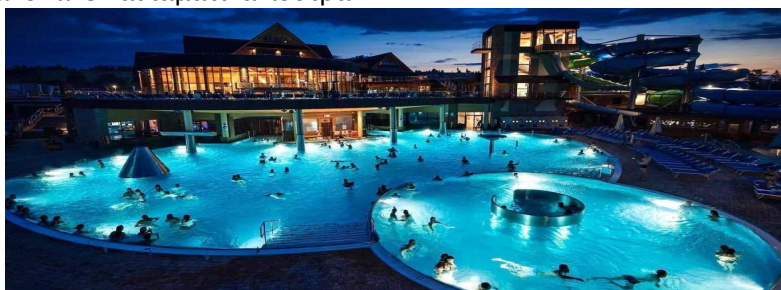
Η τοποθεσία, η φύση, τα ιαματικά λουτρά, η ιστορία, η αρχιτεκτονική και η κουλτούρα της πόλης έχουν ανάγει αυτόν το προορισμό σε μια από τις πλέον επισκεπτόμενες πόλεις της Ευρώπης.

3.1.2 Μελέτη περίπτωσης εξωτερικού : Ζακοπάνε στην Κρακοβία της Πολωνίας

Στο νότιο τμήμα της Πολωνίας και νότια της περιοχής Podhale στους πρόποδες των βουνών Τάρτα βρίσκεται η πόλη Ζακοπάνε, *Zakopane* με πληθυσμό 27.266 κατοίκους (απογραφή 2017). Το Ζακοπάνε είναι μια πόλη θέρετρο και κέντρο του πολιτισμού των *goral* και συχνά αναφέρεται ως «η χειμερινή πρωτεύουσα της Πολωνίας».

Είναι δημοφιλής προορισμός για ορειβασία, σκι και τουρισμό. Πλησίον της πόλης βρίσκονται τα *Chocholow* Ιαματικά λουτρά & Spa. Με γνώμονα την αναψυχή και την χαλάρωση δημιουργήθηκε το μεγαλύτερο συγκρότημα ιαματικών πισινών στο Podhale. Το *Chocholowskie Termy* έχει σχεδόν 3.000 τ.μ. επιφάνειας νερού και 30 πισίνες, τζακούζι με ιαματικό νερό και χώροι περιποίησης με θειούχα και άλμη. Στην περιοχή πισίνας υπάρχουν θερμοπίδακες, ένα ορμητικό ποτάμι, ένα τεχνητό κύμα, σταθμός υδρομασάζ μια αμμώδη παραλία και υπαίθρια παιδική χαρά κατά την θερινή περίοδο. Όσοι προτιμούν την ενεργό αναψυχή μπορούν να παίξουν βόλεϊ και θαλάσσιο μπάσκετ ή να κολυμπήσουν στην αθλητική πισίνα ή να απολαύσουν την τσουλήθρες. Για στιγμές χαλάρωσης οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν την σάουνα και να χρησιμοποιούν ειδικά ρολόγια στα οποία μπορούν να πραγματοποιούν συναλλαγές γεγονός που διευκολύνει την χρήση των καταστημάτων εστίασης.

Εικόνα 3.8: Ζακοπάνε και ιαματικά λουτρά

Πηγή: getyourguide.com

Στο *Chocholowskie Termy* παρέχονται οι παρακάτω υπηρεσίες και χώροι:

- Εξωτερικές πισίνες

Επίπεδο 0 | Θέλητρα: Τεχνητό κύμα, πίδακες νερού, μπάσκετ, βόλεϊ

638 m2 χώρος της πισίνας

1,2μ βάθος πισίνας

Επίπεδο 1 | Θέλητρα: Ένα ορμητικό ποτάμι, τεχνητό κύμα, πίδακες νερού, μπάρα νερού, δίκτυ αναρρίχησης.

638 m2 χώρος της πισίνας

1,2μ βάθος πισίνας

- Εσωτερικές ιαματικές πισίνες με σταθμούς μασάζ

99m2 χώρος της πισίνας

1,2μ βάθος πισίνας

- Επτά μικρές πισίνες τζακούζι

4,9m2 έκταση 6 πισινών

1μ βάθος πισίνας

16m2 χώρος 1 πισίνας

1μ βάθος πισίνας

- Μεγάλη πισίνα με τζακούζι

79m2 χώρος 1 πισίνας

1μ βάθος πισίνας

Επιπρόσθετα, στους χώρους διατίθενται ιαματικά βαρέλια με ακατέργαστο, θειικό ιαματικό νερό σε θερμοκρασία 36 °C και ιαματική πισίνα με ιωδιούχο άλμη σε θερμοκρασία 32°C. Λόγω της ελαφρώς όξινης περιεκτικότητας σε νερό (pH 6,7) μαλακώνουν την επιδερμίδα και την αναγεννούν. Πρόκειται για το λεγόμενο κερατοπλαστικό αποτέλεσμα, το οποίο υποστηρίζει, μεταξύ άλλων: θεραπεία δερματικών παθήσεων όπως ψωρίαση, σμηγματορροϊκό έκζεμα, υπερκεράτωση ή ατοπική δερματίτιδα. Στο υδροθεραπευτήριο παρέχονται σημαντικές πληροφορίες και επισημαίνεται ότι το μπάνιο σε θειούχο νερό διεγείρει τους υποδοχείς του δέρματος, οι οποίοι μπορεί να προκαλέσουν αίσθημα καύσου ή κνησμού. Τα λουτρά

σουλφιδίου, έχουν επίσης ευεργετική επίδραση στην αναγέννηση του χόνδρου των αρθρώσεων, που με τη σειρά του συμβάλλει στην θεραπεία ρευματικών παθήσεων, οστεοαρθρίτιδας, ρευματοειδούς αρθρίτιδας, δισκοπάθειας και μετατραυματικών παθήσεων του μυοσκελετικού συστήματος. Οι θεραπείες με θειούχο νερό έχουν επίσης επίδραση στο κυκλοφοριακό σύστημα λόγω της αντιαθηροσκληρωτικής τους δράσης και προστατεύουν από αγγειακές επιπλοκές κατά τη θεραπεία του διαβήτη. Τα ιαματικά αυτά νερά ενδείκνυνται για τις εκφυλιστικές παθήσεις των αρθρώσεων και της σπονδυλικής στήλης, δισκοπάθεια, ισχιαλγία, γυναικολογικές παθήσεις, διαβήτη κ.α. Αντενδείκνυνται για τις περιπτώσεις φυματίωσης, σημαντικής κυκλοφορικής ανεπάρκειας, καρκίνοι.

Στο υδροθεραπευτήριο, *Chocholowskie Termy* παρέχονται υπηρεσίες με λουτρά άλμης. Το θεραπευτικό λουτρό άλμης είναι μια ευχάριστη θεραπεία στην οποία το νερό εμπλουτισμένο με μέταλλα έχει ευεργετικές ιδιότητες για το δέρμα, τα οστά και τα εσωτερικά όργανα και συνίσταται ακόμη και σε παιδιά ειδικά σε εκείνα που είναι ευαίσθητα σε λοιμώξεις του αναπνευστικού. Η άλμη καταπραΰνει, βελτιώνει τη διάθεση και ηρεμεί, ρυθμίζει τον μεταβολισμό του σώματος και αυξάνει την ανοσία.

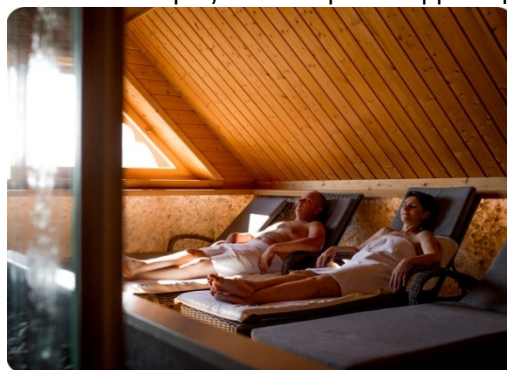
Η μεγαλύτερη ζώνη σάουνας στο *Podhale* βρίσκεται στο δεύτερο όροφο των εγκαταστάσεων και παρέχεται χαλάρωση σε μια οικεία ατμόσφαιρα με θέα στα βουνά Τάτρα. Το *Chocholowskie Saunarium* προσφέρει μεγάλη ποικιλία από ατμόλουτρα και σάουνες όπως η βιολογική σάουνα με άρκευθο (ανήκει στην οικογένεια των κυπαρισσοειδών και είναι ισχυρό διουρητικό) οποία συνδυάζει τα οφέλη του μπάνιου σε ξηρές σάουνες (θερμοκρασία 70°C και υγρασία 50%), υπέρυθη σάουνα για την αναγέννηση και καθαρισμό του σώματος και υποστηρίζει την απώλεια βάρους (θερμοκρασία 60°C και υγρασία 15%) ενώ εντυπωσιακή είναι η γυάλινη φινλανδική σάουνα, με εκπληκτική θέα στα βουνά Τάτρα, που σε τακτά χρονικά διαστήματα διοργανώνονται ειδικές εκδηλώσεις, όπως η νύχτα της σάουνας.

Εντυπωσιακό είναι το σπήλαιο του αλατιού, ένα δωμάτιο εξ ολοκλήρου από μπλοκ αλατιού με παραθαλάσσιο μικροκλίμα αλλά και ο θάλαμος αλατιού με καταρράκτη νερού, ένα δωμάτιο για ξεκούραση που βοηθά την επίτευξη μιας κατάστασης χαλάρωσης με ευεργετικές επιδράσεις στην θεραπεία του άσθματος, των λοιμώξεων του ανώτερου αναπνευστικού συστήματος, της ιγμορίτιδας, του υποθυρεοειδισμού και της ψωρίασης.

Εικόνα 3.9: Σπήλαιο αλατιού

Εικόνα 3.10: Θάλαμος αλατιού με καταρράκτη

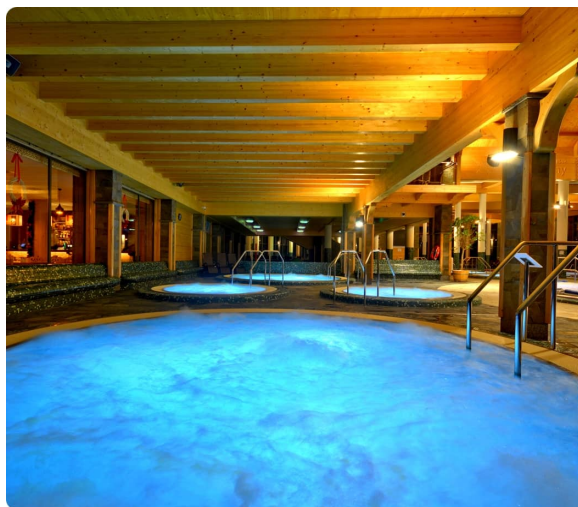

Πηγή:

<https://www.chocholowskietermy.pl/oferta/chocholowskie-saunarium/>

Στους χώρους του *Chocholowskie Termy* υπάρχουν πολλά σημεία εστίασης στις ιαματικές πισίνες, όπως το *Bistro Bar*, *Pizza Bar*, το *Chocholowska Basenowa Restaurant* και το καλοκαίρι το *Grill Bar*. Οι λάτρες των γλυκών και του νόστιμου καφέ είναι ευπρόσδεκτοι στο *Café*, όπου υπάρχουν παγωτά κέικ και επιδόρπια παρασκευασμένα επί τόπου, σύμφωνα με τις αυθεντικές παραδοσιακές συνταγές. Επιπρόσθετα υπάρχουν δυο καταστήματα αθλητικών ειδών με πλούσιο εξοπλισμό για τις ανάγκες των επισκεπτών.

Εικόνα 3.11: Εγκαταστάσεις από τους χώρους του *Chocholowskie Termy*

Πηγή: <http://www.chocholowskietermy.pl/oferta/chocholowskie-baseny/>

Το Ζακοπάνε διαθέτει σηματοδοτημένα μονοπάτια πεζοπορίας στα Τάτρα και είναι ένα πολύ δημοφιλές σημείο αναχώρησης για χειμερινά σπορ, αλλά και για καλοκαιρινή ορειβασία και πεζοπορία. Το *Kasprowy Wierch* και η *Gubałówka*, είναι προσβάσιμα με τελεφερίκ και βρίσκονται σε κοντινούς προορισμούς για σκι, αλλά προσφέρουν επίσης εκπληκτική θέα στο βουνό.

Η πόλη του Ζακοπάνε είναι επίσης γνωστή για τα ξυλόγλυπτα σπίτια της από το 20ο αιώνα, σύμβολα της αρχιτεκτονικής σε στυλ Ζακοπάνε και για το διάσημο τοπικό προϊόν Oscyrek (είδος τυριού)

Οι χειμώνες είναι συνήθως παγωμένοι, αλλά είναι σχετικά ηλιόλουστοι για την Πολωνία και το Zakopane έχει τη περισσότερη ηλιοφάνεια το χειμώνα στη χώρα. Το χιόνι είναι συνήθως άφθονο, ιδιαίτερα στα μεγαλύτερα υψόμετρα, γεγονός που καθιστά το Ζακοπάνε ένα από τα πιο δημοφιλή χιονοδρομικά κέντρα στην Πολωνία.

Η επιλογή του προορισμού αυτού ως *study case*, έγινε γιατί πληθυσμιακά, προσεγγίζει τον πληθυσμό της Σάμου και διότι η περιοχή διαθέτει ένα εντυπωσιακό ορεινό περιβάλλον, αντίστοιχο με το φυσικό τοπίο του νησιού, στο οποίο θα μπορούσαν να αναπτυχθούν αθλητικές, πολιτιστικές δραστηριότητες και άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, παράλληλα με την αξιοποίηση του φυσικού ιαματικού πόρου της Σάμου.

3.2 Θερμαλισμός και ευεξία στην Ελλάδα

Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης και της γεωλογικής δομής διαθέτει μεγάλο αριθμό μεταλλικών πηγών. Το 1983 (ΦΕΚ Β 755 -28.12.83) ιδρύεται ο Σύνδεσμος Δήμων (και κοινοτήτων) Ιαματικών Πηγών Ελλάδας (ΣΔΙΠΕ) με έδρα την Θεσσαλονίκη για την προστασία και αξιοποίηση των Ιαματικών Φυσικών Πόρων (ΙΦΠ) και την γενικότερα τη βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας των Λουτροπόλεων της χώρας όπως λουτρών Αιδηψού, καμένα Βούρλα, Λουτρών Υπάτης κ.α.

Το 1992, προκειμένου να παράσχει άρτια τεχνική και επιστημονική υποστήριξη στα μέλη του, ιδρύει την Ελληνική Θερμαλιστική Εταιρεία (ΕΘΕ) Α.Ε. σήμερα με την ονομασία Αναπτυξιακή Ελληνική Θερμαλιστική Εταιρεία (Αν.ΕΘ) Α.Ε. Το 1993 διευρύνεται η διάρκειά του κατά πενήντα έτη και διευρύνονται οι σκοποί του οι οποίοι αφορούν μεταξύ άλλων την ανάπτυξη και διάδοση του θερμαλισμού, την δημιουργία κέντρων θερμαλιστικών σπουδών, παροχή επιστημονικής και νομικής κάλυψης σε θέματα γεωθερμίας στα μέλη του ΣΔΙΠΕ, δημιουργία παραρτημάτων θερμαλισμού στις περιφέρειες της χώρας κ.α.

Από το 2006 με την ψήφιση του Ν.3498/2006 «ανάπτυξη του Ιαματικού Τουρισμού και Λοιπές Διατάξεις» ο ΣΔΙΠΕ εντάσσει στο ετήσιο τεχνικό του πρόγραμμα όλες εκείνες τις μελέτες που ορίζει ο νόμος για την «αναγνώριση» των Φυσικών Πόρων των δήμων μελών του ως «Ιαματικών» και εκπονεί και παραδίδει δωρεάν στους

δήμους μέλη του τις Υδρογεωλογικές μελέτες ενώ για τις Υγειονομικές εκθέσεις συνεργάζεται με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) και συμμετέχει με εκπρόσωπο του στην Επιτροπή Προστασίας Ιαματικών Φυσικών Πόρων (ΕΠΙΦΠ) του Υπουργείου Τουρισμού η οποία γνωμοδοτεί για τις «αναγνωρίσεις».

Οι αναγνωρίσεις ιαματικών πόρων εντάσσονται στο πλαίσιο της εθνικής τουριστικής πολιτικής και μέχρι το έτος 2022, έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία αναγνώρισης 82 ιαματικών φυσικών πόρων σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα ο οποίος περιλαμβάνει την έκδοση σχετικής απόφασης από το Υπουργείο Τουρισμού και δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Πίνακας 3.2: Ιαματικών Πηγών 2022 Υπουργείου Τουρισμού

A/A	ΟΝΟΜΑ		ΦΕΚ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ
1	Νερό Θέρμαι Σύλλα	ΦΕΚ 7/Β/2982/04.11.2014	
2	Νερό Πηγής Σουρωτή	ΦΕΚ/Β/2271/22.08.2014	ΦΕΚ 2972/Β/30.08.2017 ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΣΦΑΛΜΑΤΟΣ
3	Νερό Γιάλτρων Αιδηψού	ΦΕΚ 2963/Β/04.11.2014	
4	Νερό Λουτρών Κυλλήνης	ΦΕΚ 2982/Β/04.11.2014	
5	Νερό Λουτρών Νέας Απολλωνίας	ΦΕΚ 3635/Β/31.12.2014	
6	Νερό Πηγής Φρύνη - Γ. Σκουρτανιώτη	ΦΕΚ 2963/Β/04.11.2014	
7	Νερό πηγής Αναστασίου Παπαϊωάννου	ΦΕΚ 1616/Β/08.06.2016	
8	Νερό Πηγής Ιωάννη και Νικολάου Μπαλαλά Λουτρά Αιδηψού	ΦΕΚ 1483/Β/25.05.2016	
9	Νερό Λουτρών Ελευθερών	ΦΕΚ 3634/Β/31.12.2014 (ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ)	ΦΕΚ 2688/Β/29.8.2016 (ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ)
10	Θερμή Πηγή Λουτρακίου Αριδαίας- Αλμωπίας	ΦΕΚ 3626/Β/31.12.2014	
11	Νερό Κανίστρου Κασσάνδρας Χαλκιδικής	ΦΕΚ 3635/Β/31.12.2014	
12	Λουτρά Τραϊανούπολης	ΦΕΚ 1148/Β/22.04.2016	
13	Νερό Υπάτης	ΦΕΚ 50/Β/15.01.2015	
14	Νερό Γεώτρησης Αγραπιδιάς- Λιμνοχωρίου ΑΠ	ΦΕΚ 1647/Β/09.06.2016	
15	Νερό Πηγής Αγίων Αναργύρων Κύθνου	ΦΕΚ 1860/Β/24.06.2016	
16	Νερό Πηγής Κακάβου Κύθνου	ΦΕΚ 1861/Β/24.06.2016	
17	Νερό Λίμνης Βουλιαγμένης	ΦΕΚ 1113/Β/19.04.2016	
18	Νερό Γεώτρησης Δημαρχείου Μώλου	ΦΕΚ 1113/Β/19.04.2016	
19	Νερό Ιαματικών Λουτρών Λάκκου Αδάμαντα Μήλου	ΦΕΚ 1131/Β/20.04.2016	
20	Νερό πηγής Μπανιώτη – Χέλωβα Λυσιμαχίας, Ζωγόπουλου	ΦΕΚ 1114/Β/19.04.2016	
21	Νερό πηγής Λέττας Βασιλάκου Λουτρών Αιδηψού	ΦΕΚ 2831/Β/23.12.2015	
22	Νερό πηγής Κομπόγιαννη Λουτρών Αιδηψού	ΦΕΚ 2831/Β/23.12.2015	
23	Νερό πηγής Γ1 Νταμάρια Αιδηψού	ΦΕΚ 2831/Β/23.12.2015	
24	Νερό πηγής Λουτρών Γερανίου Καϊάφα	ΦΕΚ 1043/Β/13.04.2016	
25	Νερό πηγής Λουτρών Θερμοπυλών	ΦΕΚ 1616/Β/08.06.2016	
26	Νερό Πηγής Λουτρών Θερμών Νιγρίτας	ΦΕΚ 1114/Β/19.04.2016	
27	Νερό θερμής πηγής Αγκίστρου Σερρών	ΦΕΚ 1600/Β/07.06.2016	
28	Νερό πηγής Ποταμιάς (γεώτρηση ΓΠ-1) του Δήμου Αβδήρων	ΦΕΚ 3899/Β/05.12.2016	

29	Πηγή Θερμιών Παρανεστίου Δράμας	ΦΕΚ 1860/Β/24.06.2016	
30	Νερό από πηγάδι οικισμού Θερμών Καλύμνου	ΦΕΚ 1113/Β/19.04.2016	
31	Νερό πηγής Καλλυντικά Κονιαβίτη- Καμμένα Βούρλα	ΦΕΚ 1134/Β/20.04.2016	
32	Νερό & Πηλός Λουτρά Κρηνιδών Καβάλας	ΦΕΚ 3635/Β/31.12.2014	ΦΕΚ 463/Β/27.03.2015 ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΣΦΑΛΜΑΤΟΣ
33	Νερό Υδρογεώτρησης Ι-ΙΑΜ-1 Λουτρακίου Περαχωράς	ΦΕΚ 3899/Β/05.12.2016	
34	Νερό Λουτρών Θερμών Εχίνου Δήμου Μύκης Ν. Ξάνθης	ΦΕΚ 1166/Β/22.04.2016	
35	Πηγή Μουρσιάνου ή Σώκου	ΦΕΚ 1861/Β/24.06.2016	
36	Νερό Λουτρών Ωραίας Ελένης	ΦΕΚ 1861/Β/24.06.2016	
37	Νερό Γεώτρησης Λαγκαδά Θεσ/νίκης	ΦΕΚ 117/Β/24.07.2017	
38	Νερό Ιαματικής Πηγής Καλλιθέας Ρόδου	ΦΕΚ 121/Β/24.01.2017	
39	Νερό πηγής Αγ. Παρασκευής Κασσάνδρας Χαλκιδικής	ΦΕΚ 2260/Β/04.07.2017	
40	Πηγή Χανόπουλου Άρτας	ΦΕΚ 2342/Β/11.07.2017	

συνέχεια πίνακα

41	Πηλός Αγίας Τριάδας Δήμου Ι.Π. Μεσολογγίου	ΦΕΚ 2459/Β/19.07.2017	
42	Πηγή Μανδρακίου Δήμου Νισύρου	ΦΕΚ 2433/Β/17.07.2017	
43	Νερό πηγής Αγιασματών Δήμου Χίου	ΦΕΚ 2973/Β/30.08.2017	
44	Πηγή Κιβωτού (γεώτρηση αρτεσιανή) Δήμου Γρεβενών	ΦΕΚ 3956/Β/10.11.2017	
45	Πηγή Παλαιοβράχας Δήμου Μακρακώμης	ΦΕΚ 3956/Β/10.11.2017	
46	Πηγή Θέρμων Ηφαίστου Δήμου Λήμνου	ΦΕΚ 4601/Β/28.12.2017	
47	Πηγή Αιξώνης Δήμου Γλυφάδας	ΦΕΚ 4744/Β/29.12.2017	
48	Νερό πηγής Πρέβεζας	ΦΕΚ 4744/Β/29.12.2017	
49	Πηγή Εμπρός Θέρμη Αγίου Φωκά Δήμου Κω	ΦΕΚ 450/Β/14.02.2018	
50	Πηγή Κόκκινο Στεφάνι Μυρτιάς Δήμου Θέρμου	ΦΕΚ 1347/Β/19.04.2018	
51	Νερό Γεώτρησης (Αντλούμενη) Λουτρών Σιδηρόκαστρου Δήμου Σιντικής	ΦΕΚ 1400/Β/25.04.2018	
52	Πηγή Αμάραντου Δήμου Κόνιτσας	ΦΕΚ 2165/Β/12.06.2018	
53	Πηγή Καβάσιλα Δήμου Κόνιτσας	ΦΕΚ 2165/Β/12.06.2018	
54	Παναγιά (Γεώτρηση Αντλούμενη) Δήμου Τρικκαίων	ΦΕΚ 3047/Β/27.07.2018	
55	Πηγή Σουλαντά Δήμου Σοφάδων	ΦΕΚ 6059/Β/31.12.2018	
56	Πηγή Σμοκόβου Δήμου Σοφάδων	ΦΕΚ 6195/Β/31.12.2018	
57	Πηγή Θέρμα Κόλπου Γέρας Δήμου Λέσβου	ΦΕΚ 385/Β/13.02.2019	
58	Πηγή Αγίου Νικολάου Μεθάνων Δήμου Τροιζηνίας	ΦΕΚ 1333/Β/18.04.2019	
59	Πηγή Αγίων Αναργύρων Μεθάνων Δήμου Τροιζηνίας	ΦΕΚ 1333/Β/18.04.2019	
60	Πηγή Λουτρακίου (πρώην πηγή Ε.Ο.Τ) Δήμου Λουτρακίου - Περαχωράς - Αγ. Θεοδώρων	ΦΕΚ 1493/Β/03.05.2019	
61	Πηγή Μεθάνων (Αι Πηγαί) Δήμου Τροιζηνίας	ΦΕΚ 1497/Β/03.05.2019	
62	Πηγή Κρεμαστών Δήμου Αμφιλοχίας	ΦΕΚ 1490/Β/03.05.2019	
63	Λουτρά Αμμουδάρας Δήμου Άργους Ορεστικού	ΦΕΚ 2112/Β/05.06.2019	

64	Γεώτρηση Γ3 Καιάφα Νομός Ηλείας	ΦΕΚ 3323/Β/29.08.2019	
65	Ψαρόθερμα (ΓΕΩΤΡΗΣΗ ΑΝΤΛΟΥΜΕΝΗ) Δήμου Σαμοθράκης	ΦΕΚ 3530/Β/20.09.2019	
66	Πηγή Αγίων Αποστόλων Δουμπιών Δήμου Πολυγύρου	ΦΕΚ 3464/Β/13.09.2019	
67	Φυσικός Πόρος Απόλλωνα Δήμου Ικαρίας	ΦΕΚ 3930/Β/25.10.2019	
68	Κόκκινο Νερό Δήμου Αγιάς	ΦΕΚ 4016/Β/04.11.2019	
69	Πηλός Λουτρών Κυλλήνης Δήμου Κυλλήνης	ΦΕΚ 4143/Β/12.11.2019	
70	Φυσικός Πόρος Λουτροχωρίου Δήμου Σκύδρας	ΦΕΚ 4908/Β/31.12.2019	
71	Πηγή Τεμένια Τζανουδιανά Δήμου Καντάνου - Σελίνου Π.Ε. Χανίων	ΦΕΚ 712/24.02.2021	
72	Θέρμα Άρτεμις Δήμου Θέρμης Λέσβου	ΦΕΚ 314/Β/28.01.2021	
73	Δεξαμενή Γεωργαλά, Καμένα Βούρλα, Δήμου Μώλου-Αγίου Κωνσταντίνου	ΦΕΚ 1444/Β/16.04.2020	
74	Πηγή «ΙΩΑΝΝΗ & ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΙΑΜΑΝΤΗ», Δήμου Ιστιαίας - Αιδηψού	ΦΕΚ 2439/Β/19.06.2020	
75	Πηγή Κλούβιο, Δήμου Μακρακώμης	ΦΕΚ 2932/Β/17.07.2020	ΦΕΚ 3680/Β/03.09.2020 ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΣΦΑΛΜΑΤΩΝ
76	Πηγή «ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΤΡΗΣΗ» Λουτρά Πλατυστόμου Δήμου Μακρακώμης	ΦΕΚ 3201/Β/03.08.2020	
77	Πηγή Άρτεμις Δήμου Ιστιαίας - Αιδηψού	ΦΕΚ 3567/Β/28.8.2020	
78	Πηγή «Ιπποκράτης» Πολιχνίτος Δήμου Δυτικής Λέσβου	ΦΕΚ 1291/Β/02.04.2021	
79	Φυσικός Πόρος Άγιος Βάμβαρος, Τρύφου Αιτ/νίας	ΦΕΚ 2635/Β/18-06-2021	
80	ΛΟΥΤΡΑ Δ.Ε ΗΡΑΙΑΣ (ΓΟΡΤΥΝΙΑ)	ΦΕΚ 5425/Β/22.11.2021	
81	ΝΕΡΟ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ ΔΗΜΟΥ Δ. ΛΕΣΒΟΥ	ΦΕΚ Β 5970/23.11.2022	
82	ΠΗΓΗ ΛΟΥΤΡΩΝ ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ "ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΝΙΣΥΡΟΣ	ΦΕΚ Β 6020/28.11.2022	

Πηγή: <https://mintour.gov.gr/meletes-pinakes/stoicheia-iamatikon-pigon/>

Το νομοθετικό πλαίσιο περί ιαματικών πηγών καθορίστηκε:

- Με το Ν.2188/1920 (ΦΕΚ 132/Α) «Περί ιαματικών πηγών και το Ν.4086/1960 (ΦΕΚ 112/Α) «Περί τροποποίησης και συμπλήρωσης διατάξεων περί ιαματικών πηγών».
- Οι προδιαγραφές των εγκαταστάσεων αξιοποίησης των ιαματικών πηγών τέθηκαν με την ΥΑ Αριθ. Τ/4400/1997 (ΦΕΚ 1067/Β) «Προδιαγραφές Εγκαταστάσεων Αξιοποίησης Ιαματικών Πηγών για την υπαγωγή στο καθεστώς κινήτρων το Ν.1892/90, όπως ισχύει.
- Με το Ν.3498/2006 (ΦΕΚ 230/Α) «Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις» διακρίθηκαν εννοιολογικά και ρυθμίστηκαν θέματα ιαματικών πηγών, θερμαλισμού, θαλασσοθεραπείας και κέντρων αναζωογόνησης (spa).
- Τέλος με το Ν.2704/2018 (ΦΕΚ 603/Β/22.02.2018) θεσμοθετήθηκε ο «Καθορισμός των τεχνικών και λειτουργικών προδιαγραφών ανέγερσης μετατροπής και επέκτασης Μονάδων Ιαματικής Θεραπείας και Κέντρων Ιαματικού Τουρισμού –Θερμαλισμού και διαδικασία χορήγησης ειδικού σήματος λειτουργίας (Ε.Σ.Λ.).

3.2.1 Μελέτη περίπτωσης εσωτερικού : Λουτρά Αιδηψού

Τα Λουτρά της Αιδηψού (κωμόπολη του νομού Εύβοιας) βρίσκεται σε απόσταση 107 χιλιομέτρων βορειοδυτικά της Χαλκίδας και ο πληθυσμός του ανέρχεται σε 2.560 κατοίκους. Είναι η πιο ονομαστή Λουτρόπολη της Ελλάδας και οι ιαματικές πηγές της είναι γνωστές για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες από τον 4^ο π. Χ. αιώνα. Σύμφωνα με την Μυθολογία η θεά Αθηνά ζήτησε από το θεό της φωτιάς Ήφαιστο, να φέρει στην επιφάνεια της γης νερά θερμά, που να προσφέρουν αναζωογόνηση και να έχουν ταυτόχρονα και θεραπευτικές ιδιότητες, ώστε ο προστατευόμενος της ήρωας Ηρακλής να ξεκουράζεται, μετά από κάθε άθλο. Ο Ήφαιστος χτύπησε με το θεικό σφυρί του στα έγκατα της γης και αμέσως ξεπήδησαν τα θερμά ιαματικά νερά. Στην Αιδηψό το ιαματικό νερό αναβλύζει από φυσικές πηγές και από βάθος έως και 3.000μ σε θερμοκρασία 34-85°C.

Στην λουτρόπολη λειτουργούν υδροθεραπευτήρια σε ξενοδοχεία μεταξύ των οποίων και το υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ που θεωρείται ότι διαθέτει τις πιο σύγχρονες και πλήρεις εγκαταστάσεις υδροθεραπείας και φυσιοθεραπείας στην Ελλάδα. Η ιαματική πηγή με τα υπέρθερμα νερά βρίσκεται μόλις 500 μέτρα από το Λιμάνι της Αιδηψού και καταλαμβάνει έκταση 23,5 στρεμμάτων. Το παλιό υδροθεραπευτήριο «Αγίων Αναργύρων» που κατασκευάστηκε πριν το 1950 και έχει χαρακτηριστεί ως νεότερο διατηρητέο μνημείο, υπάρχει ακόμα στο χώρο αλλά έχει δώσει τη θέση του σε ένα νέο, πρότυπο υδροθεραπευτήριο που περιλαμβάνει:

Εικόνα 3.12:Εγκαταστάσεις υδροθεραπευτηρίου ΕΟΤ

Πηγή: Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου <https://hppc.gr/business-units/iamatiki-pigi-aidipsoy/>

- Εξωτερική κολυμβητική δεξαμενή (πισίνα) ιαματικών λούσεων 530μ³ με βάθος από 1,20 έως 1,60 μέτρα και χωρητικότητας 120 ατόμων που λειτουργεί με μείγμα ιαματικού και θαλασσινού νερού και εξυπηρετεί 15.500 επισκέπτες το χρόνο.
- 2 εσωτερικές κολυμβητικές δεξαμενές ιαματικών λούσεων 38μ³ και 42μ³ αντίστοιχα με βάθος 1,10 μέτρα και χωρητικότητας 8 και 10 ατόμων.
- 84 Λουτήρες –Υδρομασάζ (κανονικούς λουτήρες, λουτήρες ειδικών θεραπειών, λουτήρες άκρων, σκοτσέζικο ντους) 2-4 ατόμων.
- 10 Δινόλουτρα (ολικού & αυχενικού).
- Χώροι υποδοχής και αναμονής λούσεων
- Χώρος φυσιοθεραπευτηρίου με προσανατολισμό θεραπειών, εκτός αυτού της χαλάρωση και περιποίησης σώματος αλλά και θεραπειών μυοσκελετικού συστήματος, αρθροπάθειες, αυχενικού συνδρόμου ανατάξεις επανατάξεις, μετεγχειρητικές θεραπείες, θεραπείες κυκλοφορικού –νευρολογικού συστήματος, αναπνευστικού, δερματοπάθειες και λοιπών παθήσεων.
- Κυλικείο
- Αίθουσα συνεδριάσεων

Στο χώρο του υδροθεραπευτηρίου, εκτίθεται αρχαιολογική συλλογή από ευρήματα της Αιδηψού όπως η πλάκα με τα σύμβολα του μυθικού ήρωα Ηρακλή, το τόξο, τη λεοντή, και οι επισκέπτες της Ιαματικής πηγής, μπορούν να επισκεφτούν το χώρο κατά την διάρκεια παραμονής τους.

Ο φυσικός ιαματικός πόρος των λουτρών προέρχεται από πέντε κύριες πηγές που ανήκουν στη κατηγορία των αλιπηγών με νερά υπέρθερμα, μεταλλικά, όξινα, χλωριονατριούχα, ισχυρώς ανθρακούχα με σημαντική παροχή ιαματικού νερού όλο το χρόνο σε θερμοκρασίες από 71 έως 73 περίπου βαθμούς Κελσίου. Η μονάδα υδροδοτεί 17 από 21 ιδιωτικά υδροθεραπευτήρια της περιοχής και οι λούσεις προτείνονται να πραγματοποιούνται σε θερμοκρασίες από 28 έως 34 βαθμούς Κελσίου.

Οι θερμές πηγές στην Αιδηψό και στη γύρω περιοχή είναι πολλές και διάσπαρτες σε διάφορα σημεία εντός και εκτός της πόλης οπότε δεν μπορεί να θεωρηθεί περιέργο το γεγονός ότι μπορεί κανείς να δει ατμούς να εμφανίζεται ανάμεσα σε σπίτια του οικισμού.

Πέρα από τα ιδιωτικά spa και το υδροθεραπευτήριο, υπάρχει δημοτική παραλία με φυσικές αναβλύσεις θερμών νερών που πέφτουν στη θάλασσα, δημιουργώντας

εξαιρετικές κόκκινες αποχρώσεις πάνω στα βράχια και τις σπηλιές που οφείλονται στα μεταλλικά στοιχεία των ιαματικών πηγών. Οι επισκέπτες μπορούν να συνδυάσουν τη λουτροθεραπεία με το ευεργετικό κολύμπι στο θαλασσινό νερό.

Εικόνα 3.13: Δημοτική παραλία με ιαματικά νερά.

Πηγή: <https://iliamare.gr/thermes-iamatikes-piges-aidipsou/>

Οι πηγές θεωρούνται αλιπηγές και αναβλύζουν από τα πετρώματα σχεδόν στο επίπεδο της θάλασσας, οι λούσεις γίνονται σε λάκκους που ανοίγονται στην ακτή και σε θερμοκρασία νερού 40°C.

Στα κυριότερα αξιοθέατα συγκαταλέγονται η *σπηλιά του Σύλλα*, ένα από τα διατηρητέα ευρήματα της ρωμαϊκής περιόδου, ο λόφος *Κουμπί* δύο χιλιόμετρα των Λουτρών Αιδηψού με ευρήματα κεραμικής της αρχαιότερης νεολιθικής περιόδου, η τοποθεσία *Σταυρός* περιοχή με έντονη βιοποικιλότητα, τα ξενοδοχεία *Ηράκλειον* και *Στάδιο* από τα πρώτα που χτίστηκαν την πρώιμη εποχή της νεότερης ιστορίας της Αιδηψού, με ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά στοιχεία, και το όρος *Τελέθριο* το οποίο προσφέρει μοναδικές ευκαιρίες για αποδράσεις και ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων όπως ανάβαση, ορειβασία, ποδηλασία κ.α. Ιδιαίτερη αισθητή είναι η εκκλησιαστική παράδοση με την παρουσία πολλών παρεκκλησιών και μονών όπως η γυναικεία μονή του Αγ. Γεωργίου Ηλίων.

Η σύνδεση της πόλης της Αιδηψού με την υπόλοιπη Ελλάδα συνδυάζεται με το οδικό και το πορθμειακό δίκτυο και καλύπτεται σε καθημερινή βάση από συχνά δρομολόγια των ΚΤΕΛ και των πλοίων από τα πορθμεία της Αρκίτσας και της Γλύφας.

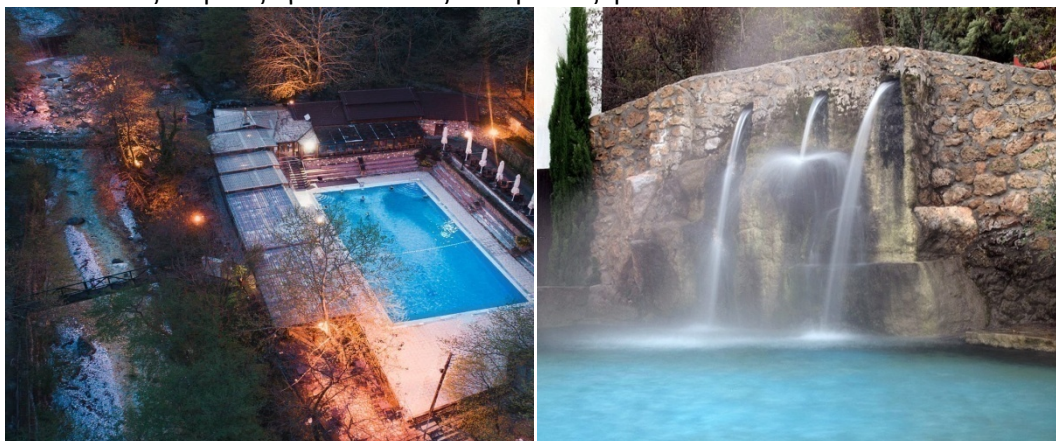
3.2.2 Μελέτη περίπτωσης εσωτερικού : Λουτρά Πόζαρ

Τα Λουτρά *Πόζαρ* γνωστά και ως Λουτρά Λουτρακίου, βρίσκονται πλησίον του Λουτρακίου της Περιφερειακής Ενότητας Πέλλας, 13 χλμ. δυτικά της Αριδαίας. Πόζαρ σημαίνει φωτιά ή θερμότητα στα σλαβικά και οι πηγές βρίσκονται στους πρόποδες Καϊμάκτσαλαν και αποτελούν πόλο έλξης τουριστών απ' όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό. Τα λουτρά ήταν ένα τόπος χαλάρωσης και σύμφωνα με τους μύθους

φαίνονται κατά την αρχαιότητα να έχουν φιλοξενήσει Μακεδόνες, βασιλείς και στρατηγούς μετά από μάχες και πολυετούς πολέμους.

Το νερό της βροχής εισχωρεί βαθιά στο έδαφος παρασύροντας μαζί του μέταλλα και άλλα συστατικά. Στη συνέχεια θερμαίνεται και ανεβαίνει ψηλότερα με τη βοήθεια και των αερίων του υπεδάφους. Τα καυτά νερά που αναβλύζουν εδώ και χιλιάδες χρόνια από την πηγή σε υψόμετρο 360-390 μέτρων δημιουργούν στη κυριολεξία ένα φυσικό spa (σπα),έχοντας σταθερή θερμοκρασία 37°C όλο το χρόνο. Περιέχουν διαλυμένα μεταλλικά συστατικά όπως νάτριο, κάλιο, ράδιο, σίδηρο, ασβέστιο, φώσφορο και θείο αλλά και αέρια όπως διοξείδιο του άνθρακα, υδροθείο, άζωτο, οξυγόνο και υδρογόνο με διαφορετικό βαθμό οξύτητας και όξινα, αλκαλικά ή ουδέτερα συστατικά. Η σταθερότητα της θερμοκρασίας, ο συνδυασμός των μεταλλικών στοιχείων καθώς και το γεγονός ότι διατηρεί τα χαρακτηριστικά του πόσιμου νερού δεδομένου ότι είναι άχρωμο, άγευστο και άοσμο, το καθιστά ευχάριστο κατά το μπάνιο και μοναδικό για την ίαση διαφόρων παθήσεων του δέρματος.

Εικόνα: 3.14 Εξωτερικές εγκαταστάσεις Λουτρά Πόζαρ

Πηγή: abouttickets.com

Τα νερά ανακηρύχτηκαν ιαματικά τη δεκαετία του 1920. Αρχικά είχαν διαχειριστή ιδιώτη στον οποίο παρέμειναν μέχρι το 1985 και μετά από δικαστικούς αγώνες των κατοίκων του χωριού, επεστράφησαν στην κοινότητα Λουτρακίου. Το 1990, η τότε κοινότητα Λουτρακίου διαβλέποντας την μελλοντική αναβάθμιση του θερμολιστικού τουρισμού ξεκίνησε μια προσπάθεια εξωραϊσμού της λουτρόπολης κατασκευάζοντας τότε το αναψυκτήριο και μια από τις μεγαλύτερες πισίνες της Μακεδονίας. Τα Λουτρά Πόζαρ έγιναν γρήγορα διάσημα στα Βαλκάνια, με την μαγευτική εικόνα της περιοχής δίπλα στο ποταμό, ανάμεσα σε δρυς και τα πανύψηλα βράχια σε συνδυασμό με τους ατμούς των θερμών ιαματικών νερών της.

Στην περιοχή την ίδια εποχή καταγράφηκαν τα περίπου 15 σπήλαια που βρίσκονται στα όρια της Λουτρόπολης και δημιουργείται τότε το μοναδικό για την Ελλάδα Σπηλαιολογικό πάρκο, με έντονο ενδιαφέρον όσον αφορά την γεωλογία, την παλαιοντολογία με έντονο ενδιαφέρον όσον αφορά την αρχαιολογία, τη γεωλογία, και την παλαιοντολογία. Αξιόλογα εκθέματα στεγάζονται σήμερα στο Φυσιογραφικό και Λαογραφικό Μουσείο Αλμωπίας στα Λουτρά και στο Δημοτικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στην Αριδαία.

Στην δεκαετία του 2000, ο κήπος της *Εδέμ*, όπως ονομάστηκαν αναβαθμίζεται αισθητά, όσον αφορά τις εγκαταστάσεις Λουτροθεραπείας. Στο Αλεξάνδρειο υδροθεραπευτήριο υπάρχουν 6 νέες πισίνες ιδιαίτερης διακόσμησης και ανακαινίστηκαν και τα παλαιότερα χαμάμ.

Η Λουτρόπολη έλαβε αδειοδότηση για την λειτουργία της από το Υπουργείο Τουρισμού και από το έτος 2019 αποτελεί επίσημα Μονάδα Ιαματικής Θεραπείας

Η ιδιαιτερότητα της θέσης του, η ευκολία πρόσβασης από τα αστικά κέντρα, η μικρή απόσταση από το χιονοδρομικό κέντρο του Καιμάκτσαλάν, τον κάνουν ένα ελκυστικό προορισμό χειμώνα και καλοκαίρι.

Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού πραγματοποιείται ένα από τα μεγαλύτερα μουσικά φεστιβάλ της Ελλάδας, το *Φεστιβάλ Πόζαρ*. Η γύρω ορεινή περιοχή προσφέρεται και για άλλες δραστηριότητες όπως ορειβασία, περιπάτους στις ειδικά διαμορφωμένες γέφυρες και διαδρομές και γενικότερα η ανάπτυξη της περιοχής γίνεται με ήπια μέσα για να μη διαταραχθεί η αρμονία με τη φύση και το περιβάλλον.

Η επιλογή αυτών των περιπτώσεων ιαματικών πηγών στην Ελλάδα έγινε γιατί αφενός αποτελούν πετυχημένα παραδείγματα αξιοποίησης των ιαματικών πηγών που προσελκύουν πλήθος επισκεπτών κάθε χρόνο αλλά και αφετέρου γιατί παρέχουν υπηρεσίες θεραπείας και χαλάρωσης, προσαρμοσμένες στις ανάγκες των πιο απαιτητικών αλλά πιο απλοϊκών και οικονομικά ασθενέστερων επισκεπτών, αποδεικνύοντας ότι ο θερμαλισμός είναι μια υπηρεσία προσφερόμενη σε όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από ηλικία και βάλαντιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Εισαγωγή στη μελέτη περίπτωσης : Η Σάμος

4.1. Προφίλ και Γεωγραφική Θέση

Η Σάμος βρίσκεται στο Βόρειο Ανατολικό άκρο του Αιγαίου Πελάγους, 175 ναυτικά μίλια από τον Πειραιά, και είναι το όγδοο σε μέγεθος ελληνικό νησί με έκταση 477 τ.χλμ. Ανατολικά βρίσκεται η Μικρά Ασία από την οποία χωρίζεται με τον Επταστάδιο πορθμό, βόρεια η χερσόνησος της Ερυθραίας, βορειοδυτικά η Χίος, νοτιοδυτικά και δυτικά η Ικαρία και το σύμπλεγμα των Φούρνων και νότια τα Δωδεκάνησα με πλησιέστερα το Αγαθονήσι, οι Αρκοί και η Πάτμος. . Διοικητικά, ανήκει στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου και από το έτος 2019 (Ν.4600/2019) αποτελείται από δύο δήμους, το Δήμο Ανατολικής Σάμου (20.021 κάτοικοι) και Δυτικής Σάμου (12.621 κάτοικοι) σύμφωνα με την τελευταία απογραφή (2021), ενώ ο πληθυσμός της ανέρχεται συνολικά, στους 32.642 κατοίκους έναντι 32.974 κατοίκων από την προηγούμενη απογραφή (2011).

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται εναέρια, μέσα από τον κρατικό αερολιμένα «Αρίσταρχος ο Σάμιος», ένα πρόσφατα ανακαινισμένο αεροδρόμιο υπό τη διαχείριση της Fraport Greece με αναβαθμισμένες υποδομές διεθνούς συνδεσιμότητας με πέντε πύλες εισόδου, που παρέχει στους επισκέπτες του υπηρεσίες αερομεταφοράς αλλά και άλλες εμπορικές δραστηριότητες όπως λιαν εμπόριο, duty free, B2B συναντήσεις, διαφημίσεις κ.α. Αξιοσημείωτο είναι ότι αποτελεί το μοναδικό αερολιμένα στην Περιφέρεια που παρουσίασε αύξηση κίνησης για το διάστημα 2015-2019 κατά 14,4% και 6,7% στις πτήσεις εσωτερικού και εξωτερικού, αντίστοιχα. Η πρόσβαση στο νησί γίνεται και ακτοπλοϊκώς, διότι διαθέτει δύο κύρια λιμάνια στην πόλη Βαθύ και στην πόλη Καρλοβάσι, τα οποία αποτελούν τα δυο μεγάλα αστικά και διοικητικά κέντρα του νησιού. Η Σάμος διαθέτει 4 μεγάλους κόλπους : του Μαραθοκάμπου (ΝΔ), του Τηγανίου (ΝΑ), της Μυρτιάς (Α) και του Βαθέος (ΒΑ). Οι κόλποι Μαραθοκάμπου και Τηγάνι είναι πλάτους 18,5 χλμ. ο καθένας, ενώ ο κόλπος της Μυρτιάς έχει πλάτος 6,5 χλμ και του Βαθέος 4,5 χλμ. για την πρόσβαση και των τουριστικών σκαφών. Διαθέτει τρία (3) χωροθετημένα τουριστικά καταφύγια, αγκυροβόλια και μία (1) μαρίνα στο Πυθαγόρειο της Σάμου η οποία διαθέτει 258 θέσεις ασφαλούς ελλιμενισμού για σκάφη έως 43 μ., με σταθμό ανεφοδιασμού καυσίμων, εγκαταστάσεις διαχείμασης για 170 σκάφη, παροχές ρεύματος, νερού, WiFi, υπηρεσίες ασφάλειας κλειστού κυκλώματος 24/7, travel lift με δυνατότητα ανέλκυσης σκάφους έως 80 τόνων, υπηρεσίες συντήρησης, εστίασης κ.α.

Εικόνα 4.1: Χάρτης Σάμου

Πηγή: Τουριστικός Οδηγός Σάμος Το τρίγωνο της Ευτυχίας

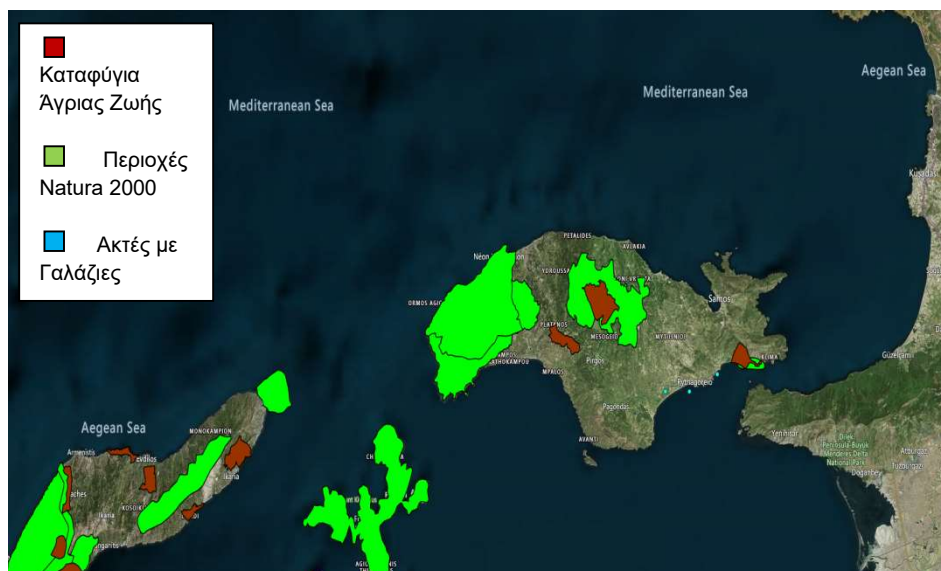
Η γεωλογική δομή του νησιού είναι πολύπλοκη και χαρακτηρίζεται από έντονες τεκτονικές δομές. Το δυτικό μέρος της Σάμου αποτελείται από μάρμαρα, σχιστόλιθους, ασβεστόλιθους, φιλλίτες και μεταμορφωμένα βασικά πετρώματα. Το κεντρικό μέρος, αποτελείται από μάρμαρα και σχιστόλιθους και στα ανατολικά υπάρχουν εκτεταμένες λιμναίες νεογενείς αποθέσεις. Τα εδάφη του νησιού κατατάσσονται σύμφωνα με την προέλευσή τους σε εδάφη με αργιλώδη υφή, πυριγενούς προέλευσης, σχιστολιθικά πηλώδους υφής, όξινα έως πολύ όξινα (σε μεγάλες εκτάσεις). Πηγή: Στρατηγική μελέτη Περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2014-2020 σελ.132.

Το κλίμα της Σάμου είναι ήπιο και υγρό το χειμώνα, ενώ το καλοκαίρι είναι ξηρό. Η Σάμος είναι ένα από τα πιο ηλιόλουστα μέρη της Ευρώπης με περίπου 3.300 ώρες ηλιοφάνειας το χρόνο (ή το 74% του έτους).

Η Σάμος διαθέτει μια πανέμορφη ακτογραμμή 150 χλμ. με μοναδικές παραλίες, 33 μικρά και μεγάλα χωριά με έντονο τοπικό χρώμα αλλά και πολλούς μικρούς οικισμούς, που απλώνονται από τα παράλια του νησιού έως την ενδοχώρα. Οι δύο ορεινοί όγκοι, ο Καρβούνης (υψ.1.153μ), ο Κέρκης (υψ.1.443μ) και ο βιότοπος της Μυκάλης (παλαιές αλυκές) αποτελούν βιότοποι και ανήκουν στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών με την ονομασία NATURA 2000 (N.3937/2011 ΦΕΚ 60/A/2011). Η Σάμος είναι ένα κατάφυτο νησί με έντονο ανάγλυφο και μεγάλη βιοποικιλότητα. Πευκοδάση, αμπέλια, ελαιώνες συνυπάρχουν με εσπεριδοειδή σπάνια φυτά και βότανα. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ανεξερεύνητα σπήλαια και

βάραθρα λόγω του γεωλογικού υπόβαθρου και των υδάτινων πόρων που διαθέτει το νησί. Η πλούσια πανίδα με σπάνια ζώα όπως το σαμιακό «χρυσό τσακάλι», ο χαμαιλέοντας αλλά και θηλαστικά όπως δελφίνια και η φώκια *monachus-monachus* βρίσκουν καταφύγιο στο όμορφο νησί της Σάμου.

Εικόνα 4.2: Καταφύγια Άγριας Ζωής, Περιοχές Natura 2000 & Ακτές με Γαλάζιες Σημαίες στη Σάμο

Πηγή: Επεξεργασία του συντάκτη με δεδομένα Geodata.gov
<http://geodata.gov.gr/maps/?locale=el>

4.2. Σύντομη Ιστορική διαδρομή μέχρι σήμερα

Το όνομα *Σάμος* θεωρείται πως έδωσε στο νησί ο πρώτος του βασιλιάς Αγκαίος. Ετυμολογικά το όνομα προκύπτει από τη φοινικική ρίζα *σάμα*, δηλωτική των ορεινών όγκων που κυριαρχούν. Στην αρχαιότητα η Σάμος έφερε πολλά άλλα ονόματα όπως «Παρθενία», «Μελάμφυλος», «Δρυούσα» «Δόρυσσα» «Άνθεμις» «Κυπαρισσία», «Ιμβρασία». Ίχνη της πρώτης κατοίκησης εντοπίζονται στο νησί εντοπίζονται από την 4^η χιλιετία π. Χ. Οι αρχικοί κάτοικοι ανήκαν στις πελασγικές φυλές και έφεραν στο νησί τη λατρεία της Ήρας.

Η Σάμος υπήρξε μεγάλη ναυτική δύναμη και ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα στο Αιγαίο. Με ταχύτατα πλοία τις διήρεις *Σάμαινες* εξαπλώθηκε το εμπόριο των ξακουστών κρασιών και κεραμικών. Τα νησί άκμασε την περίοδο της τυραννίας του Πολυκράτη (532-522 π. Χ) κατά την διάρκεια της οποίας έγιναν μεγάλα έργα όπως το *Ευπαλίνειο Όρυγμα*, η κατασκευή του λιμανιού στην αρχαία πόλη της

Σάμου, η επέκταση των *Πολυκράτειων Τειχών* και η ανακατασκευή του μεγαλοπρεπούς ναού της *Ήρας*

Η Σάμος λόγω της κομβικής της θέσης αποτελεί σταυροδρόμι μεταξύ Ανατολής και Δύσης και αποτελεί σημαντικό τουριστικό και πολιτισμικό κέντρο με πλούσια ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά. Στη Σάμο γεννήθηκε ο μεγάλος μαθηματικός και φιλόσοφος Πυθαγόρας αλλά και άλλοι σημαντικές προσωπικότητες της αρχαιότητας όπως ο φιλόσοφος Επίκουρος και ο θεμελιωτής της ηλιοκεντρικής θεωρίας Αρίσταρχος. Ένα από τα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής, το *Ευπαλίνιο όρυγμα* και ο ναός της *Ήρας* χωροθετούνται στη Σάμο και αποτελούν παγκόσμια μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco. Η παραδοσιακή ναυπηγική τέχνη άκμασε στη Σάμο από τα αρχαία χρόνια με τις καλοτάξιδες *Σάμαινες* ενώ γνωστή και αναπτυσσόμενη από την αρχαιότητα είναι η τέχνη της αγγειοπλαστικής με χαρακτηριστικό αγγείο τη λεγόμενη *δίκαιη κούπα* με την οποία σύμφωνα με την παράδοση ο Πυθαγόρας δίδαξε την ίση μεταχείριση και το *μέτρο* στη ζωή των ανθρώπων.

Με το πρωτόκολλο του Λονδίνου (1830), η Σάμος έμεινε εκτός των ορίων του νέου Ελληνικού Κράτους και δημιουργήθηκε η ανεξάρτητη *Σαμιακή Πολιτεία*. Αναγνωρίστηκε ως αυτόνομη Ηγεμονία μέχρι το 1912 όπου και έγινε την 11^η Νοεμβρίου η ένωσή της με την Ελλάδα. Μετά την Μικρασιατική καταστροφή το 1922, πολλοί πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στο νησί συντελώντας στη διαμόρφωση της πολιτιστικής της φυσιογνωμίας. Η καπνοβιομηχανία και η βυρσοδεψία παρουσίασαν μεγάλη ακμή. Το 1941 η Σάμος καταλείφθηκε από τους Ιταλούς, ακολούθησε η ναζιστική κατοχή και απελευθερώθηκε το 1944, ενώ από το 1946 έως 1949 η Σάμος έζησε τα δεινά του εμφυλίου πολέμου. Μετά την δεκαετία του 1950 άρχισε η ανασυγκρότηση της Σάμου και από το 1960 η τουριστική και οικιστική ανάπτυξη του νησιού. Το 1987 ιδρύθηκε στο Καρλόβασι το Μαθηματικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Στις επόμενες δεκαετίες σημειώνονται εξελίξεις στο τριτογενή τομέα στους τομείς τουρισμού και παροχής υπηρεσιών, ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ανάκαμψη και στο πρωτογενή τομέα, με ποιοτικά προϊόντα βιολογικής κυρίως καλλιέργειας.

Η θρησκεία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του χαρακτήρα της κοινωνικής ζωής και της ιστορίας της Σάμου και ήταν πάντα κύριος πνευματικός κρίκος και αυτό το καταμαρτυρούν τα διάσπαρτα ξωκλήσια, μετόχια και μονές που χρονολογούνται από το 16^ο αιώνα ενώ υπάρχουν και εκκλησιαστικά κτίσματα από το 11^ο αιώνα.. Η

γαστρονομία και η εξαιρετική τοπική κουζίνα του νησιού με προϊόντα εξαιρετικής διατροφικής αξίας εμπνευσμένα στην «Πυθαγόρεια Διατροφή» και φιλοσοφία, οι πολυβραβευμένοι σαμιώτικοι οίνοι αλλά προπάντων οι φιλόξενοι και αυθεντικοί άνθρωποι αποτελούν βασικά σημεία αναφοράς του νησιού. Με λίγα λόγια διαθέτει «τουριστικό προϊόν» ένα σύνθετο προϊόν που συντίθεται από μείγμα υλικών αγαθών, άυλων υπηρεσιών αλλά και φυσικών στοιχείων που καταναλώνονται ή χρησιμοποιούνται σε ποικίλους βαθμούς από τους τουρίστες (Λαγός, σελ.99 Τουριστική Οικονομική β' έκδοση).

4.3. Το Τουριστικό προϊόν της Σάμου

Ο τουρισμός στο νησί της Σάμου άρχισε να αναπτύσσεται στα τέλη της δεκαετίας του 1960 όταν ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ) στην προσπάθειά του να αναπτύξει και να προωθήσει τον τουρισμό στη Ελλάδα, ενέταξε το νησί στο πρόγραμμα *Ξενία* και το πρώτο ξενοδοχείο στο νησί οικοδομήθηκε στην τοποθεσία Βαθύ Σάμου. Το πρώην ξενοδοχείο *Ξενία* ιδιοκτησία του ενιαίου Δήμου Σάμου ανακηρύχθηκε διατηρητέο (ΦΕΚ 427/Α.Α.Π/31.12.2012) διότι στο εσωτερικό του διασώζονται δύο διατηρητέες (2) τοιχογραφίες του μεγάλου ζωγράφου Αλέκου Φασιανού. Μετά από πολλές προσπάθειες εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020» (Υπ.αρ.αποφ.7670/28.06.2017 με ΑΔΑ:7ΞΣΨ465ΧΙ8-0ΞΣ και προϋπολογισμού 2.000.000€) με σκοπό την επαναχρήση του κτιρίου μέσω της δημιουργίας Κέντρου Επιστήμης Λόγου και Τέχνης διεθνούς εμβέλειας, με εκπαιδευτικό υποστηρικτικό χαρακτήρα για τα σχολεία και κέντρα έρευνας και μελέτης με αναφορές στον Πυθαγόρα, τον Αρίσταρχο για την ακαδημαϊκή κοινότητα

Το τουριστικό προϊόν της Σάμου, διαθέτει πληθώρα από φυσικούς πόρους για την ανάπτυξη ειδικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ένα πλέγμα δραστηριοτήτων, όπως το πλούσιο γεωθερμικό δυναμικό και την ραδιενεργή ιαματική πηγή που διαπραγματεύεται η παρούσα έρευνα, με σκοπό την διερεύνηση της προοπτικής ανάπτυξης του θερμαλισμού και τουρισμού ευεξίας στη Σάμο, ως ένα συμπληρωματικό τουριστικό προϊόν που δύναται να αναπτυχθεί και να συμβάλλει στα μέγιστα στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και της αύξησης του κατά κεφαλή εισοδήματος. Η πραγματική εικόνα όμως του τουριστικού προϊόντος της Σάμου, εξακολουθεί να βασίζεται επί το πλείστον, στο μοντέλο τουρισμού των 3S (Sea, Sun, Sand) δηλαδή στη θάλασσα, ήλιο και παραλία, λόγω του μεσογειακού κλίματος και των αναρίθμητων ελεύθερων, κοσμικών, οργανωμένων και μη παραλιών, οι οποίες προσφέρονται για αθλητικές δραστηριότητες όπως windsurfing,

kite surfing, ιστιοπλοΐα, θαλάσσιο σκι κ.α. και της δυνατότητας εξερεύνησης καταδυτικών πάρκων με εκπαιδευμένο προσωπικό και σύγχρονο εξοπλισμό αλλά και μίσθωσης σκαφών αναψυχής για θαλάσσιες εκδρομές σε προσβάσιμες ή μη παραλίες του προορισμού.

Η Σάμος ανήκει στις παραμεθόριες περιοχές της Ελλάδας και διαθέτει δύσκολη προσβασιμότητα και μη επαρκή συνδεσιμότητα με την Ηπειρωτική Ελλάδα και τα άλλα νησιά του Αιγαίου. Το υψηλό σχετικά κόστος μετακίνησης επιβατών και εμπορευμάτων, καθιστά σε μεγάλο βαθμό, τον προορισμό ως απαγορευτικό για τον οικογενειακό προγραμματισμό. Το μεταναστατευτικό και η προσφυγική κρίση, επηρέασε αρνητικά την εικόνα του προορισμού αλλά γρήγορα αποκαταστάθηκε η αίσθηση ασφάλειας με την λήψη μέτρων αντιμετώπισης των προσφυγικών εισροών και μετεγκατάστασης σε περιοχή απομακρυσμένη από τον αστικό ιστό.

Ο προορισμός παρά το γεγονός ότι χαρακτηρίζεται ως αναπτυσσόμενος, καθώς το νησί εξελίσσεται τουριστικά με τις υποδομές του να αυξάνονται και να βελτιώνονται, παρουσιάζει έντονη εποχικότητα ζήτησης κάτι που ως γνωστό αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα όλων των ελληνικών νησιών. Η *τουριστική σεζόν* ξεκινάει από τον Απρίλιο και τελειώνει στις αρχές Οκτωβρίου, ωστόσο η ιδιαίτερη τουριστική κίνηση, παρατηρείται στα μέσα Ιουλίου έως τα τέλη Αυγούστου, και το νησί αποκτά πλήρη πληρότητα για περίπου 1,5 με 2 μήνες.

4.4. Αποτύπωση και αξιολόγηση του προορισμού

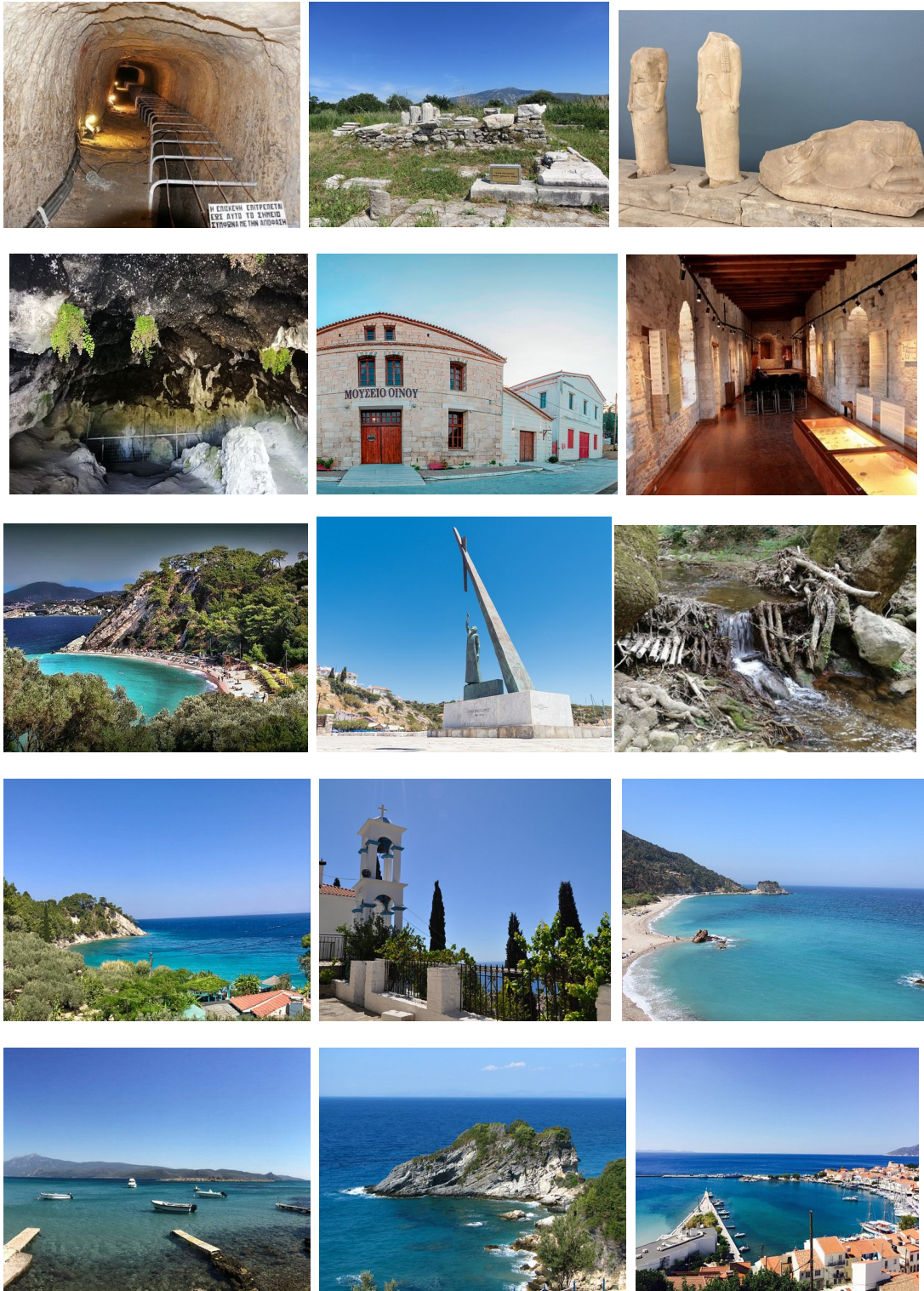
4.4.1. Η τουριστική προσφορά & κυριότερα αξιοθέατα

Στην ενότητα αυτή αναλύεται η τουριστική προσφορά του νησιού όσον αφορά τα θέλγητρα, τις τουριστικές υποδομές, τουριστικές δραστηριότητες που προσφέρονται, τα τουριστικά καταλύματα

Σύμφωνα με το *Tripadvisor* τη μεγαλύτερη ταξιδιωτική πλατφόρμα στην οποία καταγράφονται κριτικές και αξιολογήσεις από όλο τον κόσμο και σημειώνεται μεγάλη επισκεψιμότητα, τα κυριότερα αξιοθέατα της Σάμου καταγράφονται παρακάτω :

Πηγή: Jumpshot για τους ιστότοπους Tripadvisor, παγκοσμίως, Νοέμβριος 2019

Πίνακας 4.1: Κυριότερα αξιοθέατα Σάμου διαδικτυακή πλατφόρμα *Tripadvisor*

4.4.2. Τουριστική προσφορά τεχνικές κοινωνικές υποδομές & αναπτυξιακές παρεμβάσεις

Οδικό Δίκτυο

Η Σάμος διαθέτει ένα εκτεταμένο κύριο και δευτερεύοντα οδικό δίκτυο. Συγκεκριμένα:

Πίνακας 4.2: Οδικό Δίκτυο Σάμου

Δημοτικές Ενότητες	Κύριο οδικό δίκτυο Km	Ασφαλτοστρωμένου κυρίου οδικού δικτύου Km	Δευτερεύων οδικό δίκτυο Km	Αγροτικοί οδοί Km
Καρλοβασίων	57	57	22	125
Μαραθοκάμπου	180	80		100
Πυθαγορείου	70	70	120	600

<http://www.ypai.gr/site/home/Basic+Menu/The+islands+of+Aegean/Northern+Aegean/NOMOS+SAMOY/SAMOS/Infrastructures/Metaphores/Odiko+Dyktio.csp;jsessionid=c0a81e0a30d9cc1ea5a13a164e4781af80aa2a9113b3.e38Pch0Kbh4Nc40MchqPaNuRay1ynknvrkLOIQzNp65In0>

Προβλεπόμενα Έργα Οδοποιίας:

- ✓ Παράκαμψη Καρλοβάσου
- ✓ Παράκαμψη Πυθαγορείου
- ✓ Αγροτική οδοποιία Πλατάνου
- ✓ Αγροτική Οδοποιία Μπάλου Κουμείκων –Κάμπου Σκουρείκων
- ✓ Αγροτική Οδοποιία ΔΕ Πυθαγορείου τμήμα Χώρα Μύλοι
- ✓ Κόμβος και ολοκλήρωση περιμετρικής Πλατάνου

Μεταφορικές υποδομές

Ο Κρατικός αερολιμένας Σάμου (ονομασία IATA SMI) βρίσκεται στην νοτιανατολική πλευρά του νησιού και σε απόσταση 3 χιλιομέτρων από το Πυθαγόρειο και

δεκατεσσάρων από την πόλη Βαθύ Σάμου. Η Σάμος συνδέεται αεροπορικά όλο τον χρόνο με Αθήνα, Μυτιλήνη, Χίο, Ρόδο και Ηράκλειο. Το καλοκαίρι πραγματοποιούνται πτήσεις charter από την Ευρώπη.

Ακτοπλοϊκές μεταφορές

Το Βαθύ (S-3 κωδικός GRVTH, χαρακτηρισμός κατά Κ.Υ.Α. εθνικής σημασίας) και το Καρλόβασι (S-12 κωδικός GRKAR τοπικής σημασίας) αποτελούν τα κύρια λιμάνια του νησιού και εξυπηρετούν τις ανάγκες διακίνησης ανθρώπων και αγαθών. Το Λιμάνι του Πυθαγορείου (S-20 κωδικός GRPYT) χαρακτηρίζεται κατά την Κ.Υ.Α τοπικής σημασίας.

Το Βαθύ είναι ένα από τα τρία μεγαλύτερα φυσικά λιμάνια της Ελλάδας και διαθέτει τουριστικό και εμπορικό, επιβατικό λιμένα. Στο τουριστικό λιμένα καταπλέουν κρουαζιερόπλοια και ιδιωτικά σκάφη αναψυχής ενώ υπάρχει διαμορφωμένο αλιευτικό καταφύγιο. Κατά μήκος της παραλιακής ζώνης υπάρχουν θέσεις στάθμευσης σκαφών με θέσεις ηλεκτροδότησης και παροχής ύδατος. Στο τουριστικό λιμένα λειτουργεί τελωνιακός σταθμός και κατάσταση αφορολόγητων ειδών.

Στο εμπορικό επιβατικό σταθμό καταπλέουν τα επιβατηγά πλοία της γραμμής σύνδεσης της Σάμου με τον Πειραιά, τα νησιά του Βορειανατολικού Αιγαίου και τη Βόρεια Ελλάδα. Υπάρχει καθημερινή σύνδεση με τα λιμάνια της Ικαρίας, των Κυκλάδων και τον Πειραιά, είτε με συμβατικό είτε με ταχύπλοο Ο/Γ-Ε/Γ, ενώ μια φορά τη εβδομάδα σύνδεση με όλα τα νησιά του Βορείου Αιγαίου και τα Δωδεκάνησα μέσω της επιδοτούμενης γραμμής του Υπουργείου Αιγαίου, Αλεξανδρούπολη - Ρόδος. Επιπρόσθετα η Σάμος συνδέεται όλο το χρόνο με το Κουσάντασι της Τουρκίας.

<https://www.elime.gr/index.php/samos>

Μετακινήσεις με Λεωφορείο

Το Κ.Τ.Ε.Λ Σάμου είναι ο φορέας που αναλαμβάνει τις δημόσιες συγκοινωνίες στο εσωτερικό του νησιού και υπάρχουν καθημερινά δρομολόγια προς όλα τα χωριά της περιοχής.

Περιβαλλοντικές Υποδομές

Επεξεργασία Αποβλήτων

Στη Σάμο λειτουργεί ο ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ Ανατολικής Σάμου, ο οποίος βρίσκεται στη θέση Καμάρα της κοινότητας Μυτιληνιών με συνολική έκταση του γηπέδου εγκατάστασης 87,5 στρέμματα, εκ των οποίων τα 51,5 είναι στεγανοποιημένος χώρος του Χ.Υ.Τ.Α. Ο εξυπηρετούμενος πληθυσμός ανέρχεται στους 29.295 κατοίκους, η διάρκεια ζωής του εν λόγω Χ.Υ.Τ.Α είναι 20 έτη και διατίθενται 9.131 τόνοι απορριμμάτων το έτος. Υπεύθυνος φορέας είναι ο Σύνδεσμος Ο.Τ.Α Δήμος Βαθέου – Πυθαγορείου (πρώην ΟΤΑ Ανατολικής Σάμου). Ο ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ Δυτικής Σάμου έχει κατασκευαστεί ωστόσο δεν λειτουργεί λόγω προβλημάτων κατολίθωσης και η Δυτική Σάμος εξυπηρετείται από το ΧΥΤΑ Ανατολικής Σάμου στα πλαίσια σύναψης προγραμματικής σύμβασης μεταξύ των Δήμων Ανατολικής και Δυτικής Σαμου.

Εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων

Η Σάμος διαθέτει εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων στις παρακάτω περιοχές

Πίνακας 4.3: Εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων

ΔΗΜΟΣ	Δ.Δ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ
Δήμος Ανατ. Σάμου	Σάμου	Κοκκάρι	1	4.127 κατ.
Δήμος Ανατ. Σάμου	Αγ. Κων/νου	Πρινιάς	1	1.000-1.200 κατ.
Δήμος Ανατ. Σάμου	Σαμίων	Κότσικας	1	9.398 κατ
Δήμος Ανατ. Σάμου	Πυθαγορείου	Πυθαγόρειο	1	5.970 κατ.
Δήμος Ανατ. Σάμου	Χώρας	Χώρα	1	18.500 κατ.
Δήμος Δυτ. Σάμου	Καρλοβασίου	Σπιρταποθήκη	1	15.500 κατ.
Δήμος Δυτ. Σάμου	Μαραθοκάμπου	Κάμπος	1	<2.000 κατ.
Δήμος Δυτ. Σάμου	Μαραθοκάμπου	Ορμος	1	<2.000 κατ.

Ταμιευτήρες – Φράγματα

Στην Σάμο υπάρχει σχεδιασμός για την δημιουργία εγγειοβελτιωτικών έργων όπως αναλυτικά παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 4.4: Εγγειοβελτιωτικά έργα Σάμου

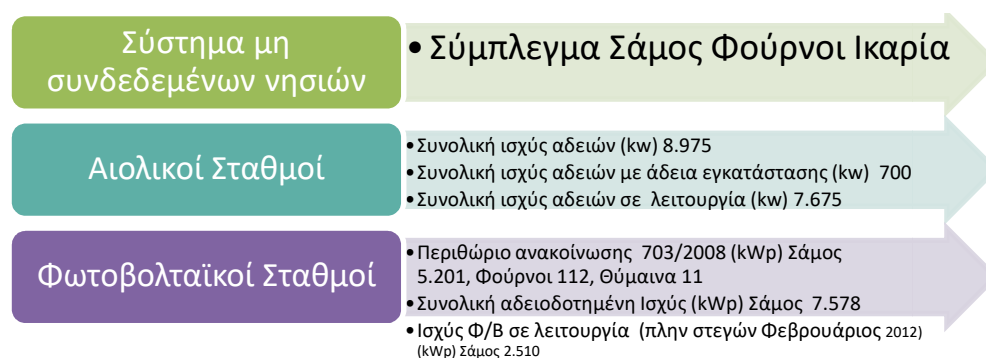
ΕΡΓΟ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ	ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ
Κατασκευή φράγματος μεγάλου ρέματος Καρλοβάσου –Δ/Δ Καρλοβάσου. Δήμος Δυτικής Σάμου	Φράγμα χωρητικότητας 700.000 κ.μ. νερού επί του μεγάλου ρέματος Καρλοβάσου για άρδευση 500 στρεμμάτων στην περιοχή Δ/Δ Καρλοβάσου. Δήμος Δυτικής Σάμου	Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Π.Ε Σάμου	Οριστική μελέτη
Κατασκευή Λιμν/νής Γεωργάρα – Δ/Δ Υδρούσας Δήμου Δυτ. Σάμου Ν.Σάμου	Λιμνοδεξαμενή χωρητικότητας 440.000 κ.μ. νερού για την άρδευση 830 στρέμματα στην περιοχή Δ/Δ Καρλοβάσου Δήμου Δυτικής Σάμου	Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Π.Ε Σάμου	Οριστική μελέτη

Πηγή: Αρχεία Τεχνικής Υπηρεσίας πρώην Δήμου Σάμου

Ενέργεια

Στη Σάμο λειτουργεί ένας αυτόνομος σταθμός παραγωγής ηλεκτρισμού από τον οποίο τροφοδοτούνται, διαμέσου υποθαλάσσιας σύνδεσης, οι Φούρνοι και η Ικαρία.

Πίνακας 4.5: Προφίλ Α.Π.Ε στην νήσο Σάμο

Ολοκληρωμένα Περιβαλλοντικά Έργα

- ✓ Αποχετευτικό Δίκτυο Σάμου/Εργασίες Όμβριων
- ✓ Αντικατάσταση εσωτερικού δικτύου ύδρευσης πόλεως Σάμου
- ✓ Αντιπλημμυρική προστασία της παραλιακής ζώνης Χ.Ζ. Λιμένα Βαθέως & αποκατάσταση της Χ.Ζ. Λιμένα Βαθέως
- ✓ Δίκτυο αποχέτευσης οικισμού Κάμπου Μαραθοκάμπου
- ✓ Αντικατάσταση εσωτερικού δικτύου ύδρευσης Καρλοβάσου
- ✓ Δίκτυο αποχέτευσης όμβριων περιοχής Ταμπάκικων & Νέου Καρλοβάσου
- ✓ Αντικατάσταση εξωτερικού δικτύου ύδρευσης Καρλοβάσου
- ✓ Αντικατάσταση δικτύων ύδρευσης εντός οικισμού Τ/Κ Χώρας

Βιομηχανικές εγκαταστάσεις

Η Σάμος διαθέτει εγκαταστάσεις οινοποιείων και ελαιουργείων και παρουσιάζονται παρακάτω:

Πίνακας 4.6: Οινοποιεία –Ποτοποιεία Σάμου

ΔΗΜΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
Ανατολική Σάμος	Ε.Ο.Σ.Σ	Οινοποιείο	https://www.samoswine.gr/
Ανατολική Σάμος	Γιοκαρίνης Εμμ. Α.Β.Ε.Ε	Παραγωγή & χονδρικό εμπόριο οινοπνευματωδών ποτών & κρασιών	http://www.giokarinis.gr/
Ανατολική Σάμος	Ζαρμπάνης Α.Β.Ε.Ε	Παραγωγή & χονδρικό εμπόριο οινοπνευματωδών ποτών	https://vresonline.gr/samos-import-export-potopoeio-samos-11658.html
Δυτική Σάμος	Βακάκης Ν.	Οινοποιείο	https://vakakiswines.gr/
Δυτική Σάμος	Χατζιωάννου	Οινοποιείο	https://hatziaoannou-wines.gr/
Δυτική Σάμος	Κουτσοδόντης Μ.	Οινοποιείο	https://www.coutsodontiswinery.gr/el/about-3-1

Πίνακας 4.7: Ελαιουργεία Σάμου

<u>ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΓΩΝΔΑ ΣΥΝ.Π.Ε.</u>
<u>ΠΑΓΩΝΔΑΣ</u>
<u>ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΡ.</u>
Αγ. Κυριακή, <u>ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ</u>
<u>ΒΑΣΣΑΜΙΔΗ ΑΦΟΙ Ο.Ε.</u>
Φουρνιώτικο ρέμα, <u>ΚΑΡΛΟΒΑΣΙ</u>
<u>ΔΗΜΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ & ΣΙΑ ΟΕ</u>
<u>ΜΥΛΟΙ</u>
<u>ΚΑΠΑΝΤΑΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΣΤ.</u>
<u>ΔΡΑΚΑΙΟΙ</u>
<u>ΚΑΡΒΕΛΑΣ ΕΥΑΓΓ. - ΒΑΚΙΝΤΗ Π. ΟΕ</u>
<u>ΜΥΤΙΑΗΝΙΟΙ</u>
<u>ΚΑΨΟΠΟΥΛΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ.</u>
Γκιώνηδες, <u>ΜΑΥΡΑΤΖΑΙΟΙ</u>
<u>ΚΛΟΥΚΙΩΤΗΣ ΚΩΝ. & ΣΙΑ ΟΕ "ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ ΣΑΜΟΥ"</u>
<u>ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ</u>
<u>ΚΩΤΤΗ-ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΗ ΑΡΓΥΡΩ</u>
<u>ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ</u>
<u>ΜΑΝΩΛΙΑΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ</u>
<u>ΠΑΓΩΝΔΑΣ</u>
<u>ΜΑΡΚΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ Π. & ΣΙΑ ΟΕ</u>
<u>ΚΟΥΜΑΪΪΚΑ</u>
<u>ΜΟΓΙΟΣ ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΕ</u>
Φουρνιώτικο ρέμα (Αμμουδιές), <u>ΚΑΡΛΟΒΑΣΙ</u>

Πηγή:http://www.samos22730.gr/index.php?option=com_mtree&task=listcats&cat_id=829&Itemid=136&lang=el

Υποδομές Υγείας

Η Σάμος διαθέτει ένα (1) Νοσοκομείο στην πόλη Βαθέος Σάμου, ένα (1) Κέντρο Υγείας στο Καρλόβασι, δέκα (10) Περιφερειακά Ιατρεία, καταμελημένα σε ισάριθμα χωριά του νησιού, ένα (1) Κέντρο ψυχικής υγείας στο Βαθύ και ένα (1) Κέντρο Εκπαίδευσης Κοινωνικής Υποστήριξης και Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρίες.

Λοιποί φορείς Κοινωνικής Μέριμνας

- ✓ Κέντρο πρόληψης εξαρτήσεων & προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας **ΦΑΡΟΣ**
- ✓ Πανσαμιακό Σωματείο ΑμεΑ και Φίλων **N. ΜΕΝΕΓΑΣ Ο ΙΚΑΡΟΣ**
- ✓ Εκκλησιαστικό γηροκομείο **ΕΥΓΗΡΙΑΣ ΠΡΟΝΟΙΑ**
- ✓ Δημοτικό γηροκομείο

Υποδομές Παιδείας

Η Σάμος διαθέτει είκοσι τέσσερα (24) δημοτικά σχολεία, είκοσι πέντε (25) νηπιαγωγεία, έξι (6) γυμνάσια, τρία (3) Λύκεια, τέσσερα (4) επαγγελματικά λύκεια, μία (1) επαγγελματική σχολή και ένα (1) εργαστήριο ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επίσης, στη Σάμο λειτουργούν τρία (3) κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης δύο (2) εργαστήρια ελευθέρων σπουδών και ένα (1) κέντρο εκπαιδευτικής έρευνας. Στο Καρλόβασι λειτουργεί η Πανεπιστημιακή Μονάδα του Πανεπιστημίου Αιγαίου και περιλαμβάνει την Σχολή Θετικών Επιστημών η οποία αποτελείται από τα τμήματα μαθηματικών, μηχανικών πληροφοριακών & επικοινωνιακών συστημάτων και μηχανικών σχεδίασης προϊόντων & συστημάτων.

Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης

Το νησί διαθέτει μία Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη η οποία στεγάζεται σε διώροφο νεοκλασικό κτίριο στο Λιμάνι Βαθέος Σάμου και διαθέτει 30.000 τεκμήρια και το υλικό της αποτελούν παλαιά και σπάνια βιβλία (με το παλαιότερο να χρονολογείται από το 16^ο μ. Χ. αι.). Από το 2004 έχει δημιουργηθεί το Δημόσιο Κέντρο Πληροφόρησης στα πλαίσια της «Κοινωνίας της Πληροφορίας». Το 2007 η Βιβλιοθήκη απέκτησε ειδικό ηλεκτρονικό εξοπλισμό για Άτομα με αναπηρία.

Αθλητικές Υποδομές

Η Σάμος διαθέτει δύο (2) δημοτικά στάδια στο Βαθύ και στο Καρλόβασι, έξι γήπεδα ποδοσφαίρου στο Καρλόβασι, στον Μαρθόκαμπο και στο Πυθαγόρειο και δύο (2) κολυμβητήρια στο Καρλόβασι και στο Πυθαγόρειο.

4.4.3. Προσφερόμενες Τουριστικές Δραστηριότητες

Η Σάμος διαθέτει αξιόλογες δυνατότητες στον τομέα του εναλλακτικού τουρισμού, εξυπηρετώντας διαφορετικά είδη αναγκών, προτιμήσεων και ψυχαγωγίας και επικεντρώνεται κυρίως στις κάτωθι μορφές τουρισμού αποσκοπώντας στον εκσυγχρονισμό της περιοχής και στη βελτίωση της τουριστικής ζήτησης:

- ✓ Αθλητικός τουρισμός αναψυχής
- ✓ Πολιτιστικός τουρισμός
- ✓ Θαλάσσιος τουρισμός
- ✓ Τουρισμός υπαίθρου
- ✓ Γαστρονομικός τουρισμός
- ✓ Τουρισμός υγείας και ευεξίας

Πεζοπορία-Ποδηλασία

Η Σάμος διαθέτει ιδιαίτερες διαδρομές και μονοπάτια, δάση και βουνά, τα οποία προσφέρονται για πεζοπορία και ποδηλασία όπως: η παραλία Σεϊτάνι, βουνό Κέρκης, σπηλιά Πυθαγόρα κ.α. Στη Σάμο λειτουργεί ποδηλατική λέσχη, οργανώνοντας διαδρομές στις παραπάνω περιοχές δίνοντας την ευκαιρία στους επισκέπτες του νησιού να ανακαλύψουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματά του.

Ορειβασία (αναρρίχηση)

Η Σάμος είναι κατάλληλη και για ορειβασία καθώς διαθέτει 11 αναρριχητικές πίστες με 100 διαδρομές διαφορετικής δυσκολίας. Τα κάτωθι αναρριχητικά πεδία είναι εγκεκριμένα από τον Ελληνικό Ορειβατικό Πεζοπορικό Σύλλογο Σάμου (ΕΟΠΣ) ο οποίος διοργανώνει αγώνες και ορειβατικές εκδρομές καθ' όλη την διάρκεια του έτους:

- ✓ Αναρριχητικό πεδίο Ζωοδόχου πηγής –Σάμος
- ✓ Αναρριχητικό πεδίο Ευπαλίνιο – Πυθαγόρειο
- ✓ Αναρριχητικό πεδίο Τσαμπού
- ✓ Αναρριχητικό πεδίο Ποτάμι – Καρλοβάσι

Καταδύσεις

Στη Σάμο λειτουργεί από το 2007, Καταδυτικό κέντρο το οποίο είναι μέλος του καταδυτικού οργανισμού PADI. Μέσω του καταδυτικού κέντρου διοργανώνονται καθημερινά μαθήματα και δραστηριότητες όπως ψάρεμα, καταδύσεις κ.α.

<https://samos-scuba.com/>

Σπηλαιολογικός τουρισμός

Στα πλαίσια διάσωσης και αξιοποίησης της φυσικής κληρονομιάς του νησιού, ιδρύθηκε ο Σπηλαιολογικός Σύλλογος Σάμου ο *ΕΥΠΑΛΙΝΟΣ*. Μέσω του συλλόγου πραγματοποιούνται εκδρομές σε σπήλαια, μαθήματα σπηλαιολογίας κ.α.

4.4.4. Τουριστικά καταλύματα

Η Σάμος με βάση το έτος αναφοράς 2020, διαθέτει 157 ξενοδοχειακές μονάδες με πολύ χαμηλό ποσοστό πολυτελών μονάδων μόλις 2 ξενοδοχειακές μονάδες 5* και 6 ξενοδοχειακές μονάδες 4* στην επικράτεια, γεγονός που δυσχεραίνει την προσέλκυση τουριστών υψηλού εισοδηματικού προφίλ.

Πίνακας 4.8: Ξενοδοχειακό δυναμικό 2020

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ							
Ξενοδοχειακό δυναμικό 2020							
Ενότητα		5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Σάμου	Μονάδες	2	6	39	93	17	157
	Δωμάτια	402	448	1.826	2.168	245	5.089
	Κλίνες	845	881	3.594	4.092	473	9.885
Λέσβου	Μονάδες	2	12	48	40	9	111
	Δωμάτια	155	560	1.909	902	147	3.673
	Κλίνες	314	1.124	3.600	1.718	311	7.067
Χίου	Μονάδες	2	13	30	13	6	64
	Δωμάτια	76	733	498	319	86	1.712
	Κλίνες	119	1.281	921	564	150	3.035
Λήμνου	Μονάδες	2	3	12	10	5	32
	Δωμάτια	306	103	297	246	87	1.039
	Κλίνες	631	235	572	450	176	2.064
Ικαρίας	Μονάδες	0	0	8	10	6	24
	Δωμάτια	0	0	236	247	103	586
	Κλίνες	0	0	465	453	189	1.107
Σύνολο	Μονάδες	8	34	137	166	43	388
	Δωμάτια	939	1.844	4.766	3.882	668	12.099
	Κλίνες	1.909	3.521	9.152	7.277	1.299	23.158

Πηγή: ΕΕΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

Η Σάμος το έτος 2019 διαθέτει 357 μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων από τις οποίες οι 212 μονάδες είναι 2Κ, οι 91 μονάδες είναι 1Κ, οι 51 μονάδες είναι 3Κ και μόλις μόνο 3 μονάδες είναι 4Κ.

Πίνακας 4.9: Ενοικιαζόμενα δωμάτια 2019

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ						
Ενοικιαζόμενα δωμάτια 2019						
Ενότητα		4Κ	3Κ	2Κ	1Κ	Σύνολο
Λέσβου	Μονάδες	3	51	212	91	357
	Δωμάτια	20	375	1.420	467	2.282
	Κλίνες	57	919	3.115	986	5.077
Σάμου	Μονάδες	3	27	243	3	276
	Δωμάτια	27	282	1.633	25	1.967
	Κλίνες	70	646	3.686	62	4.464
Χίου	Μονάδες	2	40	107	10	159
	Δωμάτια	13	241	635	51	940
	Κλίνες	36	623	1.495	110	2.264
Ικαρίας	Μονάδες	0	7	68	14	89
	Δωμάτια	0	34	460	95	589
	Κλίνες	0	88	958	189	1.235
Λήμνου	Μονάδες	2	32	39	3	76
	Δωμάτια	4	249	260	20	533
	Κλίνες	16	620	589	49	1.274
Σύνολο	Μονάδες	10	157	669	121	957
	Δωμάτια	64	1.181	4.408	658	6.311
	Κλίνες	179	2.896	9.843	1.396	14.314

Πηγή: ΜΗΤΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

Οι επιπλωμένες κατοικίες με έτος αναφοράς 2018 ανέρχονται στις 19 μονάδες με 36 δωμάτια και συνολικά 151 κλίνες.

Πίνακας 4.10: Δυναμικό τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών 2018

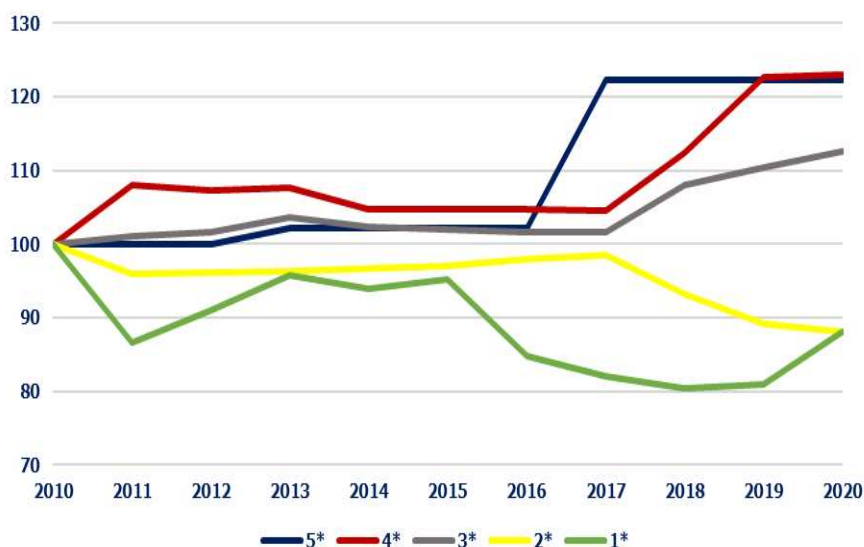
Δυναμικό τουριστικών επιπλωμένων κατοικιών και επαύλεων στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου ανά Ενότητα, 2018			
Ενότητα	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
Λέσβου	122	168	704
Χίου	40	106	362
Ικαρίας	29	51	182
Σάμου	19	36	151
Λήμνου	18	23	74
Σύνολο	228	384	1.473

Πηγή: ΜΗΤΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

Εξέλιξη Τουριστικών Καταλυμάτων 2010-2020

Διαπιστώνεται με βάση τον παρακάτω πίνακα ότι η εξέλιξη των ξενοδοχειακών δωματίων της ΠΒΑ παρουσίασε αύξηση στα 5* (+22%), 4* (+23%) και 3* (+13%) και μείωση στα 2* (-12%) και 1* (-12%) γεγονός που δηλώνει την ανάγκη και τάση για υψηλότερου επιπέδου παροχής υπηρεσιών. Μεγάλη συγκέντρωση στις μονάδες με 2Κ (70%) και χαμηλή στις μονάδες με 4Κ (1%), 3Κ (16%) και 1Κ (13%).

Διάγραμμα 4.1: Εξέλιξη τουριστικών καταλυμάτων 2010-2020

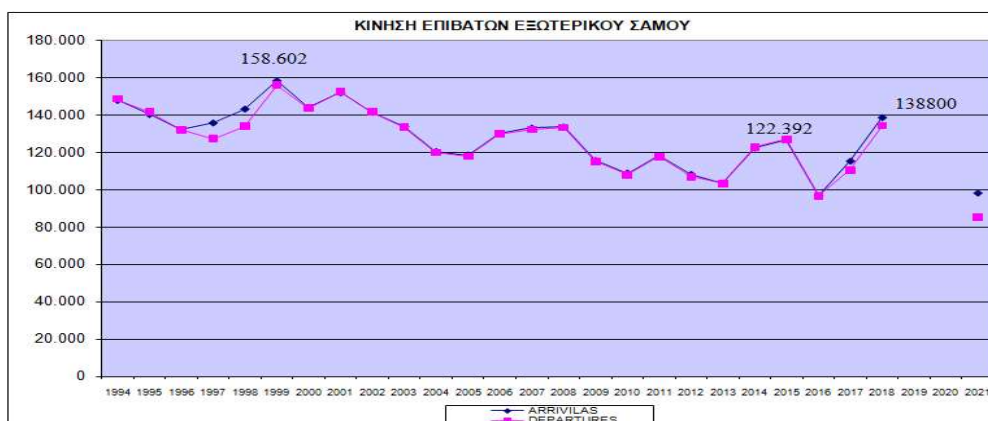

Πηγή: ΕΕΕ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

4.4.5. Τουριστική Ζήτηση & επιβατική κίνηση

Η τουριστική ζήτηση για το νησί της Σάμου διαμορφώνεται από το εγχώριο και εισερχόμενο τουρισμό, σύμφωνα με τον εικόνα των αφίξεων των τελευταίων ετών. Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται οι κινήσεις των επιβατών εξωτερικού από το 1994 έως το 2018, σύμφωνα με την έκθεση ΣΕΤΕ. Παρατηρείται ότι το έτος 1999 ήταν η χρονιά με την μεγαλύτερη ζήτηση για τον προορισμό της Σάμου, στην συνέχεια μειώθηκε το ενδιαφέρον με αρκετές διακυμάνσεις και ανοδική πορεία παρουσιάστηκε το 2018.

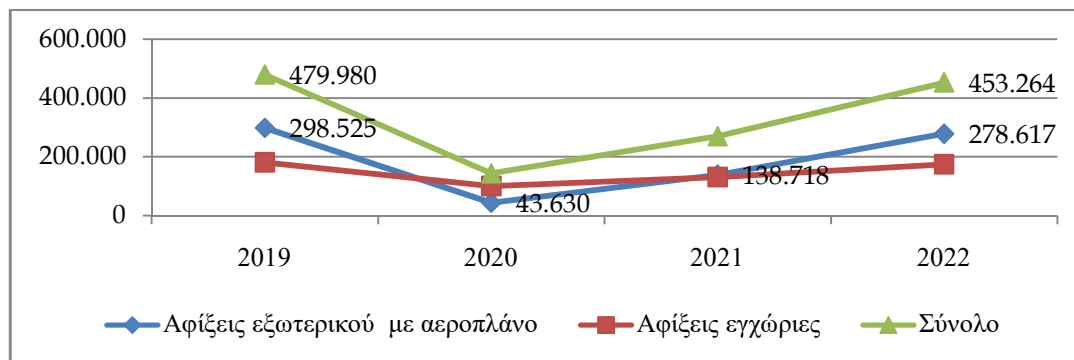
Διάγραμμα 4.2: Κίνηση επιβατών εξωτερικού (SEARCH SETE, ELSTAT)

Το έτος 2019 όπως απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα, ήταν η χρονιά με την μεγαλύτερη τουριστική κίνηση με 298.525 επισκέπτες. Η πανδημία που ακολούθησε

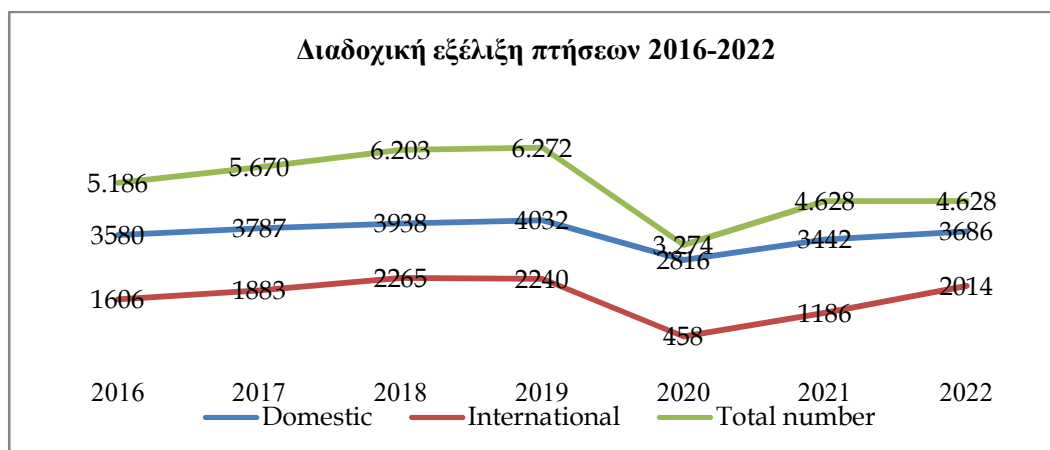
το 2020 επηρέασε αρνητικά ως ήταν αναμενόμενο και το νησί της Σάμου, με αφίξεις εξωτερικού μόλις 43.630. Το έτος 2022 παρατηρείται σημαντική ανάκαμψη της τουριστικής κίνησης με τις αφίξεις να πλησιάζουν την προ Covid εποχή. Ανάλογη είναι και η εικόνα του αριθμού των αεροπορικών πτήσεων .

Διάγραμμα 4.3 : Αεροπορικές αφίξεις επιβατών για τα έτη 2019-2022

Πηγή: Traffic data Management Fraport Greece

Διάγραμμα 4.4: Αεροπορικές αφίξεις πτήσεων εγχώριων και διεθνών, 2016-2022

Πηγή Traffic data Management Fraport Greece

4.4.6. Η εποχικότητα της Τουριστικής Ζήτησης

Στο διάγραμμα που ακολουθεί οι αεροπορικές αφίξεις, ανά έτος και μήνα, από το έτος 2016 έως το έτος 2022, δηλώνουν την έντονη εποχικότητα του τουρισμού στο νησί της Σάμου. Η εποχικότητα αυτή είναι ιδιαίτερα έντονη κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο αλλά και Ιούνιο με Σεπτέμβριο, λόγω του χαρακτήρα του τουριστικού

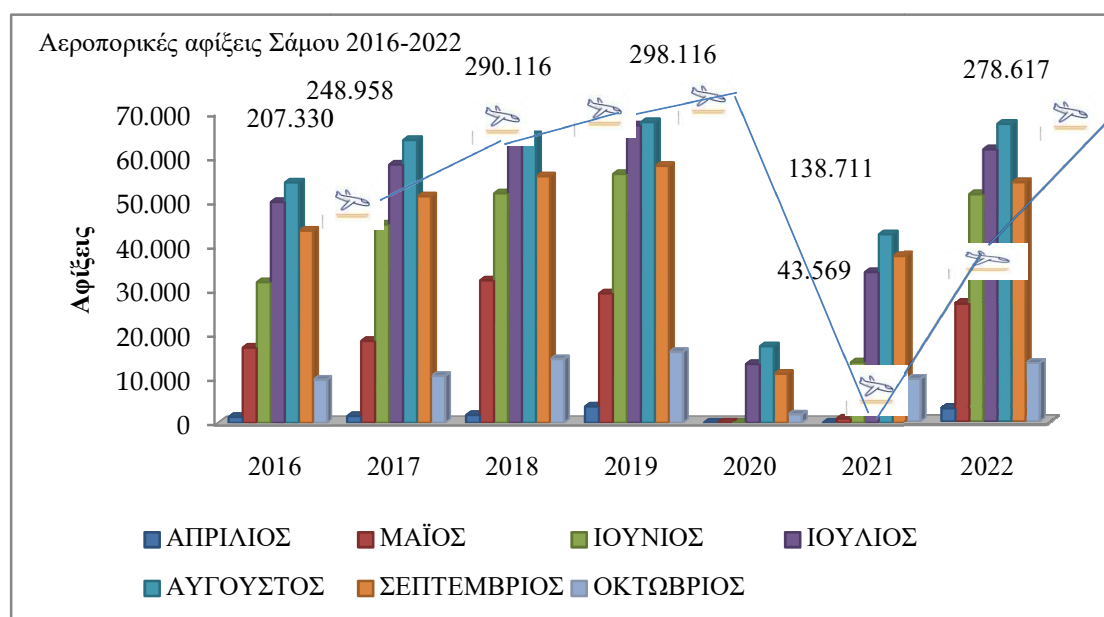

προϊόντος για Ήλιο και Θάλασσα. Η μέση διάρκεια παραμονής (ΜΔΠ) στο νησί της Σάμου, είναι 6,6 ημέρες ενώ ο αντίστοιχος δείκτης για το σύνολο της περιφέρειας Β. Αιγαίου είναι ΜΔΠ=5 ημέρες, γεγονός που δηλώνει ότι η Σάμος κατέχει την πρώτη θέση, στις επιλογές των επισκεπτών ως ταξιδιωτικός προορισμός στο σύνολο της επικράτειας της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Η τουριστική κίνηση επανέρχεται στην κανονικότητα και διαμορφώνεται στους 278.617 επισκέπτες, προσεγγίζοντας τις επιδόσεις του 2018 και 2019, όταν για τα αντίστοιχα εξάμηνα περιόδου Απριλίου έως Οκτωβρίου, η τουριστική κίνηση στο αεροδρόμιο της Σάμου ήταν 290.116 και 298.485 επιβάτες, αντίστοιχα.

Συμπερασματικά, η τουριστική κίνηση έτους 2022 έφτασε στο 93,3% της τουριστικής κίνησης του 2019 και στο 96% της τουριστικής κίνησης του 2018.

Σχετικά με τις χώρες προέλευσης τουριστών στο νησί της Σάμου, ενδεικτικά για τον μήνα Σεπτέμβριο, διαπιστώνεται με βάση τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, ότι την πρώτη θέση κατέχει η Γερμανία με άφιξη 74 αεροσκαφών και 5.482 επισκέπτες, την δεύτερη θέση κατέχει η Ολλανδία με 73 αεροσκάφη και 5.102 επισκέπτες, την τρίτη θέση η Σουηδία με 32 αεροσκάφη και 2.858 επισκέπτες, την τέταρτη θέση η Δανία με 28 αεροσκάφη και 1.821 επισκέπτες, την πέμπτη θέση η Πολωνία με 23 αεροσκάφη και 1.624 επισκέπτες και ακολουθούν άλλες χώρες .

Διάγραμμα 4.5: Αεροπορικές αφίξεις Σάμου ανά έτος και μήνα, 2016-2022

Πηγή: Επεξεργασία του συγγραφέα με στατιστικά στοιχεία Traffic fraport

4.4.7. Η τουριστική ζήτηση, οι αρχαιολογικοί χώροι & τα μουσεία

Η Σάμος παρουσιάζει αξιόλογο αρχαιολογικό ενδιαφέρον, καθώς διαθέτει σημαντικούς ιστορικούς χώρους και μουσεία, δίνοντας την ευκαιρία στον επισκέπτη να γνωρίσει την ιστορία και τον πολιτισμό του νησιού. Είναι δύσκολο να υπολογιστούν οι επισκέπτες τους, διότι η είσοδος σε αυτούς τους χώρους είναι ελεύθερη, όπως στο Μουσείο Βυρσοδεψίας στο Καρλόβασι, στο Εκκλησιαστικό Βυζαντινό Μουσείο, στο Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Καρλοβάσου κ.α. συνεπώς δεν υπάρχουν παραστατικά, εισιτήρια, από τα οποία να μπορούν να προσκομιστούν στοιχεία.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία από την στατιστική υπηρεσία ΕΛ.ΣΤΑΤ αποδεικνύεται ότι η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, το έτος 2019 κατείχε το 1% του συνόλου των επισκεπτών σε μουσεία της Ελλάδας, σημειώνοντας μείωση **κατά -4%** (από 50 χιλ. το 2014 σε 48 χιλ. το 2019). Αναφορικά με τις επιμέρους ενότητες η εικόνα είναι μεικτή με την ενότητα Σάμου (-16%, από 21 χιλ. το 2014 σε 17 χιλ. το 2019).

Αναφορικά, με την ποσοστιαία κατανομή των επισκεπτών σε μουσεία για το 2019, παρατηρείται ότι η ενότητα Σάμου (36%), κατείχε το υψηλότερο ποσοστό και ακολουθούν οι ενότητες Χίου (32%), Λέσβου (20%) και Λήμνου (12%).

Πίνακας 4.11: Επισκέπτες σε μουσεία της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ανά περιφερειακή ενότητα, 2014-2019

Ενότητα	2014	2015	2016	2017	2018	2019	%Δ 2014 - 2019
Σάμου	20.694	21.884	14.396	15.961	17.787	17.280	-16%
Χίου	15.510	16.743	10.559	15.736	13.539	15.175	-2%
Λέσβου	9.599	8.212	6.996	6.779	6.694	9.663	1%
Λήμνου	3.767	4.008	3.718	4.206	3.420	5.533	47%
Βόρειο Αιγαίο	49.570	50.847	35.669	42.682	41.440	47.651	-4%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

Στους αρχαιολογικούς χώρους, η αντίστοιχη ποσοστιαία κατανομή των επισκεπτών για το έτος 2019 για την ενότητα Σάμου (28%) ήταν η υψηλότερη με 27.977 επισκέπτες, και συγκεκριμένα 15.761 επισκέφθηκαν το Ευπαλίνειο όρυγμα Σάμου και 12.216 το αρχαιολογικό χώρο του Ηραίου Σάμου, σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Παρατηρητηρίου.

Πίνακας 4.12: Επισκέπτες σε αρχαιολογικούς χώρους της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ανά Περιφερειακή Ενότητα, 2014-2019

Ενότητα	2014	2015	2016	2017	2018	2019	%Δ 2014 - 2019
Λέσβου	34.600	29.419	22.916	22.798	30.832	41.725	21%
Σάμου	21.821	20.611	11.195	25.095	25.346	27.977	28%
Λήμνου	0	0	24.051	23.624	26.311	21.403	
Χίου	4.058	3.147	1.126	921	2.373	909	-78%
Βόρειο Αιγαίο	60.479	53.177	59.288	72.438	84.862	92.014	52%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ - Επεξεργασία INSETE Intelligence

4.4.8 Βασικοί δείκτες Φέρουσας Ικανότητας Τουριστικής Ανάπτυξης (ΦΙΤΑ)

Σάμου

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO, 1993:23) η φέρουσα ικανότητα (ΦΙΤΑ), *carrying capacity assessment*, είναι ο μέγιστος δυνατός αριθμός ατόμων που μπορεί να φιλοξενήσει ταυτόχρονα ένας τουριστικός προορισμός χωρίς να προκαλείται καταστροφή του φυσικού, οικονομικού, κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος αλλά και μια μη αποδεκτή μείωση στην ποιότητα της ικανοποίησης των επισκεπτών (Λαγός, 2016:σελ.230|Θεωρητικές προσεγγίσεις στον Τουρισμό)

Ο υπολογισμός της φέρουσας ικανότητας γίνεται με εμπειρικά κριτήρια, τα οποία έχουν χρησιμοποιηθεί σε αντίστοιχες περιπτώσεις άλλων τόπων και χωρών (συγκριτική αξιολόγηση) μέσα από την χρήση δεικτών, όπως ο δείκτης τουριστικής πυκνότητας, ο δείκτης τουριστικής λειτουργίας, ο δείκτης τουριστικού κορεσμού κ.α.

Ο δείκτης τουριστικής πυκνότητας, *tourist density ratio- TDR*, (Λαγός, 2018: σελ.119| Τουριστική Οικονομική) είναι ο λόγος του πλήθους των κλινών N προς τον πληθυσμό ενός τόπου προορισμού. Ο δείκτης τουριστικής πυκνότητας δείχνει τον βαθμό συγκέντρωσης της τουριστικής δραστηριότητας σε μια περιοχή και στην περίπτωση μας για το νησί της Σάμου. Συνεπώς, με βάση τα στατιστικά στοιχεία AOST State of ST in the Aegean Data report 2019, για διανυκτερεύσεις N=1.045.599 και πληθυσμό σύμφωνα με την τελευταία απογραφή 2021, Σάμου P= 32.642 κατοίκους, έχουμε $TDR=N/P = 1.045.599/32.642=32,03$ διανυκτερεύσεις για κάθε κάτοικο της περιοχής.

Ο δείκτης τουριστικής λειτουργίας, *tourist function index- TF*, (Λαγός, 2018: σελ.119| Τουριστική Οικονομική) ή δείκτης *Defert* μετρά τη σχέση μεταξύ του υφιστάμενου τουριστικού δυναμικού (διαθέσιμα καταλύματα) προς τον πληθυσμό του νησιού. Συνεπώς, με τα στατιστικά στοιχεία 2020, ΞΕΕ επεξεργασία INSETE INTELLIGENCE για αριθμό διαθέσιμων τουριστικών καταλυμάτων (κλίνες) BC=14.027 και πληθυσμό Σάμου P= 32.642 κατοίκους, έχουμε $TF= (BC/P)*100=$

$(14.027/32.642)*100= 42,97\%$ που σημαίνει με βάση τον παρακάτω πίνακα ότι στην Σάμο ο τουρισμός κατέχει την κύρια ανάπτυξη σε σχέση με άλλους τομείς, εκτιμώντας την αναγκαιότητα και τη βαρύτητα του κλάδου για την συγκεκριμένη κοινωνία.

Πίνακας 4.13 :Δείκτης Τουριστικής Λειτουργίας

Αν ο δείκτης Defert (TF) είναι:	Μέγεθος Τουριστικής Ανάπτυξης
0	Ο προορισμός δεν διαθέτει τουριστικά καταλύματα
4 έως 10	Πολύ μικρή έως μικρή τουριστική ανάπτυξη
11 έως 40	Σημαντική αλλά όχι κύρια τουριστική ανάπτυξη
41 έως 100	Κύρια ανάπτυξη σε σχέση με άλλους κλάδους
101 έως 500	Μεγάλη έως και σχεδόν αποκλειστική τουριστική ανάπτυξη
100	Ο αριθμός των τουριστών ισοδυναμεί με τον αριθμό των κατοίκων του τόπου υποδοχής
500	Υπερβολική τουριστική ανάπτυξη

Πηγή: Επεξεργασία συντάκτη (Λαγός, 2018)

Ο δείκτης τουριστικού κορεσμού, (index of saturation) (Λαγός, 2018: σελ.118| Τουριστική Οικονομική) είναι ο λόγος του πλήθους των διανυκτερεύσεων των τουριστών προς τον πληθυσμό ενός τόπου προορισμού πολλαπλασιασμένος με το πλήθος των ημερών (365 ημέρες) της χρονικής περιόδου αναφοράς. Συνεπώς, με βάση τα στατιστικά στοιχεία AOST State of ST in the Aegean Data report 2019, για διανυκτερεύσεις $N=1.045.599$ και πληθυσμό σύμφωνα με την τελευταία απογραφή 2021, Σάμου $P= 32.642$ κατοίκους, έχουμε $B=N/D*P = 1.045.599 / 365*32.642 =0,087$.

Σύμφωνα με το δείκτη $B= 0,087$ ο κορεσμός είναι ανύπαρκτος διότι οι διανυκτερεύσεις (έτος 2019) τουριστών ανά μόνιμο κάτοικο, την ημέρα είναι σχεδόν μηδέν, προσδιορίζοντας τόσο το επίπεδο όσο και το περιθώριο τουριστικής ανάπτυξης του νησιού.

Στο σημείο αυτό ολοκληρώνεται η εισαγωγή στη μελέτη περίπτωσης για το νησί της Σάμου, που σκοπό έχει να παρουσιάσει το περιβάλλον και τις δυνατότητες, υποδομές που υπάρχουν, προκειμένου μετά την υγειονομική κρίση, που πέρασε τόσο έντονα ολόκληρη η ανθρωπότητα, να αναπτυχθεί ένα συμπληρωματικό τουριστικό προϊόν, ο ιαματικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας.

Δεδομένου, ότι ο ιαματικός τουρισμός προϋποθέτει την εναρμόνιση και την πλήρη σύμπνοια του επισκέπτη με τον φυσικό περιβάλλον, για την επίτευξη της ψυχικής και της σωματικής του υγείας, ο ιαματικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας αποτελεί μια μελλοντική στάση ζωής ενός σύγχρονου ανθρώπου, που επιθυμεί να καθορίζει ο ίδιος τις επιλογές του, και από δέκτης ερεθισμάτων να συμμετέχει σε δραστηριότητες με την ενεργό συμμετοχή του σώματος και του πνεύματος του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Η Ιαματική Πηγή Ποταμίου & Μοντέλο Αξιοποίησης

5.1 Ιστορική αναδρομή Ιαματικών Πηγών

«Πριν από κάμποσα χρόνια, πολλοί Καρλοβασίτες μεταβαίνοντας για μπάνιο στο Ποτάμι διαπίστωναν ότι σε μερικά σημεία, κοντά στην παραλία, η θάλασσα ήταν χλιαρή. Αυτό ήταν αφορμή να συσταθεί το 1954 μια επιτροπή με πρόεδρο τον Ε. Χατζηγεωργίου, η οποία μετακάλεσε τον εκ Κουμαραδαίων γεωλόγο και υδρολόγο Ελισαίο Καραγεωργίου να εξακριβώσει αν υπάρχει θερμοπηγή και που. Ο ειδικός διαπίστωσε ότι υπάρχει υποθαλάσσια πηγή στο τάδε σημείο. Η επιτροπή αμέσως προέβη σε ερανική συγκέντρωση χρημάτων και με χρηματική κρατική συμπαράσταση διάνοιξε σήραγγα 156 μέτρων. Στο τέρμα της σήραγγας βρέθηκαν δυο πηγές. Μία μεγάλη και μια μικρή, μέσης θερμοκρασίας 34 έως 36 βαθμών, άλλη μεταγενέστερη εξέταση βρέθηκαν 29-30 βαθμοί και πήραν το χαρακτηρισμό θερμομεταλλικές ισχυρά ραδιενεργές 265 μονάδων moche ή 964 EMAN υποχλωροδιούχες και ιωδιούχες. Όμως οι αποκαλυφθείσες πηγές φαίνεται ότι δεν ήταν οι κύριες πηγές αλλά δευτερεύουσες, δεν συνεχίστηκε όμως η διάνοιξη της σήραγγας από έλλειψη χρημάτων. Κατόπιν των διαπιστώσεων αυτών, ο ιδιοκτήτης των πηγών αυτών ο ΕΟΤ αποφάσισε να τις αξιοποιήσει και να τις εκμεταλλευθεί, αλλά δεν έθεσε σε εφαρμογή τις αποφάσεις του εκτός μιας χωροταξικής μελέτης βάσει της οποίας καταρτίστηκε κτηματολογικός πίνακας απαλλοτριώσεως 500 στρεμμάτων γης. Η έκταση αυτή σε τελευταία σχεδιαστική μορφή αξιοποιήσεως του πέριξ των πηγών χώρου περιορίστηκε σε 110 στρέμματα ανήκοντα στο Δημόσιο και έτσι το θέμα αυτό τακτοποιήθηκε αζημίωτος για τον ΕΟΤ. Αλλά τελικά ο ΕΟΤ αναθεώρησε την απόφασή του για την εκμετάλλευση των Ιαματικών Πηγών από τον ίδιο και τις παραχώρησε στο Δήμο Καρλοβάσου, ο οποίος πρόθυμα έσπευσε δια του εκπροσώπου του Προέδρου της Αδελφότητας Σαμίων Αθηνών Δ. Κομνηνού να υπογράψει το σχετικό συμφωνητικό εκχωρήσεως. Έπειτα, χωρίς χρονοτριβή προκήρυξε πλειοδοτική δημοπρασία ενοικιάσεως για 30 χρόνια των ιαματικών πηγών υπό τον όρο εκτελέσεως ορισμένων έργων. Η δημοπρασία έγινε στις 3 Απριλίου του 1975 και τελευταίος πλειοδότης αναδείχθηκε ο γνωστός επιχειρηματίας Μ. Χιώτης που στόλισε το Καρλόβασι με το πολύφημο τουριστικό ξενοδοχείο «Μερόπη» (Το χρονικό της Σάμου τ.Β' Κώστας Καμπούρης, 1977)

Σε συνέχεια αυτής της ιστορικής διαδρομής υπήρξε έντονο ενδιαφέρον και το 1981, το τότε Υπουργείο Συντονισμού και η Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Επενδύσεων και Περιφερειακής Αναπτύξεως, ανάθεσε σε συμβουλευτικό γραφείο την *Μελέτη*

Αξιοποιήσεως Θερμομεταλλικών Πηγών Νήσου Σάμου, η οποία συντάχθηκε σε εκτέλεση των όρων της από 25 Ιουλίου 1980 συμβάσεως (αριθμός έργου 7919701) μεταξύ του Υφυπουργού του Υπουργείου Συντονισμού κ. Γεώργιου Σουφλιά και των αναδόχων γραφείων Συμβουλευτικό Γραφείο Εφαρμοσμένων Επιστημών Ο.Ε. , Υδρόσεκα και Παντελής Τσόφλιας.

Κατά το στάδιο της εκπονήσεως της μελέτης, υπεύθυνος συντονιστής ήταν ο Κωνσταντίνος Ν. Καραγκούνης, Υφηγητής Εφαρμοσμένης Γεωλογίας, Επισκέπτης καθηγητής Πανεπιστημίου Αμβούργου και Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Μέλη της ομάδας και συνεργάτες ήταν σπουδαίοι επιστήμονες από την Ελλάδα και την τότε Τσεχοσλοβακία, Δυτική Γερμανία και υπήρξε συνεργασία στην έρευνα του Ινστιτούτου Γεωλογίας του Πανεπιστημίου του Αμβούργου και της έδρας Γεωλογίας Ορυκτολογίας Πετρογραφίας του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

Η μελέτη αυτή ήταν αναπτυξιακή και αποσκοπούσε στην αξιοποίηση των ιαματικών πηγών της νήσου Σάμου και από οικονομικής πλευράς στο πλαίσιο ασκούμενης από την κυβέρνηση, πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης.

Η μελέτη, έδειξε ότι θερμομεταλλικές πηγές στη Σάμο, εμφανίζονται στην περιοχή *Ποτάμι Καρλοβασίου* στο βόρειο βορειοδυτικό μέρος του νησιού, και στην περιοχή δυτικά του Πυθαγορείου εμφανίζεται θεραπευτική λάσπη, στο νοτιοανατολικό μέρος του νησιού.

Στην περιοχή *Ποτάμι* σύμφωνα με την μελέτη, οι πηγές εμφανίζονται στη βάση μικρών θαλάσσιων σπηλαίων και σαν υποθαλάσσιες αναβλύσεις 10-20 μ. από τη θέση των σπηλαίων. Επίσης, θερμομεταλλικά νερά εμφανίζονται και μέσα στη σήραγγα που κατασκευάστηκε παλιότερα για την σύλληψη των νερών από το Δήμο Καρλοβασίου. Η θερμοκρασία των νερών μετρήθηκε και βρέθηκε ίση με 30 °C, η παροχή των πηγών για τη θέση της σήραγγας είναι 14μ³/ώρα. Για τη θέση του σπηλαίου βρέθηκε ίση με 13μ³/ώρα. Μετρήθηκε το ραδόνιο που περιέχεται στα θερμομεταλλικά νερά. Στη σήραγγα βρέθηκε ίσο με 5,5 μονάδες Mach, ενώ στο σπήλαιο ίσο με 4,5 μονάδες Mach. Οι πηγές μπορούν να αξιοποιηθούν τουριστικά και να χρησιμοποιηθούν όχι μόνο σαν ιαματικά λουτρά ασθενών ατόμων αλλά και γενικότερος χώρος ξεκούρασης σωματικά και πνευματικά κουρασμένων ανθρώπων (χώρος αναζωογόνησης). Η πρόταση σχεδιασμού περιγράφει ένα πλήρες συγκρότημα υδροθεραπείας για 618 λούσεις /8ωρο το οποίο θα περιλαμβάνει:

- 2 κολυμβητικές πισίνες, μια εσωτερική και μια εξωτερική
- Δημιουργία συγκροτήματος φυσικής ανανέωσης, γυμναστικής σε ξηρό κλίμα, ομαδικά και οργανωμένα.
- Κατασκευή ξενοδοχειακού συγκροτήματος στην περιοχή *Ποτάμι*

Στην περιοχή δυτικά του Πυθαγορείου, σύμφωνα με την μελέτη του 1981, υπάρχει λίμνη με νερά καρστικής προέλευσης. Βόρεια της λίμνης και κοντά στους ασβεστόλιθους αναβλύζουν πηγές. Η περιοχή γύρω από την λίμνη, η περιοχή των πηγών και η περιοχή μέχρι την παραλία καλύπτεται από αξιολογές ποσότητες λάσπης με θεραπευτικές ιδιότητες. Η θερμοκρασία των νερών της λίμνης μετρήθηκε και βρέθηκε ίση με 21°C το ραδόνιο της λίμνης βρέθηκε ίσο με 2,5 μονάδες Mache. Η θερμοκρασία των πηγαίων νερών είναι ίση με 26°C. Το ραδόνιο της θεραπευτικής λάσπης είναι 3,5 μονάδες Mache. Στην περιοχή Πυθαγορείου προτάθηκε η δημιουργία μονάδας αξιοποίησης της θεραπευτικής λάσπης (μονάδα για λασπόλουτρα) με δυναμικότητα 500 λούσεων/8ωρο.

Το έτος 2016, ο τότε καλλικρατικός δήμος Σάμου, ολοκλήρωσε την πρώτη φάση που αφορούσε την αξιοποίηση των ιαματικών πηγών Ποταμίου, με τη κατάθεση της από τον Δήμαρχο Σάμου κ. Μιχάλη Αγγελόπουλο, του σχετικού φακέλου, στην Υπουργό Τουρισμού κα Έλενα Κουντουρά.

Ο γεωλόγος μελετητής Σεραφείμ Σκοβολάς, κάτοχος μελετητικού πτυχίου Γ' τάξης στην κατηγορία 20 (γεωλογικές, υδρογεωλογικές, γεωφυσικές έρευνες και μελέτες) ανέλαβε την εκπόνηση της υδρογεωλογικής μελέτης για την Αναγνώριση Φυσικού Πόρου ως ιαματικού, σύμφωνα με την με αρ.πρωτ.27411/08.11.2016 υπογραφείσα σύμβαση παροχής υπηρεσιών. Στην συνέχεια παραθέτουμε στοιχεία και αποσπάσματα από την μελέτη αυτή.

5.2 Περιοχή μελέτης – Υφιστάμενη κατάσταση

Η πηγή Ποτάμι του Δήμου Σάμου, νυν Δήμου Δυτικής Σάμου, χωροθετείται στον οικισμό Ποτάμι, στα δυτικά του Νέου Καρλοβασίου, σε απόσταση 1500 μέτρων περίπου από τα όρια του οικισμού και ανήκει στην περιοχή ΖΟΕ Η1.NATURA. Η ανάβλυση εντοπίζεται εντός διανοιχθείσας σήραγγας, η είσοδος της οποίας βρίσκεται στο δυτικό άκρο της παραλίας Ποτάμι.

5.2.1. Ιστορικό διάνοιξης σήραγγας

Το 1953 η Δημοτική Αρχή Καρλοβασιών εξέφρασε την επιθυμία έρευνας της περιοχής λόγω των θερμών υδάτων που ανάβλυζαν στην παραθαλάσσια περιοχή. Το Ινστιτούτο Γεωλογικών Ερευνών και Υπεδάφους (Ι.Γ.Ε.Υ., νυν Ι.Γ.Μ.Ε.) μετά από επιτόπια εξέταση έκρινε πως η περιοχή χρήζει περαιτέρω έρευνας για την αξιοποίηση των θερμών υδάτων προς λουτροθεραπεία. Το 1955 στο νησί μετέβη ο ερευνητής Ε. Καραγεωργίου του Ι.Γ.Ε.Υ. και πραγματοποίησε ενδεδειγμένη έρευνα των γεωλογικών και γεωμορφολογικών συνθηκών της περιοχής και στη συνέχεια συνέλεξε δείγματα νερού για φυσικοχημική ανάλυση και προσδιορισμό του χαρακτήρα των θερμών υδάτων. Στα συμπεράσματα της έρευνας αναφέρεται ότι η χημική ανάλυση του νερού, σε συνδυασμό με τις φυσικές ιδιότητές του, το χαρακτηρίζουν ως μεταλλικό και μάλιστα το παρομοιάζει με το νερό των θερμών πηγών της Ικαρίας. Χαρακτηριστικά ο Καραγεωργίου αναφέρει πως ο Περγάσης θεωρεί την πηγή ως θερμή αλιπηγή. Συγκεκριμένα προτείνει για την απομόνωση του μεταλλικού ύδατος από την επίδραση της θάλασσας, τη διάνοιξη σήραγγας ώστε να αποκαλυφθεί το πραγματικό σημείο της ανάβλυσης. Οι εργασίες διάνοιξης της σήραγγας ξεκίνησαν το 1957 και ολοκληρώθηκαν το 1958. Το συνολικό μήκος της σήραγγας έφτασε τα 108,5 μέτρα από την είσοδό της. Το νερό εκεί μετρήθηκε στους 35,2 °C και η ποιότητά του σύμφωνα με τον Καραγεωργίου δεν ήταν καλή. Ο ίδιος στα συμπεράσματα της έρευνας του το 1958 αναφέρει ότι η διάνοιξη της σήραγγας πρέπει να συνεχιστεί με την προϋπόθεση ότι θα υποστυλωθεί σωστά η σήραγγα. Το 2010 την περιοχή επισκέφθηκε ο Σπηλαιολογικός Σύλλογος Σάμου «Ευπαλίνος», όπου όπως κατέγραψε αθροιστικά το συνολικό μήκος της σήραγγας είναι 142,72m, έχει δε μια κλίση 2% προς την έξοδο. Κατέγραψαν επίσης, πως στο τέλος της σήραγγας υπάρχει σκάμμα 3,5x3m περίπου και βάθους 0,70m με στάσιμο νερό ύψους 0,50m, η θερμοκρασία δε του νερού ήταν 30,2°C.

5.3. Γεωγραφική θέση

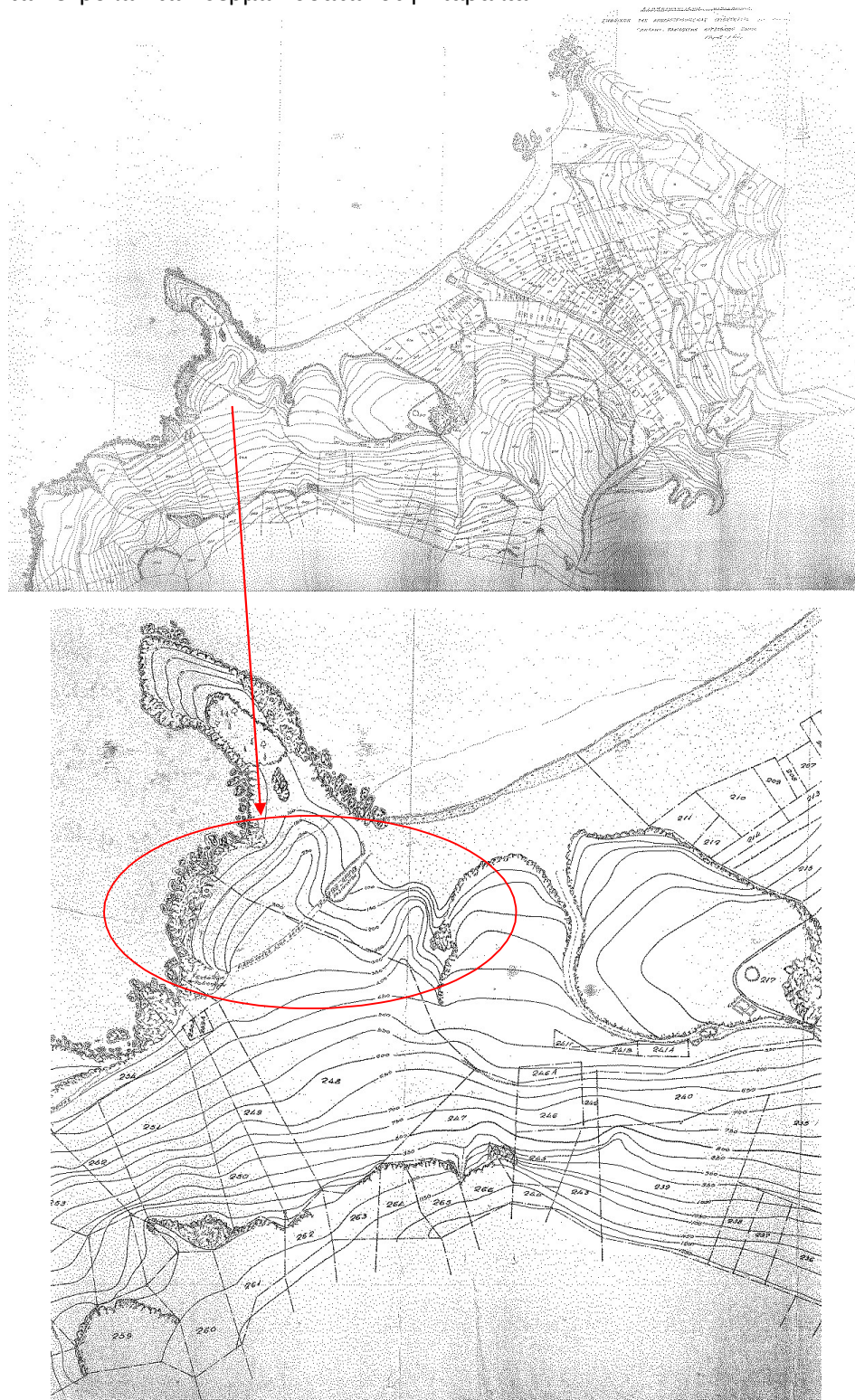
Η πηγή Ποτάμι, χωροθετείται στο Δήμο Σάμου, στην παραλία Ποτάμι και αναβλύζει στο εσωτερικό σήραγγας που καταλήγει στην παραλία. **Η θερμοκρασία εξόδου του νερού στην πηγή ανέρχεται στους 30,5°C.** Οι συντεταγμένες της πηγής (στο ΕΓΣΑ '87) είναι **X= 734083** και **Y=4185438 (στην είσοδο της σήραγγας)**, ενώ το υψόμετρο εκτιμάται σε **≈2.00m** από την επιφάνεια της θάλασσας. Στην πηγή πραγματοποιήθηκαν επιτόπιες φυσικοχημικές μετρήσεις στις 27/07/2016 και 01/12/2016 όπου λήφθηκαν δείγματα για χημικές και μικροβιολογικές αναλύσεις.

Πίνακας 5.1 Είδος και τοποθεσία πηγής Ποτάμι, Δήμου Σάμου.

Είδος	Πηγή
X (ΕΓΣΑ '87)	734083
Y (ΕΓΣΑ '87)	4185438
Υψόμετρο Z (m)	≈2
Ημερομηνία μετρήσεων	27/07/2016, 01/12/2016

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη πηγής Ποτάμι Σάμου, Δήμου Σάμου, Σεραφείμ Σκοβολάς, Γεωλόγος

Εικόνα 5.1: (Επάνω) Κτηματολογικό διάγραμμα με τις περιοχές περίξ των θερμών πηγών. (κλ. 1:1.000, πηγή: αρχείο Δήμου Σάμου). (Κάτω) Μεγέθυνση της περιοχής της σήραγγας και των εκβολών των θερμών υδάτων στην παραλία.

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη πηγής Ποτάμι Σάμου, Δήμου Σάμου, Σεραφείμ Σκοβολάς, Γεωλόγος

Εικόνα 5.2: Στενή περιοχή μελέτης, πηγή Ποτάμι, Δήμου Σάμου. (Πηγή: ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΕ). Στην εικόνα φαίνεται το αποτύπωμα της σήραγγας (διπλή μπλε γραμμή).

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη Ι.Π. Ποτάμι Σάμου, εργοδότης Δήμος Σάμου

Εικόνα 5.3: Παραλία Ποτάμι από την πλευρά της πηγής και δεξιά η είσοδος της πηγής

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη Ι.Π. Ποτάμι Σάμου, εργοδότης Δήμος Σάμου

Εικόνα 5.4: Σημερινή άποψη πηγής Ποτάμι, (Αριστερά) Τμήμα της επενδυμένης σήραγγας (δεξιά) και (δεξιά) πρώτος λάκκος.

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη Ι.Π. Ποτάμι Σάμου, εργοδότης Δήμος Σάμου

Εικόνα 5.5: Τελικός λάκκος μέτρηση από την επίσκεψη του Σπηλαιολογικού Συλλόγου

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη Ι.Π. Ποτάμι Σάμου, εργοδότης Δήμος Σάμου

Πίνακας 5.2: Πίνακας παλαιότερων χημικών αναλύσεων από την Ι.Π. Ποτάμι

Ημ/νία Δειγματοληψίας	1953	1981	3/8/1982
Αναφορά	ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΕΡΜΩΝ ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΕΩΣ ΠΟΤΑΜΙ ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΩΝ ΣΑΜΟΥ – ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ 1955	ΜΕΛΕΤΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ Ν. ΣΑΜΟΥ	ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
	ΙΓΜΕ		ΙΓΜΕ
	ΠΕΡΤΕΣΗΣ	ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΥΔΡΟΣΕΚΑ, Π. ΤΣΟΦΛΙΑΣ	ΓΚΙΩΝΗ - ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Γ.
Χαρακτηρισμός νερού	Na, Cl	Na, Cl	Na, Cl
Θερμ. Χαρακτ. Νερού	Υπόθερμη	Υπόθερμη	Υπόθερμη
Παροχή (m³/h)		10	11
Θερμοκρασία °C	31.6	30	30
pH Υπάιθρου		8.2	7.90
TDS (mg/l)	24025		9937.3
Πυκνότητα	1.02		
Ca (mg/l)	1800	260	283
Mg (mg/l)	617	338	348
Na (mg/l)	6105	2690	2710
K (mg/l)	423.6	337	354
CO₃ (mg/l)	0	0	0
HCO₃ (mg/l)	145.2	175	184
Cl (mg/l)	14531	5197	5243.00
SO₄ (mg/l)	228.7	795	812
NO₃ (mg/l)	2.4	0	0
NH₄ (mg/l)	0.45	0.2	0.2
Fe (mg/l)	0.4	3.1	3.1
Al (mg/l)	0.7	0.4	
Ραδόνιο (Mache)	3.5	5.5	
CO₂ (mg/l)	12.6		50
Ολική Σκληρ.		94	2276

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη πηγής Ποτάμι Σάμου, Δήμου Σάμου, Σεραφείμ Σκοβολάς,

Στα πλαίσια των εργασιών αναγνώρισης της πηγής Ποτάμι ως φυσικού

ιαματικού πόρου, έγινε εκτίμηση της παροχής της. Η παροχή της πηγής μετρήθηκε στις 27/07/2016 και 01/12/2016 και υπολογίσθηκε κατά μέσο όρο στα **6-8 m³/h**

5.3. Φυσικοχημικές παράμετροι

Μετρήσεις των φυσικοχημικών παραμέτρων του θερμού νερού της πηγής Ποτάμι, (Εικ. 8.1) πραγματοποιήθηκαν στις 27/07/2016 και 01/12/2016. Οι φυσικοχημικές παράμετροι περιελάμβαναν: (i) τη θερμοκρασία του νερού (σε °C), (ii) το pH του νερού, (iii) την ηλεκτρική αγωγιμότητα (σε μS/cm) στη θερμοκρασία των 25°C, (iv) τη θερμοκρασία του αέρα.

Πίνακας 5.3 : Μετρήσεις υπαίθρου πηγής Ποτάμι, Δήμου Σάμου.

ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ – ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ						
Όνομα Πηγής	Πηγή Ποτάμι Καρλόβασι Σάμος					
Θέση (X, Y, Z) σε ΕΓΣΑ'87	734083		4185438		2.00m	
Υδρολογική Περίοδος	Ξηρή			Υγρή		
Ημερομηνία	27/07/2016			01/12/2016		
Ωρα	9.30	14.00	18.30	8.00	12.30	17.00
Θερμ. νερού °C	34.0	33.0	30.5	30.0	29.5	30.0
Θερμ. αέρα °C	25.4	29.4	26.2	8	7	7
pH	7.20	7.10	7.04	7.14	7.24	7.20
Αγωγ/τα μS/cm	22.820	29.100	30.380	25.710	24.580	25.640
Παροχή (m ³ /h)	6-8	6-8	6-8	6-8	6-8	6-8

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη πηγής Ποτάμι Σάμου, Δήμου Σάμου, Σεραφείμ Σκοβολάς,

5.4. Χαρακτηρισμός Φυσικού πόρου

Η πηγή Ποτάμι χαρακτηρίζεται ως *υπόθερμη, ισχυρά χλωριονατριούχα, μαγνησιούχα και ελαφρά βασική*, αναφορικά με το χαρακτηρισμό της ως ραδιενεργή, είναι ασθενής (ραδιολογικά κατάλληλη για εξωτερική χρήση).

Πίνακας 5.4: Κριτήρια χαρακτηρισμού νερού πηγής Ποτάμι.

Κριτήριο	Δεδομένα	Χαρακτηρισμός
i) Προέλευση	Το νερό της πηγής είναι μικτής προέλευσης(μετεωρικό και θαλασσινό νερό).	Μικτής προέλευσης
ii) Θερμοκρασία	Η θερμοκρασία των νερών είναι 31 °C με μικρές διακυμάνσεις της τάξης των $\pm 2^\circ$ C.	Υπόθερμο
iii) Μεταλλικότητα	Το Στερεό Υπόλειμμα (της 180°C) του νερού της πηγής ανέρχεται σε 18 gr/l και 16gr/l	Αλατούχα, Αλιπηγή
iv) Χημικά στοιχεία ποσοτικής υπεροχής	Σύμφωνα με της χημικές αναλύσεις τα χημικά στοιχεία που συμμετέχουν σε ποσοστό (επί τοις εκατό του συνόλου των κατιόντων και ανιόντων αντίστοιχα) ανώτερο του 20% (σε meq/l) και χαρακτηρίζονται ως στοιχεία ποσοτικής υπεροχής είναι τα: Cl ⁻ , Na ⁺ , ενώ σαν δευτερεύοντα στοιχεία σε ποσοστό ίσο και κάτω του 15% είναι τα Mg ⁺² , SO ₄ ⁻² και Ca ⁺² .	Cl⁻, Na⁺, Mg⁺², SO₄⁻², Ca⁺²
v) Ιχνοστοιχεία ποιοτικού χαρακτήρα	Στις χημικές αναλύσεις του νερού της πηγής είναι εμφανής η υπεροχή των K ⁺ , Br ⁻	K⁺, Br⁻
vi) Αέρια	Το H ₂ S <0.05 Το CO ₂ = 220 mg/l και CO ₂ = 206 mg/l	-
vii) Κρυσκοπικό σημείο Δ	TDS = 18 gr/l και TDS = 16 gr/l	Υπερτονικό
viii) Ραδιενέργεια	Rn ₂₂₂ =70 -90 (M.O.) ± 1 Bq/l	Ασθενής
ix) Ενεργός Οξύτητα (pH)	pH=7.4 και pH=7.3	Ελαφρά βασικό
x) Σκληρότητα	Ολική σκληρότητα = 3500 mg/l Ολική σκληρότητα = 2600 mg/l	Πολύ σκληρό

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη πηγής Ποτάμι Σάμου, Δήμου Σάμου, Σεραφείμ Σκοβολάς,

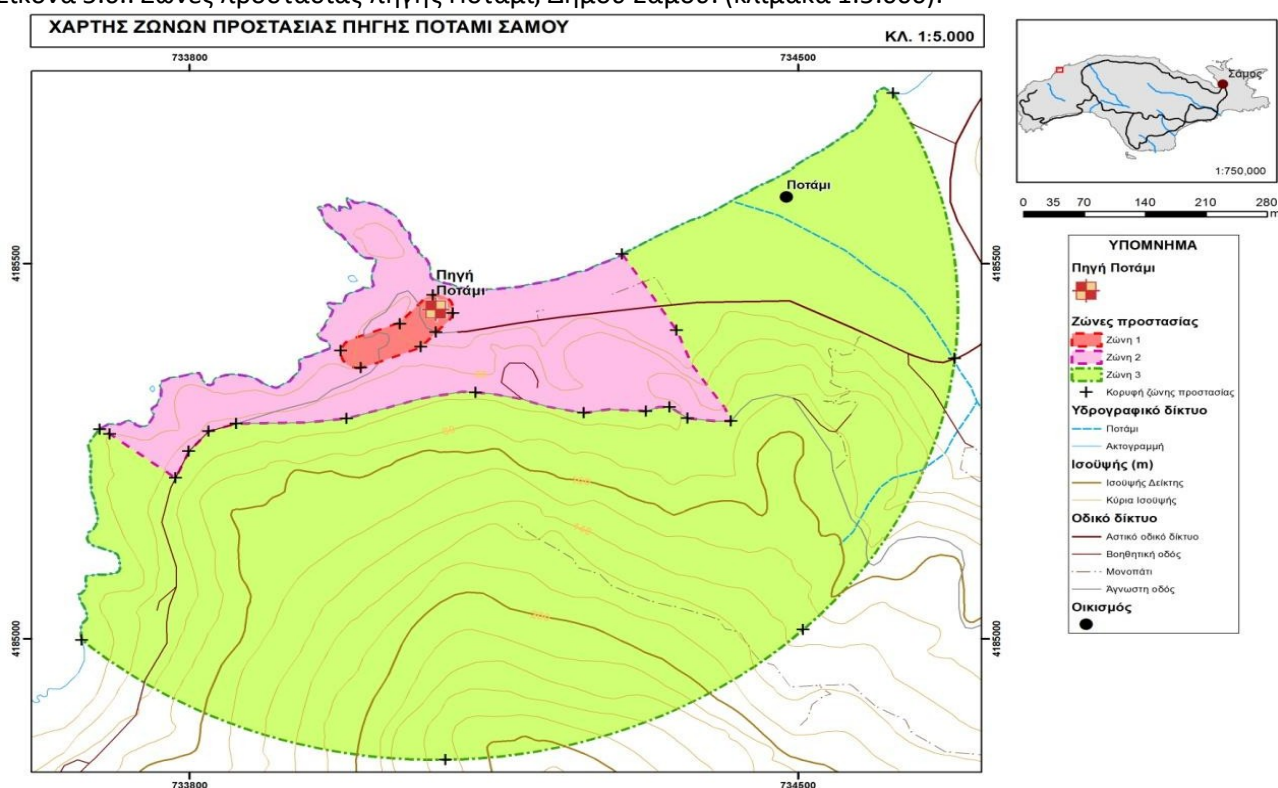
5.5. Ευαισθησία φυσικού πόρου –Πηγές ρύπανσης –Ζώνες προστασίας

Το θεσμοθετημένο στην Ελλάδα όργανο που έχει την ευθύνη προστασίας των ανακηρυγμένων ιαματικών πηγών είναι ο Ε.Ο.Τ. Σύμφωνα με την ισχύουσα

Νομοθεσία απαγορεύονται οι περισσότερες δραστηριότητες εντός αποστάσεως 1000 μέτρων από ανακηρυγμένο ιαματικό πόρο.

Για τον καθορισμό της περιμέτρου προστασίας των ιαματικών πόρων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η κατηγορία στην οποία ανήκουν, η φύση του υπεδάφους στην περιοχή ανάβλυσης ή υδροληψίας, το είδος της υδροληψίας, το είδος της πηγής, η παρουσία αερίων στο νερό, η θερμοκρασία του κ.ά. Πέρα δε από τα κριτήρια καθορισμού ζωνών προστασίας τυχόν υδρομαστευτικών έργων υπεισέρχονται επί πλέον και κριτήρια προστασίας της ποσότητας του ιαματικού νερού αλλά και των φυσικών του χαρακτηριστικών (θερμοκρασία, περιεκτικότητα αερίων κλπ.).

Εικόνα 5.6.: Ζώνες προστασίας πηγής Ποτάμι, Δήμου Σάμου. (κλίμακα 1:5.000).

Πηγή: Υδρογεωλογική μελέτη πηγής Ποτάμι Σάμου, Δήμου Σάμου, Σεραφείμ Σκοβολάς,

Ζώνη 1: Η πηγή αναβλύζει εντός σήραγγας η έξοδος της οποίας βρίσκεται στη θέση $X=734083$ και $Y=4185438$ (ΕΓΣΑ '87). Κρίνεται σκόπιμο η πρώτη ζώνη προστασίας να καλύπτει ζώνη 20 μέτρων γύρω από την περιοχή της διανοιγμένης σήραγγας, συνολικής έκτασης $0,005 \text{ km}^2$. Εντός της ζώνης απαγορεύονται όλες οι δραστηριότητες που θα μπορούσαν δυνητικά να ρυτάνουν ή μολύνουν τα νερά καθώς και να ελαττώσουν την παροχή της ανάβλυσης

Ζώνη 2. Η ζώνη 2 σχετίζεται με τους γεωλογικούς σχηματισμούς που τροφοδοτούν την πηγή. Η ζώνη 2 οριοθετείται εντός πολυγώνου, συνολικής έκτασης 0,093 km². Εντός της ζώνης προτείνεται η αποφυγή οποιασδήποτε ανθρώπινης δραστηριότητας που μπορεί να οδηγήσει σε ρύπανση ή και μείωση της παροχής της πηγής. Οποιαδήποτε ανθρώπινη δραστηριότητα πρέπει να πραγματοποιείται με τον απαιτούμενο σεβασμό στο περιβάλλον

Συγκεκριμένα στη Ζώνη II προτείνεται σύμφωνα με την εκάστοτε χρονικά ισχύουσανομοθεσία να μην επιτρέπονται:

- ✓ Η ανόρυξη γεωτρήσεων. Εξαιρούνται οι ερευνητικές γεωτρήσεις καθώς και γεωτρήσεις που το νερό τους θα προορίζεται για χρήση σε μελλοντικές λουτρικές εγκαταστάσεις, με την προϋπόθεση του απολύτως ελεγχόμενου σχεδιασμού κατασκευής και αξιοποίησης. Ο έλεγχος αυτός θα πραγματοποιηθεί με την εκπόνηση υδρογεωλογικής μελέτης.
- ✓ Οι υπόγειες αποχετεύσεις μέσω απορροφητικών βόθρων.
- ✓ Η μεταφορά, απόρριψη, αποθήκευση και ενταφιασμός αποβλήτων, φυτοφαρμάκων, χημικών λιπασμάτων, ορυκτελαίων και άλλων χημικών ουσιών
- ✓ Η εγκατάσταση μετασχηματιστών και ηλεκτρικών εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούν ρευστό μέσο ψύξης και μόνωσης

Ζώνη 3. Η ζώνη 3 αποσκοπεί στην ποιοτική προστασία του νερού της πηγής από χημικούς ή ραδιενεργούς ρύπους που δύσκολα διασπώνται. Συνυπολογίζοντας το μοντέλο λειτουργίας της πηγής και την μορφολογία της στενής περιοχής μελέτης προτείνεται ως ζώνη προστασίας 3 πολύγωνο και είναι συνολικής έκτασης 0,56 km²

Στη Ζώνη 3 επιτρέπεται το σύνολο, σχεδόν, των δραστηριοτήτων που προβλέπονται από τον σχετικό Χωροταξικό και Πολεοδομικό Σχεδιασμό, με την προϋπόθεση της λελογισμένης και περιβαλλοντικά συμβατής, χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στη γεωργία και την απαγόρευση χρήσης παραπροϊόντων ως βελτιωτικών του εδάφους.

Εντός της ζώνης δεν επιτρέπεται:

- ✓ Η χωροθέτηση κοιμητηρίων και δραστηριοτήτων, όπως: Χ.Υ.Τ.Α., Χ.Υ.Τ.Υ., σταθμών μεταφόρτωσης απορριμμάτων, αποθεσιοθαλάμων αδρανών υλικών, μονάδων διάλυσης και αδρανοποίησης ανακυκλούμενων υλικών.

- ✓ Κανενός είδους λατομικές, μεταλλευτικές ή εξορυκτικές δραστηριότητες, καθώς επίσης και η δημιουργία δανειοθαλάμων αδρανών υλικών.
- ✓ Η μεταφόρτωση ή η μετάγγιση χημικών και η διακίνηση ραδιενεργών υλικών

5.6. Συμπεράσματα Υδρογεωλογικής μελέτης

Η πηγή Ποτάμι εμφανίζεται στην ομώνυμη παραλία της Δ.Ε. Καρλοβασίου, στο Δήμο Δυτικής Σάμου. Ο «προς αναγνώριση φυσικός πόρος» - πηγή Ποτάμι, είναι πηγή θερμοκρασίας περί τους 31°C και εντοπίζεται στη θέση (είσοδος σήραγγας) με γεωγραφικές συντεταγμένες ΕΓΣΑ '87:

Πίνακας 5.6: Εντοπισμός θέσης ιαματικού νερού πηγής Ποτάμι

Είδος	Χ (ΕΓΣΑ '87)	Ψ (ΕΓΣΑ '87)	Z(κατά προσέγγιση)
Πηγή εντός σήραγγας	734083	4185438	+2,00

Η παροχή της πηγής Ποτάμι εκτιμήθηκε στα 6-8 m³/h.

Το νερό της πηγής έχει μικτή προέλευση, δηλαδή είναι μετεωρικής προέλευσης με συμμετοχή θαλασσινού νερού. Η πηγή χαρακτηρίστηκε σύμφωνα με το Παράρτημα IV «Πίνακες ταυτοποίησης (χαρακτηρισμού) Ιαματικών Φυσικών Πόρων» της Υ.Α. 22527 (ΦΕΚ 2997Β/ 06-11-2014). Με βάση τα φυσικοχημικά χαρακτηριστικά του νερού και τη διαχρονική σταθερότητά του, συνεκτιμώντας τις επικρατούσες βιοκλιματικές συνθήκες και τα ιδιαίτερης αξίας χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, προκύπτει ότι το νερό της πηγής, πληροί τις προϋποθέσεις αναγνώρισης του ως ιαματικού, με υδροχημικό τύπο:

**Υπόθερμη – Na⁺, Mg²⁺, Ca²⁺, Cl⁻, SO₄, K, Br –
Ισχυρά Χλωριονατριούχα,**

Για την προστασία του νερού της πηγής, ορίστηκε ως Ζώνη 1, πολύγωνο, έκτασης 0,005 km², εντός του οποίου χωροθετείται η ανάβλυση καθώς και Ζώνη 2 στην ευρύτερη περιοχή, έκτασης 0,093 km², λαμβάνοντας υπόψη τη γεωλογία της στενής περιοχής μελέτης. Η Ζώνη 3, έκτασης 0,56 km², προέκυψε συνυπολογίζοντας το

μοντέλο λειτουργίας αλλά και τη μορφολογία της περιοχής μελέτης.

Συμπερασματικά προτείνεται ανεπιφύλακτα η αξιοποίηση του νερού της πηγής Ποταμίου για ιαματική χρήση.

Στη συνέχεια παραθέτουμε στοιχεία της υγειονομικής έκθεσης για ενδείξεις και αντενδείξεις του ιαματικού πόρου

5.7. Υγειονομική Έκθεση ενδείξεων & αντενδείξεων Ι.Π Ποτάμι Καρλοβασίου

Το αντικείμενο του έργου σύνταξης της Υγειονομικής Έκθεσης του άρθρου 4 του Ν. 3498/2006 (ΦΕΚ230/Α/24.10.2006) «Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις», βάσει των προδιαγραφών του Παραρτήματος ΙΙΙ της Υ.Α. Αριθ. 16655/2006 (ΦΕΚ 1932/Β/29.12.2006) «Διαδικασία αναγνώρισης ιαματικών φυσικών πόρων», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, σχετικά με την αναγνώριση του φυσικού πόρου «Ποτάμι Καρλοβασίου Σάμου» ανατέθηκε μετά από υπογραφή σχετικής σύμβασης, στο Εργαστήριο Υγιεινής του Ιατρικού Τμήματος του Πανεπιστημίου

Η περιεκτικότητα του νερού της πηγής στα συγκεκριμένα χημικά συστατικά κάνει το νερό κατάλληλο για: Λουτροθεραπεία

Με τη μέθοδο της λουτροθεραπείας, ενδείκνυται επικουρικά η χρήση του ιαματικού πόρου στις κάτωθι καταστάσεις:

1. Για την αντιμετώπιση παθήσεων του καλυπτήριου συστήματος (δερματικές παθήσεις, όπως η ατοπική δερματίτιδα, διάφοροι τύποι κνησμού, κνήφη κλπ).
2. Για την αντιμετώπιση της ψωρίασης. Συνιστάται έκθεση στον ήλιο μετά τη λουτροθεραπεία
3. Για γυναικολογικές ασθένειες (σκλήρυνση του πυελικού συνδετικού ιστού, χρόνια άτυπη κολπίτιδα)
4. Σε Διαβητικούς εξαρτώμενους από ινσουλίνη ή μη, με μικρο-ή μακροαγγειοπάθεια.

Με τη μέθοδο της υδροκινησιοθεραπείας (με καθοδηγούμενη άσκηση στο νερό) ενδείκνυται η χρήση του ιαματικού πόρου στις κάτωθι καταστάσεις:

1. Σε παθήσεις του μυοσκελετικού συστήματος (ραχίτιδα, χρόνια οστεομυελίτιδα, χρόνιες αρθρίτιδες)

2. Σε αυτό άνοσες ρευματολογικές παθήσεις
3. Σε παθήσεις του κυκλοφορικού συστήματος (αρτηριακή υπέρταση, στεφανιαία νόσο, φλεβική ανεπάρκεια κάτω άκρων).

4. Για την επικουρική αντιμετώπιση της κυτταρίτιδας

Αντενδείξεις προφυλάξεις

- ✓ Δεν αναφέρονται αντενδείξεις για λουτροθεραπεία σε Χλώριο -Νατριούχο νερό αυτής της θερμοκρασίας.
- ✓ Το νερό είναι ισχυρώς Χλωριο-Νατριούχο και δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί με τη μέθοδο της ποσιθεραπείας

Η ενότητα αυτή ολοκληρώνεται με το Πιστοποιητικό μέτρησης ραδιενέργειας δειγμάτων της Ιαματικής Πηγής Σάμου.

Εικόνα 5.7: Πιστοποιητικό μέτρησης ραδιενέργειας της Ιαματικής Πηγής Σάμου

	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ		Αγία Παρασκευή 05 Οκτ 2016
<p>ΕΚΕΦΕ "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ" ΙΝΣΤ. ΠΥΡΗΝΙΚΩΝ & ΡΑΔΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ & ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (Ι.Π.Ρ.Ε.Τ.Ε.Α.) ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ Τ.Θ.: 60228 - Τ.Κ.: 15310 - ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΑΤΤΙΚΗΣ Τηλέφωνο: 210-6503005 FAX: 210-6503050</p> <p>ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Γ.ΚΟΥΜΠΟΥΡΑΣ / Ε.ΦΛΩΡΟΥ www : http://www.ipretea.demokritos.gr http://www.ipta.demokritos.gr/erl/erl.html email : gkuburas@ipta.demokritos.gr, eflorou@ipta.demokritos.gr</p>		<p>ΠΡΟΣ : ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΩΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ 832 00 ΚΑΡΛΟΒΑΣΙ ΣΑΜΟΥ ΤΗΛ.: 22733 50816 ΦΑΞ: 22730 32729</p>	
<p>Σχετικό σας : <input type="text"/></p> <p>Σχετικό μας : 140/2016-2470/28-07-2016</p>		<p>ΚΟΙΝ : <input type="text"/></p>	
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΔΕΙΓΜΑΤΩΝ			
<p>Ημερομηνία Δειγματοληψίας : 27 Ιουλ 2016</p>		<p>Ημερομηνία Μέτρησης : 29 Ιουλ, 1, 2 Αυγ, 14, 28 Σεπ 2016</p>	
<p>Προέλευση : ΕΛΛΑΔΑ</p>		<p>Προορισμός : <input type="text"/></p>	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΕΙΓΜΑΤΩΝ			
Α.Α ΕΚΕΦΕ "Δ"	Είδος Δείγματος		
ΕΡΠ163	Δείγμα ύδατος από την πηγή Ποταμιού (πηγαία ανάβλυση εντός σήραγγας), Ποτάμι Καρλοβασιών, Δήμος Σάμου		
	Η δειγματοληψία πραγματοποιήθηκε από τον Κο Σεραφείμ Σκοβολά για λογαριασμό του Δήμου Σάμου		
	Συντεταγμένες ΕΓΣΑ '87: X = 734083 - Ψ = 4185438 (Είσοδος σήραγγας)		
	Τα αποτελέσματα των συγκεντρώσεων ενεργότητας των ραδιονουκλιδίων γ-εκπομής είναι τα εξής:		
	1η μέτρηση (09:30): Rn-222: 85 ± 1 Bq/L		
	2η μέτρηση (14:00): Rn-222: 91 ± 1 Bq/L		
	3η μέτρηση (18:30): Rn-222: 70 ± 1 Bq/L		
	Ra-226: < 0,1 Bq/L U-238: < 0,5 Bq/L		
<p>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ : Το δείγμα κρίνεται ραδιολογικά κατάλληλο για εξωτερική χρήση σύμφωνα με τον Κανονισμό Ακτινοπροστασίας της Ελληνικής Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας, ΦΕΚ 216 Β'/06-03-2001. Άρθρο 1, παράγραφος 6 της υπ' αριθμ. 17414/02-10-2009 απόφασης Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης περί της "Διαδικασίας αναγνώρισης ιαματικών φυσικών πόρων", ΦΕΚ 2215 Β'/02-10-2009.</p>			
<p>Η Αρμόδιος</p> <p> Δρ Ελένη Φλώρου</p>			

5.8. Ημερολόγιο ενεργειών Ι.Π Ποταμίου

- Με την 777/2019 διαπιστωτική απόφαση του Δημάρχου Σάμου και σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 36 Ν.4049/2012, (Φ.Ε.Κ.35 τ.Α΄23.02.2012) η Ιαματική Πηγή Καρλοβάσου, μεταγράφηκε στα βιβλία μεταγραφών του Υποθηκοφυλακείου Καρλοβασίου Σάμου, στις 15.04.2019 (τόμος 452 και αρ.22).
- Την 14^η Μαρτίου 2019, με το Α.Π.5057/14.03.2019 έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Τουριστικής Πολιτικής & Ανάπτυξης, Δ/ση Στρατηγικού Σχεδιασμού, Τμήμα ειδικών μορφών τουρισμού προς το Δήμο Σάμου, στα πλαίσια αναγνώρισης του φυσικού πόρου, ζητήθηκαν συμπληρωματικά δικαιολογητικά.
- Μετά την διάσπαση του ενιαίου Δήμου Σάμου, σε Ανατολική και Δυτική Σάμου (Ν.4600/2019) η πηγή ανήκει στο Δήμο Δυτικής Σάμου.
- Ο Δήμος Δυτικής Σάμου με την υπ.αρ.50/2022 απόφαση (ΑΔΑ: ΩΖΖ446ΜΦΟ8-ΤΞΧ) του δημοτικού του συμβουλίου, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις της παραγράφου 3, των άρθρων 16 και 17, του Νόμου 4875/2021 (ΦΕΚ 250/Α/23.12.2021) περί «Πρότυποι Τουριστικοί Προορισμοί Ολοκληρωμένης Διαχείρισης και Προώθησης Προορισμού, Ιαματικές Πηγές Ελλάδας και άλλες ρυθμίσεις για την ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης» αποφάσισε ομόφωνα την αξιοποίηση του Ιαματικού φυσικού πόρου Ποταμίου του Δήμου Δυτικής Σάμου και των εγκαταστάσεων που αφορούν αυτόν. Σύμφωνα με την παραπάνω απόφαση και τις διατάξεις που την διέπουν σε τέσσερα χρόνια θα πρέπει να γίνει κατάθεση της οικονομοτεχνικής μελέτης αξιοποίησης και σε δέκα χρόνια να ολοκληρωθούν οι εργασίες που προβλέπει η οικονομοτεχνική μελέτη. Σε αντίθετη περίπτωση αν δεν τηρηθούν οι παραπάνω προθεσμίες ο Ιαματικός Φυσικός πόρος περιέχεται αυτοδίκαια στην εταιρεία δημοσίου «Ιαματικές Πηγές Ελλάδας Α.Ε».
- Την 2^η Σεπτεμβρίου 2022, με το Α.Π.17152/2.09.2019 έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Τουριστικής Πολιτικής & Ανάπτυξης, Δ/ση Στρατηγικού Σχεδιασμού, Τμήμα ειδικών μορφών τουρισμού προς το Δήμο Δυτικής Σάμου, στα πλαίσια αναγνώρισης του φυσικού πόρου, ζητήθηκαν συμπληρωματικά δικαιολογητικά στοιχεία όπως τοπογραφικά κ.α. και η υπόθεση είναι σε εξέλιξη.

5.2 Πρόταση αξιοποίησης Ιαματικής Πηγής Ποταμίου

Λαμβάνοντας αφενός υπόψη την ευαισθησία του φυσικού πόρου, τις θεσμοθετημένες Ζώνες προστασίας, που αναπτύξαμε διεξοδικά στην ενότητα 5.3. που απαγορεύουν την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε απόσταση 1000 μέτρων από ανακηρυγμένο ιαματικό πόρο αλλά και αφετέρου τα αποτελέσματα της έρευνας σύμφωνα με τα οποία, οι φορείς τουρισμού της Σάμου πρότειναν κατά ποσοστό 67,9% ως σχέδιο αξιοποίησης της ιαματικής πηγής την δημιουργία ενός υδροθεραπευτηρίου, θα παρουσιαστεί η πρόταση εκπόνησης επενδυτικού σχεδίου αξιοποίησης ιαματικής πηγής Ποταμίου και σύνταξη προμελέτης οικονομικής σκοπιμότητας για την ίδρυση συγκροτήματος Υδροθεραπευτηρίου Α' κατηγορίας στη θέση Παναίτσα Ξηροκάμπου (πρώην Λεπροκομείο Σάμου περιφέρειας Καρλοβάσου Δήμου Δυτικής Σάμου).

5.2.1 Βασική ιδέα και ιστορικό του σχεδίου

Ο σχεδιασμός αξιοποίησης της Ι.Π. Ποταμίου, περιλαμβάνει την μεταφορά των ιαματικών νερών στην περιοχή *Παναίτσα Ξηροκάμπου*, πρώην *Λεπροκομείο*, με σκοπό την ανακαίνιση και επαναχρήση αυτού, ως ένα σύγχρονο υδροθεραπευτήριο (σανατόριο), κέντρο θεραπείας, ευεξίας, spa & αναζωογόνησης. Η απόσταση από την Ιαματική Πηγή προς την περιοχή Λεπροκομείου είναι 7.641 μέτρων.

Σύμφωνα, με την υπουργική απόφαση Τ/4400/1997 ΦΕΚ: Β 1067 19971203 περί «Προδιαγραφές Εγκαταστάσεων Αξιοποίησης Ιαματικών Πηγών για την υπαγωγή τους στο καθεστώς κινήτρων του Ν. 1892/90» στο άρθρο 1, παρ. 2.2.γ ορίζεται ότι «η καταλληλότητα της απόστασης αυτής, θα κρίνεται κατά περίπτωση από την Αρμόδια Επιστημονική Υπηρεσία, ανάλογα με τον τύπο της Πηγής, αφ ενός και ανάλογα με τα ιδιαίτερα μορφολογικά χαρακτηριστικά της Πηγής αφ' ετέρου. Επίσης, υποβάλλεται στην Αρμόδια Υπηρεσία και τεχνική έκθεση για τον ειδικό εξοπλισμό μεταφοράς του Ιαματικού Ύδατος (π.χ. σωληνώσεις, υλικά σωληνώσεων κλπ.). Ακόμη, είναι απαραίτητη η προσκόμιση από τον ενδιαφερόμενο επενδυτή, Βεβαίωσης ή Συμφωνητικού για τη διέλευση των αναγκαίων σωληνώσεων, δια μέσου των παρεμβαλλόμενων ιδιοκτησιών». Αξίζει να σημειωθεί, ότι από έρευνα του Ινστιτούτου Γεωλογικών & Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ), το έτος 1995, με θέμα *η Γεωλογική Ενέργεια και η Λέσβος*, ο Γεωλόγος Γεωθερμίας ΙΓΜΕ κ. Τακτικός Σταύρος υποστηρίζει ότι η δυνατότητα μεταφοράς γεωθερμικής ενέργειας για εκμετάλλευση, είναι απαγορευτική για απόσταση άνω των 20Km.

Επιπρόσθετα, στην παρ. 2.2.δ της ίδιας υπουργικής απόφασης ορίζετε ότι, αναγκαία προϋπόθεση για τη δημιουργία Κέντρων Υδροθεραπείας Ιαματικού Ύδατος (Κ.Υ.Ι.Υ.) είναι η λειτουργία στην ευρύτερη περιοχή και συγκεκριμένα σε ακτίνα 5 km

από το γήπεδο,/οικόπεδο του Κ.Υ.Ι.Υ., κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων ΑΑ, Α και Β τάξης, συνολικής δυναμικότητας τουλάχιστον ίσης με αυτή του Κ.Υ.Ι.Υ.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται αναγκαία η αναφορά και καταγραφή των αποστάσεων των ξενοδοχειακών μονάδων, της περιφέρειας Καρλοβάσου από την Ιαματική πηγή Ποταμίου.

Πίνακας 5.7:Απόσταση των Ιαματικών πηγών από Ξενοδοχεία & κέντρο πόλης

 Ξενοδοχειακή Μονάδα & Κέντρο πόλης Καρλοβάσου	 Απόσταση από την Ιαματική Πηγη	 Πληροφορίες
Samaina Port	2.460 m	https://samainaport.gr/
SAMIAN MARE	2.920 m	https://www.samianmare.com/
ERATO	2.990 m	https://www.eratohotel.gr/
Samina INN	3.260 m	https://samainahotels.gr/
ESPERIA	3.600 m	https://hesperiahotel.gr/
MEROPE	5.298 m	https://hotelmerope.gr/
AEGEAN	5.298 m	https://www.aegeonhotel.gr
AMAMDA	5.268 m	https://www.booking.com/hotel/gr/amanda.el.html
Κέντρο πόλης Καρλοβάσου (πλατεία Βαλασκατζή)	5.556 m	https://maps.app.goo.gl/TRZ2ysxk2MigSXFP6
Περιοχή Λεπροκομείου	7.641m	https://www.youtube.com/watch?v=IDtQVZCTsJM https://www.youtube.com/watch?v=d5yMfjJvYdU

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων συγγραφέα

Εικόνα 5.8: Άποψη περιοχής από θέση Λεπροκομείο

Πηγή: Αρχείο Τεχνικής Υπηρεσίας Δήμου Δυτικής Σάμου

Η πρόταση περιλαμβάνει αλλαγή των χρήσεων γης, με εφαρμογή των νέων τοπικών πολεοδομικών σχεδίων του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων, (ΥΠΕΧΩΔΕ) ώστε η περιοχή του *Λεπροκομείου*, από περιοχή γεωργικής καλλιέργειας να μετατραπεί σε περιοχή τουρισμού αναψυχής, ώστε να μπορούν να δημιουργηθούν καταλύματα και χώροι για την ανάπτυξη του τουρισμού ευεξίας - υγείας, ιαματικού τουρισμού.

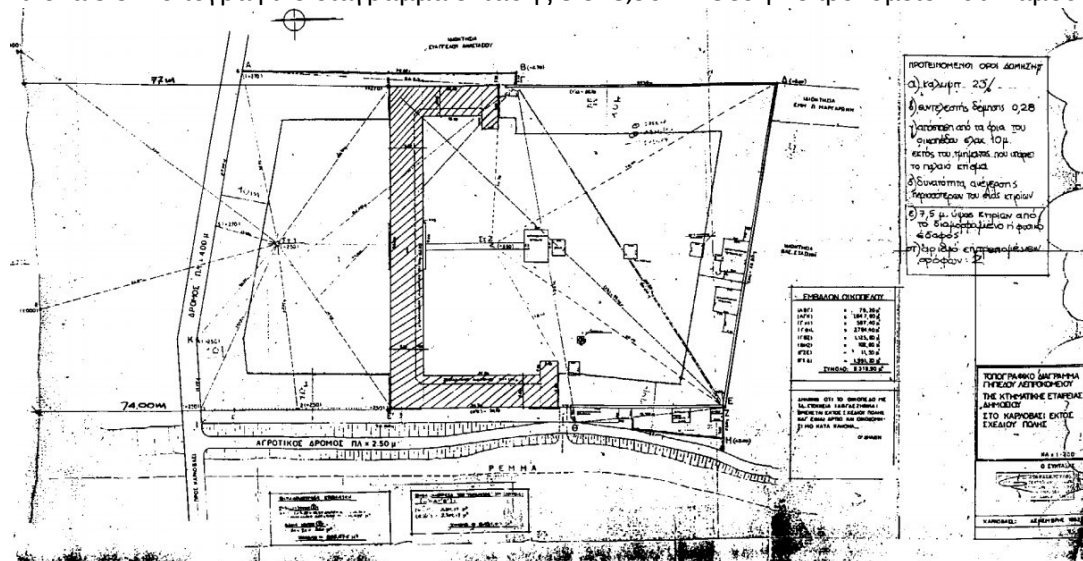
Το Λεπροκομείο Καρλοβάσου Σάμου, αποτελεί ιδιοκτησία της Εταιρείας Ακινήτων του Δημοσίου, *ΕΤΑΔ*, και πρόκειται για ένα εμβληματικό κτίριο της Ηγεμονικής περιόδου του νησιού, με μεγάλη ιστορία και με μεγαλύτερο συναισθηματικό φορτίο, που επί έτη πολλά περιμένει καρτερικά, την αναστήλωση και την αξιοποίησή του. Ο χώρος αυτός που άλλοτε στέγαζε τον αβάσταχτο ανθρώπινο πόνο των χανσενικών ασθενών, εξορισμένων και στιγματισμένων από την μολυσματική αρρώστια της εποχής, θα μπορούσε να μετατραπεί σε ένα υπεσύγχρονο θερμαλιστικό κέντρο θεραπείας και αναζωογόνησης, ένα σανατόριο που ο επισκέπτης του θα βρει γαλήνη και θεραπεία με την χρήση του ιαματικού νερού.

Συνεπώς, μια περιοχή επίπεδη παραθαλάσσια μακριά από τον αστικό ιστό, με μεγάλες εκτάσεις γης, που σήμερα παρουσιάζει υποτονική αγροτική καλλιέργεια, την

συγκέντρωση Ρομά, σε κατοικίες τύπου φαβέλας (τσαντρία), θα μπορέσει να αναπτυχτεί οργανωμένα με όρους και περιορισμούς δόμησης, που θα αναδεικνύουν τα χαρακτηριστικά της αλλά και τις προοπτικές της, με μικρότερο κόστος κατασκευής (μια και δεν θα απαιτείται διαμόρφωση του οικοπεδικού χώρου-επίπεδη επιφάνεια) .

Αυτό είναι εφικτό, δεδομένου ότι με το υπ. αρ. ΦΕΚ 560/Δ'/1994 είχε γίνει στο παρελθόν, με απόφαση της Πολεοδομίας «Έγκριση τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου στη θέση Παναίτσα Ξηροκάμπου περιφέρειας Καρλοβάσου Ν. Σάμου για τις ανάγκες του Πανεπιστημίου Αιγαίου» και καθορισμός όρων δόμησης. Τα υποβληθέντα σχέδια, όπου αποτυπώνεται η ζητούμενη έγκριση τοπικού ρυμοτομικού καθώς και οι όροι δόμησης για αυτό, συνοδεύονται με έγγραφο αρ.πρωτ.1012/22.5.1992 της Δ/σης Δασών Ν. Σάμου, απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου την με αρ.5/27.4.1994, με την οποία παρέχεται η γνωμοδότηση υπέρ της έγκρισης τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου στη θέση *Λεπροκομείο* περιφέρειας Καρλοβάσου επί γηπέδου υπό τα στοιχεία ΑΒΓΔΕΖΗΘΙΚΛΜΑ΄ έκτασης 8.318,90 m².

Εικόνα 5.9: Τοπογραφικό διάγραμμα έκτασης 8.318,90m² Θέση Λεπροκομείο Δυτ. Σάμου

Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Δυτικής Σάμου

Η γνώμη του Συμβουλίου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος Ν. Σάμου η οποία διατυπώθηκε στην πράξη του, με αριθμό 3/1^ο/18.5.1985, αφού έλαβε υπόψη της τις διατάξεις του άρθρου 26 του Ν.1337/1983, περί «Θέσεις κτιρίων δημοσίων και κοινωφελών σκοπών εκτός σχεδίου» και το γεγονός ότι η έγκριση του τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου δεν επιβαρύνει το περιβάλλον διότι η προτεινόμενη δόμηση είναι ελάχιστα αυξημένη σε σχέση με την δόμηση που αντιστοιχεί από τους επιτρεπόμενους στην περιοχή όρους δόμησης, αποφάσισε την έγκριση και καθόρισε

στην περιοχή τους όρους δόμησης ως εξής: Κάλυψη 23%, συντελεστή δόμησης 0,28, ελάχιστη απόσταση από τα όρια του οικοπέδου 10.00 μέτρα, δυνατότητα ανέγερσης περισσότερων τους ενός κτίσματος, με ύψος κτιρίων 7.50μ από το διαμορφωμένο ή φυσικό έδαφος με αριθμό επιτρεπόμενων ορόφων 2. Επιπρόσθετα για κάθε εργασία δόμησης θα απαιτείται έγκριση Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

5.2.2. Πληροφορικά στοιχεία Λεπροκομείου Σάμου

Το Λεπροκομείο *Λωβοκομείον Σάμου*, (συντεταγμένες 37.080849, 26.72761) όπως ονομάζονταν εγκαινιάσθηκε το 1896, επί εποχή Ηγεμονίας, 1834-1912, και αποτέλεσε ένα από τα μεγαλύτερα λεπροκομεία στον ελλαδικό χώρο, μαζί με αυτό της Σπιναλόγκας (1903 επί Κρητικής Πολιτείας 1898-1913). Το μυκοβακτηρίδιο της λέπρας, είχε ήδη εντοπιστεί και δημοσιοποιηθεί το 1873 και σύμφωνα με τους ειδικούς επιστήμονες, για την αντιμετώπιση της μεταδοτικότητας αλλά και της κληρονομικότητας της νόσου υπήρξε επιτακτική ανάγκη, ο εκτοπισμός των ασθενών από την υπόλοιπη κοινωνία και ο εγκλεισμός τους σε απομονωμένα οικήματα (λεπροκομεία).

Η *αρχιτεκτονική* του κτηρίου, βασίζεται στο τύπο κτηρίου *panopticon*, *πανοπτικό*. Σύμφωνα, με το επιστημονικό άρθρο, *The Panopticon Writings, London: Verso, 1995, 29-95*) ο τύπος αυτός κτηρίου σχεδιάστηκε το 1785, από τον άγγλο φιλόσοφο και κοινωνιολόγο Jeremy Bentham (1748-1832). Η ιδέα του σχεδιασμού επιτρέπει την συνεχή επίβλεψη, *opticon*, όλων (pan-) δίνοντας απλή φαινομενικά αρχιτεκτονική λύση, στο ζήτημα της επιτήρησης και στον έλεγχο τροφίμων ιδρυμάτων σε φυλακές, νοσοκομεία, σχολεία αλλά και εργοστάσια. αφού μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς εξαίρεση σε όλες τις εγκαταστάσεις, στις οποίες ένας αριθμός ανθρώπων θα τεθεί υπό επιτήρηση, σε ένα χώρο όχι πολύ μεγάλο για να καλυφθεί από κτήρια. Η κάτοψη του οικήματος παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα και διαπιστώνει κανείς με σαφήνεια την σύγκρουση συναισθημάτων καθώς τονίζεται ο εσωστρεφής του λόγος ύπαρξης, σε αντίθεση με το πλούσιο περιβάλλον γύρω του σε μια πανέμορφη παραθαλάσσια περιοχή.

Εικόνα 5.10: Αεροφωτογραφία κτηρίου Λεπροκομείου

Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Δυτικής Σάμου

Το Λεπροκομείο με την πλήρη ονομασία του Νοσηλευτήριο Λεπρών «Άγιοι Ανάργυροι θεμελιώθηκε είχε μήκος 67 μέτρα, πλάτος 36 και ύψος 5,50 ενώ οι θάλαμοι για τους ασθενείς ανέρχονταν στους 27 (Βαρβάκης,2012). Τα επίσημα εγκαίνια έγιναν την Κυριακή 12 Ιουνίου 1896 παρουσία όλων των αρχών και τις δαπάνες τις ανέλαβε κατά κύριο λόγο το Μοναστηριακό Ταμείο Σάμου. Ο αριθμός των νοσηλευθέντων κυμαινόταν από 36 το 1897, 80 το 1931, 78 το 1933, 58 το 1958. Με την ένωση της Σάμου το 1912 το Νοσηλευτήριο Λεπρών «Άγιοι Ανάργυροι» υπήχθη στο Ελληνικό υπουργείο Υγιεινής. Το 1913, τόσο η Σάμος με τη Σπιναλόγκα όσο και η Χίος εντάχθηκαν στην ελληνική επικράτεια και τα μέχρι πρότινος τοπικά ιδρύματα εξελίχθηκαν σε εθνικά. Οπότε, ως ήταν επόμενο, ενισχύθηκαν και οι σχέσεις ανάμεσα στα λεπροκομεία: σε τεκμήρια των αρχείων Νομού Σάμου και Χίου αποτυπώνονται ανταλλαγές ασθενών, όχι τόσο ανάμεσα στα αντίστοιχα ιδρύματα όσο με αυτό της Σπιναλόγκας. Σε ότι αφορά μάλιστα στις μεταγωγές ή στις απειλές μεταγωγής προς Σπιναλόγκα, με προέλευση τα λεπροκομεία Σάμου-Χίου, παρατηρείται ότι κατά βάση αφορούσαν σε ανυπότακτα άτομα, με παράλληλο στόχο αφενός την τιθάσευση των συγκεκριμένων ασθενών (στη Σπιναλόγκα) και αφετέρου την εξασφάλιση αταραξίας για το προσωπικό των ιδρυμάτων προέλευσης. Χάρη στην ευεργεσία των Σαμίων της ημεδαπής και αλλοδαπή το 1948 εξοπλίστηκε με μικροσκόπιο, ακτινολογικό μηχάνημα πλύσεως ρουχισμού ενώ το 1951

ηλεκτροφωτίστηκε. Το λεπροκομείο λειτούργησε χωρίς διακοπές έως το 1966, οπότε και καταργήθηκε και όσοι λεπροί απέμειναν (περίπου δέκα άτομα) μεταφέρθηκαν στο Νοσοκομείο Λοιμωδών της Αθήνας «Αγία Βαρβάρα».

Εικόνα 5.11: Το κτίριο του Λεπροκομείου

Πηγή: Φωτογραφικό αρχειακό υλικό από την φωτογράφο κ. Νικόλαο Χατζηιακώβου

Σήμερα, το κτήριο που μας κληροδότησε η λέπρα στη Σάμο, όπως και στην περίπτωση της Χίου, έχει τη θέση που καταλαμβάνουν τα λεπροκομεία, αποτελούν δηλαδή γεωγραφικό (και όχι μόνο) περιθώριο, σε σχέση με τον υπόλοιπο πολεοδομικό ιστό, με εμφανή τα στοιχεία εγκατάλειψης και παρακμής μιας σημαντικής μαρτυρίας του τόπου. Σε αντίθεση, με την Σπιναλόγκα η οποία λόγω της γεωγραφικής της θέσης, απέναντι από την Ελούντα, έχει ενταχθεί στην τοπική τουριστική βιομηχανία, γεγονός που έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον και την μέριμνα των τοπικών αρχών για την συντήρηση των κτηρίων.

Στο παρόν σχέδιο αξιοποίησης, προτείνεται η ένταξη του έργου στο πλαίσιο των συνολικών εργασιών ανάδειξης, συντήρησης και προστασίας μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, με την διατήρηση του κελύφους, την όσο τον δυνατόν αποκατάσταση του κτηρίου του Λεπροκομείου, των κοιτώνων του, ώστε να αναδειχθεί το πολιτισμικό απόθεμα, της ιστορίας της Σάμου δεδομένου ότι είναι ένα από τα σπουδαιότερα δημόσια έργα που χτίστηκαν την εποχή εκείνη και δικαιωματικά, η Σάμος θα μπορούσε να αναδειχθεί, ως ένα από τα πιο πολιτισμένα νησιά της Μεσογείου. Παράλληλα, διατηρώντας τον αρχικό σκοπό χρήσης, την διαμόρφωση του χώρου σε ένα θεραπευτικό κέντρο μιας άλλης εποχής, ένα χώρο που οι σκληρές μνήμες του παρελθόντος θα διαδεχτούν το ενδιαφέρον και

την αναγνώριση της νήσου Σάμου, ως ένα μοναδικό σύγχρονο θερμολιστικό κέντρο ίασης και ευεξίας, παγκόσμιου βεληνεκούς.

Στο Καρλόβασι υπάρχουν μεγάλες ιδιωτικές εκτάσεις γης με δυνατότητα αξιοποίησης τους και ανάπτυξης πολλών άλλων ειδικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η περιοχή γύρω από την Ιαματική πηγή Ποταμίου, διαθέτει ένα μοναδικό φυσικό περιβάλλον, natura, με φυσικούς καταρράκτες, πλούσια χλωρίδα και πανίδα, μεσαιωνικό κάστρο, ο ναός Μεταμορφώσεως του Σωτήρα, αλλά και οριοθετημένες διαδρομές και μονοπάτια που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ένα τεράστιο πρότυπο πάρκο χερσαίο και θαλάσσιο, ευεξίας και αναψυχής .

5.2.3 Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών Κέντρων Ιαματικού Τουρισμού-Θερμολισμού

Δυνάμει, της απόφασης υπ.αρ.2704 (ΦΕΚ 603/Β΄/22.02.2018) του Υπουργείου Τουρισμού, θεσμοθετήθηκε ο καθορισμός τεχνικών και λειτουργικών προδιαγραφών ανέγερσης, μετατροπής και επέκτασης Μονάδων Ιαματικής Θεραπείας και Κέντρων Ιαματικού Τουρισμού - Θερμολισμού καθώς και η διαδικασία χορήγησης ειδικού σήματος λειτουργίας (Ε.Σ.Λ.).

Στο άρθρο 1 της παρούσας κοινής υπουργικής απόφασης θεσμοθετούνται ως ελάχιστες προδιαγραφές Μονάδων Ιαματικής Θεραπείας (Μ.Ι.Θ.) οι τεχνικές προϋποθέσεις που διασφαλίζουν:

- Τη χωροθέτηση των Μ.Ι.Θ. με κριτήριο την ικανοποιητική κάλυψη και στήριξή τους από πλευράς γενικής υποδομής, καθώς και ειδικής τουριστικής υποδομής και ανωδομής.
- Την άρτια διάταξη και διαμόρφωση των χώρων τους για την κάλυψη των αναγκών των σύγχρονων συστημάτων ιαματικών θεραπειών και θεραπειών αναζωογόνησης λαμβάνοντας ως μέτρο αναλογικότητας Μ.Ι.Θ. με δυναμικότητα 100 ατόμων ημερησίως με δεκάωρη (10) λειτουργία.
- Την ασφάλεια των χρηστών, όσο και του απασχολούμενου στις υπηρεσίες των Μ.Ι.Θ. προσωπικού.

Στην συνέχεια δίνονται οι παρακάτω ορισμοί και διευκρινήσεις, καθώς επιπρόσθετες πληροφορίες υπάρχουν στο παράστημα του 5^{ου} κεφαλαίου:

• *Ιαματική πηγή* είναι η φυσική ανάβλυση ή άντληση ιαματικού φυσικού πόρου με τεχνικό έργο, όπως από γεώτρηση, φρέαρ, τάφρο ή σήραγγα (φυσική ή τεχνητή) ή φυσική δημιουργία ιαματικού πηλού ή ηφαιστειακών λίθων. Ως ιαματικοί φυσικοί πόροι θεωρούνται φυσικά νερά (ψυχρά ή θερμά), ατμοί, φυσικά αέρια, πηλοί ή ηφαιστειακών λίθων, που έχουν ιαματικές ιδιότητες, αναγνωρισμένες σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Ιαματικός τουρισμός είναι ειδική μορφή παροχής τουριστικών υπηρεσιών σε περιοχές των οποίων κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί η χρήση αναγνωρισμένων ιαματικών φυσικών πόρων σε ειδικές εγκαταστάσεις.

• *Μονάδες ιαματικής θεραπείας (Μ.Ι.Θ.):* Οι Μονάδες Ιαματικής Θεραπείας (Μ.Ι.Θ.) είναι ειδικές εγκαταστάσεις με κατάλληλη υποδομή και εξοπλισμό στις οποίες γίνεται χρήση ιαματικών φυσικών πόρων υπό ιατρική παρακολούθηση για λόγους υγείας (προληπτικούς ή θεραπευτικούς) ή και αναζωογόνησης ιδίως με υδροθεραπεία, ποσιθεραπεία, εισπνοθεραπεία, ρινοπλύσεις, ατμόλουτρα, πηλοθεραπεία, καταιονισμούς ή άλλες επιστημονικώς αναγνωρισμένες μεθόδους.

• *Κέντρα Θαλασσοθεραπείας:* Τα Κέντρα Θαλασσοθεραπείας είναι εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, κατά την έννοια της παραγράφου 3 του άρθρου 1 του ν. 4276/2014, με ειδικό εξοπλισμό, στις οποίες γίνεται χρήση θερμαινόμενου θαλασσινού νερού, άμμου, λάσπης ή ηφαιστειακών λίθων, φυκιών και άλλων θαλάσσιων ουσιών για λόγους υγείας, προληπτικούς ή θεραπευτικούς, υπό ιατρική παρακολούθηση και σε συνδυασμό με το θαλάσσιο περιβάλλον.

• *Κέντρα Αναζωογόνησης, spa:* τα Κέντρα Αναζωογόνησης είναι ειδικές εγκαταστάσεις με κατάλληλη υποδομή και εξοπλισμό στις οποίες γίνεται χρήση είτε ιαματικών φυσικών πόρων είτε θερμαινόμενου θαλασσινού νερού είτε θερμού φυσικού νερού με προσθήκες ιαματικών φυσικών πόρων, είτε ζεστού φυσικού νερού με την προσθήκη πηλών ή ηφαιστειακών λίθων, βοτάνων, φυτών, αρωμάτων, ηφαιστειακής ή χαλαζιακής άμμου, φωτός, θερμότητας, μασάζ, ατμόλουτρων διαφόρων τύπων, με σκοπό την παροχή υπηρεσιών αναζωογόνησης, ευεξίας και αισθητικής του σώματος.

• *Κέντρα ιαματικού τουρισμού – θερμαλισμού (Κ.Ι.Τ.-Θ.):* Τα Κέντρα ιαματικού τουρισμού-θερμαλισμού (Κ.Ι.Τ.-Θ.) είναι ειδικές τουριστικές εγκαταστάσεις παροχής υπηρεσιών ιαματικού τουρισμού με κατάλληλη υποδομή και εξοπλισμό, στις οποίες εντάσσονται μονάδες ιαματικής θεραπείας ή και εγκαταστάσεις θαλασσοθεραπείας και αναζωογόνησης στις οποίες γίνεται οπωσδήποτε χρήση ιαματικών φυσικών πόρων.

Στο Κέντρο Ιαματικού τουρισμού – θερμαλισμού απαιτείται να υπάρχει α) συνδυασμός τουλάχιστον δύο διαφορετικών μονάδων ιαματικής θεραπείας, ή β) συνδυασμός μίας ή περισσοτέρων μονάδων ιαματικής θεραπείας με ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω είδη εγκαταστάσεων: κέντρο θαλασσοθεραπείας, κέντρο αναζωογόνησης. Εάν η μονάδα ιαματικής θεραπείας δεν συνοδεύεται από καμία από τις παραπάνω μορφές εγκαταστάσεων, ή από άλλη μονάδα ιαματικής θεραπείας, τότε οι σχετικές εγκρίσεις καθώς και το Ειδικό Σήμα Λειτουργίας χορηγούνται σε επιχείρηση εκμετάλλευσης «μονάδας ιαματικής θεραπείας» και ακολουθούνται οι προβλεπόμενες αντίστοιχες διαδικασίες

Στο άρθρο 2 της παρούσης, καθορίζεται η *ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΓΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΘΕΡΜΑΛΙΣΜΟΥ ΥΠΟ ΑΝΕΓΕΡΣΗ, ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ Η' ΕΠΕΚΤΑΣΗ*

Επιγραμματικά τα στάδια περιλαμβάνουν:

Α' στάδιο: Καταλληλότητα οικοπέδου/γηπέδου και απαιτούμενα δικαιολογητικά

Β' στάδιο: Χορήγηση άδειας δόμησης

Γ' στάδιο: Έκδοση Ειδικού Σήματος Λειτουργίας Μονάδων Ιαματικής Θεραπείας

Οι ελάχιστες προδιαγραφές, σύμφωνα με το άρθρο 5 της παρούσης, ισχύουν είτε η Μονάδα Ιαματικής Θεραπείας ή το Κέντρο Ιαματικού Τουρισμού-Θερμαλισμού ιδρύεται αυτοτελώς, είτε σε συνδυασμό με ξενοδοχειακή μονάδα. Σε περίπτωση που η Μονάδα Ιαματικής Θεραπείας ή το Κέντρο Ιαματικού Τουρισμού-Θερμαλισμού ανεγείρεται σε συνδυασμό με ξενοδοχειακή μονάδα, οι χώροι όπου δεν παρέχεται θεραπεία (π.χ. *Είσοδος – Υποδοχή – Διοίκηση*) μπορούν να είναι οι αντίστοιχοι χώροι των ξενοδοχειακών μονάδων.

Διασφαλίζεται η προσβασιμότητα των ΑΜΕΑ στους κύριους χώρους και δηλώνονται οι χώροι στους οποίους θα ασκούνται οι θεραπείες από ΑΜΕΑ.

Σε περίπτωση υδροδότησης της Μονάδας Ιαματικής Θεραπείας ή του Κέντρου Ιαματικού Τουρισμού με ιαματικό νερό λαμβάνεται υπ' όψιν η χημική σύσταση (διαβρωτικότητα – επικαθιζήσεις), καθώς και η θερμοκρασία του ιαματικού νερού, ώστε να επιλέγονται οι κατάλληλοι σωλήνες μεταφοράς, εξαρτήματα και όργανα του δικτύου. Επίσης προβλέπεται η δυνατότητα έκπλυσης των σωληνώσεων και οργάνων με γλυκό νερό. Το δίκτυο, πρέπει είναι επισκέψιμο σε όλη του την έκταση.

5.3 Περιγραφή του Μοντέλου, Ιδέας Επενδυτικού Σχεδίου

5.3.1 Η Ιδέα του Επενδυτικού Σχεδίου

Η παρούσα έρευνα και η εκπόνηση μελέτης σκοπιμότητας έγινε στην προσπάθεια να διερευνηθεί η συμβολή που θα είχε στην αγορά της νήσου Σάμου η προοπτική ανάπτυξης του ιαματικού τουρισμού και τουρισμού ευεξίας, με την δημιουργία ενός *Κέντρου ιαματικού τουρισμού – θερμαλισμού (Κ.Ι.Τ.-Θ.)* με σκοπό την αξιοποίηση των θερμομεταλλικών νερών της περιοχής Ποταμίου και στόχο την αύξηση του χειμερινού και θερινού τουρισμού και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Οι πηγές μπορούν να χρησιμοποιηθούν όχι σαν ιαματικά λουτρά ασθενών ατόμων, αλλά γενικότερα, ως χώρος ξεκούρασης σωματικά και πνευματικά, καταπονημένων ατόμων, ακόμη και ιδιαίτερα αυτών που διαμένουν στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις. Το *Κέντρο ιαματικού τουρισμού – θερμαλισμού* Καρλοβάσου, για να αποφύγει τον ανταγωνισμό των άλλων πηγών της Ελλάδας, και ιδιαιτέρως της Ικαρίας, που πλεονεκτεί στο τομέα της προσελκύσεως διεθνούς τουριστικής πελατείας με αποκλειστικότητα στην παροχή λουτροθεραπευτικών υπηρεσιών, θα αποτελεί ένα *νέο τουριστικό προϊόν* διαφοροποιημένο, και περισσότερο προσαρμοσμένο στην ανάγκη αναψυχής και αναζωογόνησης, με δυνατότητα ανάπτυξης και άλλων ειδικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού και λιγότερο στην ανάγκη της αυτής, καθ' αυτής θεραπείας και ίασης.

Η διαφοροποίηση του προσφερόμενου τελικού προϊόντος, των οποίων τα βασικά συστατικά, προέρχονται από τα θερμομεταλλικά ύδατα της Ιαματικής Πηγής, μπορεί να επιτευχθεί με την παροχή υπηρεσιών στους επισκέπτες του, σε συνδυασμό με την απόλαυση και ψυχαγωγία, *ποιότητας*. *Οι υπηρεσίες ποιότητας μπορεί για παράδειγμα να περιλαμβάνουν ειδικά διατροφικά προγράμματα, βασισμένα στην Πυθαγόρεια διατροφή. Η Πυθαγόρεια διατροφή*, η οποία βρήκε στις ημέρες μας, θερμό υποστηρικτή από την ιδιαίτερα χαρισματική, δημοσιογράφο σαμιακής καταγωγής κ. Μαργαρίτα Ικαρίου, η οποία μας αποκάλυψε μέσα από το βιβλίο της, τα διατροφικά *μυστικά* της *vegan* διατροφής, όπως πρώτος τα δίδαξε ο φιλόσοφος, μαθηματικός Πυθαγόρας, υποστηρίζοντας ότι η καλή υγεία επιτυγχάνεται με την αποφυγή του κρέατος την χρήση φρούτων και λαχανικών αλλά και την ισομερή κατανομή και ακριβής μείξη μέσα στο σώμα των δυνάμεων, ισονομία, του ξηρού, του υγρού, του πικρού, του ξινού και του αλμυρού, μπορεί να αποτελέσουν θεμελιώδεις κανόνες και διεθνής τάσεις, *trends*, του σύγχρονου ιαματικού κέντρου της Σάμου, για την προώθηση της ευζωίας και της μακροζωίας. Επιπρόσθετα, μπορούν να προσφερθούν εξειδικευμένες υπηρεσίες αρωματοθεραπείας με χρήση αποστάγματα

αιθέριων ελαίων και αρωματικών φυτών της νήσου Σάμου, αλλά και για μια ιδιαιτέρως πρωτοποριακή εμπειρία, θα μπορούσε να προωθηθεί η χρήση της μουσικοθεραπείας, με το εντυπωσιακό μονόχορδο του Πυθαγόρα, καθώς και ειδικά κατασκευαστικά κρεβάτια, τα λεγόμενα *monochord bed*.

https://www.youtube.com/watch?v=V-C7F_xylnc

Η δημιουργία του θερμαλιστικού κέντρου, στα πλαίσια μιας θεραπευτικής και προληπτικής διάστασης της υγείας, που βασίζεται στην χρήση ουσιών, όπως εξέρχονται από τη γη, τη θάλασσα και τον αέρα (κλιματοθεραπεία) σε συνδυασμό με τα παραδοσιακά πλεονεκτήματα που διαθέτει το νησί, μπορεί να *απογειώσει* δυναμικά, την τουριστική φυσιογνωμία της περιοχής της Δυτικής Σάμου, και να προσελκύσει το ενδιαφέρον διεθνώς, για το νέο αναπτυσσόμενο και πολλά υποσχόμενο τουριστικό προορισμό.

5.3.2. Ο σχεδιασμός του Επενδυτικού Σχεδίου

Ο σχεδιασμός αξιοποίησης των ιαματικών υδάτων, αρχικά προσανατολιζόταν, με βάση την μελέτη του 1981, περί *Αξιοποίησης Θερμομεταλλικών πηγών Νήσου Σάμου*, του τότε Υπουργείου Συντονισμού, της Γενικής Διεύθυνσης Δημόσιων Επενδύσεων και Περιφερειακής Αναπτύξεως, στην δυνατότητα της Ι.Π. για παροχή ποσότητας, δέκα κυβικών νερών ανά ώρα, 10 m³/h, και αντίστοιχη δυνατότητα παροχής υπηρεσιών 618 λούσεων/ 8ωρο.

Λαμβάνοντας υπόψη, την νεώτερη υδρογεωλογική μελέτη του κ. Σκοβελά το 2016, διαπιστώνεται ότι η δυναμικότητα της Ι.Π. ανέρχεται από 6 έως 8 m³/h.

Στην περίπτωση αυτή, θα εξεταστεί η οικονομική βιωσιμότητα, δυο εναλλακτικών σεναρίων, για παραγωγή 6 και 8 m³/h αντίστοιχα, με αναφορά στην *minimum* και *maximum*, απόδοση του επενδυτικού σχεδίου. Με την μέθοδο των τριών, λόγω έλλειψης άλλων διαθέσιμων στοιχείων, γίνεται η παραδοχή ότι στο υπό σχεδιασμό Κέντρο - *ιαματικού τουρισμού – θερμαλισμού (Κ.Ι.Τ.-Θ.)* θα πραγματοποιούνται 371 και 494 λούσεις ανά 8ωρο λειτουργίας, αντίστοιχα.

Με βάση τις διαθέσιμες ποσότητες θερμομεταλλικών νερών σε κάθε περίπτωση, το συγκρότημα θα περιλαμβάνει τμήμα φυσικής ανανέωσης και θα συνδυάζεται με την ανέγερση ενός πολυτελούς *boutique* ξενοδοχείου, 50 κλινών, με απaráμιλλη αισθητική και υπηρεσίες. Τα πολυτελή *boutique* ξενοδοχεία μπορούν να χαρακτηριστούν για το πολυτελή σχεδιασμό τους, τις υψηλής ποιότητας ανέσεις, την πολυτέλεια, τα προγράμματα τροφίμων και ποτών, τα ευρύχωρα δωμάτια και συχνά αποτελούν ένας αγαπημένος προορισμός αναγνωρισμένων πολιτιστικών

Η επιχειρηματική οργάνωση και η επιλογή του καταλληλότερου οργανωτικού σχήματος για την ίδρυση του θερμολιστικού κέντρου, είναι πρωταρχικής σημασίας για την αποτελεσματική λειτουργία και βιωσιμότητα του επένδυσης. Από την παρούσα έρευνα, οι φορείς του τουρισμού της Σάμου με ποσοστό 73,6% προτείνουν ως καταλληλότερο μοντέλο ανάπτυξης της Ι.Π. Ποταμίου, την δημιουργία Οργανισμού Διαχείρισης και Προώθησης Προορισμού (DMO). Πρόκειται για ένα ευέλικτο εταιρικό σχήμα, σύμφωνα με το Ν.4875/2021 (ΦΕΚ250/23.12.2021) με την τοπική αυτοδιοίκηση να κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο στη διοίκηση των οργανισμών αυτών χαράζοντας στρατηγικές με μακροχρόνια οφέλη για το κοινό καλό και την διαχείριση δημόσιων αγαθών. Ενδεικτικά, αναφέρονται συμμετοχές φορέων όπως Δήμοι νήσου Σάμου, Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ), Εταιρεία Ελληνικών Ακινήτων Δημοσίου Α.Ε (ΕΤΑΔ ΑΕ), Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ), ιδιωτικό επιχειρηματικό ενδιαφέρον με σύμπραξη δημόσιου τομέα με μορφή μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα κ.α.

Πηγές χρηματοδοτήσεων θα μπορεί να είναι χρηματοδοτήσεις εθνικής κυβέρνησης, ευρωπαϊκά προγράμματα, δήμων, περιφερειών, συνδρομές μελών κ.α.

5.4. Μελέτη Οικονομικής Σκοπιμότητας (Prefeasibility) για την ίδρυση θερμολιστικού κέντρου Α' Κατηγορίας στη θέση Λεπροκομείο Σάμου.

5.4.1 Έκταση αγοράς –Target Groups

Το Κέντρο Ιαματικού Τουρισμού-Θερμολισμού, *Karlo Potami Thermal Spa*, σχεδιάστηκε στο διατηρητέο κτίριο του Λεπροκομείου, με δυνατότητα να γίνουν δεκτές αποκλίσεις έως 20% στις ελάχιστες διαστάσεις των χώρων του διατηρητέου κτιρίου, όπου αυτό επιβάλλεται από την ανάγκη να διατηρηθεί η αρχιτεκτονική των χώρων του. Η κατασκευή του κτιρίου έχει γίνει με φυσικά υλικά όπως ξύλο και λίθους, στους εσωτερικούς χώρους και εξωτερικά έχουν χρησιμοποιηθεί αντίστοιχα υλικά για τα κουφώματα σε απομίμηση ξύλου και η κεραμοσκεπή κατασκευάστηκε με βυζαντινά κεραμίδια. Οι γύρω βοηθητικές κατασκευές παραμένουν *σιωπηλές* στο χώρο, και αρχιτεκτονικά έχουν επενδυθεί με μεγάλους καθρέπτες, ώστε να μην υπάρχει βίαιη παρέμβαση στο ανάγλυφο του περιβάλλοντα χώρου, που ο μόνος του ο χώρος αυτός φέρει έντονο συναισθηματικό φορτίο. Αρχιτεκτονικά, υπάρχει μια αντανάκλαση του φυσικού τοπίου από τα χρώματα του γαλάζιου του ουρανού και της θάλασσας σε συνδυασμό με τα γήινα χρώματα της φύσης κάτω από το υπέρλαμπρο φως του Αιγαίου πελάγους.

Το *Karlo Potami Thermal Spa* είναι ένα μοναδικό σχεδιαστικά υδροθεραπευτήριο Α΄ κατηγορίας και απευθύνεται στην εσωτερική και εξωτερική πελατεία μεσαίων εισοδημάτων με έμφαση στη αναψυχή, ευεξία, στην λουτροθεραπεία αλλά και στις υψηλού επιπέδου παρεχόμενες υπηρεσίες που παρέχονται στους επισκέπτες του.

Έχοντας υπόψη τα παλαιότερα δεδομένα μελετών, παρουσιάζονται δυο σενάρια, Plan A και Plan B, λειτουργίας βάση της τελευταίας υδρογεωλογικής μελέτη 2016, του κ. Σκοβολά με ελάχιστη δυναμικότητα παροχής της Ι.Π. minimum 6 m³/h Plan A, και μέγιστη απόδοση της Ι.Π maximum 8 m³/h Plan B, τα οποία συνοψίζονται στο παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 5.8: Στοιχεία υδρογεωλογικών μελετών Ι.Π & εναλλακτικά σενάρια απόδοσης

<i>Karlo Potami Thermal Spa</i>	ΜΕΛΕΤΗ 1981 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ Ν. ΣΑΜΟΥ παροχή 10m ³ /h	Υδρογεωλογική μελέτη 2016 παροχή 6 m ³ /h Plan A	Υδρογεωλογική μελέτη 2016 παροχή 8m ³ /h Plan B
Παροχή ιαματικού ύδατος σε m ³ /h	10m ³ /h	6 m ³ /h	8m ³ /h
Δυναμικότητα (λούσεις /8h) με μέθοδο των τριών βρίσκω αναλογία για το 2016	618 λούσεις/8ωρο	371 λούσεις/8ωρο	494 λούσεις/8ωρο
Λούσεις σε πισίνες εσωτερικές & εξωτερικές	450 λούσεις/8ωρο	287 λούσεις/8ωρο	326 λούσεις/8ωρο
Μπανιέρες 5 Plan A & 10 μπανιέρες δυναμικότητας Plan B (168/8h)	168 λούσεις/8ωρο (10 μπανιέρες)	84 λούσεις/8ωρο (5 μπανιέρες)	168 λούσεις/8ωρο (10 μπανιέρες)
Λειτουργία κέντρου 8μηνο (4 ^{ος} έως 11 ^{ος}) 8ωρο/ημέρα 240 ημέρες (8 μήνες*30ημέρες) άρα θα πραγματοποιούνται	148.320 λούσεις/8μηνο	89.040 λούσεις/8μηνο	118.560 λούσεις/8μηνο
αφίξεις επισκεπτών με διάρκεια παραμονής 15 ημερών για αναζωογόνηση	9.888 επισκέπτες	5.936 επισκέπτες	7.904 επισκέπτες
μέση είσπραξη ανά λουόμενο	180 δρχ.	30,00 €	30,00 €
	26.697.600 δρχ	€ 2.671.200,00.	€ 3.556.800,00.

Plan A -Σενάριο με απόδοση Ι.Π. με 6m³/h:

Το *Karlo Potami Thermal Spa*, όταν λειτουργεί στην min απόδοση, προβλέπεται να είναι δυναμικότητας 371 λούσεων/8ωρο από τις οποίες οι 287 λούσεις θα γίνονται σε πισίνες, εσωτερικές και εξωτερικές και 84 λούσεις σε 5, αρχικά, μπανιέρες. Παράλληλα, θα λειτουργεί τμήμα φυσικής ανανέωσης (σάουνα, μασάζ και άλλες θεραπείες). Η περίοδος λειτουργίας του συγκροτήματος, υπολογίζεται για περίοδο οκτώ μηνών δηλαδή από τον Απρίλιο μέχρι τον Νοέμβριο. Με βάση τα παραπάνω δεδομένα υπολογίστηκε ότι κατά την χρονική αυτή περίοδο (240 ημέρες) θα πραγματοποιούνται 89.040 λούσεις/8μηνο, που αντιστοιχούν σε αφίξεις 5.936 τουριστών με διάρκεια παραμονής, 15 ημέρες. Η κατά μήνα διακύμανση των αφίξεων, άρα και των λούσεων δεν υπολογίζεται γιατί το υδροθεραπευτήριο έχει την δυνατότητα λειτουργίας και δεύτερο οκτάωρο, ώστε να καλύπτει τις αιχμές. Το κόστος υπηρεσιών ανά πελάτη υπολογίστηκε σε 30,00€/ημέρα (μία λούση συν μία ακόμη εξυπηρέτηση φυσικής ανανέωσης όπως για παράδειγμα μασάζ κλπ. Αν ληφθεί υπόψη ότι το 2022, οι αφίξεις στο νησί ανήλθαν στους 278.617 επισκέπτες, με την προσθήκη 5.936 ακόμη, ενισχύεται η τουριστική κίνηση και η επένδυση αποκτά περισσότερο ενδιαφέρον και δυναμική για τους ιδιώτες και το κράτος. Οι εισπράξεις του υδροθεραπευτηρίου, θα ανέλθουν στα € 2.671.200,00.

Plan B-Σενάριο με απόδοση Ι.Π. με 8m³/h:

Το *Karlo Potami Thermal Spa*, όταν λειτουργεί στην max απόδοση προβλέπεται να είναι δυναμικότητας 494 λούσεων/8ωρο από τις οποίες οι 326 λούσεις θα γίνονται σε πισίνες, εσωτερικές και εξωτερικές και 168 λούσεις σε 10 αρχικά, μπανιέρες. Παράλληλα, θα λειτουργεί τμήμα φυσικής ανανέωσης (σάουνα, μασάζ και άλλες θεραπείες). Στην περίπτωση αυτή, θα πραγματοποιούνται 118.560 λούσεις/8μηνο, που αντιστοιχούν σε αφίξεις 7.904 τουριστών με διάρκεια παραμονής 15 ημέρες. Το κόστος υπηρεσιών ανά πελάτη, υπολογίστηκε σε 30,00€/ημέρα (μία λούση συν μία ακόμη εξυπηρέτηση φυσικής ανανέωσης όπως για παράδειγμα μασάζ κλπ. Οι αφίξεις του 2022 από 278.617 επισκέπτες, με την προσθήκη 7.904 θα παρουσιάσουν σημαντική άνοδο με πολλαπλασιαστικά οφέλη στην τοπική κοινωνία.

Οι εισπράξεις του υδροθεραπευτηρίου, θα ανέλθουν στην περίπτωση αυτή στα € 3.556.800,00.

Ειδικότερα, το επενδυτικό σχέδιο στην περιοχή του Λεπροκομείου Καρλοβάσου, με την ονομασία «Καρλόβασι Ιαματικά Λουτρά Ποταμίου» ή «*Karlo Potami Thermal Spa*», περιλαμβάνει:

- Δημιουργία πλήρους συγκροτήματος υδροθεραπείας για 371 λούσεις/8ωρο και 494 λούσεις/8ωρο, αντίστοιχα.
- Κατασκευή δύο κολυμβητικών δεξαμενών, πισίνων μια εσωτερική και εξωτερική. Η μία με θερμοκρασία 30 °C θα έχει διαστάσεις: 25 X 12 X 1,4 m. και η άλλη με θερμοκρασία 26°C θα έχει διαστάσεις: 20 X 10 X 1,4 m. Για 8ωρη λειτουργία οι απαιτήσεις σε ζεστό νερό θα είναι για την πρώτη πισίνα 70 m³ και για την δεύτερη 47 m³.
- Δημιουργία συγκροτήματος φυσικής ανανέωσης, γυμναστικής σε ξηρό κλίμα, ομαδικά και οργανωμένα.

5.4.3. Επενδύσεις

Η εκτίμηση του πρότυπου κόστους κατασκευής κτιριακών εγκαταστάσεων στις ξενοδοχειακές και κατά αναλογία για άλλες κατηγορίες επενδύσεων με κτιριακά συμβατικής κατασκευής πραγματοποιείται με ανάλυση βασικών κέντρων κόστους, λαμβάνοντας υπόψη την κατηγορία του ξενοδοχείου (αστέρια), δυναμικότητα, ειδικά χαρακτηριστικά, τύπο συμβατά, παραδοσιακά, διατηρητέα και κόσθη ανά κλίνη περιοχή κλπ.

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται οι ανώτατες τιμές μονάδας κόστους, κτιριακών εγκαταστάσεων συμπεριλαμβανομένου όλες οι συνήθεις υδραυλικές και ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις, καθώς και οι δαπάνες έκδοσης οικοδομικής άδειας για την μελέτη και επίβλεψη του έργου που ανέρχονται σε περίπου 4% του κόστους των κτιρίων) που είναι δυνατόν να λαμβάνονται για την εκτίμηση του κόστους των κτιριακών εγκαταστάσεων των τουριστικών μονάδων ανάλογα με την κατηγορία και την χρήση των χώρων.

Πίνακας 5.9: Εκτίμησης κόστους επένδυσης βάση πρότυπα κόστη

<i>Karlo Potami Thermal Spa</i>	Χρήση χώρου	Επένδυση 5*	ΚΟΣΤΟΣ 1500 M2
Κόστος €/τ. μ.			
Ξενοδοχείο Συμβατικού τύπου	Κύριοι Χώροι (εντός Σ.Δ.)	1.300,00 €	1.950.000,00 €
Υπόγεια – βοηθητικές χρήσεις	650,00 €	550,00 €	825.000,00 €
Ημιυπαίθριοι χώροι	400,00 €	350,00 €	525.000,00 €
Παραδοσιακά	Κύριοι Χώροι (εντός Σ.Δ.)	1.560,00 €	2.340.000,00 €
20%	Υπόγεια – βοηθητικές χρήσεις	780,00 €	1.170.000,00 €
πλέον συμβατικού	Ημιυπαίθριοι χώροι	480,00 €	720.000,00 €
Διατηρητέα	Κύριοι Χώροι (εντός Σ.Δ.)	1.690,00 €	2.535.000,00 €
30%	Υπόγεια – βοηθητικές χρήσεις	845,00 €	1.267.500,00 €
πλέον συμβατικού	Ημιυπαίθριοι χώροι	520,00 €	780.000,00 €
		Σύνολο 1	12.112.500,00 €
		Προσαύξηση 20%	2.422.500,00 €
Πρόσθετες προσαυξήσεις		Σύνολο 2	14.535.000,00 €
3% για πανταχόθεν ελεύθερο σύστημα δόμησης		Ξενοδ.εξοπλ.5* 7.000 – 8.000 €/κλίνη	400.000,00 €
3% για 50% δυναμικότητας σε bungalows		Κόστος 400€/m2 Εξ. πισίνα 25*12*1,4μ δηλαδή 300m2	120.000,00 €
5% για σύνολο δυναμικότητας σε bungalows		Κόστος 400€/m2 Εσ.πισίνα20*10*1,4μ δηλαδή 200m2	80.000,00 €
5% για την Περιοχή II (νησιά)		Αυτοκίνητα	100.000,00 €
9% για την Περιοχή III (προβλήματα προσπέλασης)		Διαφήμιση	100.000,00 €
5% για ειδικές απαιτήσεις θεμελίωσης		Σύνολο 3	15.335.000,00 €
5% για τεχνολογίες βιοκλιματικού κτιρίου		Χωματουργικές εργασίες	430.000,00 €
		Γενικό Σύνολο Παγίων	15.765.000,00 €

Πηγή: ΝΗΡΗΙΣ Α.Ε Consultants & Engineers <https://www.niriis.gr/>

Πίνακας 5.10: Κεφάλαιο Κινήσεως

Κεφάλαιο Κινήσεως	Ποσά €
Μισθοί & ημερομίσθια 2 μηνών	178.000,00
ΔΕΗ/ΟΤΕ κλπ έξοδα 2 μηνών	84.000,00
Επισκευές συντήρηση (1% το χρόνο επί των παγίων)	157.000,00
Διάφορα (τόκοι κλπ)	319.000,00
Σύνολο Κεφαλαίου κίνησης	738.000,00

Πίνακας 5.11: Συνολικά απαιτούμενα κεφάλαια

Συνολικά απαιτούμενα κεφάλαια	Ποσά €
Πάγια	15.765.000,00 €
Κυκλοφορικά	738.000,00
Γενικό Σύνολο επένδυσης	16.503.000,00 €

5.4.4.Κόστος λειτουργίας

- Η διάρκεια λειτουργίας του Κέντρου Ιαματικού Τουρισμού-Θερμαλισμού προβλέπεται για 8μηνη λειτουργία, από την περίοδο από Απρίλιο έως Νοέμβριο και συνολικά θα λειτουργεί 240 ημέρες.
- Η μέση είσπραξη ανά λούση υπολογίζεται σε 30,00€ και θα καλύπτει έσοδο λούσεως και μιας ακόμη υπηρεσίας όπως ενδεικτικά μασάζ, σάουνα κ.α.
- Το συνολικό ετήσιο κόστος στο Plan A συμπίπτει σχεδόν με τα σταθερά έξοδα λειτουργίας και στο Plan B δεχόμαστε μεταβλητά κόστη που μειώνουν την μεταβλητή τιμή σε 25€

Πίνακας 5.12: Ετήσιο κόστος λειτουργίας επένδυσης

Κόστος λειτουργίας	Απρίλιος έως Νοέμβριος	
	Plan A (6m ³ /h) & 89.040 Λούσεις	Plan B (8m ³ /h) & 118.560 Λούσεις
Διάρκεια Λειτουργίας Μονάδας 8 μήνες (240ημέρες)		
Μισθοί (28 άτομα)	Σταθερό κόστος	
2 γιατροί X 4.300,00/μήνα X10 μήνες	86.000,00	86.000,00
6 υγιεινολόγοι X3.400,00/μήναX10μήνες	204.000,00 €	204.000,00 €
10 Λουτρονόμοι * (νοσηλευτές)X3.000,00/μηνα X10μήνες	300.000,00 €	300.000,00 €
10 Διοικητικοί X3.000,00/μήναX10μήνες	300.000,00 €	300.000,00 €
Σύνολο σταθερού κόστους	890.000,00 €	890.000,00 €
Αποσβέσεις	613.400,00 €	613.400,00 €
Συντήρηση	260.000,00€	260.000,00€
Γενικά έξοδα 10500/μήνα για οκτώ μήνες λειτουργίας	249.000,00€	249.000,00€
Πληρωμή τοκοχρεωλυσίων	387.120,00€	387.120,00€
Ετήσιο κόστος λειτουργίας	2.399.520,00 €	2.399.520,00 €
Μίσθωμα ακινήτου ΕΤΑΔ ΑΕ 10% εισπράξεων	267.120,00€	355.680,00€
Ετήσιο κόστος λειτουργίας	2.666.640,00 €	2.755.200,00 €

---

*Λουτρονόμοι, Νοσηλευτές: Καθήκοντα και Αρμοδιότητες

- ✓ Μεριμνά για την σωστή καθοδήγηση των λουόμενων για τη σωστή χρήση των εγκαταστάσεων της Μονάδας.
- ✓ Μεριμνά για τον σωστό συντονισμό των συνεδριών.
- ✓ Μεριμνά για την τήρηση των κανόνων υγιεινής και καθαριότητας στους χώρους τους οποίους γίνονται οι συνεδρίες.
- ✓ Μεριμνά για την ασφαλή και λειτουργική τακτοποίησή των λουόμενων σύμφωνα με τις υποδείξεις του/της ιατρού.
- ✓ Απαραέγκλιτη τήρηση πρωτοκόλλων ασφαλείας – προφύλαξης από τον covid-19
- ✓ Μεριμνά για την καθαριότητα απολύμανση λουτήρων μετά από κάθε λούμενο
- ✓ Παροχή πρώτων βοηθειών.
- ✓ Ότι εργασία ανατίθεται από τη Διεύθυνση του Υποκαταστήματος

Στη συνέχεια αναλύονται στοιχεία του πίνακα 5.12 σχετικά με το προσδιορισμό του ετήσιου κόστους λειτουργίας :

- Στους *μισθούς* συμπεριλαμβάνονται επιβαρύνσεις εργοδότη για ΙΚΑ, δώρα κλπ. Η μονάδα θα λειτουργεί οκτώ μήνες αλλά το προσωπικό θα απασχολείται 10 μήνες για λόγους προετοιμασίας, συντηρήσεων, συμβολαίων με γραφεία για τον καθορισμό ομάδων στόχων κλπ.
- Οι ετήσιες *αποσβέσεις* των δαπανών επενδύσεων προϋπολογίστηκε σε €613.400,00 (15.335.000 X 4% το χρόνο δηλαδή το έργο υπολογίζεται να αποσβεστεί σε 25 χρόνια. Στην αποσβεστέα αξία δεν υπολογίζονται οι δαπάνες χωματουργικών εργασιών)
- Για την συντήρηση έχει υπολογιστεί ένα μέσο ετήσιο ποσό δαπάνης περίπου 1,69% επί των παγίων, δηλαδή ποσό € 260.000,00
- Τα γενικά έξοδα προϋπολογίζονται σε € 10.500,00/ μήνα (Δ.Ε.Η, ΟΤΕ ,γραφική ύλη, αναλώσιμα κλπ) και περίπου € 249.000,00 ετησίως.
- Σχετικά με τους *τόκους* ο σχεδιασμός έχει ως εξής: Η επένδυση θα χρηματοδοτηθεί κατά ποσοστό 55% με δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ) σύμφωνα με τον χάρτη οικονομικών ενισχύσεων για μεγάλες επιχειρήσεις στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Για να μπορέσει μια επιχείρηση να εξασφαλίσει χρηματοδότηση από το ΤΑΑ, θα πρέπει να προχωρήσει σε επενδυτικά έργα και πρωτοβουλίες που ανήκουν στους 5 πυλώνες χρηματοδότησης, δηλαδή έργα που προάγουν τη πράσινη

μετάβαση, προωθούν τον ψηφιακό μετασχηματισμό, αναπτύσσουν την καινοτομία και την έρευνα, ενισχύουν την εξωστρέφεια και συμβάλλουν στην ανάπτυξη συνεργασιών, εξαγορών και συγχωνεύσεων.

Πίνακας 5.13: Χρηματοδοτήσεις, δανείων και συμμετοχών επένδυσης

ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΠΑΓΙΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ 55% Αναπτυξιακός Νόμος 4887/2022	ΔΑΝΕΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
15.765.000,00 €	8.670.750,00 €	5.000.000,00 €	2.094.250,00€
	0,35%	6%	Δήμοι, περιφέρεια, φορολογία επιχ. συνδρομή μελών τουριστικού τομέα, διαφημιστικές εταιρείες
	μηνιαία δόση δανείου	32.260€	https://www.alphabank.com.cy/el/calculators/loan-monthly-calculator
	ετήσια τοκοχρεωλύσια	387.120€	https://www.anaptyxiakos.gr/enisxysi-toyristikon-ependyseon-ena/

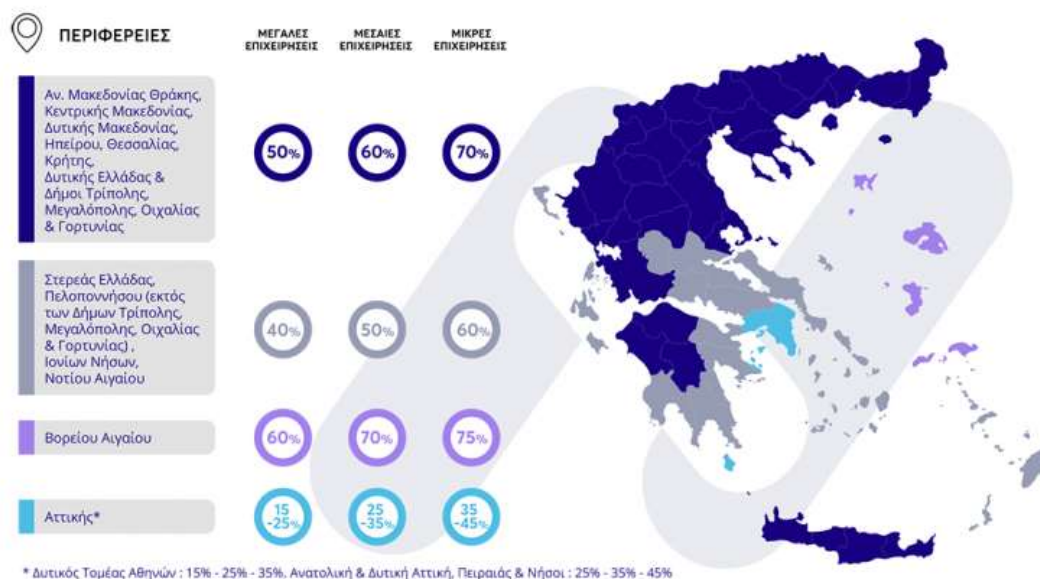
Για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου το ανώτατο ποσοστό ενίσχυσης ορίζεται για τις μεγάλες επιχειρήσεις στο 55%, για τις μεσαίες επιχειρήσεις στο 65% και για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις στο 75%.

Τα ποσοστά αυτά θεωρούνται για το παρόν καθεστώς ως ανώτατα όρια του χάρτη των περιφερειακών ενισχύσεων 0,35% ελάχιστο επιτόκιο ΤΑΑ. Κάθε φορέας συμμετέχει στο κόστος του επενδυτικού σχεδίου, είτε με ίδια κεφάλαια, είτε με εξωτερική χρηματοδότηση (είτε με συνδυασμό αυτών). Στο είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) του ενισχυόμενου κόστους του επενδυτικού σχεδίου δεν πρέπει να περιλαμβάνεται κρατική ενίσχυση, δημόσια στήριξη ή παροχή.

Πίνακας 5.14: Περιφερειακών Ενισχύσεων 2021 -2027

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ 2021 -2027

Πηγή: <https://www.anaptyxiakos.gr/enisxysi-toyristikon-ependyseon-ena/>

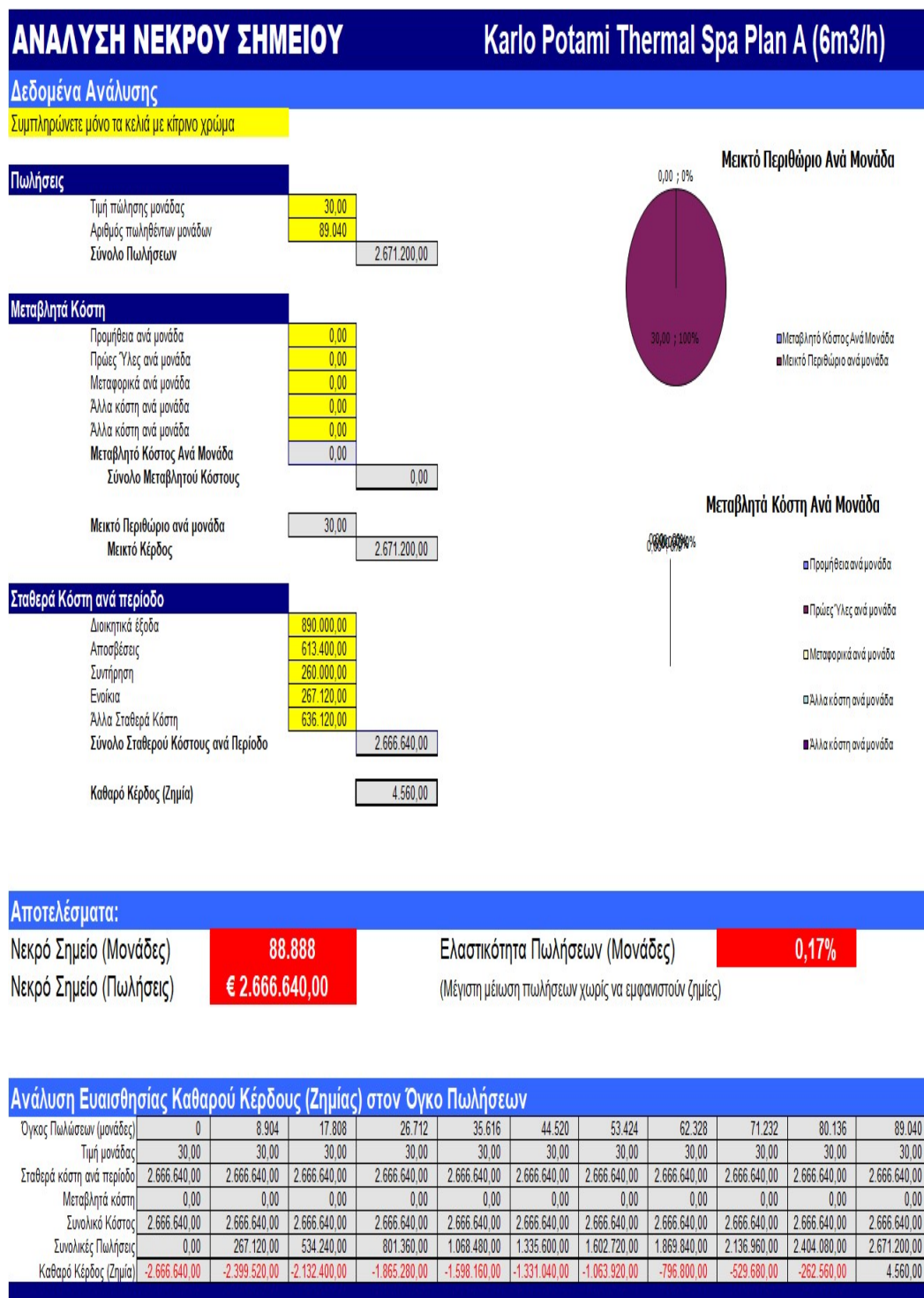
5.4.5 Προσδιορισμός Νεκρού Σημείου Επένδυσης (B.E.P)

Νεκρό σημείο, *break-even point*, ονομάζεται ακριβώς το ποσό των πωλήσεων (κύκλου εργασιών), που μια επιχείρηση καλύπτει το σύνολο των εξόδων της, σταθερά και μεταβλητά, μη πραγματοποιώντας ούτε κέρδος ούτε ζημιά. Η συγκεκριμένη έννοια, αποτελεί σημαντικό αντικείμενο μελέτης και ανάγεται στη σφαίρα ανάλυσης των πωλήσεων μιας επιχείρησης.

- A. Το *break-even point* (B.E.P) του υδροθεραπευτηρίου *Karlo Potami Thermal Spa*, σύμφωνα με το σενάριο, *Plan A*, δηλαδή για δυναμικότητα 1.Π 6m³/h και παροχή υπηρεσιών 89.040 λούσεις, βρίσκεται στις 88.888 λούσεις με αντίστοιχες εισπράξεις € 2.666.640,00. Με τις εισπράξεις αυτές καλύπτονται τα έξοδα € 2.671.200,00 (προβλέφθηκαν σταθερά έξοδα) και υπάρχει μια αμελητέα ελαστικότητα πωλήσεων 0.17%, ένα μικρό περιθώριο κέρδους € 4.560,00 που θα μπορούσε να διατεθεί, ως δωρεά παροχή υπηρεσιών, 152 λούσεων σε άτομα που ανήκουν στην τοπική κοινότητα με χαμηλά εισοδήματα, κινητικά προβλήματα ΑμεΑ, τρίτης ηλικίας κ.α. Με αυτό το σχεδιασμό το κέντρο ιαματικού τουρισμού θα λειτουργεί 8 μήνες, 8 ώρες την ημέρα και θα μπορέσει

να παρέχει υπηρεσίες σε 5.936 επισκέπτες οι οποίοι θα διαμένουν στη Σάμου για 2 εβδομάδες.

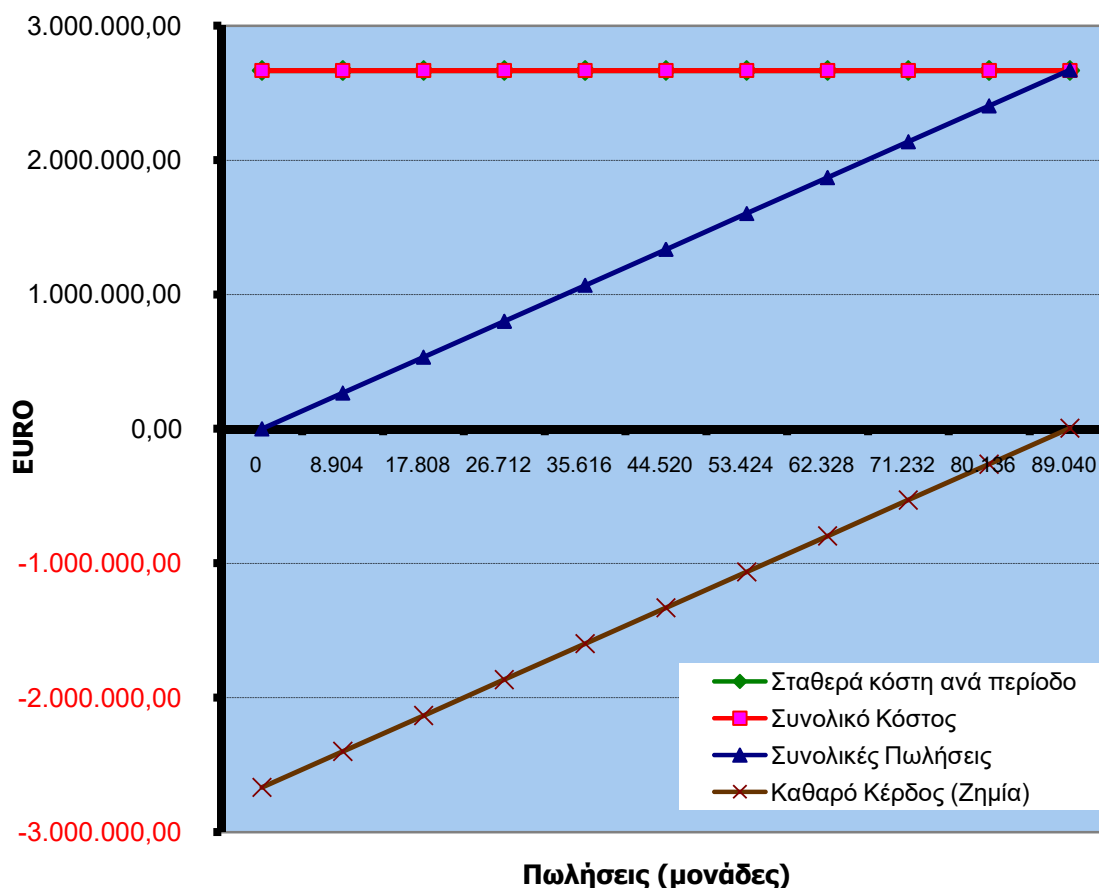
Πίνακας 5.15: Ανάλυση Νεκρού Σημείου (B.E.P) Karlo Potami Spa Plan A (6m3/h)

Πηγή: Υπολογιστικό φύλλο excel

Διάγραμμα 5.1: Ανάλυση Νεκρού Σημείου (B.E.P) Karlo Potami Spa Plan A (6m3/h)

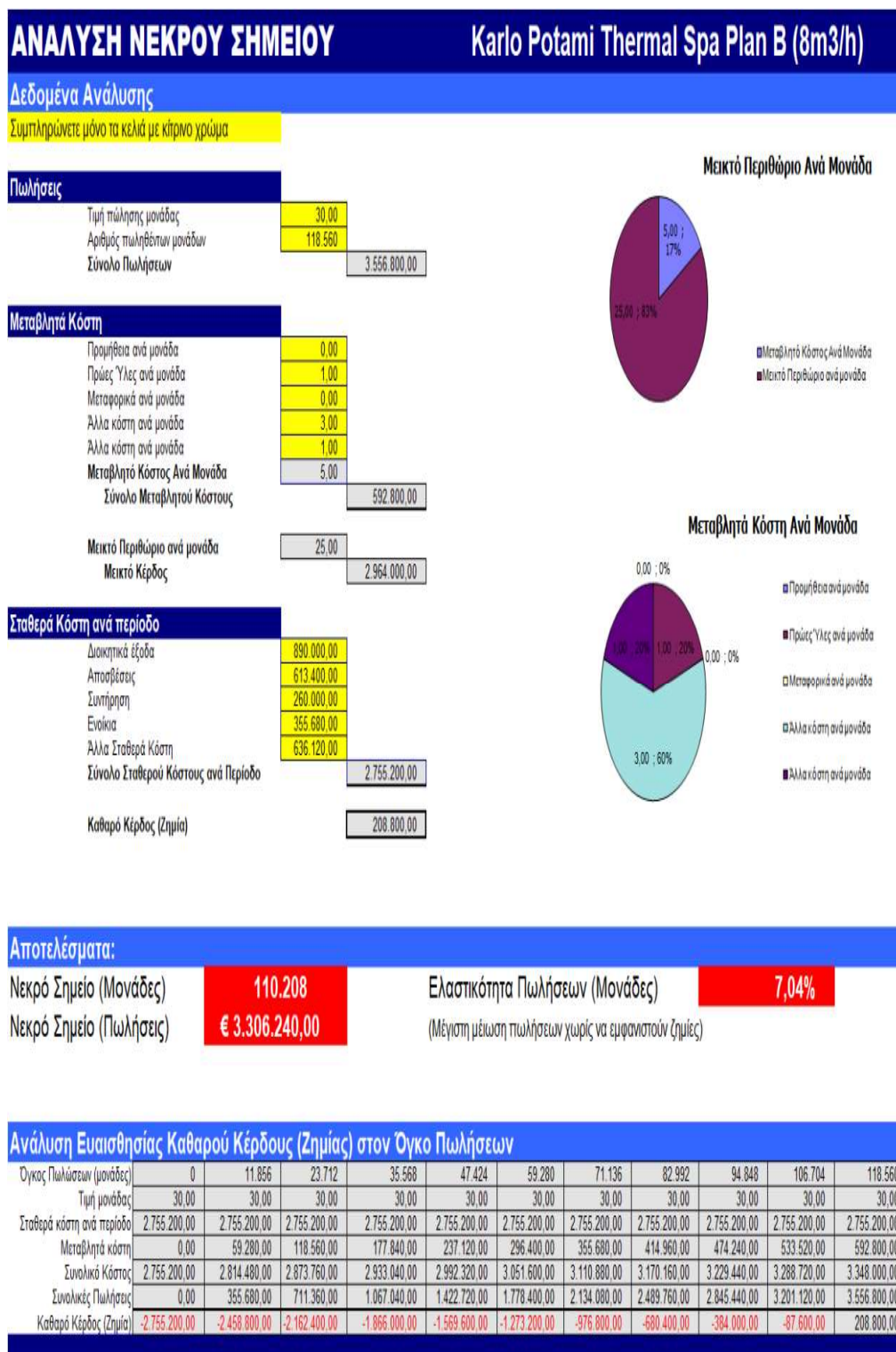
Διάγραμμα Ανάλυσης Νεκρού Σημείου Plan A

B. Το *break-even point* (B.E.P) του υδροθεραπευτηρίου *Karlo Potami Thermal Spa*, σύμφωνα με το σενάριο, *Plan B*, δηλαδή για δυναμικότητα Ι.Π 8m³/h και παροχή υπηρεσιών 118.560 λούσεις, βρίσκεται στις 110.208 λούσεις με αντίστοιχες εισπράξεις € 3.306.240,00. Με τις εισπράξεις αυτές καλύπτονται τα σταθερά έξοδα € 2.755.200,00 (μεταβολή λόγω διαφοράς μισθώματος προς ΕΤΑΔ ΑΕ λόγω % επί εισπράξεων) και μεταβλητά κόστη € 592.800,00 λόγω μισθοδοσίας κλπ. υπάρχει μια αμελητέα ελαστικότητα πωλήσεων 7,04%, ένα μικρό περιθώριο κέρδους € 208.800,00 που θα μπορούσε να διατεθεί ένα μέρος, ως δωρεά παροχή υπηρεσιών, σε άτομα που ανήκουν στην τοπική κοινότητα με χαμηλά εισοδήματα, κινητικά προβλήματα ΑμεΑ, τρίτης ηλικίας ή τακτοποίηση άλλων θεμάτων, επενδύσεων κ.α. Με αυτό το σχεδιασμό το κέντρο ιαματικού τουρισμού θα λειτουργεί 8 μήνες, 8 ώρες την ημέρα και θα μπορέσει να παρέχει

υπηρεσίες σε 7.904 επισκέπτες οι οποίοι θα διαμένουν στη Σάμου για 2 εβδομάδες.

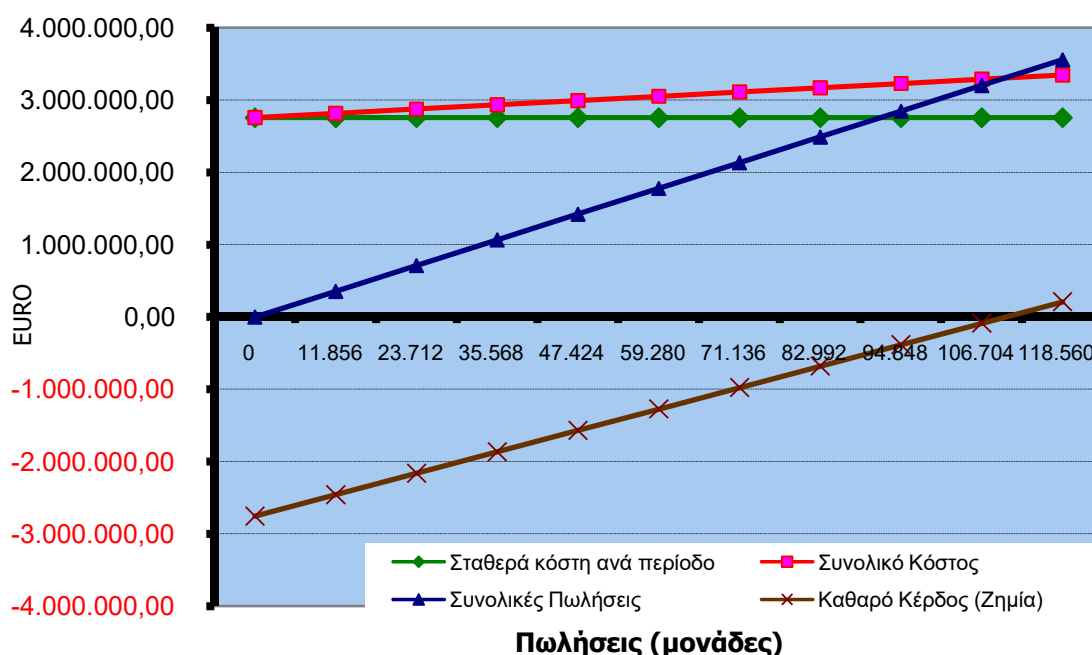
Πίνακας 5.16 : Ανάλυση Νεκρού Σημείου (B.E.P) Karlo Potami Spa Plan B (8m3/h)

Πηγή: Υπολογιστικό φύλλο excel

Διάγραμμα 5.2: Ανάλυση Νεκρού Σημείου (B.E.P) Karlo Potami Spa Plan B (8m3/h)

Διάγραμμα Ανάλυσης Νεκρού Σημείου Plan B

5.4.6. Επιπτώσεις οφέλη επενδυτικού σχεδίου

Τα οφέλη που θα προκύψουν στην οικονομία της Σάμου, από την αξιοποίηση της Ιαματικής Πηγής, συνοψίζονται παρακάτω:

Στον τομέα της απασχόλησης υπολογίζεται να δημιουργηθούν 28 μόνιμες θέσεις στο θερμολιστικό κέντρο, συν περίπου 50 θέσεις στο ξενοδοχείο του συγκροτήματος και επιπρόσθετα θέσεις εργασίας σε νέες υποδομές όπως εστιατόρια, καφετέριες, εμπορικά καταστήματα, μεταφορές κ.α.

Στο τομέα της έρευνας και επιστήμης θα υπάρξουν πολλαπλασιαστικά οφέλη στην τοπική κοινωνία από την συνεργασία του *Κέντρου Ιαματικού Τουρισμού – Θερμολισμού* με τις δράσεις της Πυθαγόρειας Ακαδημίας Επιστημών και Αξιών, ενός Διεθνούς Κέντρου Επιστήμης του Στρες και Προαγωγής Υγείας. Η Πυθαγόρεια Ακαδημία Επιστημών και Αξιών είναι ένα καινοτόμο έργο ανάπτυξης ιατρικού & εκπαιδευτικού τουρισμού με έδρα το Καρλόβασι της Σάμου, υπό την ευγενική αρωγή του Δήμου Δυτικής Σάμου, ο οποίος με την υπ.αρ.139/2023 απόφαση δημοτικού συμβουλίου (ΑΔΑ:6ΧΝΨ46ΜΦΟ8-ΙΕ4) παραχώρησε προς χρήση τμήμα εμβληματικού νεοκλασικού κτιρίου του, για την έναρξη εργασιών και την εφαρμογή ατομικών και ομαδικών προγραμμάτων προς τους πολίτες και τους επισκέπτες της Σάμου. Τα επιστημονικά εργαστήρια αποτύπωσης του στρες με όλες τις σύγχρονες

μετρήσεις σωματικού, ψυχολογικού, κοινωνικού, χρόνιου στρες μέσα από την χρήση δεικτών (κορτιζόλη τρίχας κλπ) θα μπορούσαν να συνδυαστούν περισσότερο αποτελεσματικά με την εφαρμογή θεραπειών ευεξίας και αναζωογόνησης στο υπό ίδρυση θερμαλιστικό κέντρο.

Τα ιαματικά νερά όμως, είναι το δώρο της φύσης στον άνθρωπο, για αυτό πρέπει να μπορούν και οι ίδιοι οι κάτοικοι του νησιού, να τα απολαμβάνουν, δωρεάν. Θα μπορούσε για το σκοπό αυτό, στην πιο απλή εκδοχή να διαμορφωθεί ακόμη και ένας θαλάσσιος χώρος στην έξοδο της πηγής, ώστε να διοχετευτεί ποσότητα των ιαματικών νερών και να έχουν πρόσβαση όλοι όσοι επισκέπτονται την περιοχή.

Με βάση την έρευνα, αποδεικνύεται αναμφισβήτητα ότι η Σάμος διαθέτει ένα φυσικό πλούτο ανεκμετάλλευτο, εδώ και πολλά χρόνια, και κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η χρονική στιγμή της αναθεώρησης και αναπροσαρμογής των μελετών της Ιαματικής Πηγής, προκειμένου να υλοποιηθεί το αποδοτικότερο επενδυτικό σχέδιο που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη του θερμαλισμού και τουρισμού ευεξίας στη νήσο Σάμο.

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Μεθοδολογία έρευνας

6.1. Σκοπός και στόχοι της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας πρωτογενούς έρευνας είναι να διερευνηθεί η προοπτική ανάπτυξης του θερμαλισμού και του τουρισμού ευεξίας στη Σάμο. Επιχειρείται η καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης, η παρουσίαση μιας νέας μορφής εναλλακτικού τουρισμού και ο σχεδιασμός ενός κέντρου ευεξίας αναζωογόνησης, προληπτικής ιατρικής και υγείας. Η λήψη απαντήσεων από τους φορείς (stakeholders) σχετικά με την τουριστική δραστηριότητα του νησιού, θα συμβάλει στην δημιουργία χάραξης δημοτικής στρατηγικής και προώθησης ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του σύγχρονου επισκέπτη και θα έχει τα χαρακτηριστικά της βιωσιμότητας και της αειφορίας.

Οι στόχοι της έρευνας αφορούν : (α) την ανάδειξη, αναγνώριση και την αξιοποίηση του θεραπευτικού φυσικού πόρου της Σάμου (β) τη δημιουργία ενός θερμαλιστικού κέντρου, με βάση την ιαματική πηγή Ποταμίου, συνδεδεμένο με την ιστορία, την πολιτισμική κληρονομιά του νησιού, και τη δημιουργία ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος (γ) την υποστήριξη κάθε μορφής θεραπευτικής αγωγής πρόληψης και ευεξίας με την χρήση των θεραπευτικών πόρων καθώς και κάθε μορφή υδροθεραπείας, κλιματοθεραπείας, σπηλαιοθεραπείας, θαλασσοθεραπείας, αργιοθεραπείας, που πραγματοποιούνται και έχουν στόχο την φροντίδα του ανθρώπου, την σωματική και ψυχική υγεία. (δ) την σύνδεση θερμαλιστικού κέντρου με κάθε μορφή εναλλακτικού τουρισμού (θρησκευτικός, συνεδριακός, φυσιολατρικός,

---

γαστρονομικός τουρισμός) (ε) την επιστημονική έρευνα, αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των θεραπευτικών ενδείξεων του φυσικού πόρου, και πραγματοποίηση επιστημονικών συναντήσεων που θα αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη των θεραπευτικών φυσικών πόρων.

Ερευνητικά ερωτήματα :

- ✓ Θεωρείτε ότι η αξιοποίηση της ιαματικής πηγής Ποταμίου και η δημιουργία ενός θερμαλιστικού κέντρου στην περιοχή θα συμβάλει στην δημιουργία ενός διαφοροποιημένου, μοναδικού ποιοτικού, τουριστικού προϊόντος στη Σάμο;
- ✓ Θεωρείτε ότι κάθε είδους εγκαταστάσεις σε θερμαλιστικό περιβάλλον αποτελούν μέρος της πρωτοβάθμιας φροντίδας της ανθρώπινης υγείας;
- ✓ Ποιοί παράγοντες μέχρι σήμερα έχουν λειτουργήσει ανασταλτικά και έχουν εμποδίσει την ανάπτυξη του φυσικού ιαματικού πόρου;
- ✓ Ποιο μοντέλο αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου Σάμου, θεωρείτε ότι θα ήταν αποδοτικότερο σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιού;
- ✓ Ποιες ενέργειες πρέπει να γίνουν και ποιες πολιτικές θα πρέπει να ληφθούν από τους αρμόδιους φορείς, προτάσεις διαχείρισης και προοπτικές ανάπτυξης;

6.2. Ποσοτική έρευνα - Σχεδιασμός ερωτηματολογίου

Η έρευνα διενεργήθηκε με την ποσοτική μέθοδο, με χρήση ερωτηματολογίου, αριθμητικών δεδομένων και στατιστικές μεθόδους. Ο σχεδιασμός του δομημένου ερωτηματολογίου περιλαμβάνει εισαγωγικό κείμενο και τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος, παρουσιάζεται ο φορέας που εκπροσωπεί ο ερωτώμενος και εξετάζεται ο βαθμός αισιοδοξίας αλλά και ο βαθμός ικανοποίησης των φορέων από την ανάπτυξη του τουρισμού στην Σάμο, ενώ παράλληλα τίθεται και ο προβληματισμός αναφορικά με τις προοπτικές ανάπτυξης και την δυνατότητα δημιουργίας ενός επιχειρηματικού συνεργατικού σχηματισμού (clusters) που θα προωθή την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος και θα αποτελεί ένα εργαλείο άσκησης οριζόντιας πολιτικής για την τόνωση της τοπικής οικονομίας και τον επαναπροσδιορισμό του αναπτυξιακού μοντέλου της περιοχής.

Στο δεύτερο μέρος, επιχειρείται η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης του τουρισμού της Σάμου, προκειμένου να διεξαχθούν συμπεράσματα για το επίπεδο ανάπτυξης του τουρισμού, των εναλλακτικών μορφών, το επίπεδο οργάνωσης και δικτύωσης για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών αλλά και η διερεύνηση βασικών λόγων που επισκέπτεται κάποιος την περιοχή της νήσου Σάμου, με αναφορά στα

θέλητρα του τόπου προορισμού. Στο ίδιο μέρος διεξάγεται μια S.W.O.T. ανάλυση εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος, προκειμένου να αναζητηθούν τα δυνατά (Strengths) και αδύνατα (Weakness) σημεία της νήσου Σάμου, στα οποία μπορεί να στηριχθεί η ανάπτυξη του τουρισμού από τους εσωτερικούς πόρους που αυτή διαθέτει, και εν συνεχεία αναζητούνται οι ευκαιρίες (opportunities) και οι απειλές (threats) μεταβλητές του εξωτερικού περιβάλλοντος, που μπορούν να ανακόψουν τις προσπάθειες ανάκαμψης του τουρισμού στη Σάμο.

Στο τρίτο μέρος, ακολουθεί η διερεύνηση των προοπτικών ανάπτυξης θερμαλισμού και τουρισμού ευεξίας στο νησί της Σάμου, μέσα από την αξιοποίηση του ιαματικού πόρου και μέσα από την παρουσίαση των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων και ευεργετικών πλεονεκτημάτων των κέντρων θερμαλισμού και ευεξίας προκειμένου να γίνει αντιληπτό το εννοιολογικό περιεχόμενο και η σπουδαιότητα της υπηρεσίας αυτής, στο τομέα προληπτικής ιατρικής, σωματικής και ψυχικής ευεξίας (wellbeing). Επιπρόσθετα, ζητείται από τους φορείς (stakeholders) να απαντήσουν στο κατά πόσο πιστεύουν ότι η ανάπτυξη του θερμαλιστικού τουρισμού και τουρισμού ευεξίας θα συμβάλλει στην διαμόρφωση ενός ποιοτικού τουριστικού προϊόντος, με ένα πλέγμα δραστηριοτήτων που θα προσελκύσει αναλόγου επιπέδου επισκέπτες, με μεγαλύτερη κατά κεφαλήν δαπάνη και στην συνέχεια ζητείται από τους ερωτώμενους να απαντήσουν για το αν γνωρίζουν τις εναλλακτικές μορφές αξιοποίησης της γεωθερμικής ενέργειας με παράλληλη χρήση και εφαρμογή. Διερευνώνται οι παράγοντες που λειτούργησαν ανασταλτικά μέχρι σήμερα στην αξιοποίηση του φυσικού πόρου της πηγής Ποταμίου στη Δυτική Σάμο και ζητείται από τους ερωτώμενους να προτείνουν ποια μοντέλα αξιοποίησης της ιαματικής πηγής θεωρούν αποδοτικότερα και σύμφωνα με την φυσιογνωμία και τα χαρακτηριστικά του νησιού και να προσθέσουν ιδέες και προτάσεις ελεύθερα οι οποίες δεν αναφέρθηκαν στο ερωτηματολόγιο. Στην συνέχεια, εξετάζεται πιο ειδικά η άποψη των φορέων για τα ειδικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τουρισμού της Δυτικής Σάμου, ώστε να δοθεί έμφαση στην χάραξη μιας δημοτικής στρατηγικής πιο αποτελεσματικής και τέλος τίθεται το ερώτημα κατά πόσο είναι εφικτή και ρεαλιστική η ιδέα ανάπτυξης του θερμαλιστικού κέντρου στην Σάμο.

Στο τελευταίο, τέταρτο μέρος παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων προκειμένου να λάβουμε χρήσιμα στοιχεία που αφορούν το προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Ο τύπος των ερωτήσεων είναι ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις. Οι κλειστές ερωτήσεις περιλαμβάνουν εργαλεία μέτρησης απόψεων, κλίμακες, διχοτομικές, απλής και

πολλαπλής επιλογής και κλίμακες τύπου Likert δηλαδή οι τιμές τους παρουσιάζουν διάταξη (ordinalscales) ή κλιμάκωση.

Ο τρόπος διανομής του ερωτηματολογίου έγινε μέσω διαδικτύου, μέσω της πλατφόρμας Google Forms και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Η αποστολή έγινε σε καταγεγραμμένους φορείς δημόσιου και ιδιωτικού φορέα που σχετίζονται με τον τουρισμό της Σάμου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ 19.04.2023 έως 26.05.2023.

6.3. Πληθυσμός και δείγμα της έρευνας

Η συλλογή παρατηρήσεων διενεργήθηκε με δειγματοληψία κατά κρίση ή σκοπιμότητας. Το δείγμα επιλέχθηκε υποκειμενικά και περιέχει μονάδες που κατά την αντίληψη του ερευνητή είναι αντιπροσωπευτικές του πληθυσμού. Ο πληθυσμός που επιλέγει για την παρούσα έρευνα είναι οι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό της Σάμου, στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Το δείγμα της έρευνας ήταν 106 συμμετέχοντες.

Από τους φορείς που συμμετείχαν στην έρευνα, δόθηκε πίνακας βασικών επιλογών εκπροσώπησης του φορέα τους (ερώτηση 1) καθώς και η επιλογή «άλλο». Στην συνέχεια έγινε ομαδοποίηση των απαντήσεων με βάση το φορέα, το αντικείμενο σπουδών, την επαγγελματική τους κατάρτιση και την εργασιακή τους εμπειρία στο χώρο του Τουρισμού στη Σάμο, προκειμένου να διεξαχθούν περισσότερο αξιόπιστα συμπεράσματα.

Συγκεκριμένα, η ομαδοποίηση των απαντήσεων περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατηγορίες εκπροσώπων: Επιμελητήριο (πλήθος 7), Ένωση Ξενοδόχων (πλήθος 7), Δήμος Ανατολικής Σάμου (πλήθος 3), Δήμος Δυτικής Σάμου (πλήθος 4), Περιφερειακή Ενότητα Σάμου (πλήθος 9), Αεροπορική Εταιρεία (πλήθος 1), Τουριστικό Πρακτορείο (πλήθος 4), Εμπειρογνώμονες όπως ειδικοί συνεργάτες, ασφαλιστές κλπ (πλήθος 6), επιμελητήριο εξωτερικού Πολωνίας λόγω διεθνής συνεργασίας (πλήθος 1), Ιερά Μητρόπολη Σάμου (πλήθος 2), Κοινωνικές υπηρεσίες (πλήθος 11) στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται εκπρόσωποι Δ/σης Κοινωνικής Πολιτικής Δήμων Ανατολικής και Δυτικής Σάμου, Κέντρα Κοινότητας Δήμων, ΚΕΔΑΣΥ Σάμου(=Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης και Συμβουλευτικής Υποστήριξης πλήθος 2), Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση- ΚΟΙΝΣΕΠ (πλήθος 1), Σύλλογοι (πλήθος 10) η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει απαντήσεις από 3 μέλη εμπορικού, 3 μέλη ορειβατικού, 2 μέλη αθλητικού και 2 μέλη πολιτιστικού συλλόγου, Συνεταιρισμός ΕΟΣ Σάμου (πλήθος 3), Τελωνειακών Διαδικασιών (πλήθος 3), Τουριστική Αστυνομία Σάμου (πλήθος 1), Υπηρεσίες Δημοσίων Σχέσεων (πλήθος 3)

η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει γραφείο με τουριστικές εκδόσεις, φωτορεπόρτερ και φωτογράφο, Υπηρεσίες Εκπαίδευσης (πλήθος 6) στην κατηγορία αυτή οι απαντήσεις προέρχονται όλες από την πανεπιστημιακή κοινότητα της Σάμου πλην μίας, που αφορά εκπαιδευτικό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης δηλαδή Επαγγελματικού Λυκείου Καρλοβάσου Σάμου τού Τμήματος Τουρισμού, Υπηρεσίες Μετακινήσεων-transfers Σάμου (πλήθος 5) στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τρεις αυτοκινητιστές ταξί, μια εταιρεία ενοικιάσεων τουριστικών λεωφορείων και μία εταιρεία ενοικιαζόμενων αυτοκινήτων, Υπηρεσίες Τεχνικών Υποδομών (πλήθος 5) στην κατηγορία περιλαμβάνονται μηχανικοί δημόσιου και ιδιωτικού τομέα καθώς και ένας Γεωλόγος, Υπηρεσίες Υγείας και Ευεξίας (πλήθος 9) στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τέσσερα στελέχη του Κέντρου Υγείας Καρλοβάσου, ένας γιατρός, δύο φυσικοθεραπευτές από το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αντίστοιχα, ένας γυμναστής και ένας διατροφολόγος, Υπουργείο Τουρισμού (πλήθος 3), Διαχείριση Αερολιμένα Σάμου-Fraport (πλήθος 1).

Για την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό των υπολογιστικών φύλλων Microsoft Excel και η στατιστική ανάλυση έγινε με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου IBM'S Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) version 28.

6.5. Αξιοπιστία δεδομένων – RELIABILITY VARIABLES

Η αξιοπιστία των δεδομένων καθορίζεται από τον εμπειρικό κανόνα για την εκτίμηση της τιμής άλφα του Cronbach για διχοτομικές κλίμακες ερωτήσεων Likert. Το άλφα του Cronbach παίρνει τιμή μεταξύ 0 και 1. Όσο πιο κοντά η τιμή του άλφα του Cronbach στο 1, τόσο μεγαλύτερη είναι η εσωτερική συνοχή του αντικειμένου εντός της κλίμακας.

Σύμφωνα με τους George and Mallery (2003), η τιμή Cronbach's Alpha πάνω από 0,90 δείχνει εξαιρετική εσωτερική συνέπεια, πάνω από 0,80 είναι καλή, πάνω από 0,70 είναι αποδεκτή, πάνω από 0,60 είναι αμφισβητήσιμη, πάνω από 0,50 είναι αδύναμη ενώ το από το 0,50 και κάτω είναι απαράδεκτη.

Πίνακας 6.1: Οι τιμές Εσωτερικής Συνέπειας- Συνοχή του Άλφα Cronbach

Cronbach's Alpha Value	Η Εσωτερική Συνέπεια
$\alpha \geq 0.9$ (Excellent),	Εξαιρετικός
$0,80 \leq \alpha < 0.90$ (Good),	Καλός
$0,70 \leq \alpha < 0,80$ (Acceptable),	Δεκτός
$0,60 \leq \alpha <$	Αμφισβητήσιμος

0,70 (Questionable),	
$0,50 \leq \alpha < 0,60$ (Poor).	Αδύναμη, Φτωχή
$\alpha \leq 0,50$ (Unacceptable).	Μη αποδεκτός

Πηγή: George and Mallery (2003)

Ο δείκτης Cronbach's Alpha της παρούσας έρευνας ισούται με 0,949 για τις συγκεκριμένες διχοτομικές ερωτήσεις τύπου Likert (πλήθος 92) που σημαίνει ότι η αξιοπιστία των δεδομένων είναι εξαιρετική.

Πίνακας 6.2: Η Εσωτερική Συνέπεια- Συνοχή του Άλφα Cronbach έρευνας

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.949	92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ανάλυση και Αποτελέσματα έρευνας

7.1. Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας όπως αυτά προκύπτουν από το ερωτηματολόγιο, μέσα από την περιγραφική ανάπτυξη μεθόδων για την συνοπτική και αποτελεσματική παρουσίαση των δεδομένων, όπως την γραφική παρουσίαση και τα αριθμητικά περιγραφικά μέτρα, μεγέθη, που βοηθούν στην περιγραφή της κατανομής των δεδομένων. Θα επιχειρηθεί ο υπολογισμός μέσης τιμής (mean), η διάμεσος (median), η επικρατούσα τιμή (mode). Οι αποκλίσεις των παρατηρήσεων από την μέση τιμή ή τη διάμεσο εξετάζονται σχετικά με την μεταβλητότητα και χρησιμοποιούνται τα μέτρα διασποράς δηλαδή το εύρος (range) η τυπική απόκλιση (standard deviation) και διασπορά (variance) για να περιγράψουν με αριθμητικά μεγέθη αυτή τη μεταβλητότητα.

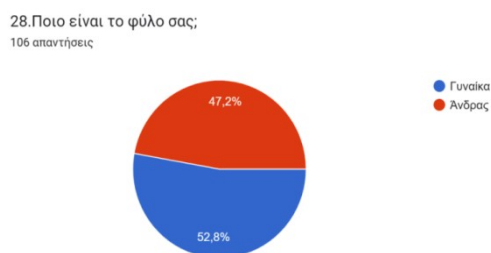
7.2. Αποτελέσματα Περιγραφικής Στατιστικής

Περιγραφική στατιστική (descriptive statistics) είναι ο κλάδος της στατιστικής που παρουσιάζει συνοπτικά και αποτελεσματικά, τα δεδομένα μιας έρευνας μέσα από την συλλογή, ταξινόμηση των δεδομένων και την χρήση εμπειρικών και πειραματικών παρατηρήσεων. Η διεξαγωγή των συμπερασμάτων, γίνεται μέσα από τους πίνακες κατανομής συχνοτήτων, την χρήση γραφικών μεθόδων αλλά και την χρήση αριθμητικών, περιγραφικών μέτρων

7.2.1 Δημογραφικά Στοιχεία Έρευνας

Ξεκινώντας με τα δημογραφικά στοιχεία της έρευνας, παρατηρείται στο παρακάτω διάγραμμα, το «Φύλο» των ερωτώμενων φορέων (Stakeholders) που δραστηριοποιούνται στο Τουρισμό της Σάμου. Το δείγμα της έρευνας έδειξε ότι μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή των γυναικών (πλήθος 56) με ποσοστό 52,8% και το υπόλοιπο 47,20% είναι άνδρες (πλήθος 50).

Διάγραμμα 7.1: Φύλο

Χρησιμοποιώντας τους περιγραφικούς δείκτες μονομεταβλητών παρουσιάζεται μέσα από τον πίνακα συχνοτήτων *frequencies*, η κατανομή συχνότητας των τιμών της μεταβλητής, «ηλικιακή ομάδα», του δείγματος. Στην πρώτη στήλη του πίνακα συχνοτήτων εμφανίζεται η κατηγορία της μεταβλητής «ηλικιακή ομάδα», στη δεύτερη *Frequency* δηλώνεται πόσο συχνά έδωσαν οι ερωτώμενοι την συγκεκριμένη απάντηση, στην τρίτη στήλη *Percent* παρουσιάζεται η ποσοστιαία συχνότητα κάθε κατηγορίας, συμπεριλαμβανομένου και τις απύσες τιμές από το σύνολο των περιπτώσεων *Total* . Η τέταρτη στήλη *Valid Percent*, δίνει το ποσοστό συχνότητας χωρίς τις απύσες τιμές. Στην πέμπτη στήλη *Cumulative Percent* υπάρχει το αθροιστικό ποσοστό των περιπτώσεων του πίνακα.

Ερμηνεία Πίνακα Συχνοτήτων *frequencies*:Σχετικά με την «ηλικιακή κατανομή» του δείγματος, διαπιστώνεται στον παρακάτω πίνακα, ότι το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνει η ηλικιακή ομάδα άνω των 50 (πλήθος 53), με ποσοστό 49,5%, ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα 30-50 (πλήθος 50) ετών με ποσοστό 46,7% και το χαμηλότερο ποσοστό μόλις 2,8% εντοπίζεται στις ηλικίες κάτω των 30 ετών (πλήθος 3).

Πίνακας 7.1 : Ηλικιακή ομάδα

		Ηλικιακή ομάδα			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ηλικία<30	3	2.8	2.8	2.8
	Ηλικία 30-50	50	46.7	47.2	50.0
	Ηλικία άνω των 50	53	49.5	50.0	100.0
	Total	106	99.1	100.0	
Missing	System	1	.9		
Total		107	100.0		

Διάγραμμα 7.2: Ηλικιακή ομάδα

Για την περιγραφή της κατανομής των δεδομένων, εξετάζονται στους παρακάτω πίνακες, τα αριθμητικά περιγραφικά μέτρα στατιστικά, για τις ποσοτικές μεταβλητές αύξων αριθμός «ΑΑ» και «ηλικιακή ομάδα».

Πίνακας 7.2: Ερμηνεία Statistics «ΑΑ» και «ηλικιακή ομάδα»

Statistics

		ΑΑ	Ηλικιακή ομάδα
N	Valid	106	106
	Missing	1	1
Mean		53.50	2.47
Std. Error of Mean		2.986	.054
Median		53.50	2.50
Mode		1 ^a	3
Std. Deviation		30.744	.556
Variance		945.167	.309
Skewness		.000	-.396
Std. Error of Skewness		.235	.235
Kurtosis		-1.200	-.900
Std. Error of Kurtosis		.465	.465
Minimum		1	1
Maximum		106	3
Percentiles	25	26.75	2.00
	50	53.50	2.50
	75	80.25	3.00

Statistics

Ηλικιακή ομάδα

N	Valid	106
	Missing	1
Mean		2.47
Median		2.50
Std. Deviation		.556
Range		2
Minimum		1
Maximum		3
Percentiles	25	2.00
	50	2.50
	75	3.00

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

- ✓ Μέσος *Mean* και Τυπικό Σφάλμα του Μέσου *Std. Error of Mean*: Στην περίπτωση των ποσοτικών μεταβλητών, «ΑΑ» και «Ηλικιακή ομάδα», η μέση τιμή για την αποτύπωση της κεντρικής τάσης είναι 53,50 και 2,47 αντίστοιχα. Το Τυπικό Σφάλμα του Μέσου *Std. Error of Mean*, ως ένδειξη της μέσης διαφοράς των τιμών των μέσων όρων των δειγμάτων από το μέσο όρο του πληθυσμού που προέρχονται είναι 2,986 και 0,054 αντίστοιχα.
- ✓ Διάμεσος *Median* και Επικρατούσα Τιμή *Mode*: Η Διάμεσος *Median* υπολογίζεται όταν ταξινομηθούν όλα τα δεδομένα (από το μικρότερο προς το μεγαλύτερο) και επιλεγεί η τιμή που βρίσκεται στο κέντρο. Η διάμεσος δεν επηρεάζεται από τις ακραίες τιμές σε αντίθεση με την μέση τιμή. Στην προκειμένη περίπτωση, στο παρακάτω πίνακα βλέπουμε ότι η διάμεσος *Median* για την μεταβλητή Αύξων Αριθμός «ΑΑ» είναι 53,50 και για την μεταβλητή «Ηλικιακή ομάδα» είναι 2,50. Η Επικρατούσα Τιμή *Mode* είναι η τιμή που στο δείγμα μας εμφανίζεται πιο συχνά. Στην έρευνά μας για την μεταβλητή «ΑΑ» το *mode* είναι 1, κάθε παρατήρηση

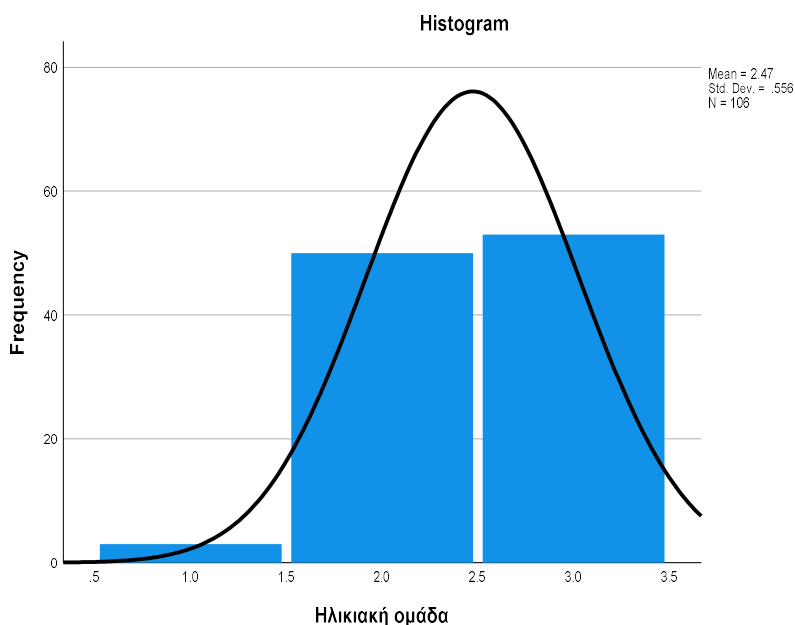

εμφανίζεται μόνο μια φορά ενώ στη μεταβλητή «ηλικιακή ομάδα» η αντίστοιχη τιμή είναι 3 και αφορά την πιο συχνή παρατήρηση στην ομαδοποιημένη μεταβλητή «ηλικιακή ομάδα» (ηλικία άνω των 50). Παρατηρείται, ότι η διάμεσος και η μέση τιμή για την μεταβλητή «ΑΑ» είναι ίσες 53,50 και αυτό πρακτικά σημαίνει ότι δεν εμφανίζονται ακραίες τιμές στο δείγμα και η κατανομή είναι ομαλή.

- ✓ Διακύμανση *Variance*, είναι το μέτρο διασποράς που εκφράζει την κατανομή των δεδομένων στο χώρο. Για την μεταβλητή «ΑΑ», η διακύμανση *Variance* είναι 945,167 ενώ για την μεταβλητή «Ηλικιακή ομάδα» είναι 0,309. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει μεγάλη διασπορά των τιμών της μεταβλητής γύρω από το μέσο τους. Εκφράζει την διασπορά και είναι υψωμένο στο τετράγωνο. Η τυπική απόκλιση *St.Deviation* είναι το μέτρο διασποράς εκφρασμένο στην ίδια μονάδα με τα αυθεντικά δεδομένα και είναι η ρίζα της διακύμανσης.
- ✓ Λοξότητα/Στρεβλότητα *Skewness*: Η λοξότητα δείχνει την μορφή της κατανομής. Όταν είναι θετική η τιμή της λοξότητας, τότε οι τιμές κλίνουν προς αριστερά και όταν είναι αρνητική, οι τιμές κλίνουν προς τα δεξιά. Στη προκειμένη περίπτωση παρατηρείται ότι για την μεταβλητή «ΑΑ», η λοξότητα *Skewness* είναι 0,000 που σημαίνει ότι η κατανομή των συχνοτήτων είναι συμμετρικά κατανομημένες γύρω από το μέσο όρο ενώ για την μεταβλητή «Ηλικιακή ομάδα», η λοξότητα *Skewness* είναι -0,396 αρνητική και οι τιμές κλίνουν προς τα δεξιά.
- ✓ Κύρτωση *Kyrtosis*: Πρόκειται για τον δείκτη, που εξετάζει το πόσο απότομη ή πιο ομαλή είναι η κατανομή των τιμών των μεταβλητών, σε σύγκριση με την κανονική κατανομή. Παίρνει πρόσημο +, για απότομες καμπύλες συχνοτήτων και πρόσημο -, για πιο ομαλές ή επίπεδες καμπύλες. Στην περίπτωση των μεταβλητών της παρούσας έρευνας η κύρτωση είναι αρνητική άρα υπάρχει ομαλή κατανομή των τιμών των μεταβλητών σε σύγκριση με την κανονική κατανομή.
- ✓ Εύρος *Range*: Το εύρος είναι η διαφορά μεταξύ της μεγαλύτερης και μικρότερης τιμής και στην περίπτωση της μεταβλητής «Ηλικιακή ομάδα» το εύρος είναι 2. Η ένδειξη για την μέγιστη και ελάχιστη τιμή των μεταβλητών, συγκεκριμένα για την μεταβλητή «ΑΑ», Min 1 και Max 106 και για την μεταβλητή «Ηλικιακή ομάδα», αντίστοιχα Min 1 και Max 3, αντίστοιχα.
- ✓ Ενδοτεταρτημοριακό εύρος *Percentiles*: Το ενδοτεταρτημοριακό εύρος είναι ένα μέτρο μεταβλητότητας και δηλώνει την απόσταση μεταξύ του πρώτου και τέταρτου τεταρτημορίου. Το ενδοτεταρτημοριακό εύρος, δεν επηρεάζεται από τις ακραίες τιμές γιατί αυτές έχουν εξαιρεθεί και προκύπτει από την διαφορά του πρώτου και τέταρτου τεταρτημορίου, δηλαδή για την μεταβλητή «ΑΑ», είναι 53,50

(=80,25-26,75) και για την μεταβλητή «Ηλικιακή ομάδα» 1,00 (=3,00-2,00) αντίστοιχα.

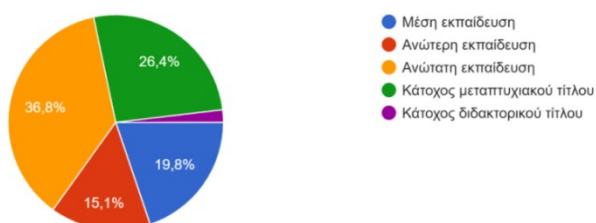
Διάγραμμα 7.3: Ηλικιακή ομάδα ιστόγραμμα κατανομής δεδομένων

Το «επίπεδο εκπαίδευσης» των ερωτώμενων φορέων αποτελείται από ποσοστό 19,8% μέσης εκπαίδευσης (πλήθος 21), 15,1% ανώτερης εκπαίδευσης (πλήθος 16), 36,8% ανώτατης εκπαίδευσης (πλήθος 39), 26,4% κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου (πλήθος 28) και 1,9% κάτοχος διδακτορικού τίτλου (πλήθος 2). Παρατηρείται ότι στην έρευνα μας, το επίπεδο εκπαίδευσης των περισσότερων ερωτηθέντων είναι ανώτατης εκπαίδευσης.

Διάγραμμα 7.4: Εκπαίδευση

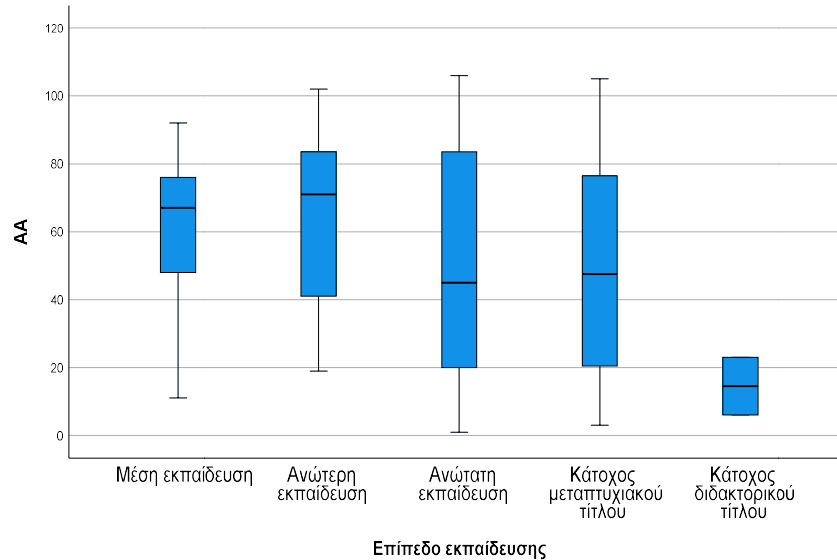
30. Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης;
106 απαντήσεις

Στην περιγραφική στατιστική, η γραφική παράσταση πλαισίου Box Plot (γνωστή και ως γραφική παράσταση κουτιού) είναι ένας τύπος γραφήματος που χρησιμοποιείται συχνά στην επεξηγηματική ανάλυση δεδομένων. Συσχετίζει μια ποσοτική μεταβλητή, για παράδειγμα «ΑΑ», με μια ποιοτική μεταβλητή για παράδειγμα, «επίπεδο

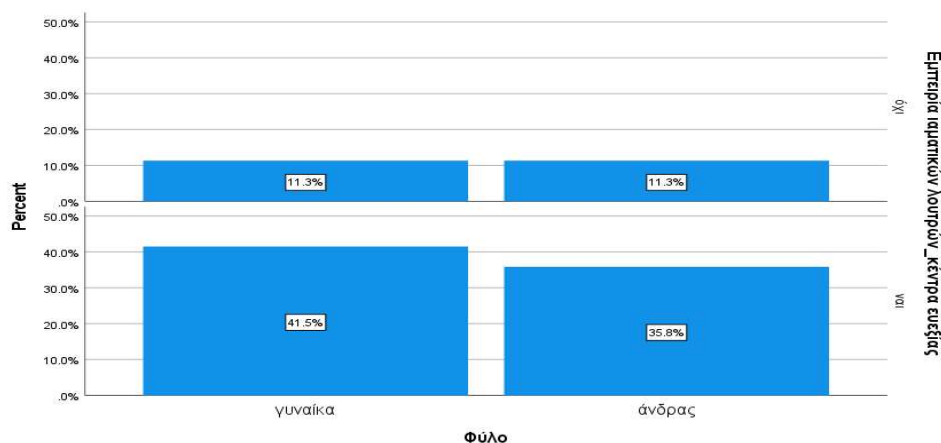
εκπαίδευσης», προκειμένου να συνοψίσει ομάδες περιπτώσεων και δίνει την μέγιστη ελάχιστη τιμή και την διάμεσος.

Διάγραμμα 7.5: Box Plot Εκπαίδευση

Στο ερώτημα της «ύπαρξης βιωματικής εμπειρίας ιαματικών λουτρών και κέντρων ευεξίας», η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε θετικά με ποσοστό 77,4% έναντι ποσοστού 22,6% που δεν είχε ανάλογη εμπειρία. Παρατηρείται ότι περισσότερο οι γυναίκες, με ποσοστό 41,5% έχουν επισκεφτεί τα ιαματικά λουτρά και κέντρα ευεξίας, σε σύγκριση με τους άνδρες που δήλωσαν 35,8% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 7.6: Εμπειρία Ιαματικών λουτρών _ Κέντρων ευεξίας

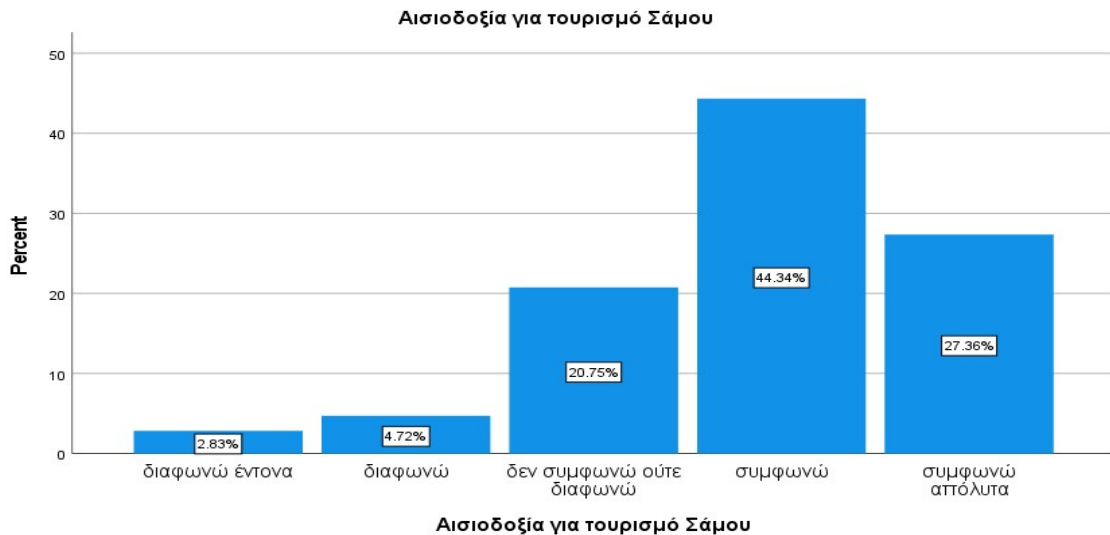

7.2.2 Μέρος 1^ο και Εμπειρία και απόψεις φορέων έρευνας

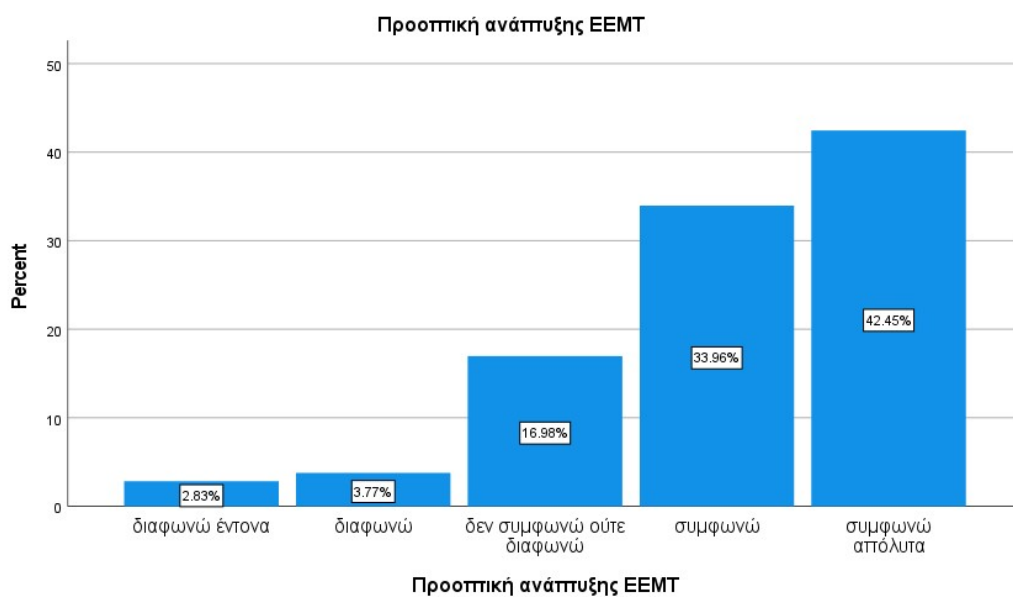
Στην ερώτηση, πόσο αισιόδοξος είστε σκεπτόμενος την ανάπτυξη του τουρισμού στην Σάμο, το 44,34% δήλωσε ότι συμφωνεί, το 27,36% συμφωνεί απόλυτα, ενώ μόλις ένα ποσοστό 20,75% δήλωσε ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί.

Διάγραμμα 7.7: Αισιοδοξία για τουρισμό Σάμου

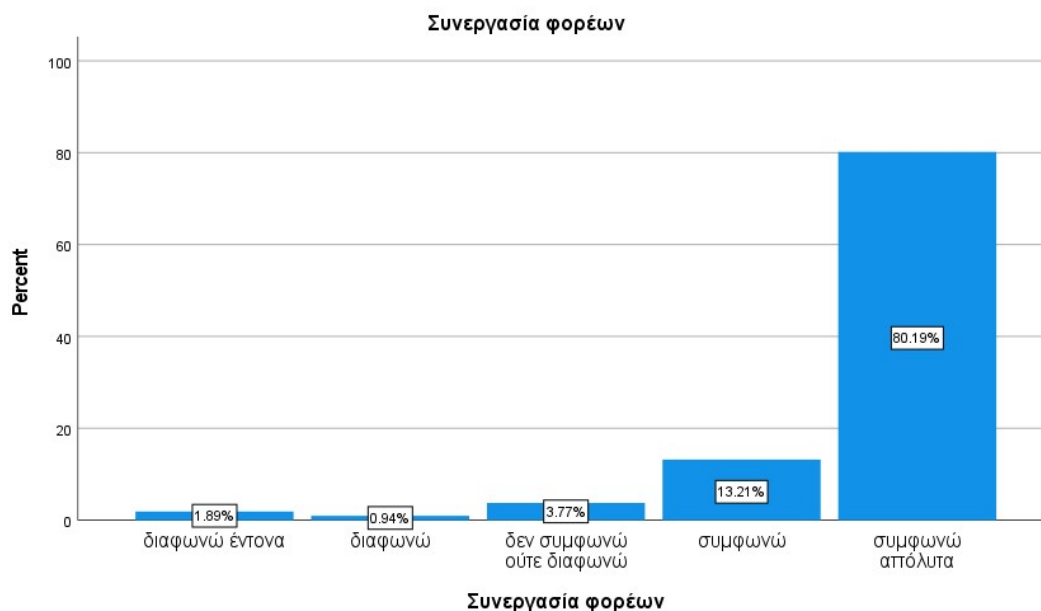
Στην ερώτηση, αν οι φορείς είναι ικανοποιημένοι από την νέα προοπτική και πρωτοβουλία για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη Σάμο, το 42,45% δήλωσε ότι συμφωνεί απόλυτα, το 33,96% συμφωνεί, το 16,98% δήλωσε αδιάφορο και διαφώνησε ένα ποσοστό μόλις 3,77%.

Διάγραμμα 7.8: Προοπτική Ανάπτυξης ΕΕΜΤ

Στην ερώτηση, αν οι εμπλεκόμενοι φορείς στο τομέα τουρισμού, πρέπει να συνεργαστούν μεταξύ τους για την αποτελεσματική τουριστική προβολή και ανάπτυξη, η συντριπτική πλειοψηφία 80,19% απάντησε ότι συμφωνεί απόλυτα.

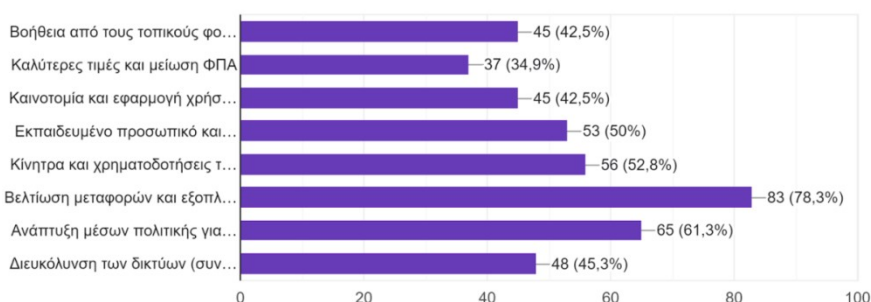
Διάγραμμα 7.9: Συνεργασία φορέων

Στην ερώτηση, πολλαπλών επιλογών, πως θα μπορούσε η Σάμος να γίνει πιο ανταγωνιστική τουριστικά, το 78,3% των απαντήσεων υποστήριξε την βελτίωση των μεταφορών και την προσθήκη σύγχρονων ακτοπλοϊκών και εναέριων μέσων, το 61,3% με την ανάπτυξη μέσων πολιτικής για καινοτόμο μάρκετινγκ στο κλάδο του νησιωτικού τουρισμού, το 52,8% την ύπαρξη κινήτρων και χρηματοδοτήσεων τουριστικών επιχειρήσεων με προνομιακά επιτόκια, το 50% με την εκπαίδευση του προσωπικού και την δυνατότητα δια βίου μάθησης, το 45,3% με την διευκόλυνση των δικτύων (συνέργειες-clusters) για την οργανωτική καινοτομία των τουριστικών επιχειρήσεων και τόπων προορισμού, ενώ ένα ικανοποιητικό ποσοστό απαντήσεων, της τάξεως 42,5%, υπογράμμισε την καινοτομία και εφαρμογή χρήσης νέων τεχνολογιών και τηλεπικοινωνιών, μείωσης κόστους συναλλαγών καθώς ένα ίδιο ποσοστό, υποστήριξε την ανάγκη για αρωγή των τοπικών φορέων. Τέλος, ένα μικρότερο ποσοστό 34,9% αφορούσε την επιτακτική ανάγκη καλύτερων τιμών και μείωσης του φόρου προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α).

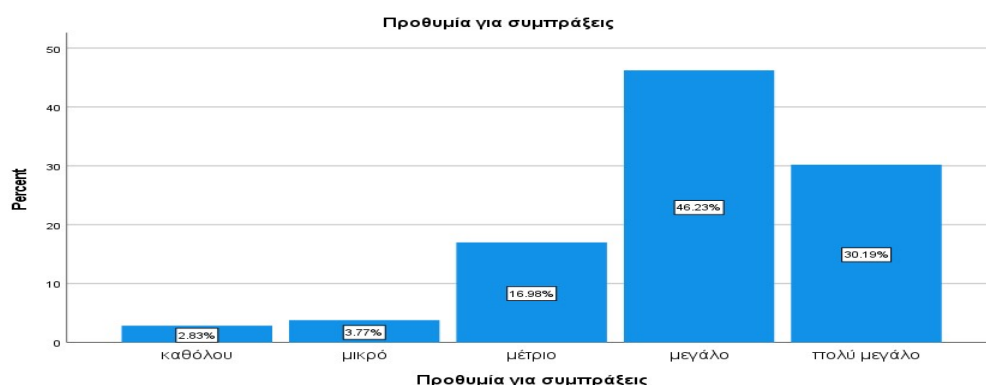
Διάγραμμα 7.10: Προτάσεις για τουριστικά ανταγωνιστική Σάμος

5. Τι πιστεύετε ότι χρειάζεται η περιοχή της Σάμου για να γίνει τουριστικά πιο ανταγωνιστική;
106 απαντήσεις

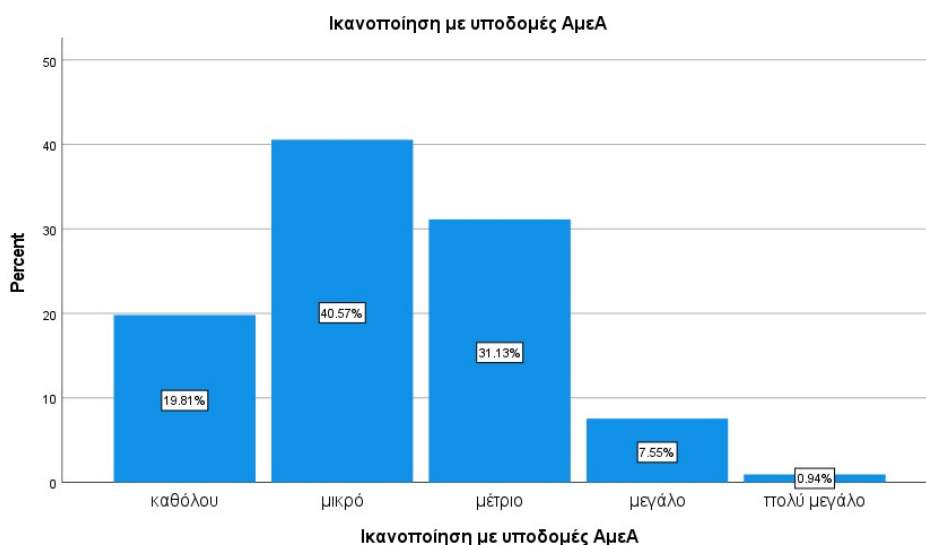
Στην ερώτηση, σχετικά με το βαθμό προθυμίας των φορέων *stakeholders* για συμπράξεις δημόσιων και ιδιωτικών φορέων προκειμένου να γίνει η προώθηση του τουριστικού προϊόντος της Σάμου, το 45,23% απάντησε ότι υπάρχει μεγάλη προθυμία, το 30,19% έχει πολύ μεγάλη προθυμία, ενώ μόλις ένα μικρό ποσοστό 3,77% διακατέχεται από μικρή προθυμία για συμπράξεις σε αντίθεση με ένα ποσοστό 2,83% που δεν επιθυμεί καθόλου.

Διάγραμμα 7.11: Βαθμός προθυμίας φορέων για συμπράξεις

Στην ερώτηση, σχετικά με το βαθμό ικανοποίησης των φορέων για τις υποδομές ΑμεΑ, δηλαδή υποδομές για άτομα με αναπηρία, ένα ποσοστό 40,57% απάντησε ότι δεν είναι ικανοποιημένο, σε σχέση με ένα ποσοστό 31,13% που δείχνει μέτρια ικανοποίηση και ένα ποσοστό 19,81% που δήλωσε ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο.

Διάγραμμα 7.12: Βαθμός ικανοποίησης για τις υποδομές ΑμεΑ

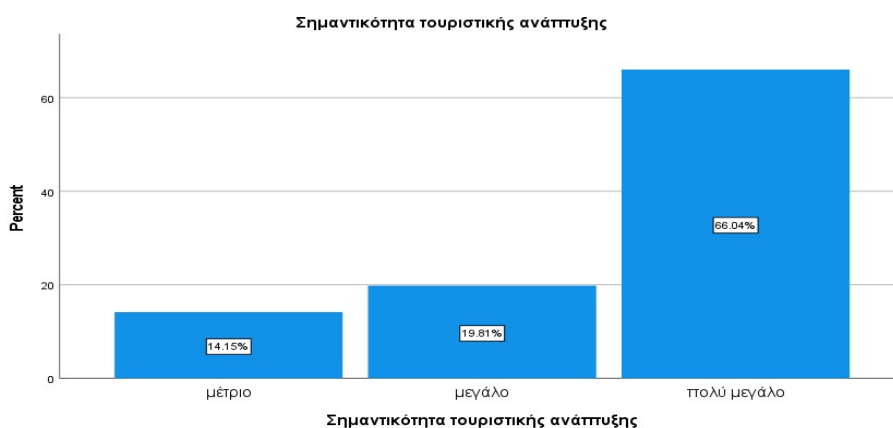

7.2.3 Μέρος 2^ο Αξιολόγηση Υφιστάμενης Κατάστασης

Στο δεύτερο μέρος, επιχειρείται η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης σχετικά με την τουρισμό της Σάμου, από τους ίδιους τους εμπλεκόμενους φορείς.

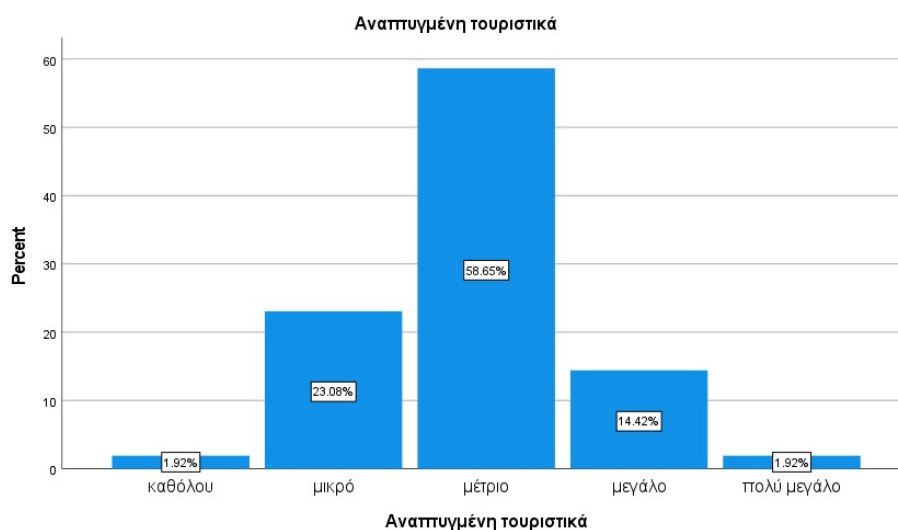
Στην ερώτηση σχετικά με το βαθμό σπουδαιότητας της τουριστικής δραστηριότητας στο νησί της Σάμου, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό 66,04% απάντησε ότι θεωρεί πολύ σημαντική την τουριστική ανάπτυξη, ένα 19,81% απάντησε ότι είναι μεγάλη ενώ ένα ποσοστό 14,15% θεωρεί ότι είναι μέτρια η σπουδαιότητα.

Διάγραμμα 7.13: Βαθμός σημαντικότητας τουριστικής ανάπτυξης

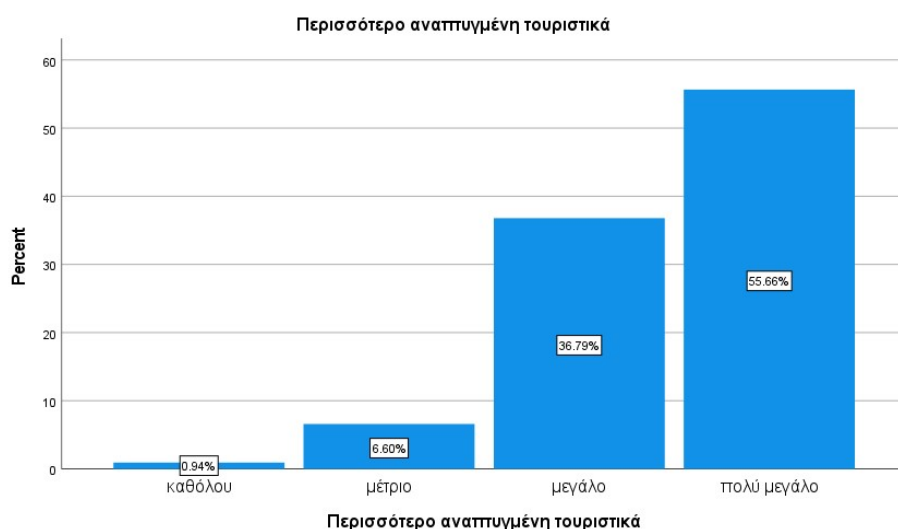
Στην συνέχεια, ζητείται μέσα από απαντήσεις πολλαπλών επιλογών, η άποψη των φορέων σχετικά με το επίπεδο ανάπτυξης του τουρισμού της Σάμου και επιχειρείται η αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης. Το 58,65% θεωρεί ότι η Σάμος είναι μέτρια αναπτυγμένη, το 23,08% θεωρεί ότι είναι μικρή η ανάπτυξη, ενώ μόλις ένα 14,42% θεωρεί ότι είναι μεγάλη.

Διάγραμμα 7.14: Βαθμός αξιολόγησης τουριστική ανάπτυξης

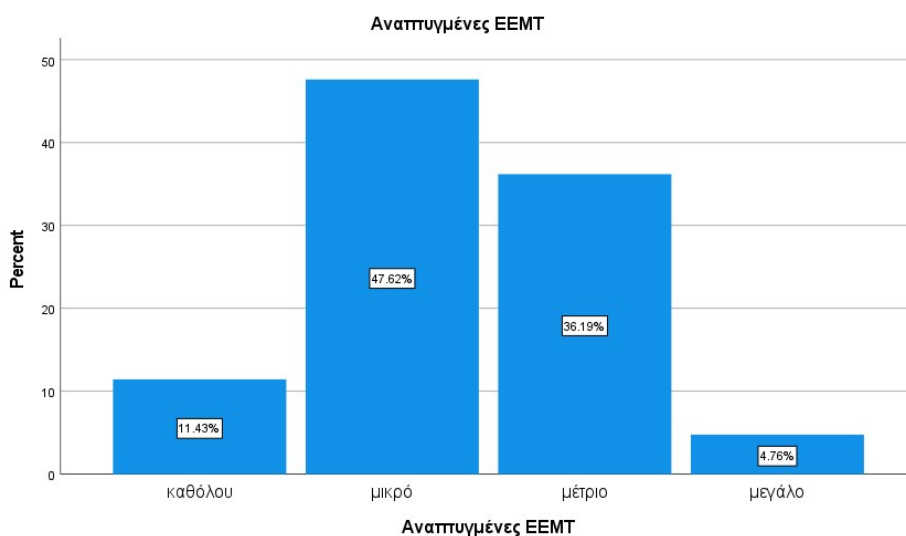
Το 55,65% των ερωτώμενων θεωρεί ότι η προοπτική και ο βαθμός ανάπτυξης της Σάμου τουριστικά, θα μπορούσε να είναι πολύ μεγάλος, το 36,79% θεωρεί μεγάλο και μόλις ένα ποσοστό μόλις της τάξεως του 6,60% θεωρεί μικρό.

Διάγραμμα 7.15: Βαθμός μελλοντικής τουριστικής ανάπτυξης

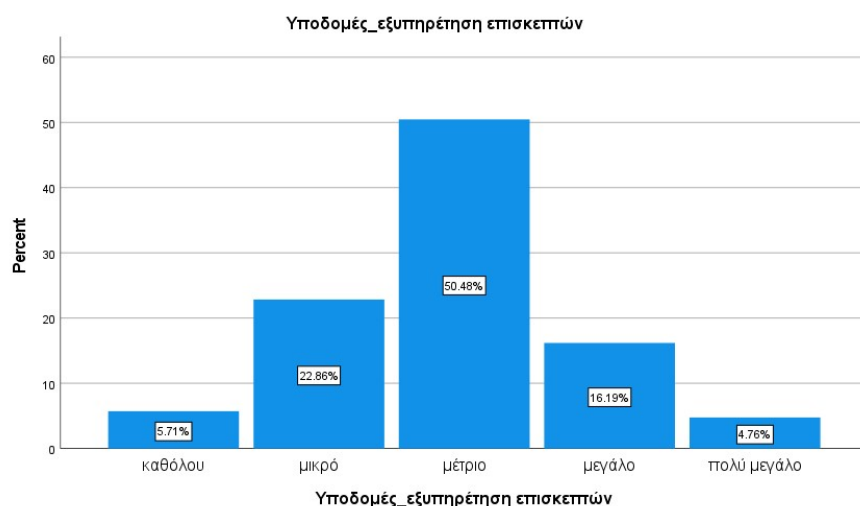
Το 47,62% θεωρεί ότι είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένες οι ειδικές εναλλακτικές μορφές τουρισμού (ΕΕΜΤ), το 36,19% θεωρεί ότι είναι μέτρια, ενώ ένα ποσοστό 11,43% καθόλου.

Διάγραμμα 7.16: Βαθμός ανάπτυξης EEMT

Σχετικά με το βαθμό ικανοποίησης αναγκαίων υποδομών για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών το 50,48% απάντησε ότι είναι μέτριος και ένα ποσοστό 22,86% απάντησε μικρό.

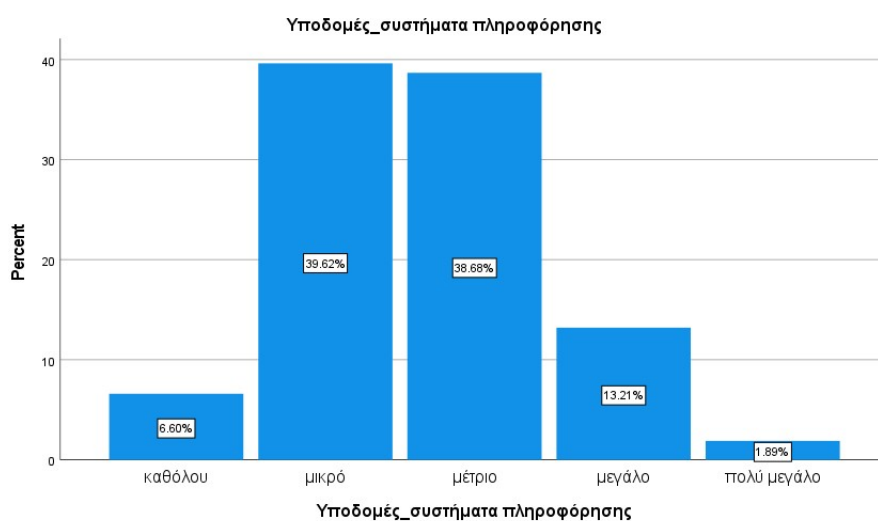
Διάγραμμα 7.17: Βαθμός ανάπτυξης υποδομών εξυπηρέτησης επισκεπτών

Ο βαθμός ικανοποίησης των αναγκαίων υποδομών και των συστημάτων πληροφόρησης εξυπηρέτησης επισκεπτών, αξιολογήθηκαν σε ποσοστό 39,62% ως μικρός, και ένα 38,68% ως μέτριος.

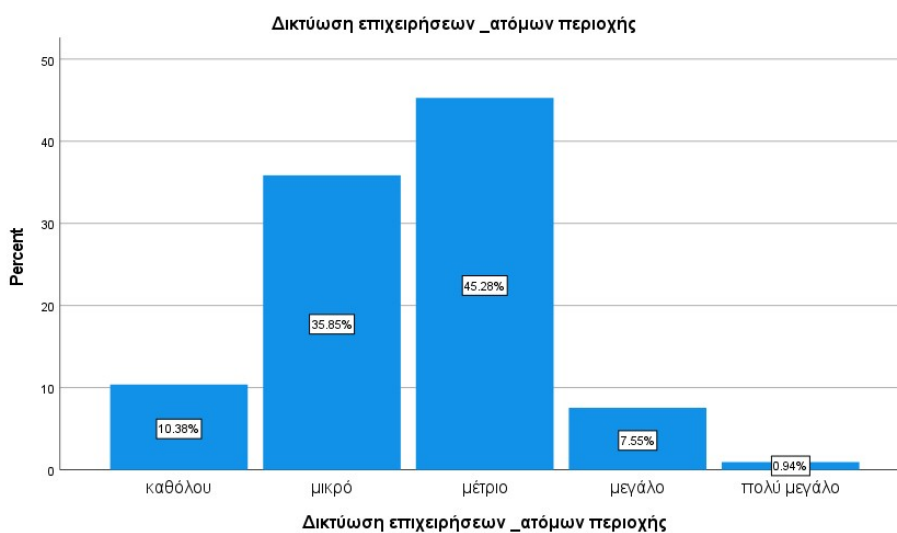

Διάγραμμα 7.18: Βαθμός ανάπτυξης υποδομών και συστημάτων πληροφόρησης

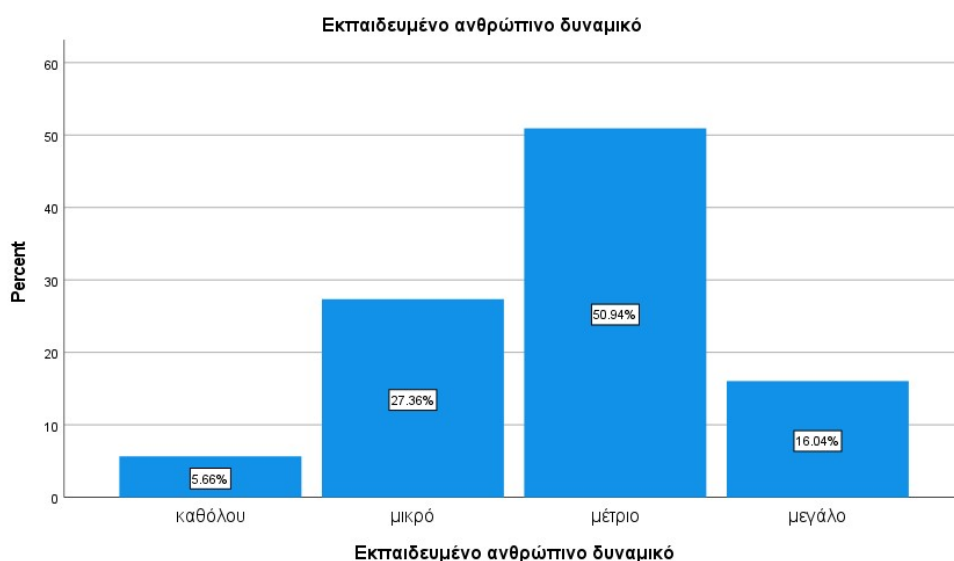
Ο βαθμός ικανοποίησης για δικτύωση –συνεργασία των επιχειρήσεων και των ατόμων χαρακτηρίστηκε σε ποσοστό 45,28% ως μέτριος και σε ποσοστό 35,85% ως μικρός.

Διάγραμμα 7.19: Βαθμός δικτύωσης επιχειρήσεων και ατόμων περιοχής

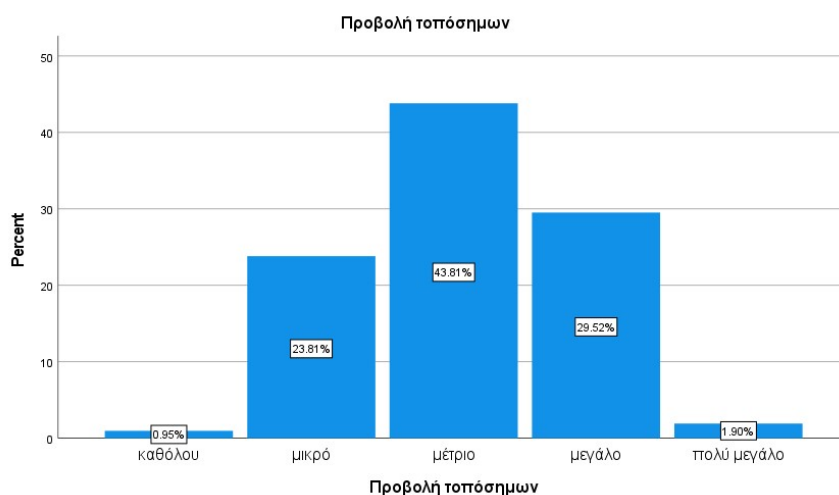
Η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού αξιολογήθηκε σε ποσοστό 50,34% ως μέτρια και σε ποσοστό 27,36% μικρή.

Διάγραμμα 7.20: Βαθμός εκπαίδευσης ανθρώπινου δυναμικού

Η προβολή περιοχών ιδιαίτερου τουριστικού ενδιαφέροντος θεωρήθηκε μέτρια σε ποσοστό 43,81% και ένα ποσοστό της τάξεως 29,52% χαρακτηρίστηκε ως μεγάλη.

Διάγραμμα 7.21: Βαθμός προβολής σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος

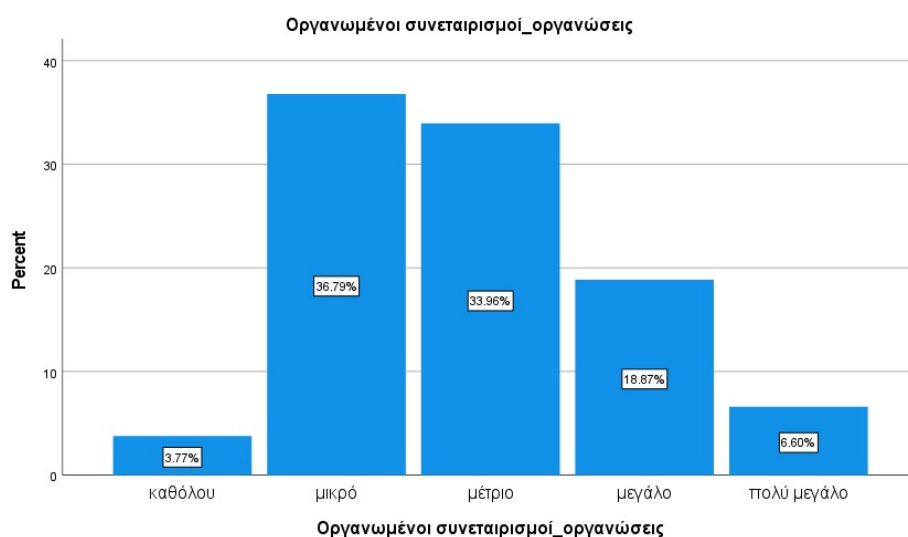
Ένα ποσοστό 39,91% θεωρεί ότι υπάρχει μέτρια καταγραφή και πρόγραμμα προβολής παραδοσιακών εκδηλώσεων, ένα ποσοστό 33,96% θεωρεί ότι η προβολή αυτή είναι μικρή ενώ ένα 23,58% θεωρεί ότι είναι μεγάλη.

Διάγραμμα 7.22: Βαθμός προβολής παραδοσιακών εκδηλώσεων

Ένα ποσοστό 36,79% θεωρεί ότι υπάρχουν σε μικρό βαθμό οργανωμένοι συνεταιρισμοί και οργανώσεις, ένα ποσοστό 33,96% θεωρεί ότι η οργάνωση είναι μέτρια, ένα ποσοστό 18,87% μεγάλη, ενώ ένα ποσοστό 3,71% θεωρεί ότι είναι ανύπαρκτη.

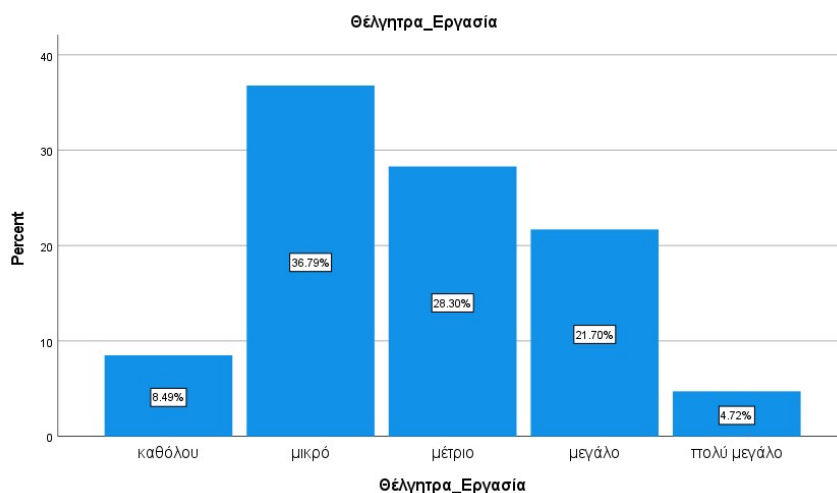
Διάγραμμα 7.23: Βαθμός οργάνωσης συνεταιρισμών και οργανώσεων

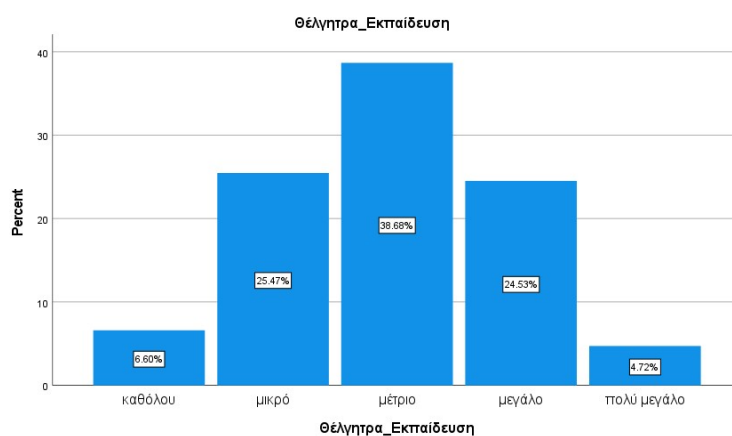
Από την έρευνα σχετικά με τους βασικούς λόγους, τα θέλητρα, που επισκέπτεται κάποιος το νησί της Σάμου, η εργασία θεωρήθηκε σε ποσοστό 36,79% μικρού

βαθμού ικανοποίησης , η εκπαίδευση σε ποσοστό 38,68% μέτρια, η επίσκεψη σε συγγενείς και φίλους κρίνεται μέτρια σε ποσοστό 39,42%, η επίσκεψη αξιοθέατων σε ποσοστό 36,19% μεγάλη, τα συνέδρια σε ποσοστό 36,79% ως μικρού βαθμού σε σχέση με ένα αντίστοιχο ποσοστό 33,96% που χαρακτηρίζει μέτρια. Μέτρια σε βαθμό 41,51% χαρακτηρίζεται ο λόγος για την διοργάνωση εκδηλώσεων. Ο λόγος συνοδεία φοιτητή θεωρείται μέτριος σε ποσοστό 40,57% ενώ μεγάλος αξιολογείται, σε ποσοστό 41,51 % ο λόγος για διακοπές- αναψυχή και ένα ποσοστό, αντίστοιχα, 26,42% ως πολύ μεγάλος.

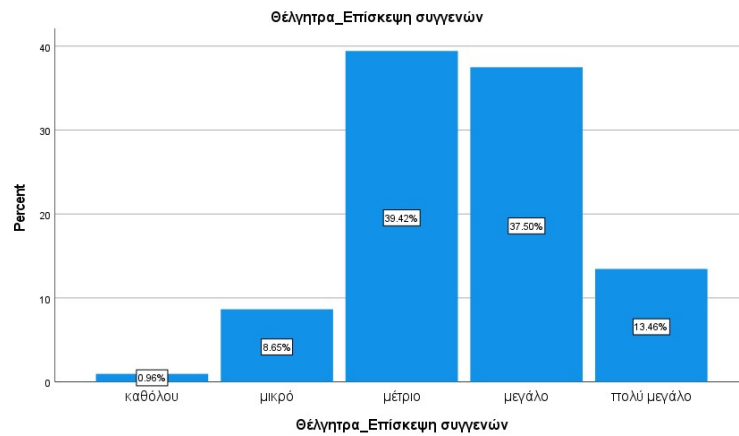
Διάγραμμα 7.24: Θέλητρο Εργασία

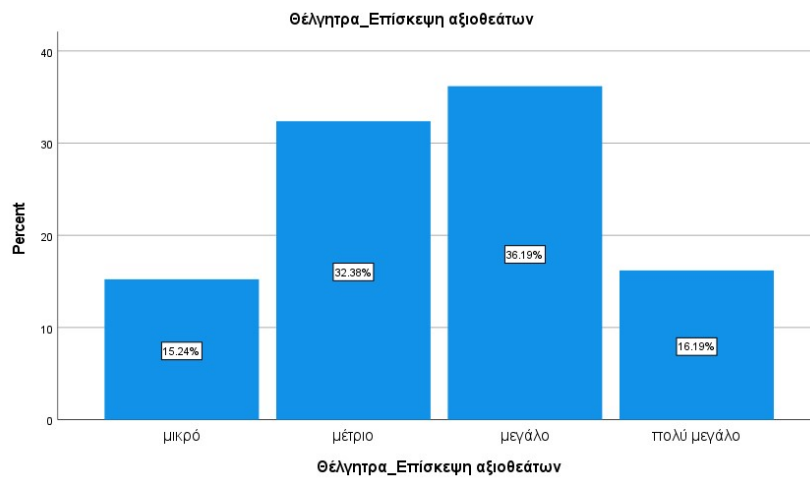
Διάγραμμα 7.25: Θέλητρο Εκπαίδευση

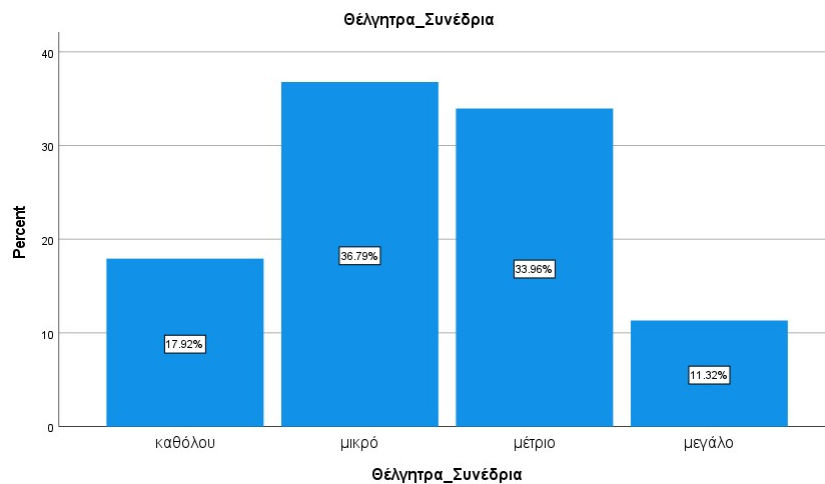
Διάγραμμα 7.26: Θέλητρο Επίσκεψη συγγενών

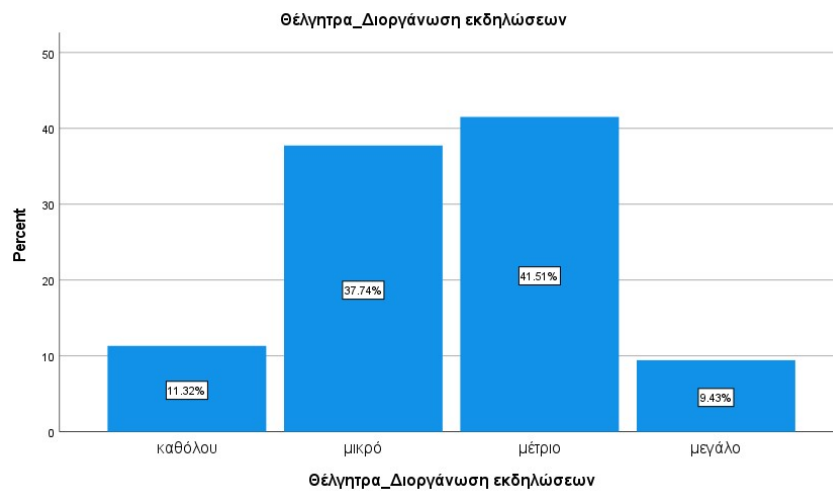
Διάγραμμα 7.27: Θέλητρο Επίσκεψη αξιοθεάτων

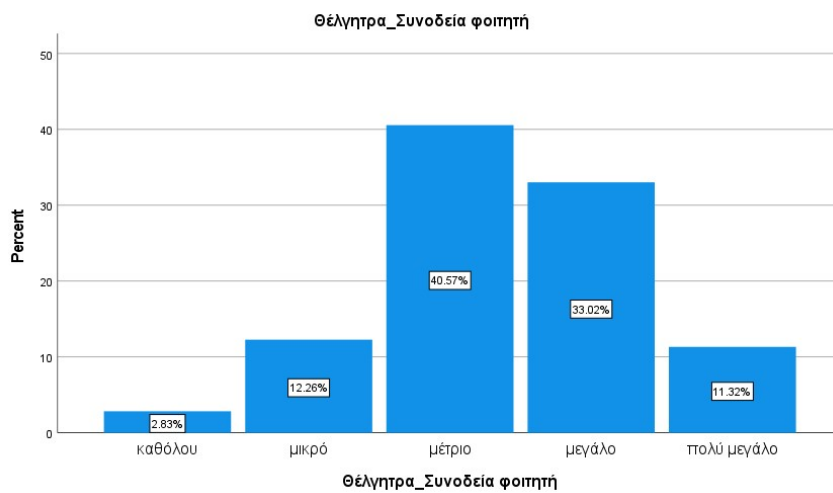
Διάγραμμα 7.29: Θέλητρο Συνέδρια

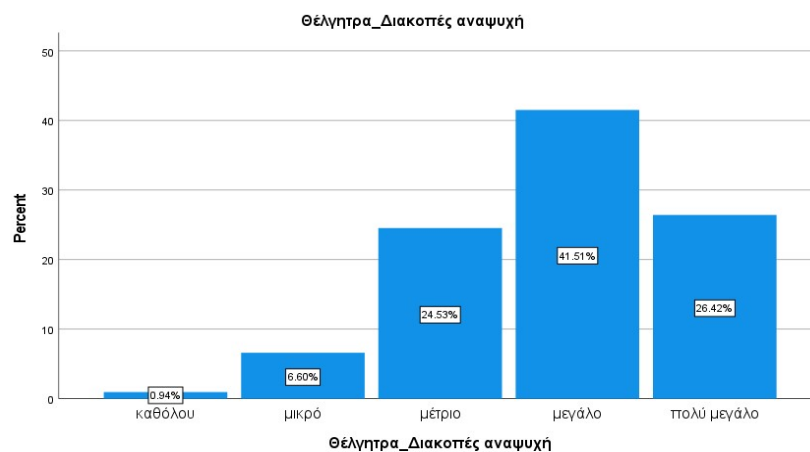
Διάγραμμα 7.30: Θέλητρο Διοργάνωση εκδηλώσεων

Διάγραμμα 7.31: Θέλητρο Συνοδεία φοιτητή

Διάγραμμα 7.32: Θέλητρο Διακοπές αναψυχή

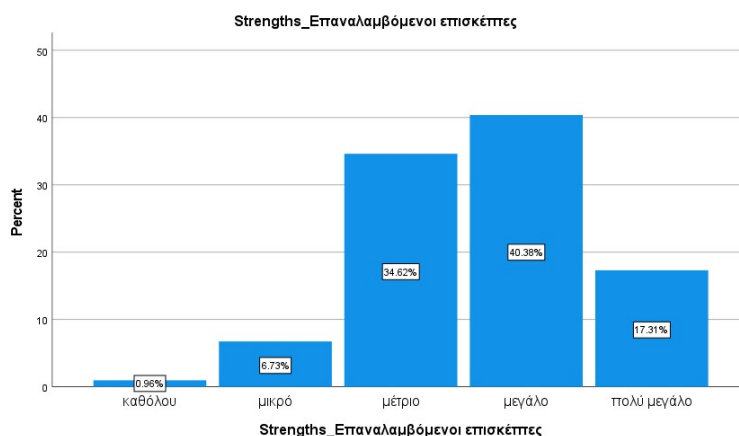

Δεδομένου ότι βασικό εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού, είναι η ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος ενός οργανισμού *S.W.O.T Analysis*, προκειμένου να ληφθούν σημαντικές αποφάσεις σε σχέση με τους στόχους που τίθενται και διερευνούνται, επιχειρείται η διεξαγωγή των δυνατών *Strengths*, αδύνατων *Weaknesses* σημείων, του εσωτερικού περιβάλλοντος αλλά και των ευκαιριών *Opportunities* και απειλών *Threats* του εξωτερικού περιβάλλοντος, από τους ίδιους τους εμπλεκόμενους φορείς της Σάμου.

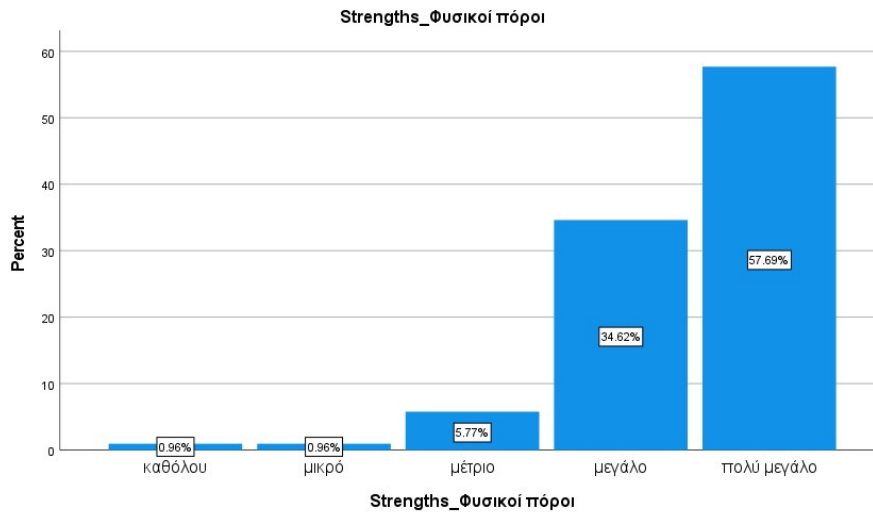
Δυνατά Σημεία *Strengths*

Από την παρούσα έρευνά προκύπτει ότι τα *δυνατά σημεία Strengths* της Σάμου, είναι το πλήθος επαναλαμβανόμενων επισκεπτών σε ποσοστό 40,38%, οι φυσικοί πόροι και οι περιοχές προστατευόμενες φυσικού κάλλους, σε ποσοστό 57,69%, οι πολιτιστικοί πόροι, μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι σε ποσοστό πολύ μεγάλο 53,33%, η λειτουργία του πανεπιστημίου Αιγαίου και οι ετήσιες δράσεις του σε ποσοστό μεγάλο 40,57% και ένα αντίστοιχο ποσοστό της τάξεως 31,13% θεωρεί πολύ μεγάλο, η ποιότητα δημόσιων υποδομών διαμονής και αναψυχής σε ποσοστό μέτριο 29,52%, η παραγωγή μοναδικών τοπικών προϊόντων που τα τελευταία χρόνια αποτελούν είδος πολυτελείας στην γαστρονομία και παραδοσιακή εστίαση σε ποσοστό μεγάλο 35,58% και σε ποσοστό 26,92% αντίστοιχα πολύ μεγάλο, ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών *Value of Money* σε ποσοστό μέτριο 32,08%, ένα 28,30% αντίστοιχα μεγάλο και ένα 21,79% πολύ μεγάλο, η προσβασιμότητα δηλαδή το φυσικό περιβάλλον που ευνοεί τις μετακινήσεις των ατόμων με κινητικά προβλήματα, μικρή κατά ποσοστό 32,38% και τέλος η γεωγραφική θέση, αξιολογείται με ποσοστό 31,19% μικρού βαθμού δυνατών σημείων.

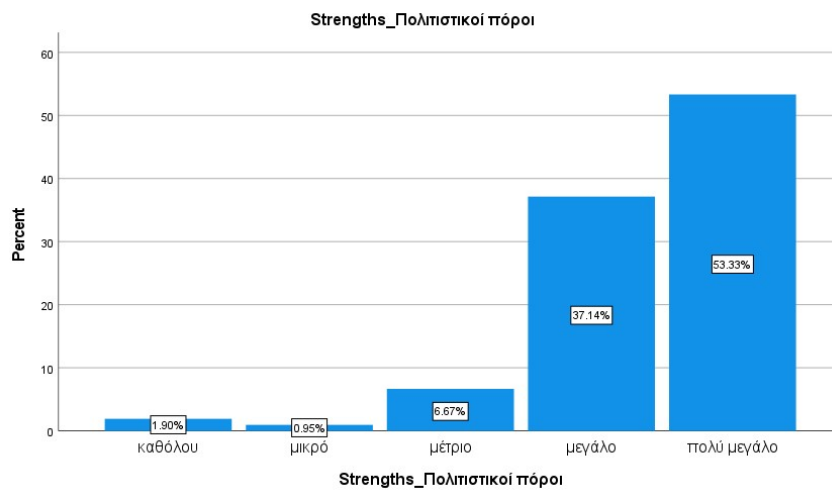
Διάγραμμα 7.33: *Strengths* Επαναλαμβανόμενοι επισκέπτες

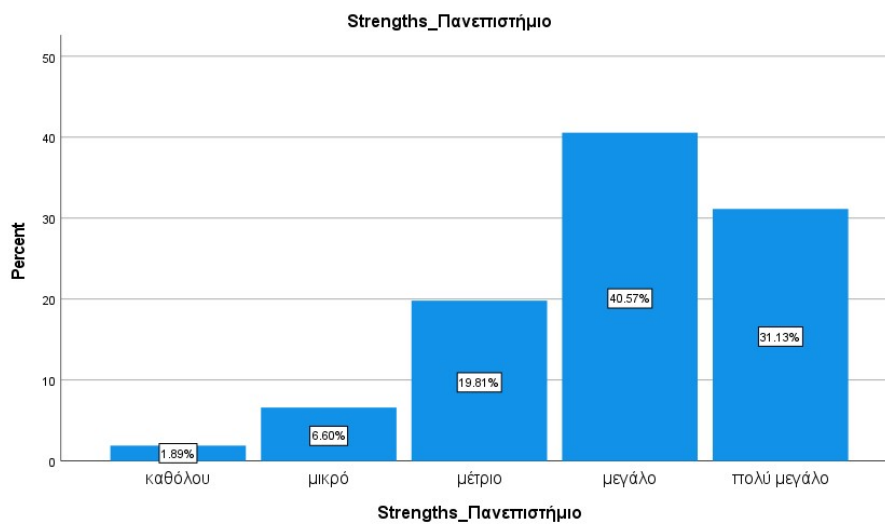
Διάγραμμα 7.34: Strengths Φυσικοί πόροι

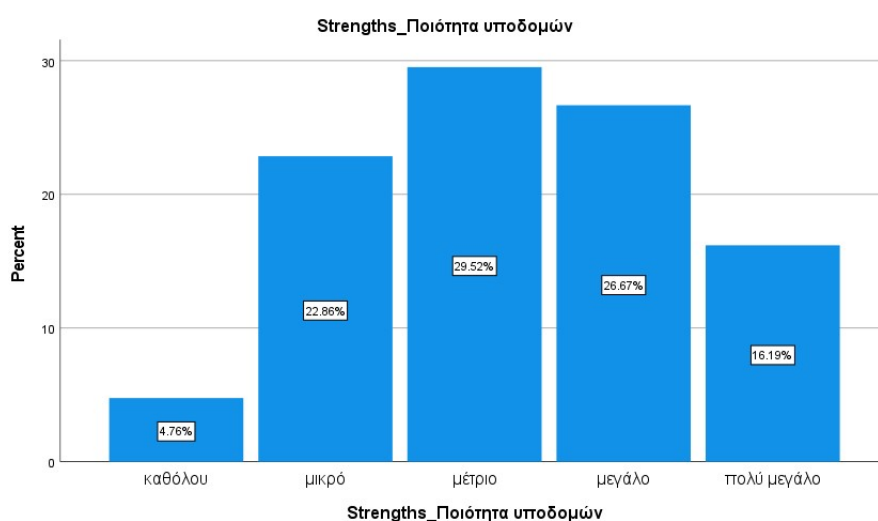
Διάγραμμα 7.35: Strengths Πολιτιστικοί πόροι

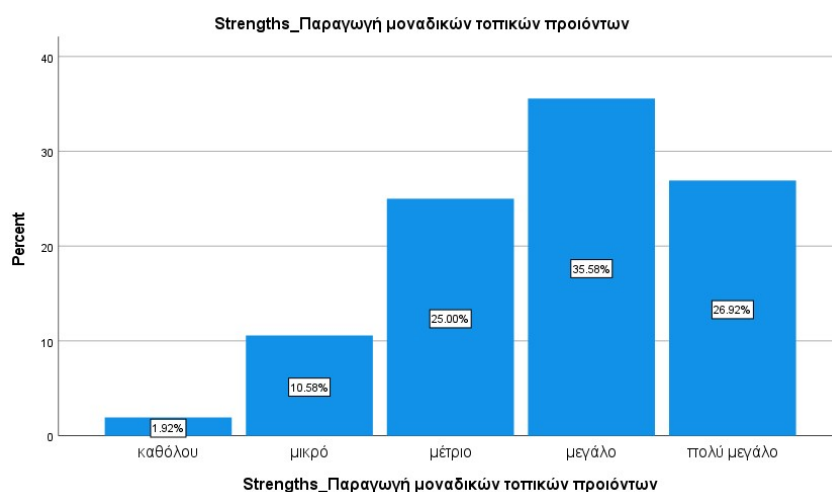
Διάγραμμα 7.36: Strengths Πανεπιστήμιο

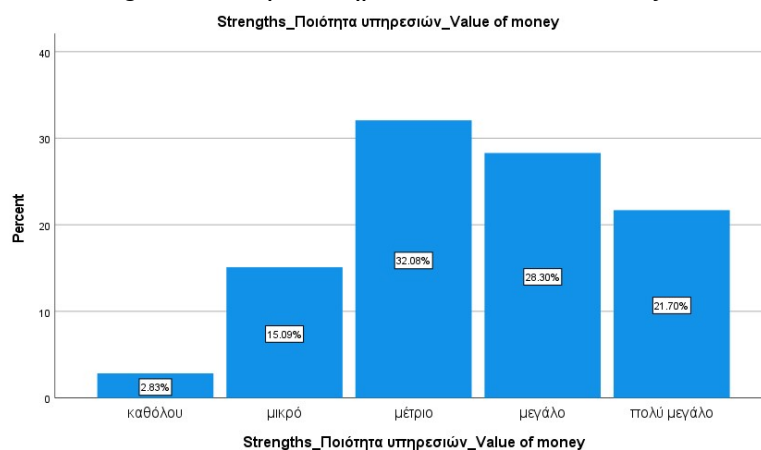
Διάγραμμα 7.37: Strengths Ποιότητα υποδομών

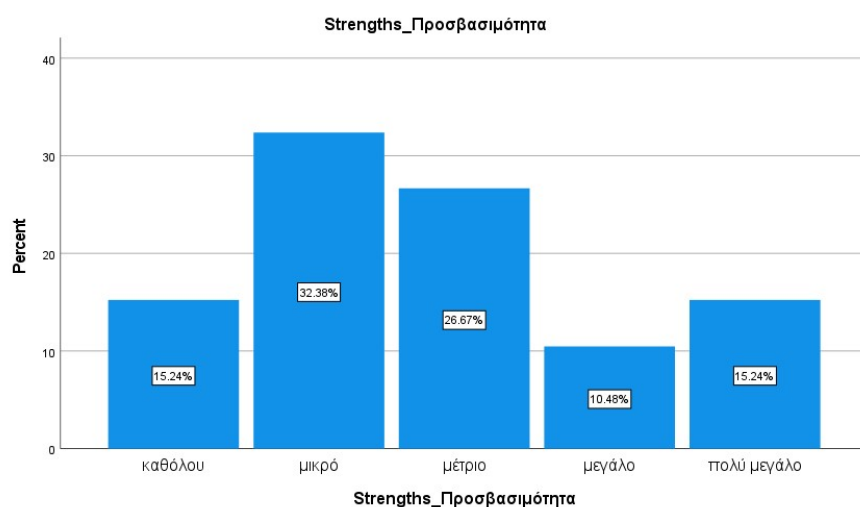
Διάγραμμα 7.38: Strengths Παραγωγή μοναδικών τοπικών προϊόντων

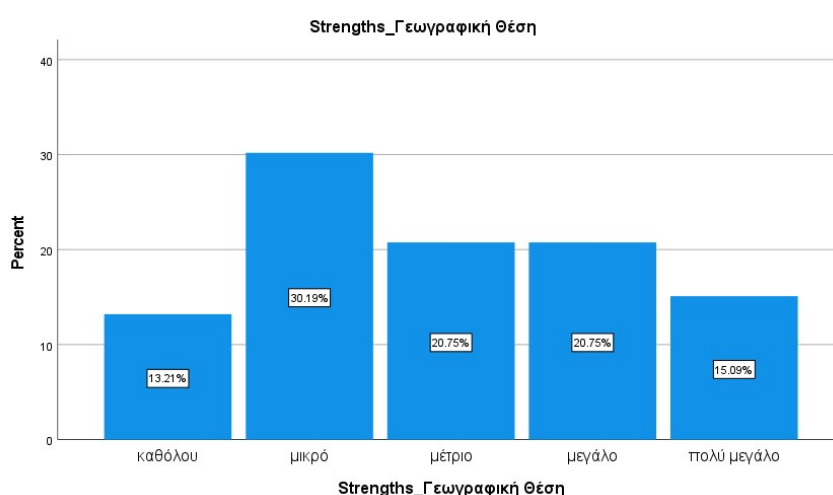
Διάγραμμα 7.39: Strengths Ποιότητα υπηρεσιών-Value of money

Διάγραμμα 7.40: Strengths Προσβασιμότητα

Διάγραμμα 7.41: Strengths Γεωγραφική θέση

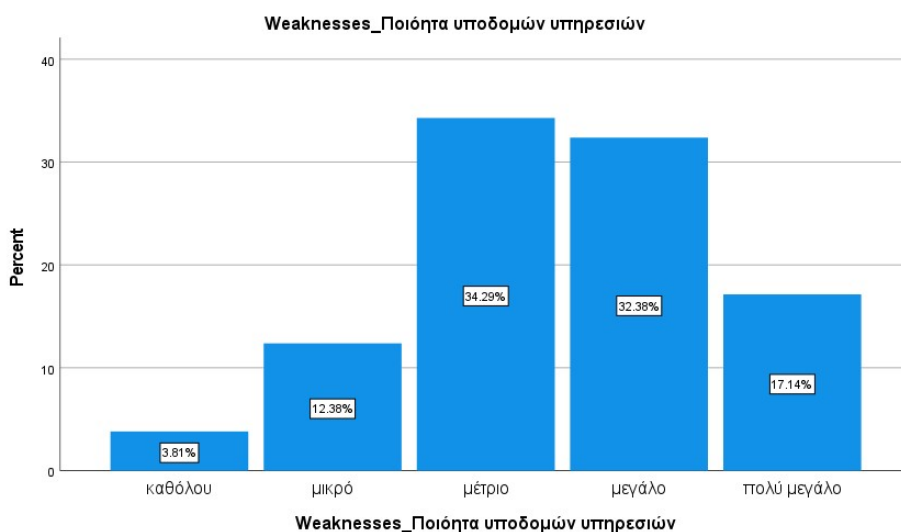

Αδύναμα Σημεία Weaknesses

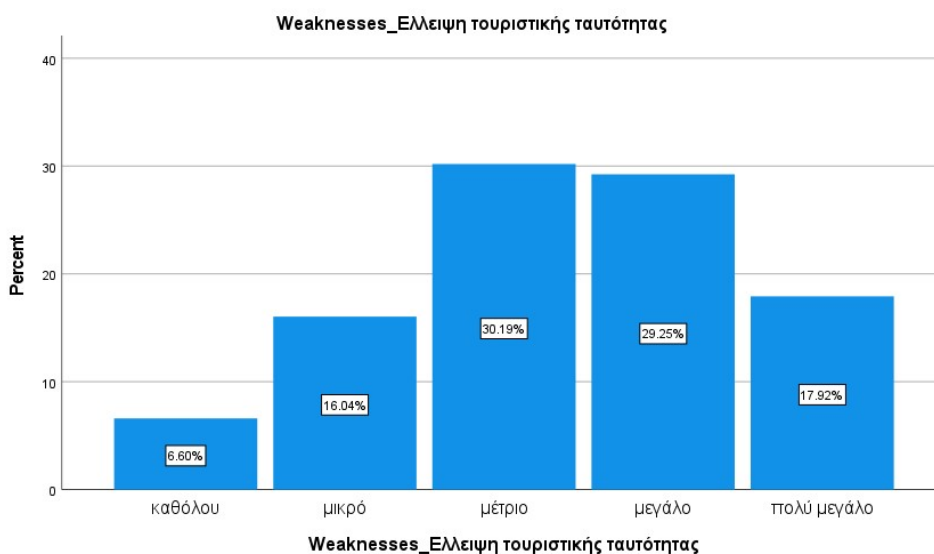
Οι φορείς του τουρισμού της Σάμου, αξιολόγησαν στις αδυναμίες, την ποιότητα των υποδομών και υπηρεσιών μέτρια, σε ποσοστό 34,29% μέχρι και μεγάλη αδυναμία, σε ποσοστό 32,33% αντίστοιχα και ένα 17,14% του δείγματος, θεώρησε ότι αποτελεί πολύ μεγάλη αδυναμία, κατά ποσοστό 17,14%. Η έλλειψη τουριστικής ταυτότητας αξιολογήθηκε ως μέτριου βαθμού αδυναμία, με ποσοστό 30,19%, ως μεγάλου βαθμού αδυναμία σε ποσοστό 29,25% και ένα αντίστοιχο ποσοστό της τάξεως 17,92% την χαρακτήρισε πολύ μεγάλη αδυναμία. Η μη επαρκή αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων περιοχών της Σάμου που σχετίζονται με το φυσικό τοπίο την αρχιτεκτονική και την πολιτιστική κληρονομιά χαρακτηρίστηκε μεγάλη αδυναμία κατά ποσοστό 35,58%. Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα στον τομέα του

τουρισμού, τόσο σε επίπεδο περιφέρειας όσο και εθνικό, αξιολογήθηκε ως μέτρια αδυναμία σε ποσοστό 32,38% ενώ ως μεγάλη αδυναμία απεφάνθη το 27,62% και πολύ μεγάλη το 22,86%. Η έλλειψη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στην οργάνωση και παροχή τουριστικών υπηρεσιών, ξένες γλώσσες κλπ. υπογραμμίστηκε ως μέτρια βαθμού αδυναμία, με ποσοστό 45,23%, ενώ ένα ποσοστό 21,70% ως μεγάλη, και ένα 11,32% πολύ μεγάλη.

Διάγραμμα 7.42: Weaknesses Ποιότητα υποδομών υπηρεσιών

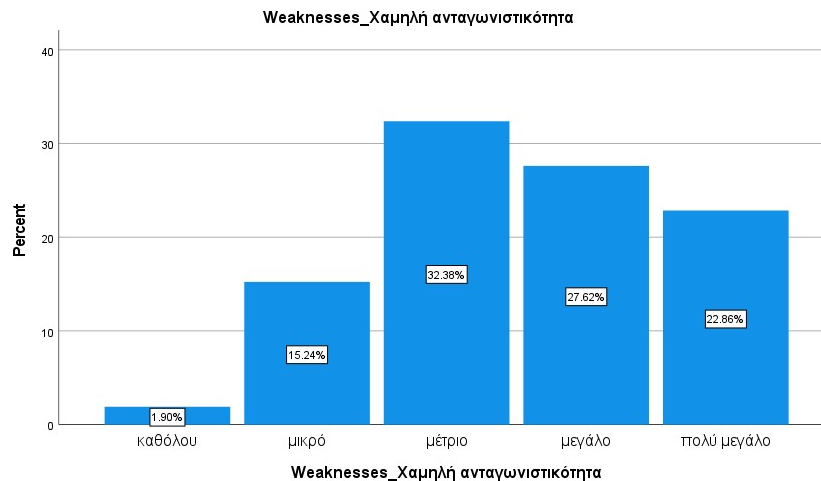
Διάγραμμα 7.43: Weaknesses Έλλειψη τουριστικής ταυτότητας

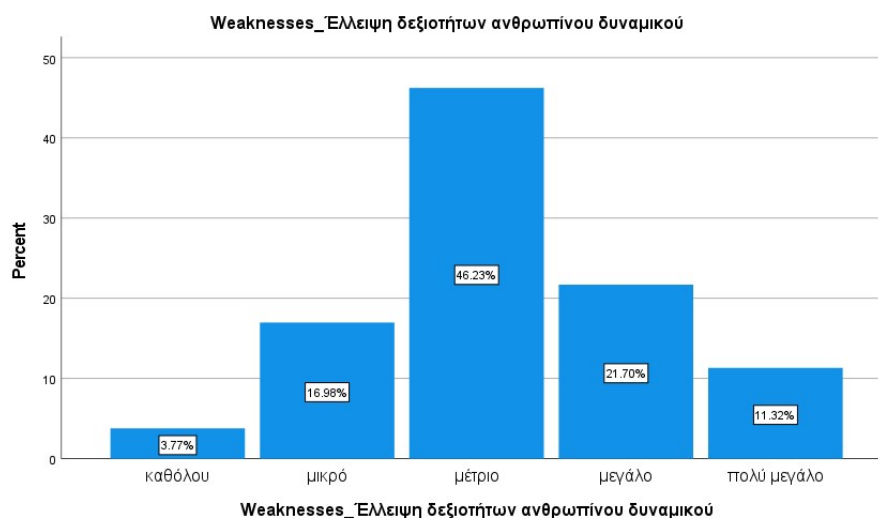
Διάγραμμα 7.44: Weaknesses Μη επαρκή αξιοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων

Διάγραμμα 7.45: Weaknesses Χαμηλή ανταγωνιστικότητα

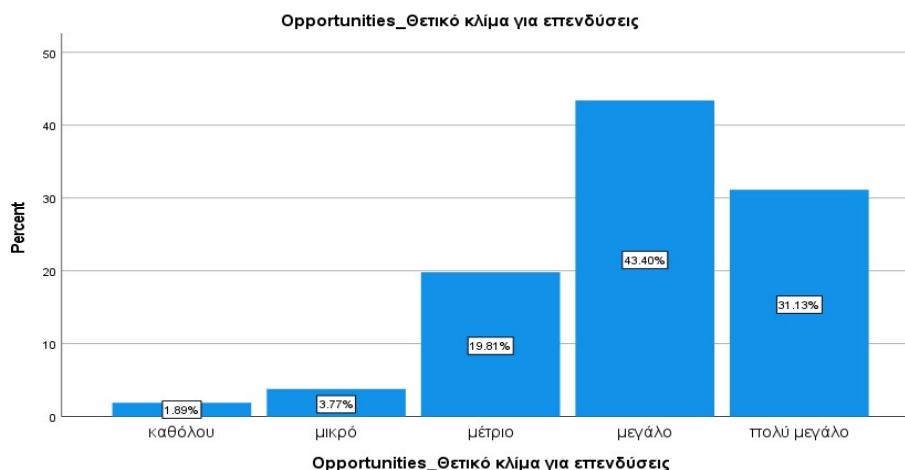
Διάγραμμα 7.46: Weaknesses Έλλειψη δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού

Προοπτικές Opportunities

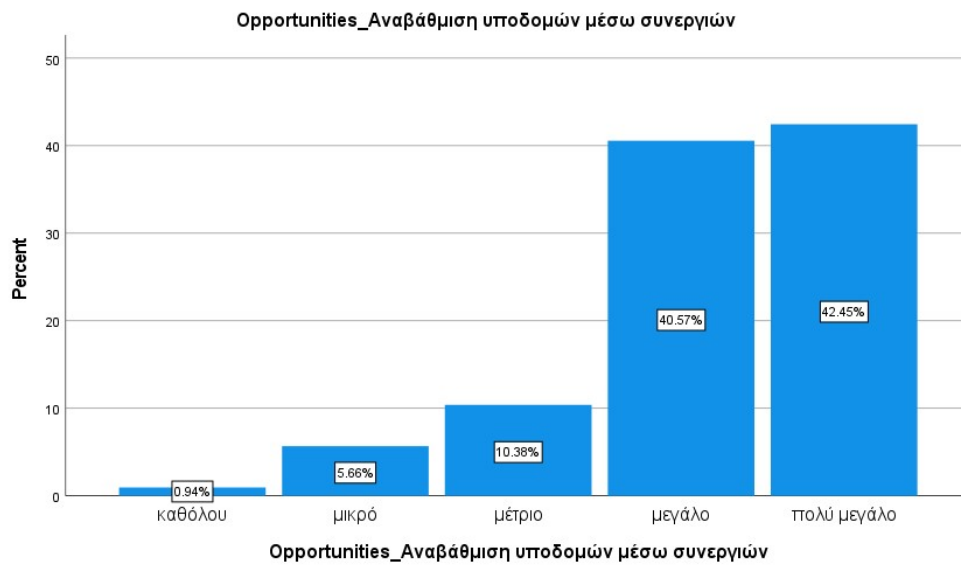
Οι προοπτικές *opportunities*, που οι φορείς του τουρισμού θεωρούν ότι πρέπει να αξιοποιηθούν από τους δήμους Ανατολικής και Δυτικής Σάμου, αφορούν κατά μεγάλο ποσοστό 43,40% την δημιουργία θετικού κλίματος ανάπτυξης προσέλευσης επενδύσεων και ανθρώπινου δυναμικού. Την βελτίωση αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό κοινωνικών πολιτιστικών υποδομών μέσω συνεργιών μεταξύ δήμων αλλά και ενθάρρυνσης του ιδιωτικού τομέα κατά πολύ μεγάλο ποσοστό 42,45%, και κατά μεγάλο ποσοστό της τάξεως 40,57% αντίστοιχα. Οι φορείς, επιπρόσθετα, αξιολογούν ότι η συνεργασία των δήμων Σάμου και Πανεπιστημίου Αιγαίου, μέσα από την τεχνογνωσία σε θέματα ανάπτυξης και προοπτικών, αποτελεί μια πολύ μεγάλη ευκαιρία κατά ποσοστό 45,29%, και μεγάλη ευκαιρία κατά 39,62%. Η δυνατότητα δημιουργίας και ανάπτυξης νέων θεματικών μορφών τουρισμού, θεωρείται πολύ μεγάλη κατά ποσοστό 56,19% και μεγάλη κατά ποσοστό 33,13% αντίστοιχα, ενώ η αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων μέσα από την υλοποίηση εθνικών συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, θεωρείται πολύ μεγάλη ευκαιρία κατά ποσοστό 46,23% και μεγάλη ευκαιρία αντίστοιχα κατά 36,85%. Η έρευνα έδειξε ότι η δυνατότητα επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και μείωση της εποχικότητας, αποτελεί μια πολύ μεγάλη, κατά ποσοστό 61,32% δυνατότητα ανάπτυξης του τουρισμού της Σάμου. Η ανάπτυξη τοπικών περιφερειακών ιδιωτικών και δημόσιων συνεργιών και η δημιουργία οικονομιών κλίμακας, αξιολογήθηκε ως πολύ μεγάλη ευκαιρία, κατά ποσοστό 37,74% και ως μεγάλη ευκαιρία, κατά ποσοστό 39,62%. Τέλος, η δημιουργία συμφώνων συνεργασίας, τα διεθνή δίκτυα και οι καλές πρακτικές αναπτυγμένων προορισμών, αξιολογήθηκαν ως πολύ μεγάλη δυνατότητα κατά ποσοστό 42,72% και μεγάλη κατά 40,78% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 7.47: Opportunities Θετικό κλίμα για επενδύσεις

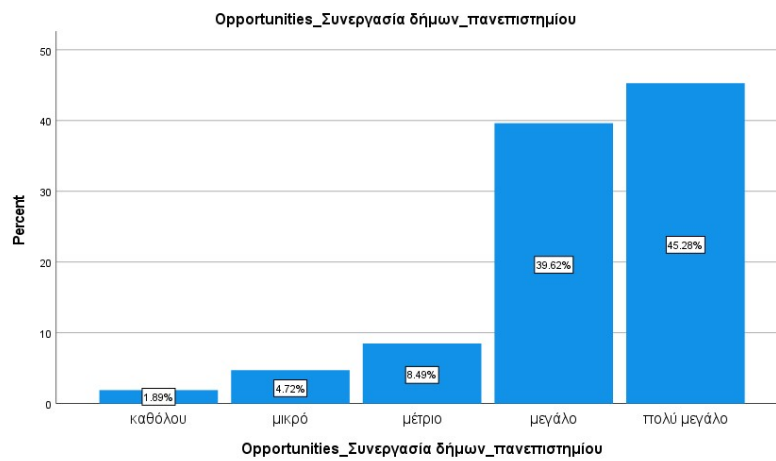

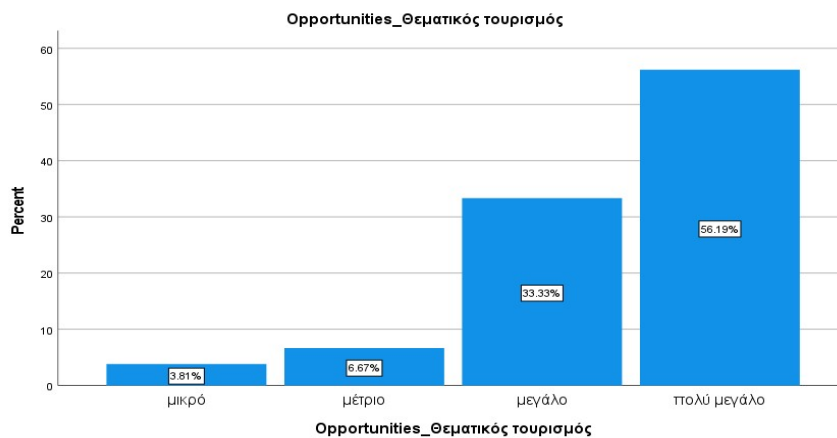
Διάγραμμα 7.48: Opportunities Αναβάθμιση υποδομών μέσω συνεργιών

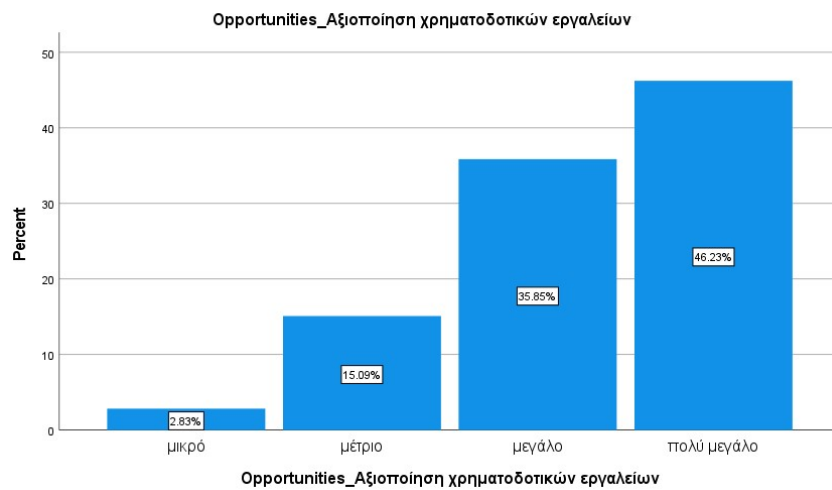
Διάγραμμα 7.49: Opportunities Συνεργασία δήμων πανεπιστημίου

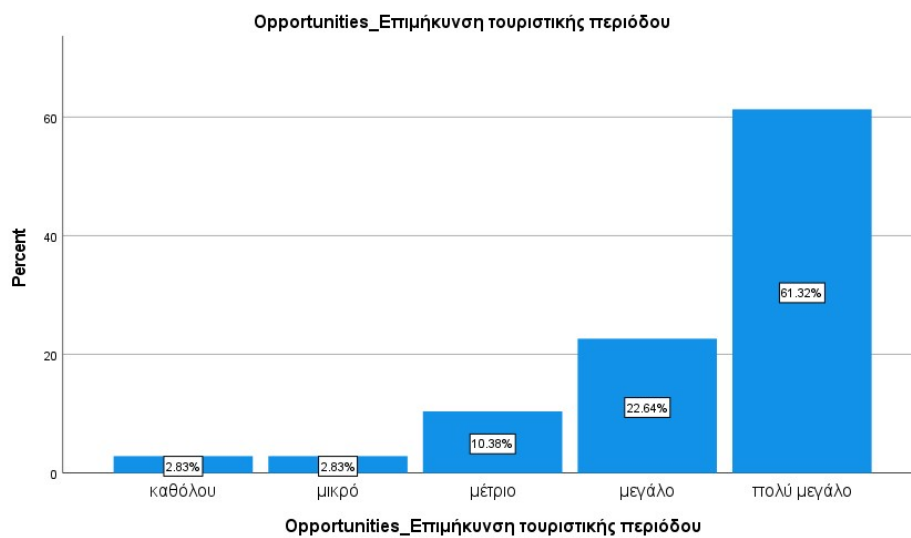
Διάγραμμα 7.50: Opportunities Θεματικός τουρισμός

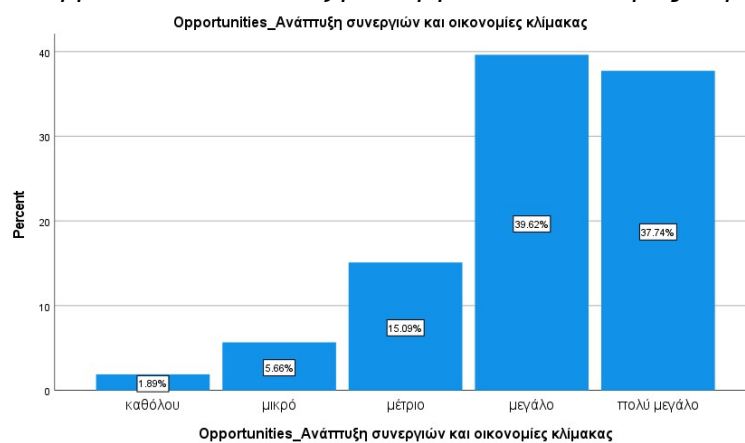
Διάγραμμα 7.51: Opportunities Αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων

Διάγραμμα 7.52: Opportunities Επimήκυνση τουριστικής περιόδου

Διάγραμμα 7.53: Opportunities Ανάπτυξη συνεργιών και οικονομίες κλίμακας

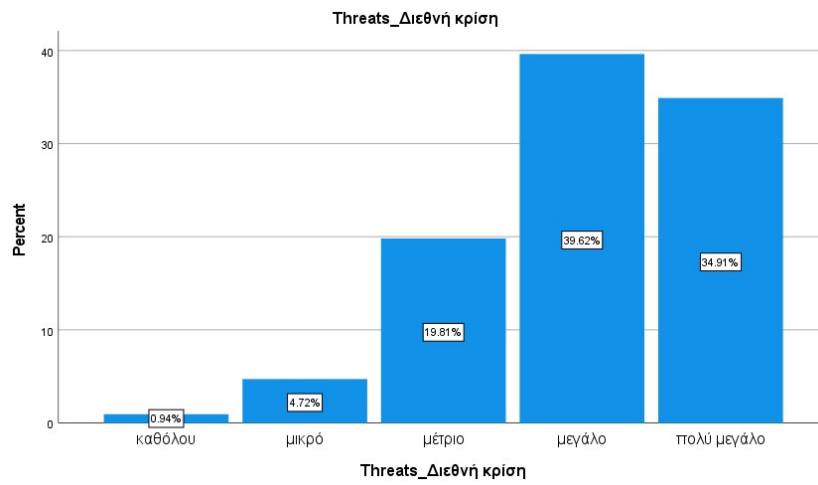
Διάγραμμα 7.54: Opportunities Σύμφωνα συνεργασίας και καλές πρακτικές

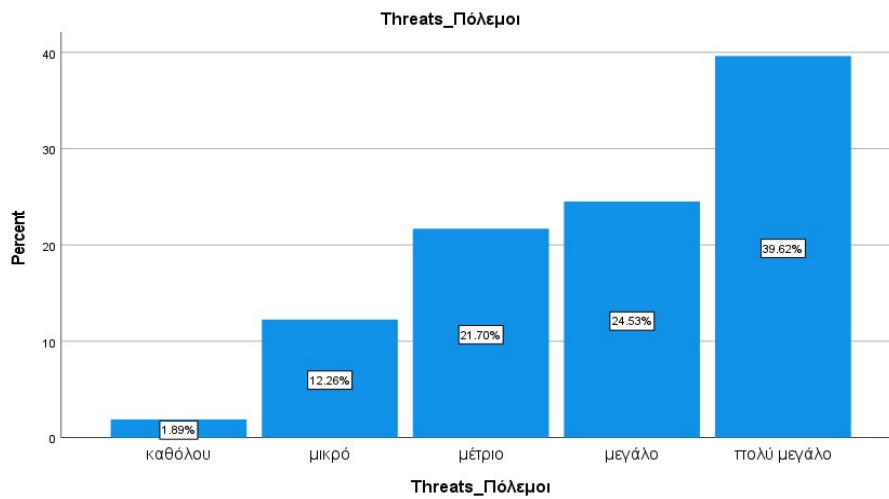
Απειλές Threats

Οι απειλές και τα πιθανά εμπόδια που μπορούν να ανακόψουν τις προσπάθειες ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος της Σάμου, αποτελούν σύμφωνα με την παρούσα έρευνά η διεθνή κρίση, κατά μεγάλο ποσοστό, της τάξεως του 39,62% και κατά πολύ μεγάλο ποσοστό 34,91%, αντίστοιχα. Τροχοπέδη, στην τουριστική ανάπτυξη, αποτελεί η απειλή των πολέμων κατά πολύ μεγάλο ποσοστό 39,62% και κατά μεγάλο ποσοστό 24,53% αντίστοιχα. Η υγειονομική κρίση κρίθηκε ως πολύ μεγάλη απειλή, κατά 34,91% και ως μεγάλη απειλή κατά 27,36%. Οι φυσικές καταστροφές, χαρακτηρίστηκαν μεγάλη απειλή κατά 34,14% και κατά πολύ μεγάλη 23,81%. Τα ατυχήματα και η έλλειψη δικτύου μεταφορών, αποτελεί πολύ μεγάλη απειλή και μετρίου βαθμού αντίστοιχα κατά 28,30% ενώ ένα 26,42% απάντησε ότι αποτελεί μεγάλη απειλή. Τέλος, το επίπεδο συνεργασίας μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού φορέα κρίθηκε μεγάλος κίνδυνος αν δεν υπάρχουν οι σωστές βάσεις, κατά 33,65% μέτριος κίνδυνος κατά 30,77% και πολύ μεγάλος κίνδυνος, κατά 21,15%.

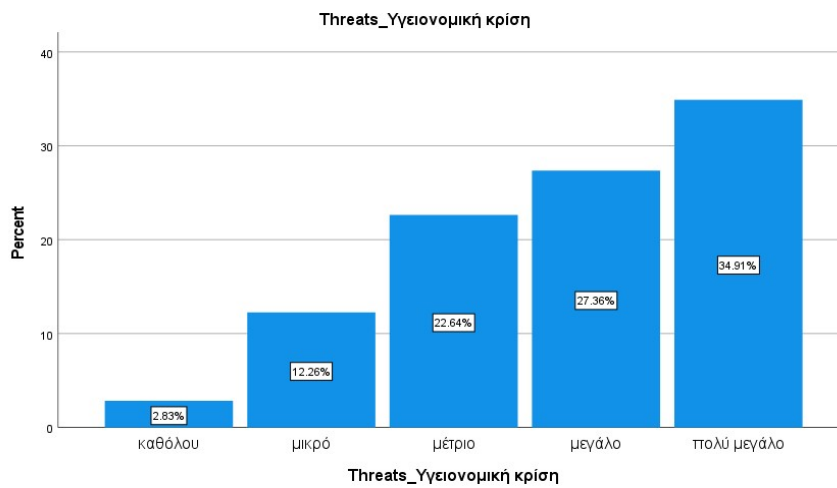
Διάγραμμα 7.55: Threats Διεθνή κρίση

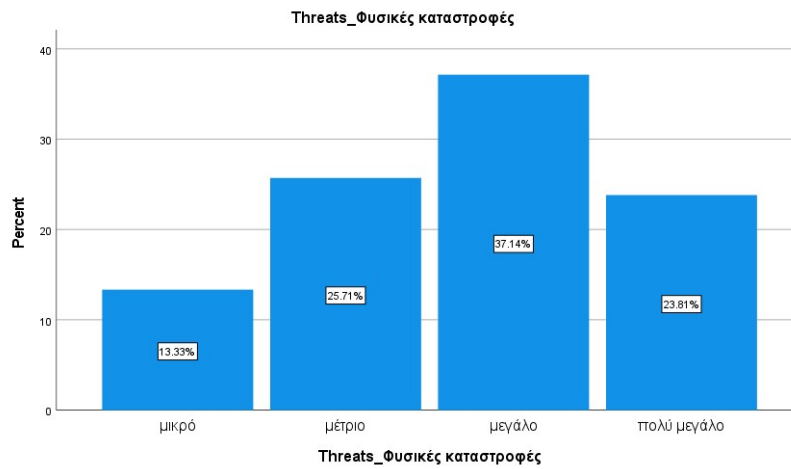
Διάγραμμα 7.56: Threats Πόλεμοι

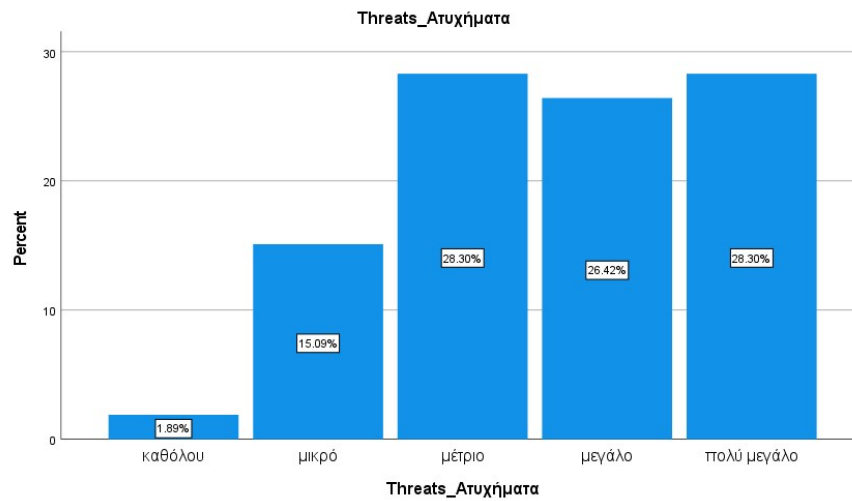
Διάγραμμα 7.57: Threats Υγειονομική κρίση

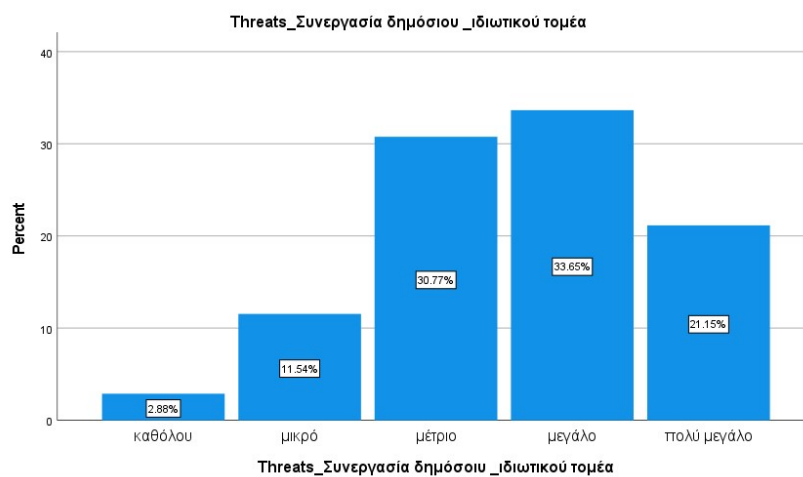
Διάγραμμα 7.58: Threats Φυσικές καταστροφές

Διάγραμμα 7.59: Threats Ατυχήματα

Διάγραμμα 7.60: Threats Συνεργασία δημόσιου & ιδιωτικού τομέα

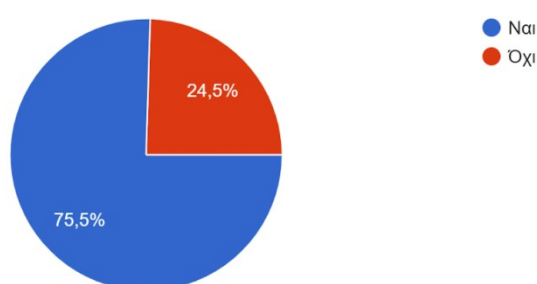

Μέρος 3^ο Διερεύνηση προοπτικών ανάπτυξης θερμαλισμού και Τουρισμού Ευεξίας στο νησί της Σάμου

Στην ερώτηση αν οι φορείς της Σάμου, γνωρίζουν την ύπαρξη της Ιαματικής πηγής Ποταμίου, το 75,5% απάντησε θετικά και διαπιστώθηκε ότι υπήρξε ένα ποσοστό αρκετά μεγάλο της τάξεως 24,5% που δεν γνώριζε την ύπαρξή της.

Διάγραμμα 7.61: Ενημέρωσης ύπαρξης ιαματικής πηγής

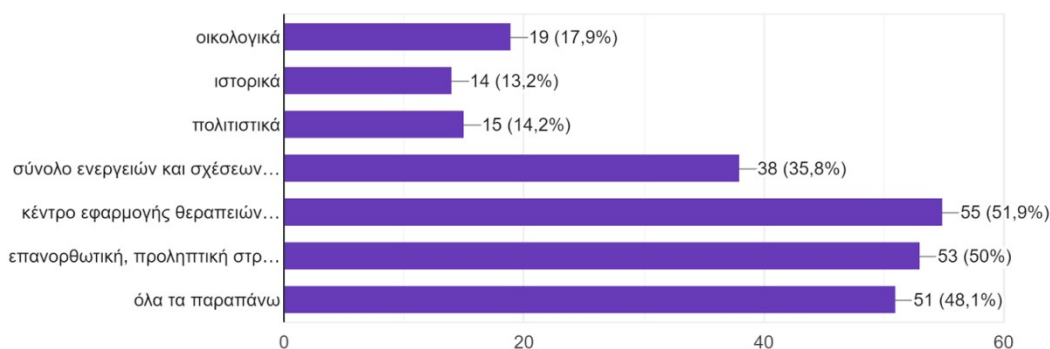
15.Γνωρίζετε για την ύπαρξη της ιαματικής πηγής Ποταμίου;
106 απαντήσεις

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να επισημάνουν τα βασικά χαρακτηριστικά του θερμαλιστικού κέντρου.

Διάγραμμα 7.62: Χαρακτηριστικά θερμαλιστικού κέντρου

16.Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά ενός θερμαλιστικού κέντρου; Επιλέξτε από τα ακόλουθα
106 απαντήσεις

Από τις απαντήσεις πολλαπλών επιλογών το 51,9% αυτών, θεωρεί ότι το θερμαλιστικό κέντρο αποτελεί κέντρο εφαρμογής θεραπειών αξιοποίησης ιαματικού

πόρου και χρήσης θεραπειών, το 50% ότι πρόκειται για επανορθωτική προληπτική στρατηγική προώθησης της προσωπικής σωματικής και ψυχικής υγείας αλλά και διατήρηση ευεξίας και κάθε σύγχρονου μελλοντικού ανθρώπου, θαμώνα και επισκέπτη, ένα ιδιαίτερο μοντέλο ζωής, το 48,1% των απαντήσεων απάντησε όλα τα παραπάνω, δηλαδή τα χαρακτηριστικά του θερμαλιστικού κέντρου είναι οικολογικά, ιστορικά, πολιτιστικά, σύνολο ενεργειών και σχέσεων με το ιαματικό νερό, τον πηλό στους υδρατμούς και το περιβάλλον, κέντρο εφαρμογής θεραπειών αξιοποίησης ιαματικού πόρου και χρήσης θεραπειών, επανορθωτική προληπτική στρατηγική προώθησης της προσωπικής σωματικής και ψυχικής υγείας αλλά και διατήρηση ευεξίας και κάθε σύγχρονου μελλοντικού ανθρώπου, θαμώνα και επισκέπτη, ένα ιδιαίτερο μοντέλο ζωής. Το 35,8% των απαντήσεων θεωρεί ότι θερμαλιστικό κέντρο είναι σύνολο ενεργειών και σχέσεων με το ιαματικό νερό, τον πηλό στους υδρατμούς και το περιβάλλον και μικρό ποσοστό απαντήσεων δόθηκε μεμονωμένα για τα οικολογικά (17,9%), πολιτιστικά (14,2%) και ιστορικά (13,2%) αντίστοιχα χαρακτηριστικά του θερμαλιστικού κέντρου.

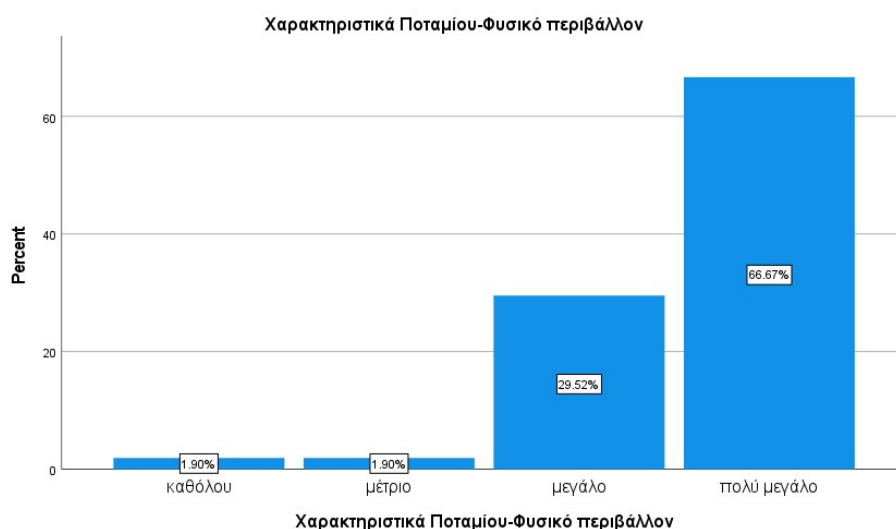
Στην συνέχεια ζητήθηκε από τους φορείς τουρισμού της Σάμου, ο εντοπισμός των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της περιοχής Ποταμίου Καρλοβάσου και ο βαθμός αξιολόγησης τους, ώστε να αποτελέσει η περιοχή θερμαλιστικό κέντρο.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν, το 66,67% θεωρεί ότι η περιοχή Ποταμίου Καρλοβάσου Σάμου, διαθέτει σε πολύ μεγάλο βαθμό, φυσικό περιβάλλον και τοπία μοναδικού κάλλους όπως για παράδειγμα, μοναδικές παραλίες και γραφικούς καταρράκτες. Το 35,85% θεωρεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, ενώ το 28,30% σε μεγάλο βαθμό αντίστοιχα, ότι η περιοχή διαθέτει αρχιτεκτονικό τοπίο και μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς όπως για παράδειγμα, το Γενοβέζικο κάστρο, ένα μικρό φρούριο για την απόκρουση των πειρατών, χτισμένο από τους Γενουάτες το 13^ο αιώνα σε ένα χαμηλό λόφο, περίπου 3χιλιόμετρα από το Καρλόβασι της Σάμου, καθώς και την Παναγία στο Ποτάμι, σήμερα με το όνομα η «Μεταμόρφωση», αποτελεί και αυτή ένα μοναδικό καλοδιατηρημένο μνημείο Βυζαντινής τέχνης της Σάμου. Το 43,40% των ερωτώμενων, δήλωσε ότι σε μεγάλο βαθμό και αντίστοιχα το 35,85%, σε πολύ μεγάλο βαθμό, η περιοχή Ποταμίου Καρλοβάσου διαθέτει θεσμοθετημένες και προστατευόμενες περιοχές όπως περιοχές Natura 2000, μεγάλη βιοποικιλότητα από σπάνια φυτά και βότανα αλλά και πλούσια πανίδα, όπως το σαμιακό «χρυσό τσακάλι», ο χαμαιλέοντας της Σάμου κ.α. ενώ στα βαθιά θαλάσσια περάσματα υπάρχει ενδιαφέροντα βυθός που βρίσκουν πέρασμα θαλάσσια θηλαστικά, όπως

δελφίνια και η γνωστή φώκια «monachus - monachus». Οι φορείς θεωρούν, ότι για την δημιουργία θερμαλιστικού κέντρου, τα ανεξερεύνητα σπήλαια, αποτελούν σε ποσοστό μεγάλο βαθμό 39,62% και σε ποσοστό 26,42%, πολύ μεγάλο βαθμό αντίστοιχα, χαρακτηριστικό γνώρισμα της περιοχής Ποταμίου. Τα εστιατόρια με δυνατότητα ανάδειξης τοπικών προϊόντων, υψηλής διατροφικής αξίας, προώθησης της τοπικής γαστρονομίας, κρίθηκαν μετρίου βαθμού κατά ποσοστό 44,34% και μεγάλου βαθμού κατά 23,58% αντίστοιχα.

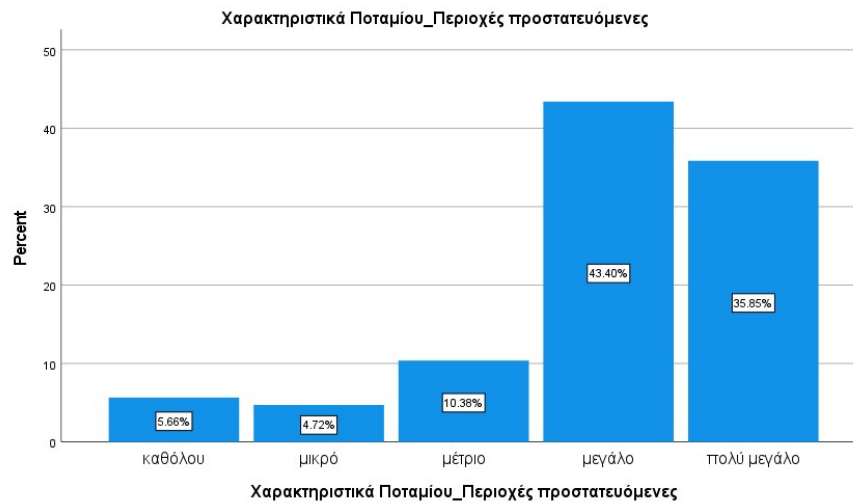
Διάγραμμα 7.63: Χαρακτηριστικά Ποταμίου -Φυσικό Περιβάλλον

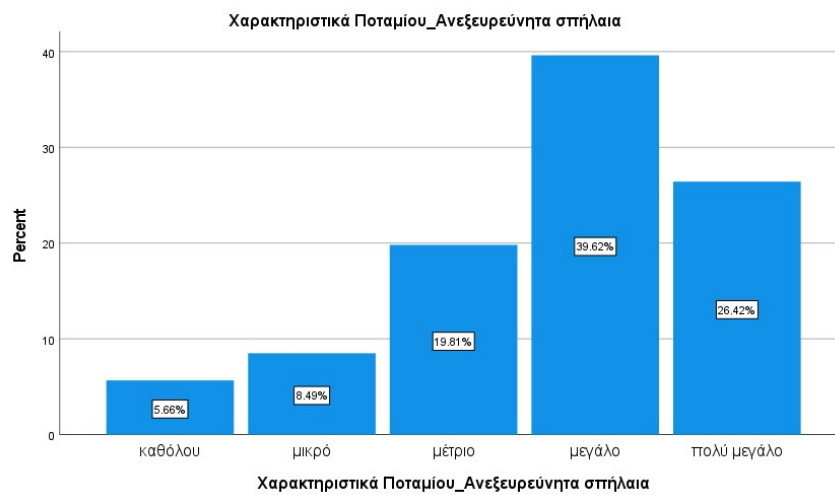
Διάγραμμα 7.64: Χαρακτηριστικά Ποταμίου -Πολιτιστική Κληρονομιά

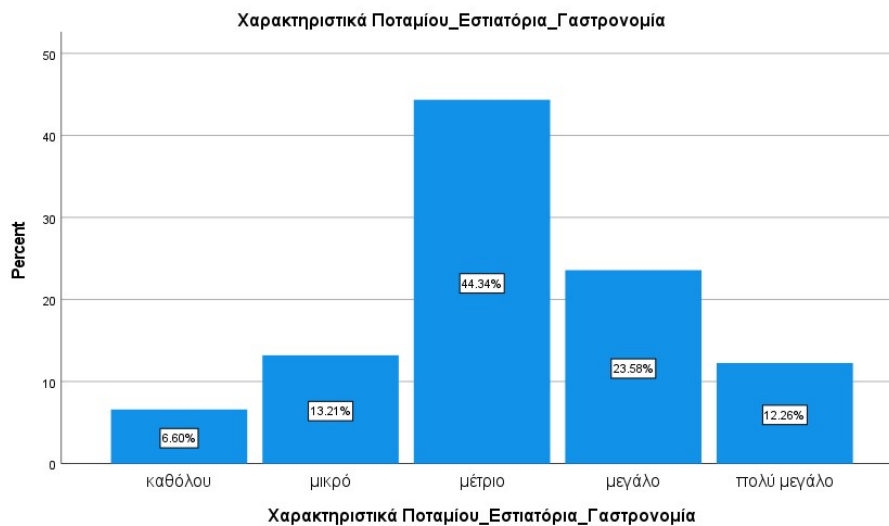
Διάγραμμα 7.65: Χαρακτηριστικά Ποταμίου –Προστατευόμενες περιοχές

Διάγραμμα 7.66: Χαρακτηριστικά Ποταμίου –Ανεξερευνητα σπήλαια

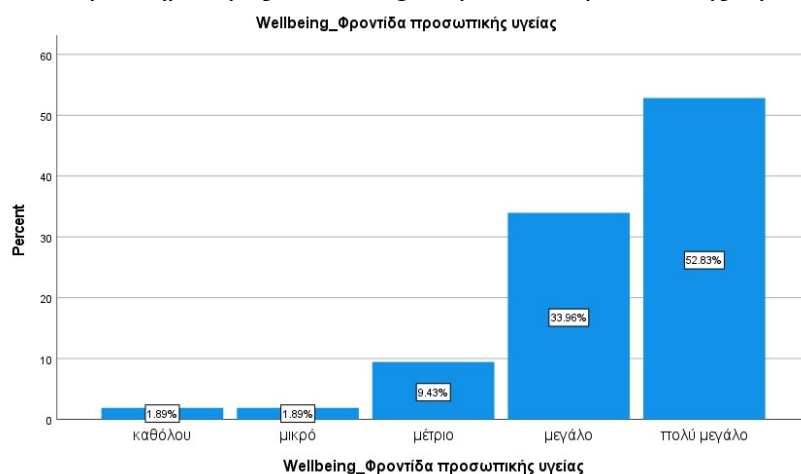

Διάγραμμα 7.67: Χαρακτηριστικά Ποταμίου –Εστιατόρια –Γαστρονομία

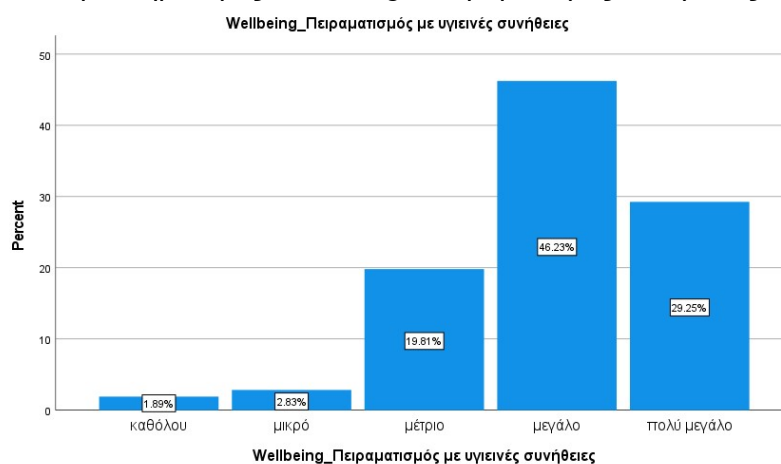

Στην συνέχεια, ζητήθηκε από τους αρμόδιους φορείς τουρισμού, να επιλέξουν δραστηριότητες που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής, την σωματική, ψυχική και κοινωνική υγεία (wellbeing). Η έρευνά, έδειξε ότι οι δραστηριότητες σχετίζονται με την ποιότητα ζωής είναι η φροντίδα της προσωπικής υγείας με ευχαρίστηση, σε βαθμό πολύ μεγάλο, με ποσοστό 52,83% και ένα ποσοστό 46,23% θεωρεί σε μεγάλο βαθμό, τον πειραματισμό σε υγιεινές συνήθειες, συμπεριφορές και στάση ζωής. Η αύξηση των ατομικών ικανοτήτων και η λήψη αποφάσεων που αφορούν την ίδια την υγεία, αποτελεί και αυτή, σε μεγάλο βαθμό, κατά 50,48% δραστηριότητα που σχετίζεται με την ποιότητα ζωής την υγεία και ευεξία. Τέλος, η αναγνώριση της σπουδαιότητας της σωματικής, ψυχικής και πνευματικής υγείας, αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, κατά 61,32% δραστηριότητα σχετική με την ποιότητα ζωής (wellbeing).

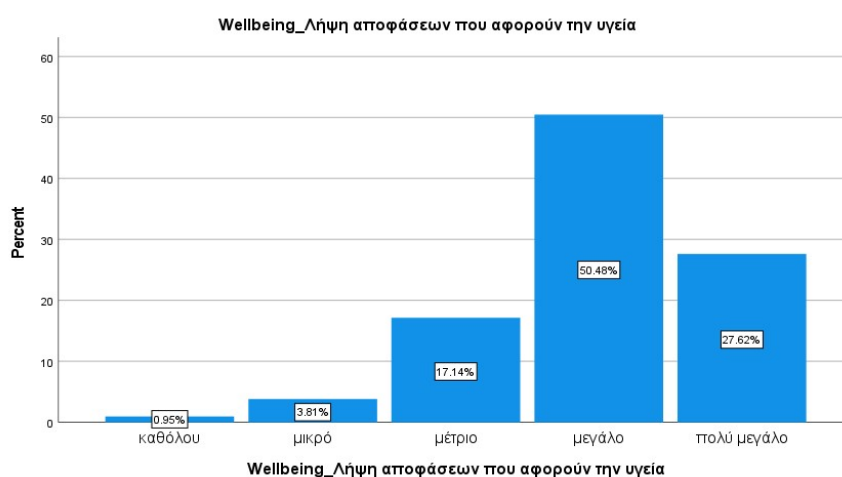
Διάγραμμα 7.68: Δραστηριότητες Wellbeing –Φροντίδα προσωπικής υγείας

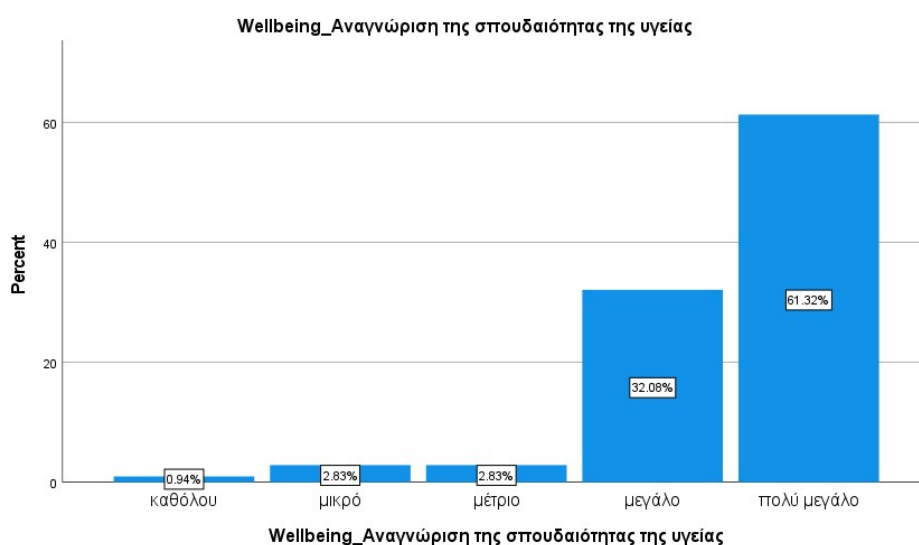
Διάγραμμα 7.69: Δραστηριότητες Wellbeing –Πειραματισμός σε υγιεινές συνήθειες

Διάγραμμα 7.70: Δραστηριότητες Wellbeing –Λήψη αποφάσεων για την υγεία

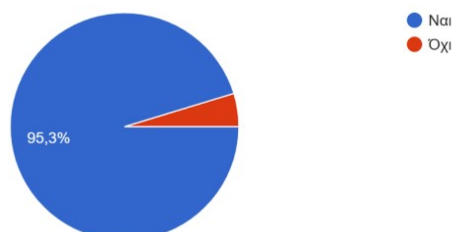
Διάγραμμα 7.71: Δραστηριότητες Wellbeing –Αναγνώριση σπουδαιότητας υγείας

Στην ερώτηση σχετικά, με το αν η ανάπτυξη του θερμαλιστικού τουρισμού και τουρισμού ευεξίας, θα συμβάλει στην διαμόρφωση ενός ποιοτικού τουριστικού προϊόντος με ένα πλέγμα δραστηριοτήτων, που θα προσελκύσει αναλόγου επιπέδου επισκέπτες, με μεγαλύτερη κατά κεφαλή δαπάνη, οι θετικές απαντήσεις καταγράφηκαν σε ποσοστό 95,3% ενώ υπάρχει και ένα αρνητικό ποσοστό της τάξεως 4,7%.

Διάγραμμα 7.72: Γνώμη φορέων δημιουργίας θερμαλιστικού κέντρου στη Σάμο

19. Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη του θερμαλιστικού τουρισμού και τουρισμού ευεξίας θα συμβάλει στη διαμόρφωση ενός ποιοτικού τουριστικού προ...ισκέπτες με μεγαλύτερη κατα κεφαλήν δαπάνη;
106 απαντήσεις

Η ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου για αναζήτηση και αξιοποίηση ήπιων και εναλλακτικών μορφών ενέργειας που δεν ρυπαίνουν το περιβάλλον διότι είναι ανανεώσιμες, οδήγησε την παρούσα έρευνα, στη διερεύνηση της δυνατότητας και γνωριμίας με άλλες χρήσεις της γεωθερμικής ενέργειας πέρα από την πολύ γνωστή χρήση των ιαματικών πηγών για θερμικές και θεραπευτικές ιδιότητες.

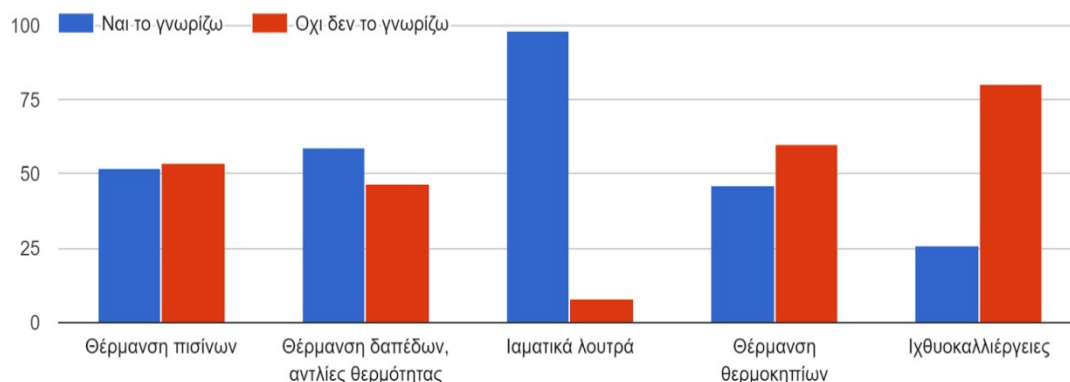
Σύμφωνα με παλαιότερη έρευνα (Lindal 1973), πολλές είναι οι εφαρμογές χρήσης της γεωθερμικής ενέργειας με βάση την ποσότητα, την θερμοκρασία και το βάθος των γεωθερμικών πεδίων χαμηλής ενθαλπίας που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και να χρησιμοποιηθούν παράλληλα, με την δημιουργία του θερμαλιστικού κέντρου στο Καρλόβασι της Σάμου.

Στο ερώτημα, κατά πόσο οι φορείς γνωρίζουν τις εναλλακτικές χρήσεις της γεωθερμικής ενέργειας, οι απαντήσεις που καταγράφηκαν ήταν οι ακόλουθες:

- ✓ Η δυνατότητα θέρμανσης πισίνων ήταν γνωστή από το 49,1% των φορέων.
- ✓ Η δυνατότητα θέρμανσης δαπέδων και η χρησιμοποίησή τους σε αντλίες θερμότητας ήταν γνωστή κατά το 55,7%,
- ✓ Η χρήση τους ως ιαματικά λουτρά ήταν γνωστή σε ποσοστό 92,5%, σε αντίθεση
- ✓ με την χρήση της γεωθερμικής ενέργειας για την θέρμανση θερμοκηπίων που δεν τον γνώριζε το 56,6%.
- ✓ Τέλος, η συντριπτική πλειοψηφία της τάξεως του 75,5% δεν γνώριζε για την χρήση της στις ιχθυοκαλλιέργειες.

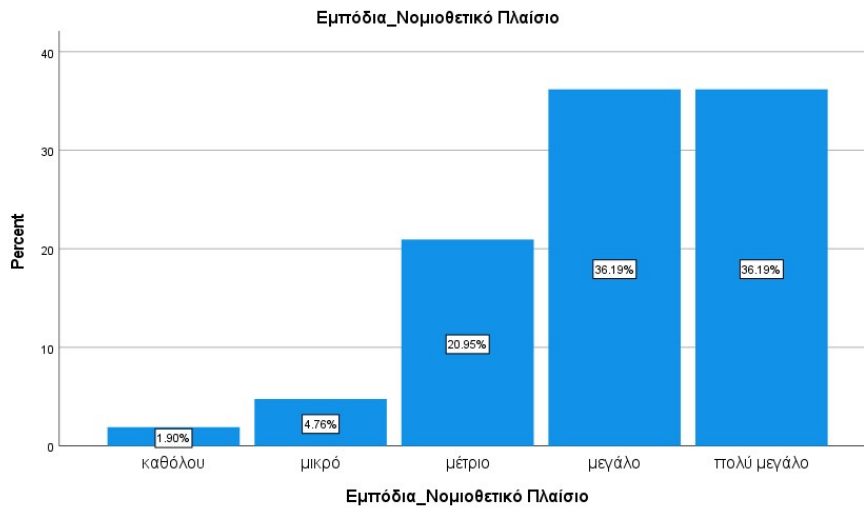
Διάγραμμα 7.73: Γνώμη φορέων για εναλλακτικές μορφές χρήσης γεωθερμίας

20. Γνωρίζετε ότι η γεωθερμική ενέργεια (φυσική θερμότητα της γης) συνδέεται και με τις ακόλουθες εφαρμογές/χρήσεις που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν παράλληλα;

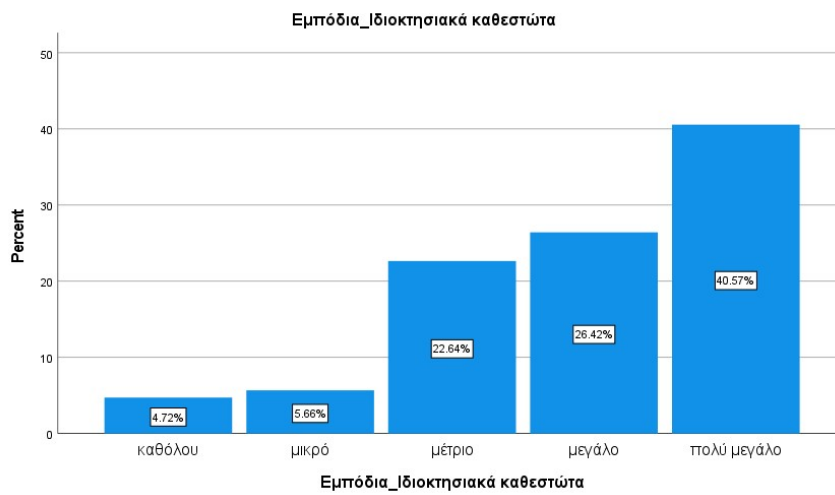

Στην συνέχεια, ζητήθηκε από του φορείς να διατυπώσουν την γνώμη τους σχετικά με τα εμπόδια που λειτούργησαν ανασταλτικά, όλα αυτά τα χρόνια για την αξιοποίηση του φυσικού ιαματικού πόρου, της πηγής Ποταμίου Καρλοβάσου στη Δυτική Σάμο. Το 36,19% και ένα ίδιο ποσοστό φορέων αντίστοιχα, θεωρούν ότι κατά ένα μεγάλο και πολύ μεγάλο βαθμό, εμπόδιο, αποτέλεσε το νομοθετικό πλαίσιο γύρω από την αξιοποίηση των ιαματικών φυσικών πόρων, καθώς επίσης οι αγκυλώσεις εφαρμογής νόμων και συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων. Τα ιδιοκτησιακά καθεστώτα και τα προσωπικά συμφέροντα των ενδιαφερόμενων, θεωρήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό πρόβλημα, σε ποσοστό 40,57% και σε μεγάλο βαθμό πρόβλημα, απάντησε το 26,42%. Η εναλλαγή πολιτικών ηγεσιών και έλλειψη συντονισμένων, διαδοχικών ενεργειών, αποτέλεσε για τους ερωτώμενους ένα πολύ μεγάλο εμπόδιο κατά 49,06% και μεγάλο εμπόδιο κατά 32,08%, αντίστοιχα. Η έλλειψη τεχνογνωσίας και εξειδικευμένου προσωπικού στην τοπική αυτοδιοίκηση, συνετέλεσε σε πολύ μεγάλο βαθμό με ποσοστό 47,62%. Η έλλειψη χρηματοδοτήσεων θεωρήθηκε εμπόδιο, σε μεγάλο βαθμό, με ποσοστό 46,67%. Τέλος, η επιλογή, «αδιαφορία των φορέων», ως ανασταλτικός παράγοντας αξιοποίησης, διατυπώθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό, με ποσοστό 47,62% .

Διάγραμμα 7.74: Εμπόδια -Νομοθετικό πλαίσιο

Διάγραμμα 7.75: Εμπόδια -Ιδιοκτησιακά καθεστώτα

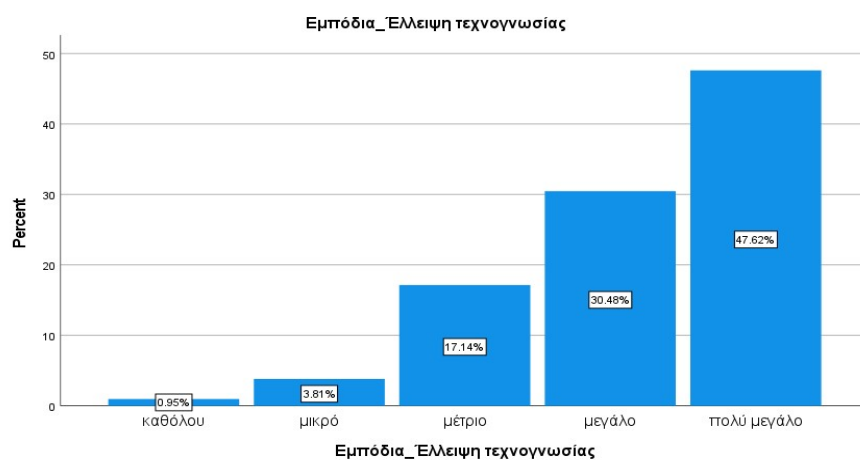

Διάγραμμα 7.76: Εμπόδια -Εναλλαγή πολιτικών ηγεσιών

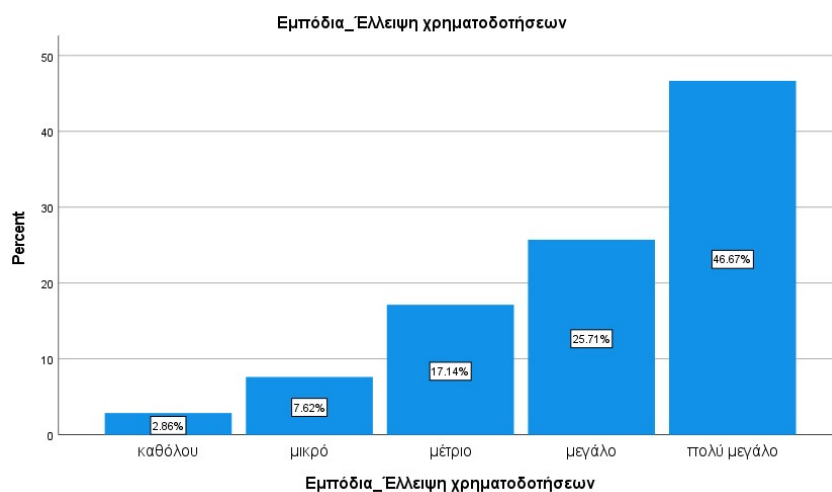

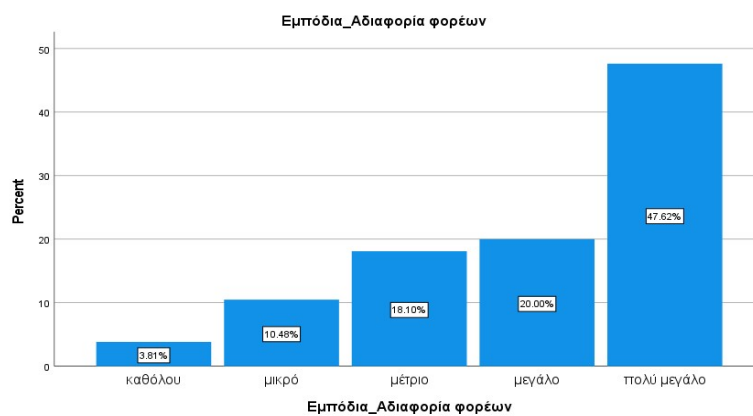
Διάγραμμα 7.77: Εμπόδια - Έλλειψη τεχνογνωσίας

Διάγραμμα 7.78: Εμπόδια – Έλλειψη χρηματοδοτήσεων

Διάγραμμα 7.79: Εμπόδια – Αδιαφορία φορέων

Στη συνέχεια οι φορείς καλούνται να προτείνουν εκείνο το μοντέλο αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου Σάμου, που θεωρούν ότι θα ήταν αποδοτικότερο για την ανάπτυξη του στρατηγικού σχεδιασμού σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιού.

Η συντριπτική πλειοψηφία των φορέων της έρευνας (πλήθος 78), με ποσοστό 73,6%, πρότεινε ότι η αξιοποίηση της ιαματικής πηγής Ποταμίου, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της νήσου Σάμου, θα μπορούσε να είναι αποδοτικότερη μέσα από το *Μοντέλο I*, δηλαδή, την δημιουργία ενός οργανισμού μάρκετινγκ προορισμού DMO (Destination Marketing Organization).

Η πρόταση αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου μέσα από την παραχώρηση στο ελληνικό δημόσιο, *Μοντέλο II*, αποτελεί πρόταση της μειοψηφίας των φορέων (πλήθος 4), κατά ποσοστό 3,8%.

Στην παρούσα έρευνά, οι φορείς του τουρισμού (πλήθος 24), πρότειναν κατά ποσοστό 22,6% την αξιοποίηση της Ι.Π μέσα από την μίσθωση σε ιδιωτική πρωτοβουλία και αναπτυξιακές εταιρείες, *Μοντέλο III*.

Διάγραμμα 7.80: Μοντέλα αξιοποίησης ιαματικών πηγών

22. Ποιο μοντέλο αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου Σάμου, για την ανάπτυξη του στρατηγικού σχεδιασμού, θεωρείτε ότι θα ήταν α...ωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιού;
106 απαντήσεις

Πίνακας 7.3: Μοντέλο I

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO

		Freque ncy	Perce nt	Valid Percent	Cumulativ e Percent
Valid	όχι	28	26.2	26.4	26.4
	ναι	78	72.9	73.6	100.0
	Total	106	99.1	100.0	
Missi ng	Syst em	1	.9		
Total		107	100.0		

Πίνακας 7.4: Μοντέλο II

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Παραχώρηση στο Ελληνικό Δημόσιο

		Freque ncy	Perce nt	Valid Percent	Cumulativ e Percent
Valid	όχι	102	95.3	96.2	96.2
	ναι	4	3.7	3.8	100.0
	Total	106	99.1	100.0	
Missi ng	Syste m	1	.9		
Total		107	100.0		

Πίνακας 7.5: Μοντέλο III

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Μίσθωση σε ιδιωτική πρωτοβουλία_ αναπτυξιακές εταιρείες

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	όχι	82	76.6	77.4	77.4
	ναι	24	22.4	22.6	100.0
	Total	106	99.1	100.0	
Missin g	Syste m	1	.9		
Total		107	100.0		

Για την περιγραφή της κατανομής των δεδομένων εξετάζονται στους παρακάτω πίνακες τα αριθμητικά περιγραφικά στατιστικά μέτρα.

Πίνακας 7.6: Περιγραφή κατανομής δεδομένων μεταβλητών Φορέας & Μοντέλων αξιοποίησης Ι.Π I,II,III

		Statistics			
		Φορέας	Μοντέλο I αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO	Μοντέλο II αξιοποίησης Ι.Π_ Παραχώρηση στο Ελληνικό Δημόσιο	Μοντέλο II αξιοποίησης Ι.Π_ Μίσθωση σε ιδιωτική πρωτοβουλία_ αναπτυξιακές εταιρείες
N	Valid	106	106	106	106
	Missing	1	1	1	1

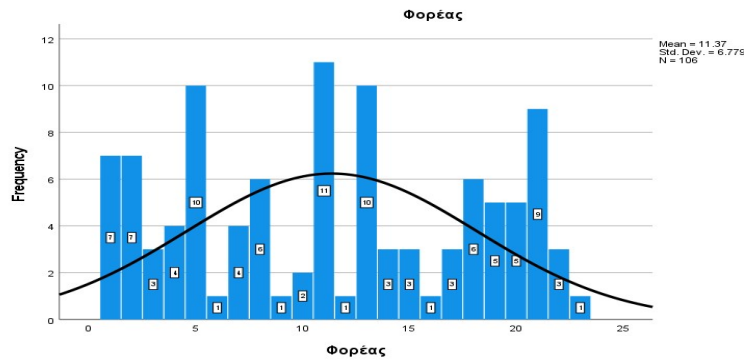
Mean	11.37	.74	.04	.23
Std. Error of Mean	.658	.043	.019	.041
Median	11.00	1.00	.00	.00
Mode	11	1	0	0
Std. Deviation	6.779	.443	.191	.420
Variance	45.949	.196	.037	.177
Skewness	.033	-1.085	4.922	1.326
Std. Error of Skewness	.235	.235	.235	.235
Kurtosis	-1.294	-.838	22.650	-.246
Std. Error of Kurtosis	.465	.465	.465	.465
Range	22	1	1	1
Minimum	1	0	0	0
Maximum	23	1	1	1
Sum	1205	78	4	24
Percentiles				
25	5.00	.00	.00	.00
50	11.00	1.00	.00	.00
75	18.00	1.00	.00	.00

- ✓ Μέσος *Mean*: Στην περίπτωση των μεταβλητών, «Φορέας», «Μοντέλο I αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO», «Μοντέλο II αξιοποίησης Ι.Π_ Παραχώρηση στο Ελληνικό Δημόσιο», «Μοντέλο III αξιοποίησης Ι.Π_ Μίσθωση σε ιδιωτική πρωτοβουλία- αναπτυξιακές εταιρείες» η μέση τιμή για την αποτύπωση της κεντρικής τάσης δηλαδή η κεντρική τιμή σε ένα σύνολο δεδομένων είναι 11.37. 0.74. 0.04 και 0.23 αντίστοιχα..
- ✓ Διάμεσος *Median* και Επικρατούσα Τιμή *Mode*: Η Διάμεσος *Median* χρησιμεύει όταν θέλουμε να συνοψίσουμε ταξινομημένα δεδομένα. Υπολογίζεται όταν ταξινομηθούν όλα τα δεδομένα από το μικρότερο προς το μεγαλύτερο και επιλέγεται η τιμή που βρίσκεται στο κέντρο. Η διάμεσος δεν επηρεάζεται από τις ακραίες τιμές ενώ η μέση τιμή επηρεάζεται. Στην προκειμένη περίπτωση, στο παρακάτω πίνακα βλέπουμε ότι η διάμεσος *Median* για την μεταβλητή «Φορέας», «Μοντέλο I αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO», «Μοντέλο II αξιοποίησης Ι.Π_ Παραχώρηση στο Ελληνικό Δημόσιο», «Μοντέλο III αξιοποίησης Ι.Π_ Μίσθωση σε ιδιωτική πρωτοβουλία- αναπτυξιακές εταιρείες» είναι αντίστοιχα 11.00, 1.00, 0.00 και 0.00. Οι επικρατούσες τιμές των μεταβλητών είναι αντίστοιχα 11, 1, 0,0. Παρατηρούμε ότι η μέση τιμή και η διάμεσος δεν έχουν μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των μεταβλητών συνεπώς δεν εμφανίζονται πολύ ακραίες τιμές στα δείγματα και η κατανομή είναι ομαλή.

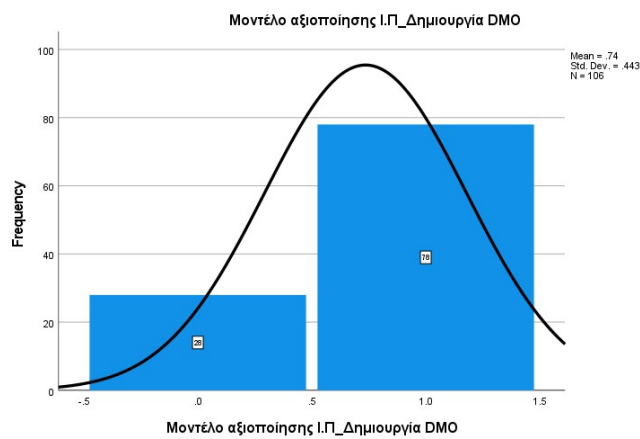
- ✓ Διακύμανση *Variance*, είναι το μέτρο διασποράς που εκφράζει την κατανομή των δεδομένων στο χώρο. Για την μεταβλητή «Φορέας» παρατηρείται ότι η τιμή της διακύμανσης *Variance*, είναι 45.949 πολύ μεγάλη σε σύγκριση με τις τιμές των μεταβλητών, των τριών μοντέλων αξιοποίησης Ι.Π. τιμές αντίστοιχα 0.196, 0.37, 0.177 που αυτό πρακτικά δηλώνει μεγάλη διασπορά των τιμών γύρω από το μέσο τους. Η τυπική απόκλιση *St.Deviation* χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με το μέσο όρο. Η μεγάλη τυπική απόκλιση της τιμής μεταβλητής «Φορέας» 6.779 σε σύγκριση με τις αντίστοιχες τιμές των μεταβλητών μοντέλων Ι,ΙΙ,ΙΙΙ αξιοποίησης Ι.Π με τιμές 0.443, 0.191, 0.420 γίνεται αντιληπτή στα παρακάτω διαγράμματα κατανομής κεντρικών τάσεων και την εικόνα των μεταβλητών με πλατύτερες και στενότερες καμπύλες κατανομών.
- ✓ Λοξότητα/Στρεβλότητα *Skewness*: Η λοξότητα δείχνει την μορφή της κατανομής. Όταν είναι θετική η τιμή της λοξότητας, τότε οι τιμές κλίνουν προς αριστερά και όταν είναι αρνητική, οι τιμές κλείνουν προς τα δεξιά. Στη προκειμένη περίπτωση παρατηρείται ότι για την μεταβλητή «Φορέας» η λοξότητα *Skewness* είναι 0.033 που σημαίνει ότι η κατανομή των συχνοτήτων είναι συμμετρικά κατανομημένες γύρω από το μέσο όρο ενώ για την μεταβλητή «Μοντέλο Ι αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO» η τιμή λοξότητα *Skewness* είναι -1.085 αρνητική και οι τιμές κλείνουν προς τα δεξιά, για την μεταβλητή «Μοντέλο ΙΙ αξιοποίησης Ι.Π_ Παραχώρηση στο Ελληνικό Δημόσιο», η τιμή λοξότητα *Skewness* είναι 4.922 θετική και οι τιμές κλείνουν προς τα αριστερά το ίδιο και η τιμή της μεταβλητής «Μοντέλο ΙΙΙ αξιοποίησης Ι.Π_ Μίσθωση σε ιδιωτική πρωτοβουλία- αναπτυξιακές εταιρείες» η οποία και αυτή έχει θετική τιμή 1.326.
- ✓ Κύρτωση *Kyrtosis*: Πρόκειται για τον δείκτη, που εξετάζει το πόσο απότομη ή πιο ομαλή είναι η κατανομή των τιμών των μεταβλητών, σε σύγκριση με την κανονική κατανομή. Παίρνει πρόσημο +, για απότομες καμπύλες συχνοτήτων και πρόσημο -, για πιο ομαλές ή επίπεδες καμπύλες. Στην περίπτωση των μεταβλητών της παρούσας έρευνας η κύρτωση είναι αρνητική για τις μεταβλητές «Φορέας», «Μοντέλο Ι αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO», «Μοντέλο ΙΙΙ αξιοποίησης Ι.Π_ Μίσθωση σε ιδιωτική πρωτοβουλία- αναπτυξιακές εταιρείες» άρα υπάρχει ομαλή κατανομή των τιμών των μεταβλητών σε αντίθεση με το πρόσημο της μεταβλητή «Μοντέλο ΙΙ αξιοποίησης Ι.Π_ Παραχώρηση στο Ελληνικό Δημόσιο» όπου η καμπύλη συχνοτήτων έχει απότομη μορφή.
- ✓ Εύρος *Range*: Το εύρος είναι η διαφορά μεταξύ της μεγαλύτερης και μικρότερης τιμής και στην περίπτωση της μεταβλητής «Φορέας», το εύρος είναι 22 και για τις μεταβλητές των μοντέλων αξιοποίησης οι αντίστοιχες τιμές είναι 1.

Αναλυτικά τα περιγραφικά μέτρα των μεταβλητών που αναλύσαμε απεικονίζονται γραφικά στα παρακάτω διαγράμματα.

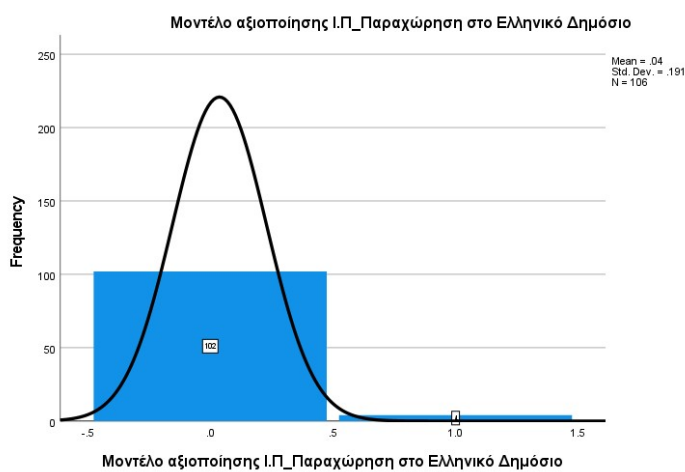
Διάγραμμα 7.81: Κατανομή δεδομένων μεταβλητής «φορέας»

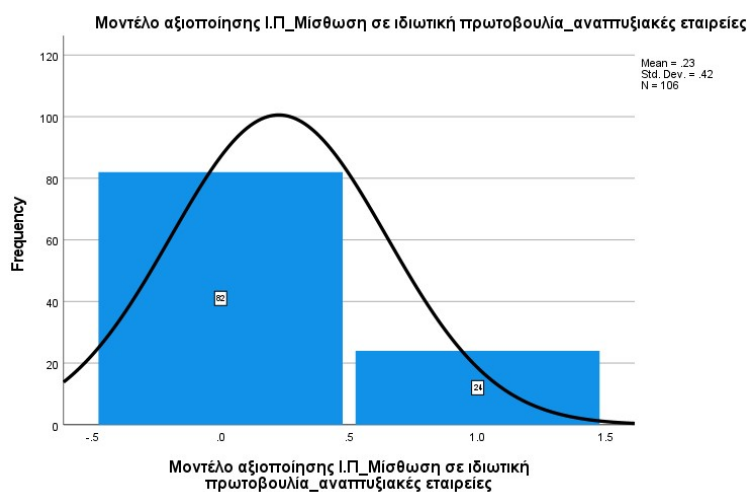
Διάγραμμα 7.82: Κατανομή δεδομένων μεταβλητής «Μοντέλο I αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO»

Διάγραμμα 7.83: Κατανομή δεδομένων μεταβλητής «Μοντέλο II αξιοποίησης Ι.Π_ Παραχώρηση στο Ελληνικό Δημόσιο»

Διάγραμμα 7.84: Κατανομή δεδομένων μεταβλητής «Μοντέλο III αξιοποίησης Ι.Π_ Μίσθωση σε ιδιωτική πρωτοβουλία- αναπτυξιακές εταιρείες»

Στην παρούσα ερευνά, οι φορείς της Σάμου καλούνται να οραματιστούν ένα μοντέλο/σχέδιο αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου Σάμου, έχοντας ταυτόχρονα, την δυνατότητα επιλογής από μια ομάδα προτάσεων αλλά και ανάπτυξη της προσωπικής τους ιδέα.

Οι φορείς του τουρισμού της Σάμου, στην προκειμένη περίπτωση, πρότειναν στην πλειοψηφία τους και σε ποσοστό 67,9% ότι οραματίζονται την αξιοποίηση της ιαματικής πηγής, μέσα από την δημιουργία ενός *υδροθεραπευτηρίου*. Ένα ποσοστό της τάξεως του 35,8%, πρότεινε την δημιουργία *εγκαταστάσεων spa μέσα σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα*, το 32,1% πρότεινε την δημιουργία *εγκαταστάσεων spa μεμονωμένες*, το 13,2% πρότεινε την δημιουργία μιας *ξενοδοχειακής μονάδας*, και στην επιλογή «άλλο» δόθηκαν οι ακόλουθες απαντήσεις, όπως «Απάντηση μέσα από πιθανές προτάσεις» (πλήθος 1) «*Υδροθεραπευτήριο και Συνεδριακό Κέντρο*

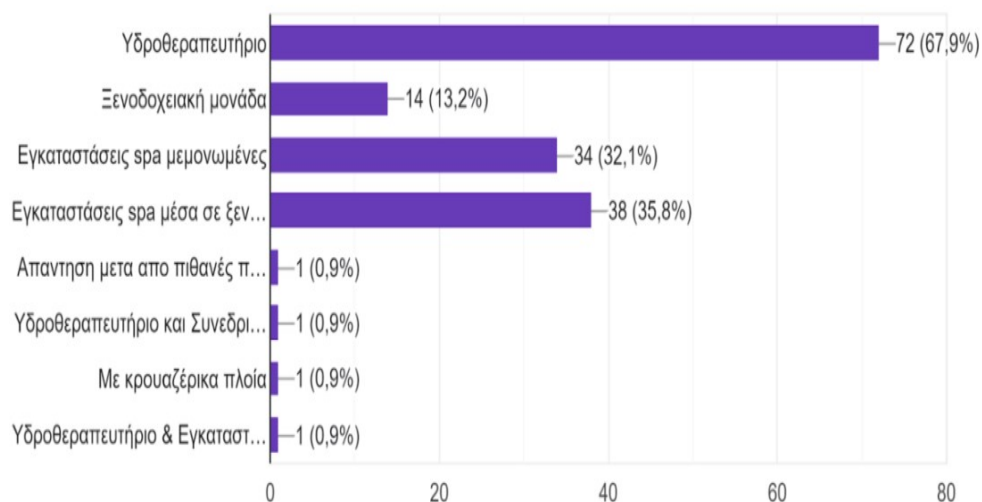
Ανάδειξης των Ιδιοσυστατικών της περιοχής» (πλήθος 1), «*με κρουαζιέρικα πλοία*» (πλήθος 1) και τέλος «*Υδροθεραπευτήριο και Εγκαταστάσεις spa μέσα σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα*» (πλήθος 1).

Διάγραμμα 7.85: Προτάσεις φορέων για το σχέδιο αξιοποίησης της Ι.Π. Ποταμίου Σάμου

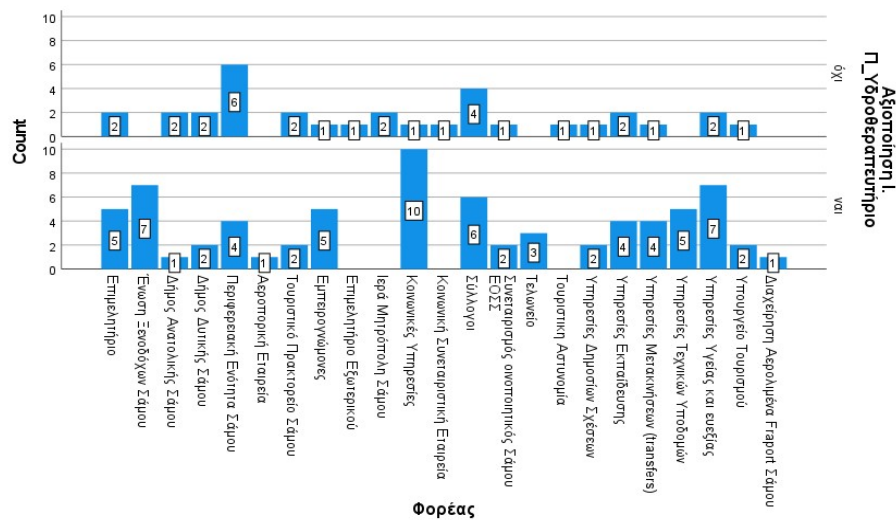
23. Πώς οραματίζετε το μοντέλο/σχέδιο αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου Σάμου;

106 απαντήσεις

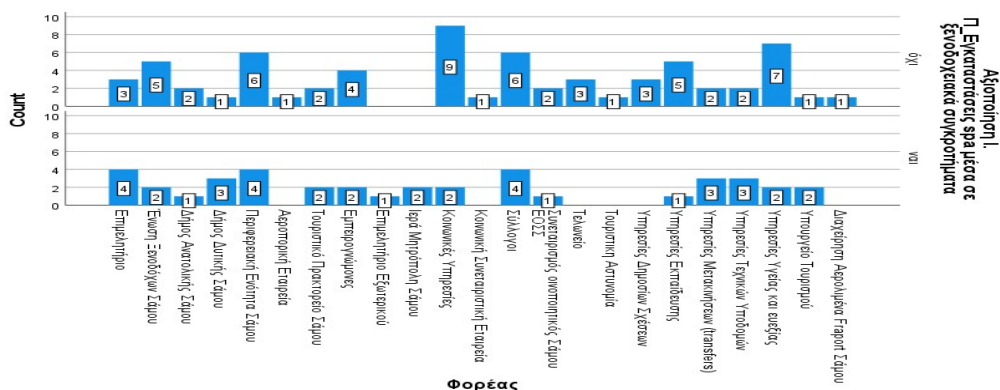
Στην συνέχεια στους παρακάτω πίνακες διαγραμμάτων, γίνεται μια απεικόνιση της κάθε πρότασης αξιοποίησης, ανά φορέα, παρατηρώντας ότι η πρόταση αξιοποίησης της Ιαματικής Πηγής (Ι.Π.) με την μορφή ενός «υδροθεραπευτηρίου», ήταν επιλογή προτίμησης των κοινωνικών υπηρεσιών (πλήθος 10), της Ένωσης Ξενοδόχων Σάμου (πλήθος 7), το ίδιο και των Υπηρεσιών Υγείας και Ευεξίας (πλήθος 7), επιλογή των Συλλόγων (πλήθος 6), επιλογή του φορέα Επιμελητηρίου (πλήθος 5), οι Εμπειρογνώμονες πρότειναν το ίδιο (πλήθος 5), οι Υπηρεσίες Τεχνικών Υποδομών (πλήθος 5), η Περιφερειακή Ενότητα Σάμου (πλήθος 4), οι Υπηρεσίες Εκπαίδευσης (πλήθος 4), Υπηρεσίες μετακινήσεων-transfers (πλήθος 4), ο φορέας Τελωνείο (πλήθος 3), Δήμος Δυτικής Σάμου (πλήθος 2), Τουριστικό πρακτορείο Σάμου (πλήθος 2), Συνεταιρισμός Οινοποιητικός Σάμου ΕΟΣΣ (πλήθος 2), Υπηρεσίες δημοσίων σχέσεων (πλήθος 2), Υπουργείο Τουρισμού (πλήθος 2), το ίδιο πρότειναν αντίστοιχα, ο Δήμος Ανατολικής Σάμου, η Αεροπορική εταιρεία, και η Διαχείριση Αερολιμένα-Fraport Σάμου (πλήθος 1).

Διάγραμμα 7.86: Αξιοποίηση Ι.Π με την μορφή Υδροθεραπευτηρίου ανά φορέα

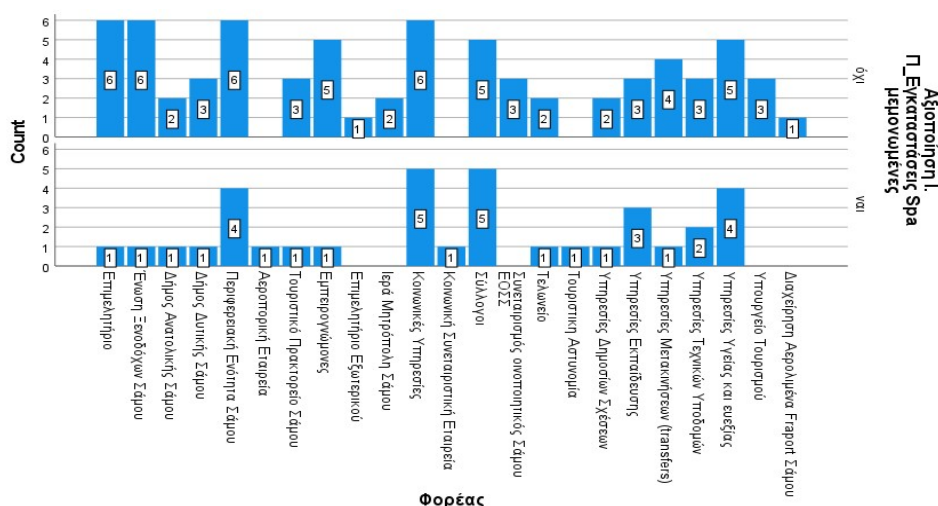
Αξιολογώντας τις επόμενες προτάσεις και τα σχέδια αξιοποίησης της Ιαματικής πηγής διαπιστώνουμε ότι οι «εγκαταστάσεις sra μέσα σε ξενοδοχειακές μονάδες» που αποτελεί την δεύτερη επόμενη επιλογή των φορέων κατά 35,8% δόθηκε από τους ακόλουθους φορείς: Επιμελητήριο (πλήθος 4), Περιφερειακή Ενότητα Σάμου (πλήθος 4), Σύλλογοι (πλήθος 4), Δήμος Δυτικής Σάμου (πλήθος 3), Υπηρεσίες Μετακίνησης-Transfer (πλήθος 3), Υπηρεσίες Τεχνικών Υποδομών (πλήθος 3), Ένωση Ξενοδόχων Σάμου (πλήθος 2), Τουριστικό Πρακτορείο Σάμου (πλήθος 2), Εμπειρογνώμονες (πλήθος 2), Ιερά Μητρόπολη Σάμου (πλήθος 2), Κοινωνικές Υπηρεσίες (πλήθος 2), Υπηρεσίες Υγείας και Ευεξίας (πλήθος 2), Υπουργείο Τουρισμού (πλήθος 2), Δήμος Ανατολικής Σάμου(πλήθος 1), Επιμελητήριο Εξωτερικού (πλήθος 1), Οινοποιητικός Συνεταιρισμός Σάμου ΕΟΣΣ (πλήθος 1), Υπηρεσίες Εκπαίδευσης (πλήθος 1).

Διάγραμμα 7.87: Αξιοποίηση Ι.Π με την μορφή εγκαταστάσεων sra μέσα σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα ανά φορέα

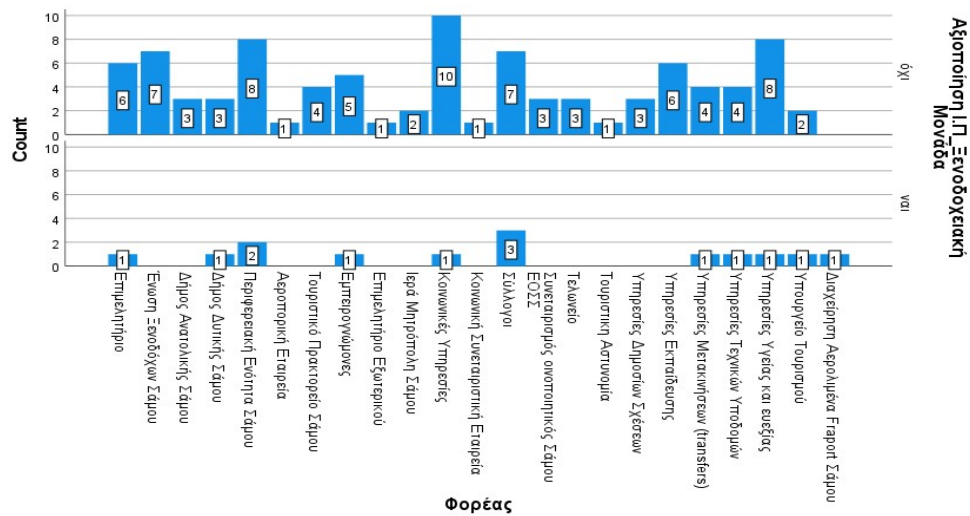
Η τρίτη πρόταση αξιοποίησης της Ι.Π. με την μορφή «Εγκαταστάσεις Spa μεμονωμένες» η οποία διατυπώθηκε με ποσοστό 32,1% αποτέλεσε όραμα των Κοινωνικών Υπηρεσιών (πλήθος 5), των Συλλόγων (πλήθος 5), της Περιφερειακής Ενότητας Σάμου (πλήθος 4), των Υπηρεσιών Υγείας και Ευεξίας (πλήθος 4), Υπηρεσίες Εκπαίδευσης (πλήθος 3), Υπηρεσίες Τεχνικών Υποδομών (πλήθος 2) και ακολουθούν οι φορείς Επιμελητήριο, Ένωση Ξενοδόχων Σάμου, Δήμος Ανατολικής Σάμου, Δήμος Δυτικής Σάμου, Αεροπορική Εταιρεία, Τουριστικό Πρακτορείο Σάμου, Εμπειρογνώμονες, Κοινωνική Συνεταιριστική Εταιρεία, Τελωνείο, Τουριστική Αστυνομία, Υπηρεσίες Δημοσίων Σχέσεων, Υπηρεσίες Μετακινήσεων –Transfer (πλήθος 1), αντίστοιχα.

Διάγραμμα 7.88: Αξιοποίηση Ι.Π με την μορφή εγκαταστάσεων spa μεμονωμένες ανά φορέα

Η τέταρτη πρόταση αξιοποίησης της Ι.Π. με την μορφή «ξενοδοχειακή μονάδα» αποτελεί πρόταση των φορέων σε ποσοστό της τάξεως 13,2% και υποστηρίχθηκε από τους Συλλόγους (πλήθος 3), από την Περιφερειακή Ενότητα Σάμου ((πλήθος 2), από το Επιμελητήριο, Δήμο Δυτικής Σάμου, Εμπειρογνώμονες, Κοινωνικές Υπηρεσίες, Υπηρεσίες Μετακινήσεων –Transfers, Υπηρεσίες Τεχνικών Υποδομών, Υπηρεσίες Υγείας και Ευεξίας, Υπουργείο Τουρισμού, Διαχείριση Αερολιμένα Fraport Σάμου (πλήθος 1) αντίστοιχα δόθηκε δηλαδή μια θετική απάντηση από κάθε φορέα.

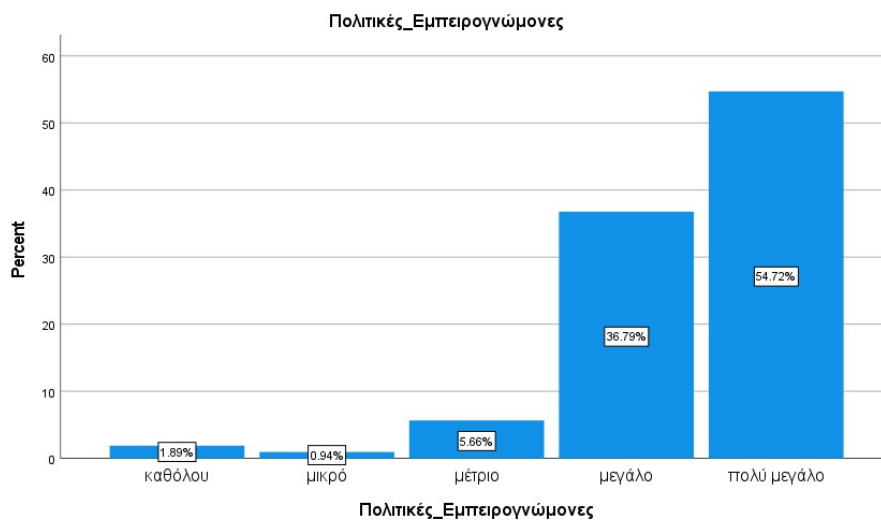
Διάγραμμα 7.89: Αξιοποίηση Ι.Π με την μορφή ξενοδοχειακή μονάδα ανά φορέα

Στην συνέχεια ζητήθηκε από τους φορείς της Σάμου να διατυπώσουν τις ενέργειες και τις πολιτικές που θα πρέπει να αναπτύξουν, οι ίδιοι οι φορείς, για την αξιοποίηση της Ι.Π. Ποταμίου Σάμου. Η αξιολόγηση των προτάσεων όπως απεικονίστηκε στους παρακάτω πίνακες, ήταν η ακόλουθη:

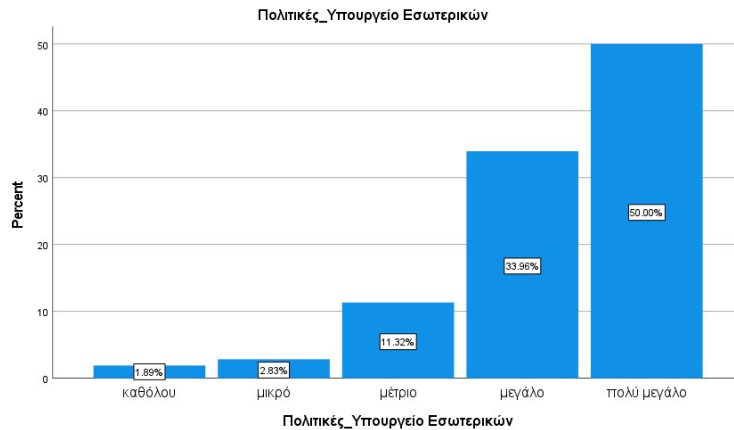
1. Δημιουργία ομάδας έργου και ανάθεση σε επιστημονικό προσωπικό (εμπειρογνώμονες και νομικούς συμβούλους), σε μεγάλο βαθμό, με ποσοστό 54,72%

Διάγραμμα 7.90: Πολιτικές – Εμπειρογνώμονες

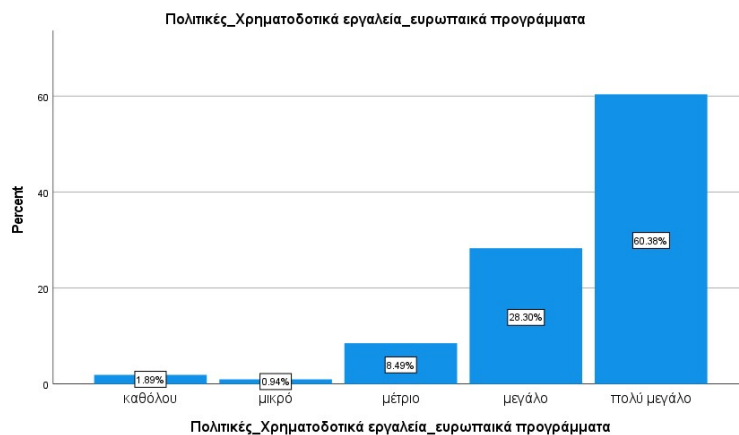
2. Αναζήτηση εμπλοκής του Υπουργείου Τουρισμού για την οριστική διευθέτηση και αναγνώριση του θερμαλιστικού πόρου ως ιαματικού, σε μεγάλο βαθμό, με ποσοστό 50%

Διάγραμμα 7.91: Πολιτικές –Υπουργείο Εσωτερικών

3. Αναζήτηση χρηματοδοτικών εργαλείων και ένταξή τους σε ευρωπαϊκά αναπτυξιακά προγράμματα, σε πολύ μεγάλο βαθμό, με ποσοστό 60,38%

Διάγραμμα 7.92: Πολιτικές –Χρηματοδοτικά εργαλεία

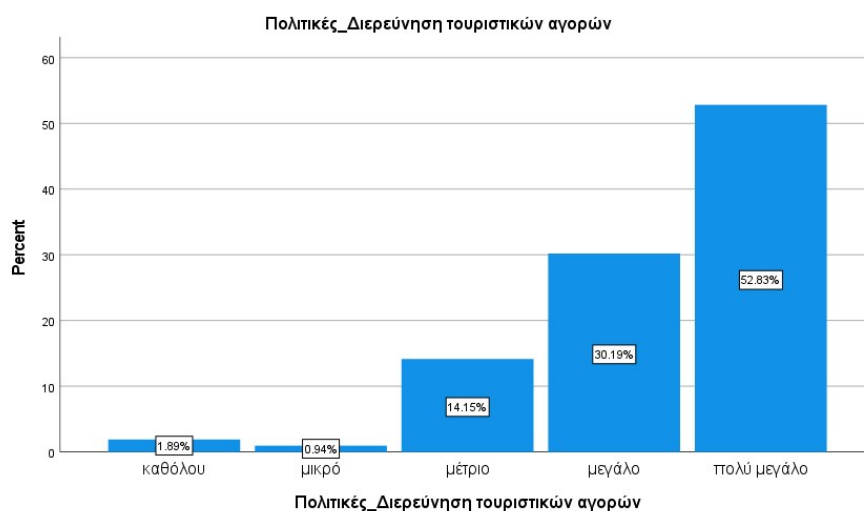
4. Ενημέρωση τοπικής κοινωνίας για τα οφέλη ανάπτυξης του θερμαλιστικού τουρισμού και τουρισμού ευεξίας, σε πολύ μεγάλο βαθμό με ποσοστό 50%

Διάγραμμα 7.93: Πολιτικές –Ενημέρωση τοπικής κοινωνίας

5. Διερεύνηση τουριστικών αγορών που θα εκδήλωναν ενδιαφέρον για να αναπτυχθεί με επιτυχία ο ιαματικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας, σε μεγάλο βαθμό, με ποσοστό 52,83%

Διάγραμμα 7.94: Πολιτικές –Διερεύνηση τουριστικών αγορών

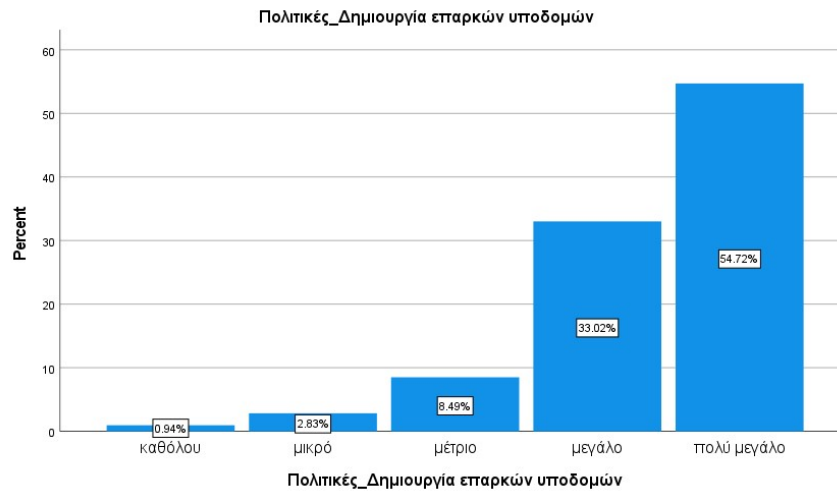
6. Διερεύνηση της φέρουσας ικανότητας του νησιού, μέσα από την ποσοτικοποίηση και την χρήση κατάλληλων δεικτών, προκειμένου να εξεταστεί η βιωσιμότητα του προορισμού χωρίς παρεμβάσεις υποβάθμισης του οικοσυστήματος, και με στόχο την προσέγγιση νέων αγορών και ομάδων στόχων (Target Groups) τουρισμού, σε πολύ μεγάλο βαθμό με ποσοστό 44,34%.

Διάγραμμα 7.95: Πολιτικές –Φέρουσα Ικανότητα

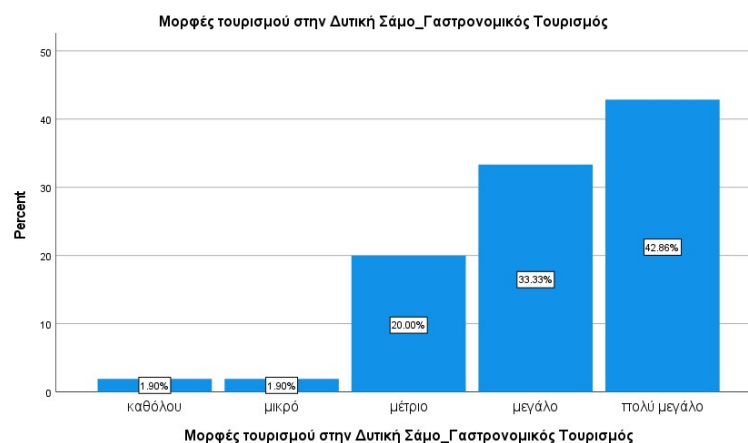
7. Δημιουργία επαρκών υποδομών κτιριακών, συγκοινωνιακών αλλά και ανθρωπίνου δυναμικού ώστε να καλύψει την αυξημένη ζήτηση για το διαφοροποιημένο προϊόν σε μεγάλο βαθμό με ποσοστό 54,72%

Διάγραμμα 7.96: Πολιτικές –Δημιουργία επαρκών υποδομών

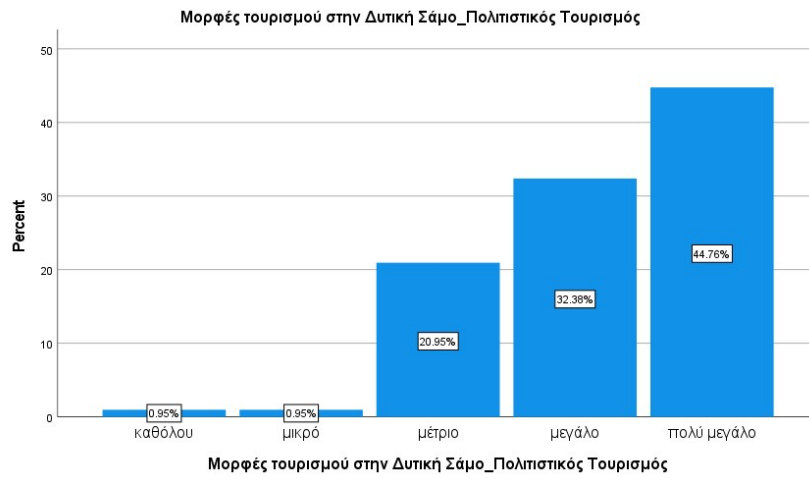
Στο επόμενο στάδιο, οι φορείς του τουρισμού της Σάμου καλούνται να προτείνουν τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν στην περιοχή της Δυτικής Σάμου. Η έρευνα έδειξε ότι σε πολύ μεγάλο βαθμό, με ποσοστό 42,85% θα μπορούσε να αναπτυχθεί ο Γαστρονομικός Τουρισμός, 44,75% ο Πολιτιστικός Τουρισμός, 76,42% ο Φυσιολατρικός Τουρισμός, 38,68% ο Συνεδριακός Τουρισμός αντίστοιχα. Σε μεγάλο βαθμό θα μπορούσαν να αναπτυχθούν με ποσοστό 30,19% ο Μαθητικός Τουρισμός, οι διερχόμενοι επισκέπτες εσωτερικού εξωτερικού με ποσοστό 35,85%, 29,25% ο Προσβάσιμος Τουρισμός (ΑμεΑ) ενώ σε μέτριο βαθμό με ποσοστό 33,96% ο Θρησκευτικός Τουρισμός.

Διάγραμμα 7.97: Δυτική Σάμος & Γαστρονομικός Τουρισμός

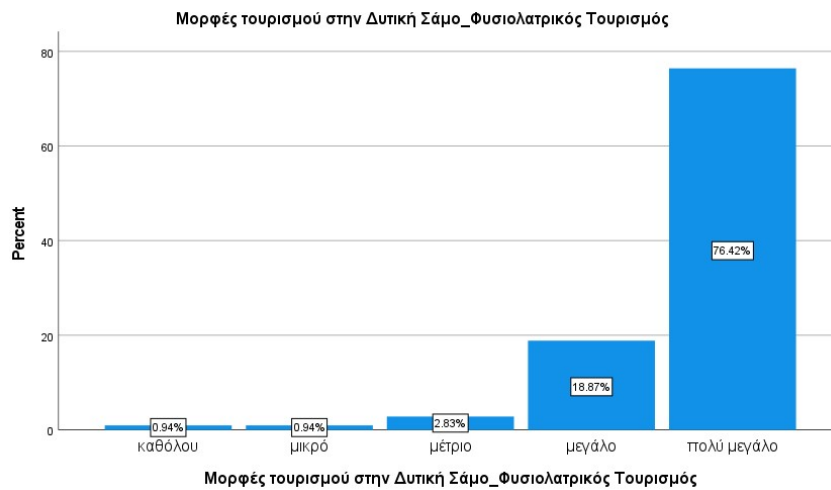

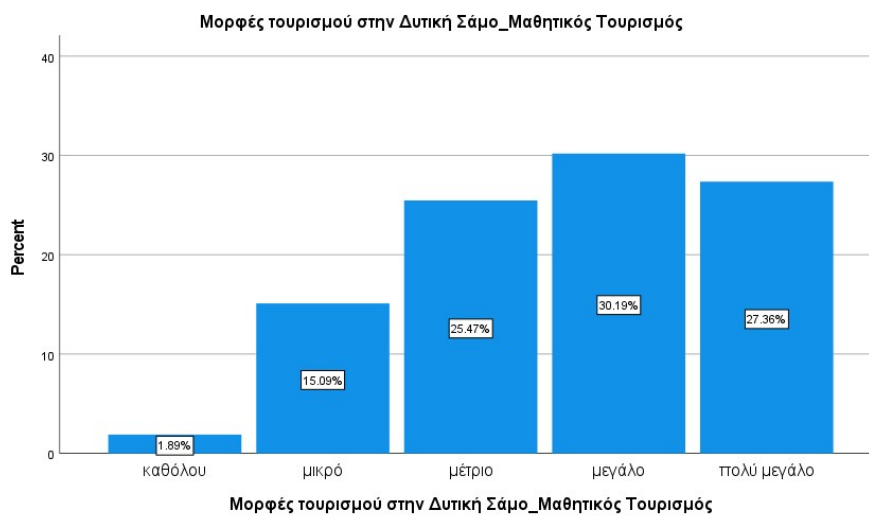
Διάγραμμα 7.98: Δυτική Σάμος & Πολιτιστικός Τουρισμός

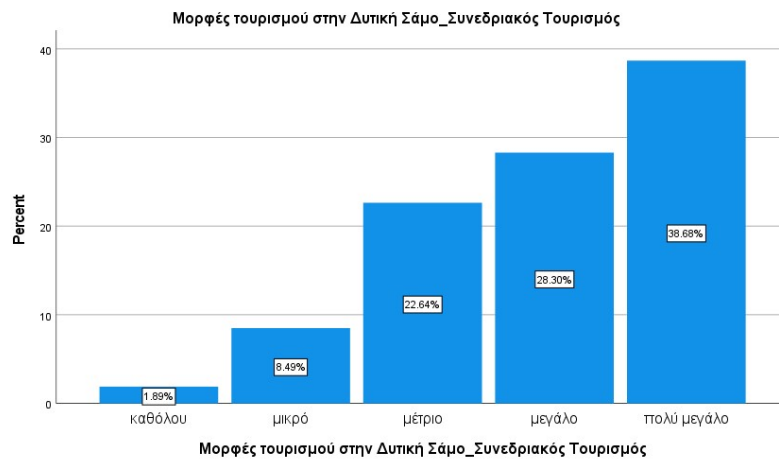
Διάγραμμα 7.99: Δυτική Σάμος & Φυσιολατρικό Τουρισμός

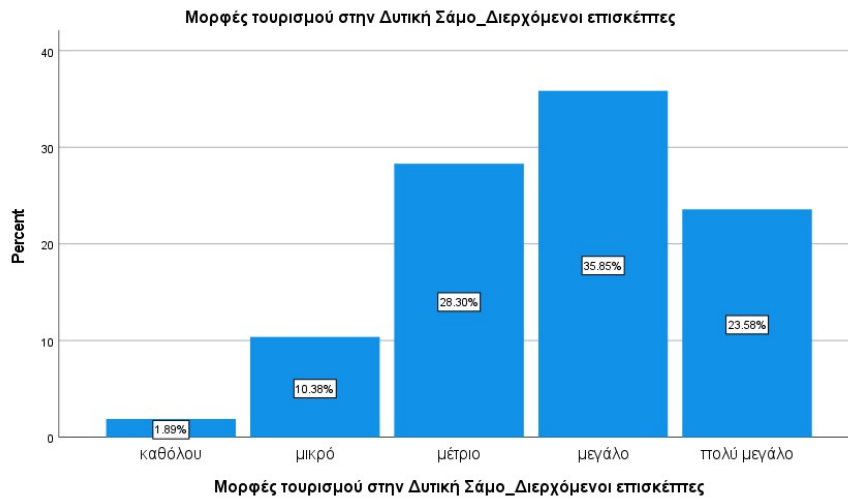
Διάγραμμα 7.100: Δυτική Σάμος & Μαθητικός Τουρισμός

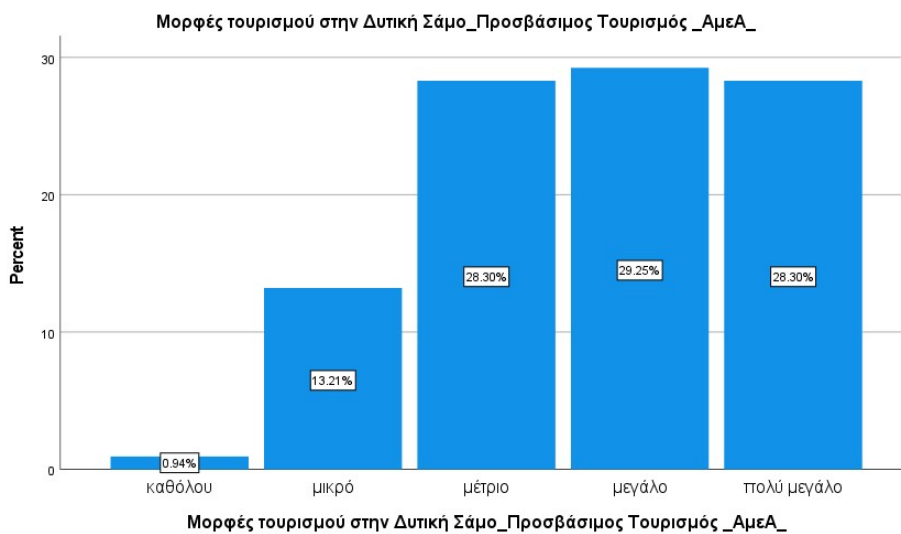
Διάγραμμα 7.101: Δυτική Σάμος & Συνεδριακός Τουρισμός

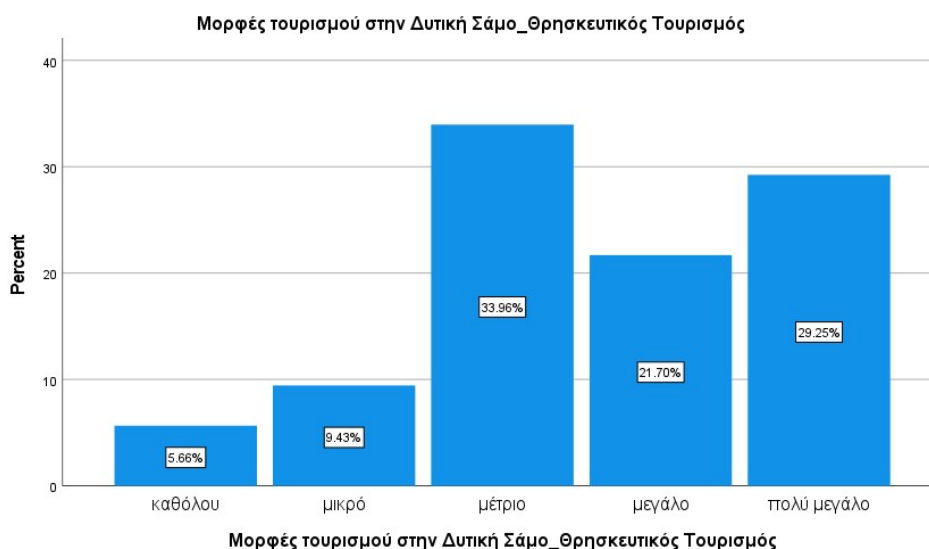
Διάγραμμα 7.102: Δυτική Σάμος & Διερχόμενοι επισκέπτες

Διάγραμμα 7.103: Δυτική Σάμος & Προσβάσιμος Τουρισμός ΑμεΑ

Διάγραμμα 7.104: Δυτική Σάμος & Θρησκευτικός Τουρισμός

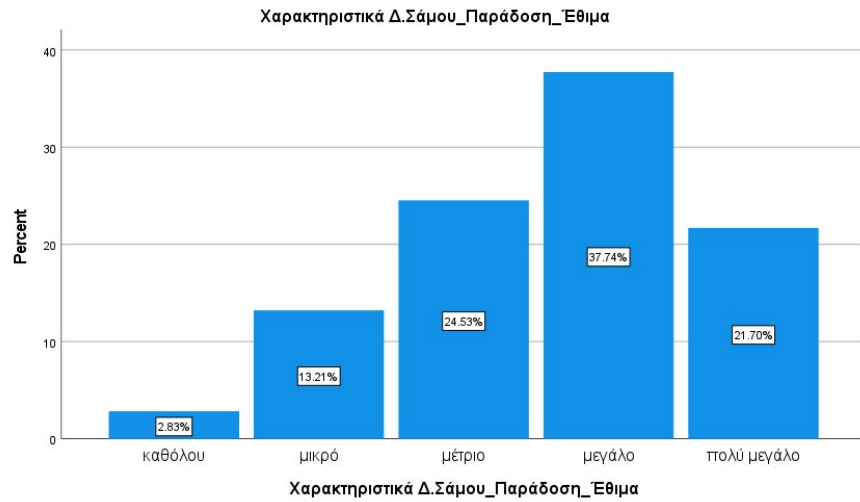
Επιπρόσθετα, οι φορείς του τουρισμού κλήθηκαν να προσδιορίσουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός τουριστικού προορισμού, που κατά την γνώμη τους χαρακτηρίζουν την περιοχή της Δυτικής Σάμου.

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων απάντησε, ότι την Δυτική Σάμο χαρακτηρίζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό κατά 50% το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και η διεθνής αναγνώρισή του. Στον ίδιο βαθμό και με μεγαλύτερο ποσοστό 59,43% αξιολογήθηκε η φύση, το περιβάλλον και η βιοποικιλότητα της περιοχής .Σε μεγάλο βαθμό, κατά 37,74% η παράδοση και τα έθιμα της περιοχής, στον ίδιο βαθμό επίσης, με ποσοστό 37,74% αξιολογήθηκε το αρχιτεκτονικό τοπίο, η ύπαρξή της ως εμπορικό κέντρο με ποσοστό 33,02%.

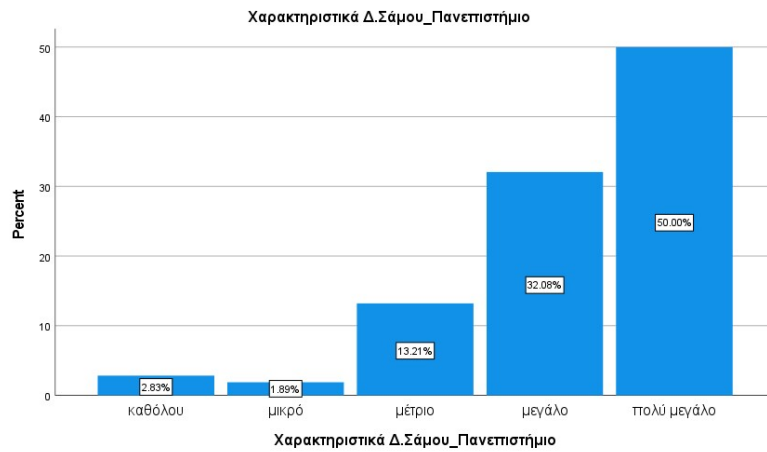
Σε μέτριο βαθμό, κατά 40,57% χαρακτηρίζουν οι φορείς, τη νυχτερινή ζωή της Δυτικής Σάμου, στον ίδιο βαθμό αλλά σε μεγαλύτερο ποσοστό με 45,28% την ύπαρξή της περιοχής ως διοικητικό κέντρο, μετρίου βαθμού επίσης, με 37,74% αξιολογήθηκαν οι δράσεις και η ποιότητα ζωής, μετρίου βαθμού η ύπαρξη της Δυτικής Σάμου ως κέντρο εκδηλώσεων με ποσοστό 42,45%, οι τέχνες και η κουλτούρα της περιοχής με ποσοστό 41,51%, καθώς και με 38,68% η διαπολιτισμικότητα της περιοχής.

Οι απόψεις των φορέων, σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τη περιοχής της Δυτικής Σάμου, με βάση την κλίμακα αξιολόγησης τους απεικονίζονται αναλυτικά στους παρακάτω πίνακες.

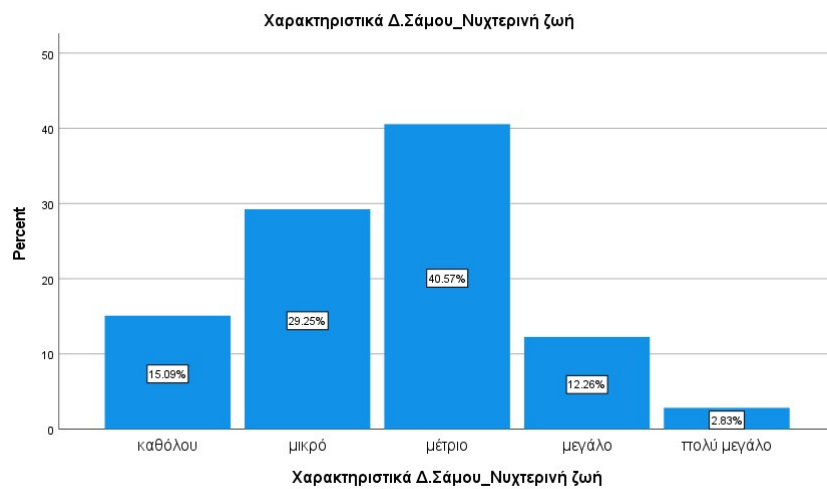
Διάγραμμα 7.105: Δυτική Σάμος & Παράδοση

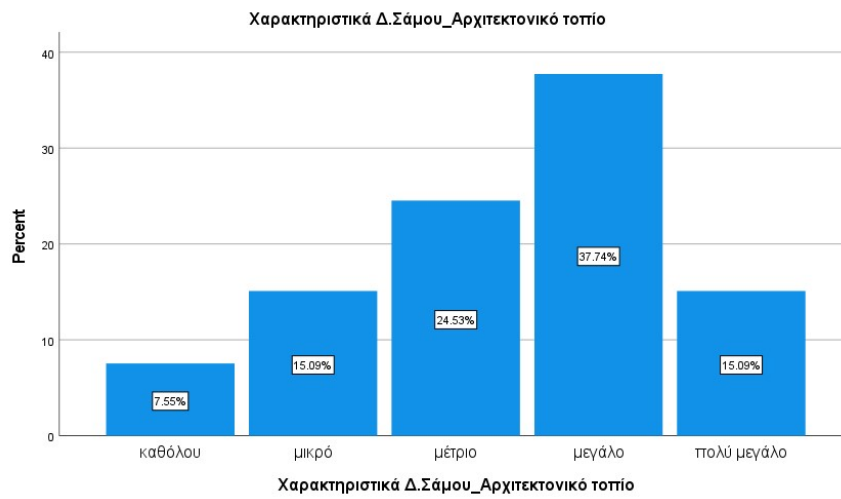
Διάγραμμα 7.106: Δυτική Σάμος & Πανεπιστήμιο

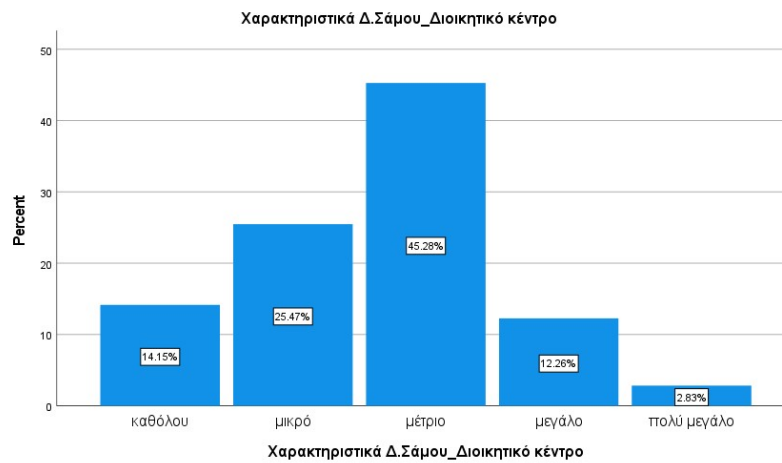
Διάγραμμα 7.107: Δυτική Σάμος & Νυχτερινή ζωή

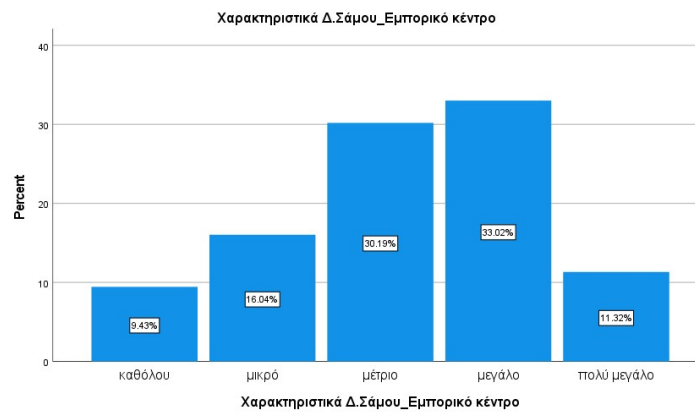
Διάγραμμα 7.108: Δυτική Σάμος & Αρχιτεκτονικό τοπίο

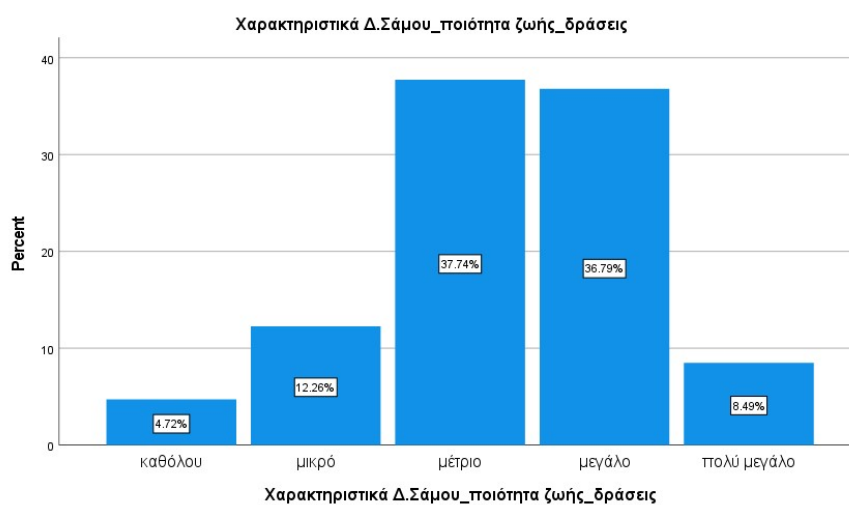
Διάγραμμα 7.109: Δυτική Σάμος & Διοικητικό κέντρο

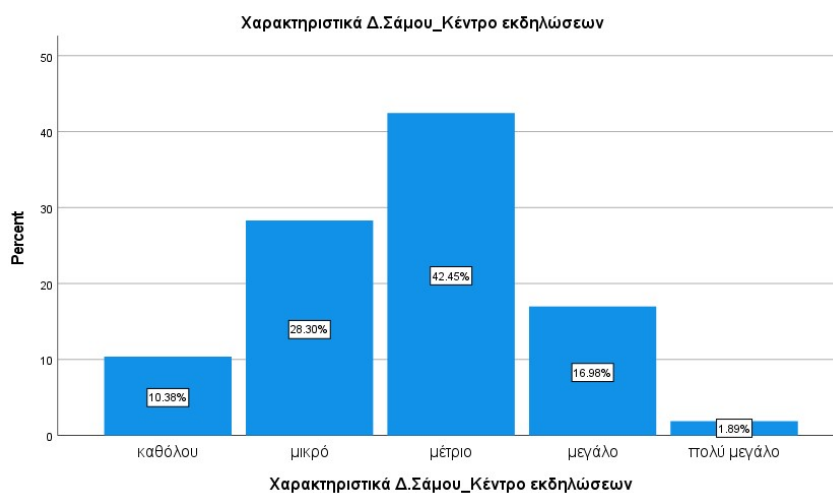
Διάγραμμα 7.110: Δυτική Σάμος & Εμπορικό κέντρο

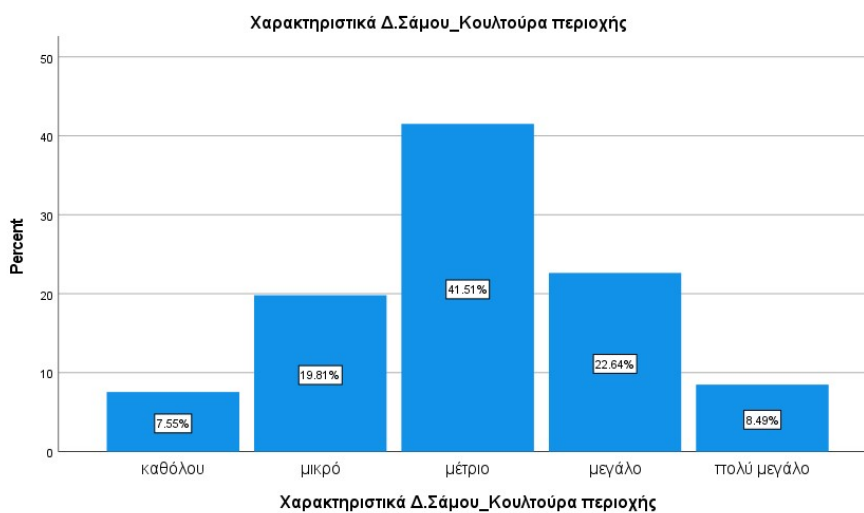
Διάγραμμα 7.111: Δυτική Σάμος & Ποιότητα ζωής δράσης

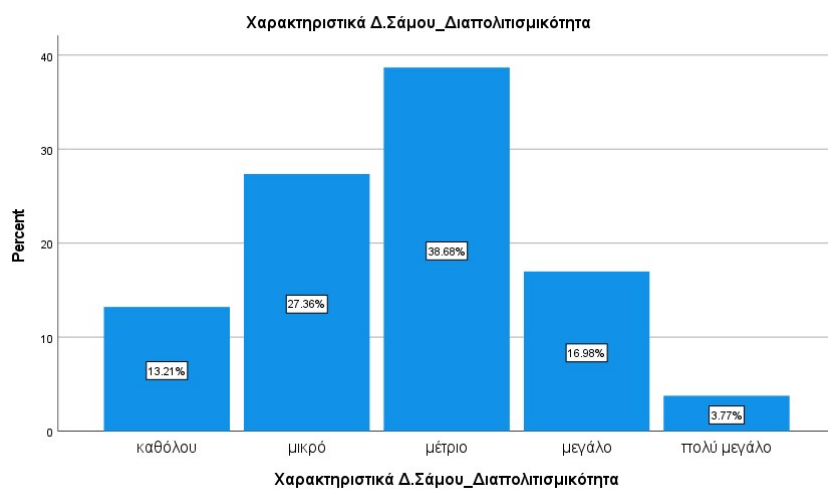
Διάγραμμα 7.112: Δυτική Σάμος & Κέντρο Εκδηλώσεων

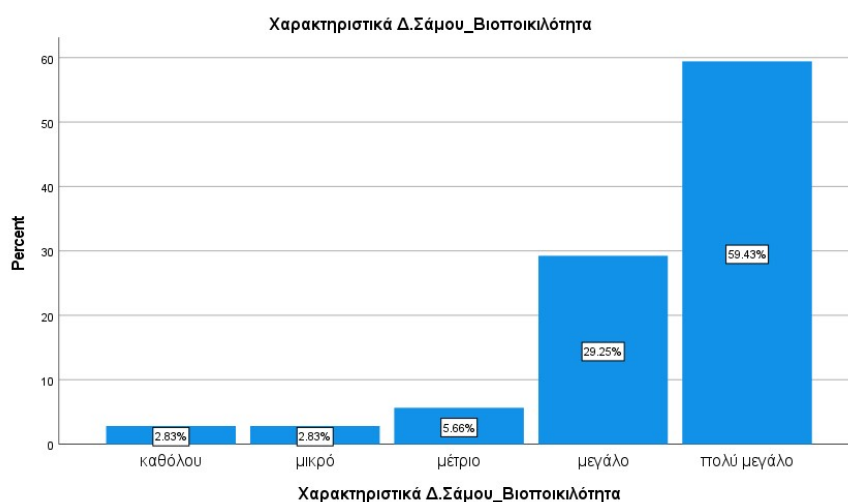
Διάγραμμα 7.113: Δυτική Σάμος & Κουλτούρα περιοχής

Διάγραμμα 7.114: Δυτική Σάμος & Διαπολιτισμικότητα

Διάγραμμα 7.115: Δυτική Σάμος & Βιοποικιλότητα

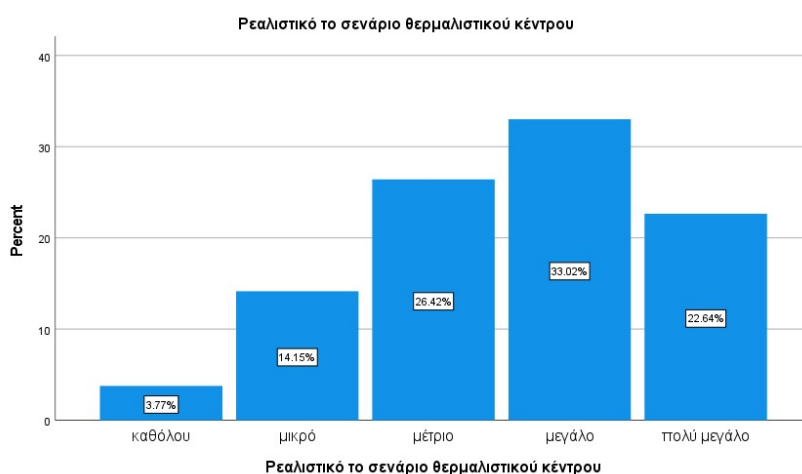

Τέλος, ζητείται η γνώμη των φορέων κατά πόσο θεωρούν εφικτή και ρεαλιστική την προοπτική ανάπτυξης του θερμολιστικού κέντρου στην Σάμο.

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων αναλογικά, θεωρεί ότι είναι εφικτή και ρεαλιστική η προοπτική δημιουργίας ενός θερμολιστικού κέντρου, σε μεγάλο βαθμό με ποσοστό 33,02, σε μέτριο βαθμό με ποσοστό 26,42%, σε πολύ μεγάλο βαθμό με 22,64% και σε μικρό βαθμό με ποσοστό 14,15%. Τέλος, υπάρχει και ένα ποσοστό της τάξεως 3,77% που θεωρεί ότι δεν είναι καθόλου εφικτό και ρεαλιστικό το σενάριο ανάπτυξης του θερμολιστικού κέντρου στην Σάμο.

Διάγραμμα 7.116: Γνώμη φορέων για θερμαιστικό κέντρο στην Σάμο

7.3. Αποτελέσματα Επαγωγικής Στατιστικής

Επαγωγική στατιστική ή στατιστική συμπερασματολογία (inferential statistics) είναι ο κλάδος της στατιστικής που ασχολείται με την μελέτη και την ανάλυση των δεδομένων με σκοπό την διεξαγωγή συμπερασμάτων για συγκεκριμένες παραμέτρους του πληθυσμού. Αυτό επιτυγχάνεται με την επιλογή ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος και η μέθοδος ανάλυσης μπορεί να είναι παραμετρική ή μη παραμετρική στατιστική (Exact Test ή Monde Carlo Test). Οι παραμετρικές μέθοδοι που εφαρμόζονται στη στατιστική ανάλυση προτιμώνται και θεωρούνται πιο αξιόπιστες (Lanzante, 1996) και περιλαμβάνουν τους ελέγχους υποθέσεων και τα διαστήματα εμπιστοσύνης. Οι έλεγχοι υποθέσεων περιλαμβάνουν τον έλεγχο χ^2 (Pearson Chi-square), έλεγχος κανονικότητας (test of normality), t-test για ένα δείγμα, t-test για δυο ανεξάρτητα και δυο εξαρτημένα δείγματα (Μ.Π. Ντουμή, διδάσκουσα Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας στο Τουρισμό)

Με την εντολή frequencies μπορούμε να λάβουμε συχνότητες συγκεκριμένων μεμονωμένων μεταβλητών ενώ με τη εντολή crosstabs παρουσιάζεται σε μορφή πίνακα, η σχέση δύο ποιοτικών μεταβλητών

ΠΑΡΑΜΕΤΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων του υπό μελέτη πληθυσμού διεξάγουμε Έλεγχο Ανεξαρτησίας χ^2 (Pearson Chi-square) η οποία αποτελεί μια διαδικασία που διερευνά τη σχέση μεταξύ δυο κατηγορικών μεταβλητών. Ελέγχει την υπόθεση ότι οι

δου μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους δηλαδή δεν επιδρά η μια πάνω στην άλλη.

ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ χ^2 Test (Μεθοδολογία)

Όλες οι αναμενόμενες συχνότητες πρέπει να είναι μεγαλύτερες του 5 ή το 85% των αναμενόμενων συχνοτήτων να είναι μεταξύ 2 και 5

Αν δεν ισχύουν οι προϋποθέσεις Exact Test ή Monte Carlo Test θα πρέπει να προχωρήσουμε σε ένα μη παραμετρικό έλεγχο.

Υποθέσεις:

H_0 : Δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές (δηλ. οι παρατηρηθείσες συχνότητες είναι ίσες με τις αναμενόμενες συχνότητες)

H_1 :Υπάρχει σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές (δηλ. οι παρατηρηθείσες συχνότητες είναι διαφορετικές από τις αναμενόμενες συχνότητες)

Κριτήριο Απόρριψης: Απορρίπτουμε την H_0 αν $\text{sig} < 0.05$

Το τελευταίο βήμα ανάλυσης είναι η παρατήρηση των πραγματικών και των αναμενόμενων τιμών σε κάθε κελί

- *Αν το ποσοστό αυτό είναι μέχρι 20%, τότε το chi-square είναι έγκυρο και μπορούμε να πάμε να δούμε αν υποδηλώνει συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών ή όχι*
- *Αν το ποσοστό είναι από 20% και πάνω, τότε το chi-square είναι άκυρο και ΔΕΝ εξετάζουμε τις τιμές του*

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ χ^2 - Pearson Chi-square

7.3.1 Φύλο

7.3.1.1 Εξετάζουμε αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ φύλου και της προοπτικής δημιουργίας ενός θερμαλιστικού κέντρου

Πίνακας 7.7: Crosstabs μεταβλητής «Φύλο» & θερμοαισθητικό κέντρο

Φύλο * Ρεαλιστικό το σενάριο θερμοαισθητικού κέντρου Crosstabulation

		Ρεαλιστικό το σενάριο θερμοαισθητικού κέντρου					
		καθόλου	μικρό	μέτριο	μεγάλο	πολύ μεγάλο	
Φύλο	γυναίκα	Count	1	6	19	16	14
		Expected Count	2.1	7.9	14.8	18.5	12.7
	άνδρας	Count	3	9	9	19	10
		Expected Count	1.9	7.1	13.2	16.5	11.3
Total		Count	4	15	28	35	24
		Expected Count	4.0	15.0	28.0	35.0	24.0

Φύλο * Ρεαλιστικό το σενάριο θερμοαισθητικού κέντρου Crosstabulation

			Total
Φύλο	γυναίκα	Count	56
		Expected Count	56.0
	άνδρας	Count	50
		Expected Count	50.0
Total		Count	106
		Expected Count	106.0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.774 ^a	4	.217
Likelihood Ratio	5.890	4	.208
Linear-by-Linear Association	.575	1	.448
N of Valid Cases	106		

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.89.

- Αν το επίπεδο σημαντικότητας α είναι σε ποσοστό μέχρι 20%, τότε το chi-square είναι έγκυρο και μπορούμε να πάμε να δούμε το sig του Pearson Chi-Square αν υποδηλώνει συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών ή όχι.

Υποθέσεις:

H₀ : Δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές στο «φύλο» και στο «ρεαλιστικό το σενάριο θερμοαισθητικού κέντρου» (δηλ. οι παρατηρηθείσες συχνότητες είναι ίσες με τις αναμενόμενες συχνότητες)

H₁ :Υπάρχει σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές στο «φύλο» και στο «ρεαλιστικό το σενάριο θερμοαισθητικού κέντρου» (δηλ. οι παρατηρηθείσες συχνότητες είναι διαφορετικές από τις αναμενόμενες συχνότητες)

Κριτήριο Απόρριψης:

Απορρίπτουμε την H_0 αν $sig < 0.05$

Όλες οι αναμενόμενες συχνότητες πρέπει να είναι > 5

Ή το 85% των αναμενόμενων συχνοτήτων να είναι μεταξύ 2 και 5

Ισχύουν οι προϋποθέσεις και εφόσον $sig = 0.217 > 0.05$ δεχόμαστε την H_0 άρα δεν υπάρχει συσχέτιση.

7.3.1.2 Εξετάζουμε αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ φύλου και στην εμπειρία ιαματικών λουτρών και κέντρων ευεξίας

Πίνακας 7.8: Crosstabs μεταβλητής «Φύλο» & εμπειρία ιαματικών λουτρών-κέντρων ευεξίας

Φύλο * Εμπειρία ιαματικών λουτρών_ κέντρα ευεξίας Crosstabulation

Εμπειρία ιαματικών λουτρών_ κέντρα
ευεξίας

				Total	
		όχι	ναι		
Φύλο	γυναίκα	Count	12	44	56
		Expected Count	12.7	43.3	56.0
	άνδρας	Count	12	38	50
		Expected Count	11.3	38.7	50.0
Total		Count	24	82	106
		Expected Count	24.0	82.0	106.0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	.100 ^a	1	.752		
Continuity Correction ^b	.007	1	.934		
Likelihood Ratio	.100	1	.752		
Fisher's Exact Test				.818	.466
Linear-by-Linear Association	.099	1	.753		
N of Valid Cases	106				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11.32.

b. Computed only for a 2x2 table

• Αν το επίπεδο σημαντικότητας α είναι σε ποσοστό μέχρι 20%, τότε το chi-square είναι έγκυρο και μπορούμε να πάμε να δούμε το sig του Pearson Chi-Square αν υποδηλώνει συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών ή όχι. Στη περίπτωση μας έχουμε ένα $\alpha=0$ που θεωρείται ιδανικός δείκτης για να θεωρήσουμε τα δεδομένα έγκυρα για ανάλυση χ^2 .

Το sig = 0.752 > 0.05 δεχόμαστε την H_0 άρα δεν υπάρχει συσχέτιση.

7.3.2 Φορέας

7.3.2.1 Εξετάζουμε αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ φορέα και της πρότασης αξιοποίησης της Ιαματικής Πηγής Ποταμίου μέσα από την δημιουργία μιας DMO

Υποθέσεις:

H_0 : Δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές στο «φορέα» και στο «μοντέλο αξιοποίησης της Ιαματικής Πηγής_ Δημιουργία DMO» (δηλ. οι παρατηρηθείσες συχνότητες είναι ίσες με τις αναμενόμενες συχνότητες)

H_1 :Υπάρχει σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές στο «φορέα» και στο «μοντέλο αξιοποίησης της Ιαματικής Πηγής_ Δημιουργία DMO» (δηλ. οι παρατηρηθείσες συχνότητες είναι διαφορετικές από τις αναμενόμενες συχνότητες)

Κριτήριο Απόρριψης:

Απορρίπτουμε την H_0 αν $\text{sig} < 0.05$

Όλες οι αναμενόμενες συχνότητες πρέπει να είναι > 5

Ή το 85% των αναμενόμενων συχνοτήτων να είναι μεταξύ 2 και 5

Πίνακας 7.9: Crosstabs μεταβλητής «Μοντέλο Ι αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO» & θερμοκρασιακό κέντρο

Μοντέλο Ι αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

		Φορέας			
		Επιμελητήριο	Ένωση Ξενοδόχων Σάμου	Δήμος Ανατολικής Σάμου	
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO	όχι	Count	1	3	0
		Expected Count	1.8	1.8	.8
	ναι	Count	6	4	3
		Expected Count	5.2	5.2	2.2
Total		Count	7	7	3
		Expected Count	7.0	7.0	3.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας	
			Δήμος Δυτικής Σάμου	Περιφερειακή Ενότητα Σάμου
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	1	3
		Expected Count	1.1	2.6
	ναι	Count	3	7
		Expected Count	2.9	7.4
Total		Count	4	10
		Expected Count	4.0	10.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας	
			Αεροπορική Εταιρεία	Τουριστικό Πρακτορείο Σάμου
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	0	2
		Expected Count	.3	1.1
	ναι	Count	1	2
		Expected Count	.7	2.9
Total		Count	1	4
		Expected Count	1.0	4.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας	
			Εμπειρογνώμονες	Επιμελητήριο Εξωτερικού
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	1	0
		Expected Count	1.6	.3
	ναι	Count	5	1
		Expected Count	4.4	.7
Total		Count	6	1
		Expected Count	6.0	1.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας	
			Ιερά Μητρόπολη Σάμου	Κοινωνικές Υπηρεσίες
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	2	3
		Expected Count	.5	2.9
	ναι	Count	0	8
		Expected Count	1.5	8.1
Total		Count	2	11
		Expected Count	2.0	11.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας		
			Κοινωνική Συνεταιριστική ή Εταιρεία	Σύλλογοι	Συνεταιρισμός οινοποιητικός Σάμου ΕΟΣΣ
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	0	2	0
		Expected Count	.3	2.6	.8
	ναι	Count	1	8	3
		Expected Count	.7	7.4	2.2
Total		Count	1	10	3
		Expected Count	1.0	10.0	3.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας		
			Τελωνείο	Τουριστική Αστυνομία	Υπηρεσίες Δημοσίων Σχέσεων
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	0	0	1
		Expected Count	.8	.3	.8
	ναι	Count	3	1	2
		Expected Count	2.2	.7	2.2
Total		Count	3	1	3
		Expected Count	3.0	1.0	3.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας	
			Υπηρεσίες Εκπαίδευσης	Υπηρεσίες Μετακινήσεων (transfers)
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	3	2
		Expected Count	1.6	1.3
	ναι	Count	3	3
		Expected Count	4.4	3.7
Total		Count	6	5
		Expected Count	6.0	5.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας	
			Υπηρεσίες Τεχνικών Υποδομών	Υπηρεσίες Υγείας και ευεξίας
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	1	2
		Expected Count	1.3	2.4
	ναι	Count	4	7
		Expected Count	3.7	6.6
Total		Count	5	9
		Expected Count	5.0	9.0

Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_ Δημιουργία DMO * Φορέας Crosstabulation

			Φορέας		
			Υπουργείο Τουρισμού	Διαχείριση Αερολιμένα Fraport Σάμου	Total
Μοντέλο αξιοποίησης Ι.Π_Δημιουργία DMO	όχι	Count	1	0	28
		Expected Count	.8	.3	28.0
	ναι	Count	2	1	78
		Expected Count	2.2	.7	78.0
Total		Count	3	1	106
		Expected Count	3.0	1.0	106.0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	16.351 ^a	22	.798
Likelihood Ratio	19.305	22	.626
Linear-by-Linear Association	.003	1	.956
N of Valid Cases	106		

a. 40 cells (87.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .26.

- Αν ο βαθμός σημαντικότητας α είναι ποσοστό από 20% και πάνω, τότε το chi-square είναι άκυρο και ΔΕΝ εξετάζουμε τις τιμές του.

Οι προϋποθέσεις δεν ισχύουν καθώς οι αναμενόμενες συχνότητες είναι <5 . Να σημειωθεί πως εφόσον δεν ισχύουν οι προϋποθέσεις θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε σε μη παραμετρικούς ελέγχους όπως τον exact test ή Monte Carlo test και επομένως εφόσον $\text{sig} = 0.798 > 0.05$ δεχόμαστε την H_0 άρα δεν υπάρχει συσχέτιση.

7.3.3 Αξιοποίηση Ιαματικής Πηγής

7.3.3.1 Εξετάζουμε αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ αξιοποίηση της ιαματικής πηγής (π.χ. δημιουργία υδροθεραπευτηρίου) και της συμβολής του θερμαλιστικού τουρισμού στη δημιουργία πλέγμα δραστηριοτήτων ενός διαμορφωμένου τουριστικού προϊόντος στη Σάμο

Υποθέσεις:

Ho: Δεν υπάρχει σχέση ανάμεσα στην «αξιοποίηση της ιαματικής πηγής (π.χ δημιουργία υδροθεραπευτηρίου) και στην δημιουργία ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος στη Σάμο»

H1 : Υπάρχει σχέση ανάμεσα στον «αξιοποίηση της ιαματικής πηγής και στην δημιουργία ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος στη Σάμο»

Κριτήριο απόρριψης:

Απορρίπτουμε την Ho αν sig <0.05

Προϋποθέσεις ελέγχου:

Όλες οι αναμενόμενες συχνότητες πρέπει να είναι >5

Ή το 85% των αναμενόμενων συχνοτήτων να είναι μεταξύ 2 και 5

Πίνακας 7.10: Crosstabs μεταβλητής «Συμβολή θερμαλιστικού τουρισμού σε πλέγμα δραστηριοτήτων» & Αξιοποίηση Ι.Π- Υδροθεραπευτήριο»

	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Συμβολή του θερμαλιστικού τουρισμού σε πλέγμα δραστηριοτήτων * Αξιοποίηση Ι.Π_Υδροθεραπευτήριο	106	99.1%	1	0.9%	107	100.0%

Συμβολή του θερμαλιστικού τουρισμού σε πλέγμα δραστηριοτήτων * Αξιοποίηση Ι.Π_

Υδροθεραπευτήριο Crosstabulation

Count

		Αξιοποίηση Ι.Π_ Υδροθεραπευτήριο		Total
		όχι	ναι	
Συμβολή του θερμαλιστικού	όχι	2	3	5

τουρισμού σε πλέγμα	ναι	31	70	101
δραστηριοτήτων				
Total		33	73	106

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	.192 ^a	1	.661		
Continuity Correction ^b	.000	1	1.000		
Likelihood Ratio	.185	1	.667		
Fisher's Exact Test				.646	.497
Linear-by-Linear Association	.191	1	.662		
N of Valid Cases	106				

a. 2 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.56.

b. Computed only for a 2x2 table

• Αν ο βαθμός σημαντικότητας α είναι ποσοστό από 20% και πάνω, τότε το chi-square είναι άκυρο και ΔΕΝ εξετάζουμε τις τιμές του. Στην περίπτωση αυτή και για πίνακα 2Χ2 εξετάζουμε τον δείκτη Fisher's Exact Test που είναι $0,497 > 0,05$ συνεπώς δεχόμαστε την H_0 άρα δεν υπάρχει συσχέτιση.

Τέλος για την ποσοτική μεταβλητή ηλικιακή ομάδα διενεργείται έλεγχος κανονικότητας και T-test analysis

T-Test : Αφορά στον έλεγχο για το αν υπάρχει διαφορά μεταξύ του μέσου μιας μεταβλητής και μιας τιμής που έχουμε ορίσει. Εφόσον το t-test προϋποθέτει την ύπαρξη δειγμάτων τα οποία προέρχονται από κανονικά κατανομημένους πληθυσμούς, πριν την ανάλυση του τεστ πρέπει να γίνει έλεγχος κανονικότητας.

Έλεγχος κανονικότητας *Test of Normality*

Υποθέσεις:

H_0 : η μεταβλητή «Ηλικιακή ομάδα» ακολουθεί την Κανονική Κατανομή

H_1 : η μεταβλητή «Ηλικιακή ομάδα» δεν ακολουθεί την Κανονική Κατανομή

Κριτήριο Απόρριψης: Απορρίπτουμε την H_0 αν $\text{sig} < 0.05$

Πίνακας 7.11: Έλεγχος κανονικότητας *Test of Normality* μεταβλητής Ηλικιακή ομάδα»

Case Processing Summary

	Valid		Cases Missing		Total	
	N	Eleni	N	Eleni	N	Eleni
Ηλικιακή ομάδα	106	99.1%	1	0.9%	107	100.0%

Descriptives

		Statistic	Std. Error	
Ηλικιακή ομάδα	Mean	2.47	.054	
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	2.36	
		Upper Bound	2.58	
	5% Trimmed Mean	2.50		
	Median	2.50		
	Variance	.309		
	Std. Deviation	.556		
	Minimum	1		
	Maximum	3		
	Range	2		
	Interquartile Range	1		
	Skewness	-.396	.235	
	Kurtosis	-.900	.465	

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Ηλικιακή ομάδα	.329	106	<.001	.704	106	<.001

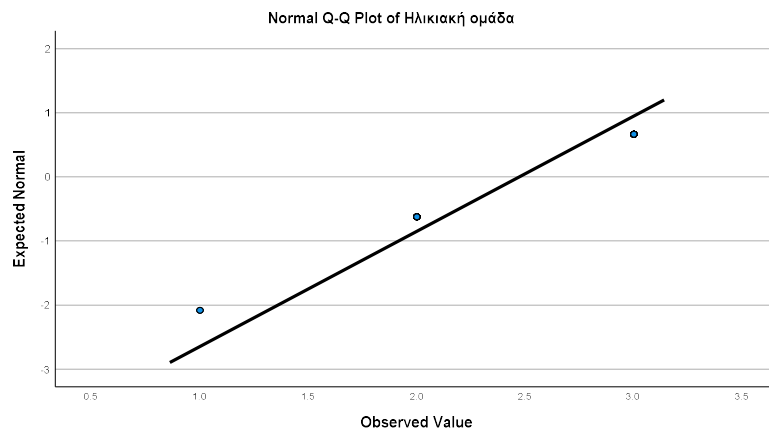
a. Lilliefors Significance Correction

• Η τιμή για τον Kolmogorov-Smirnov test (γιατί έχουμε μεγάλο δείγμα) $p = \text{sig} < 0.001 < 0.05$ επομένως, απορρίπτουμε την H_0 άρα δεχόμαστε την H_1 και συνεπώς η μεταβλητή «Ηλικιακή ομάδα» δεν ακολουθεί κανονική κατανομή

Με το ιστόγραμμα επίσης, μπορούμε να ελέγξουμε την κανονικότητα. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα η κατανομή είναι δεν είναι κανονική

Με το Q-Q Plot μπορούμε επίσης να ελέγξουμε την κανονικότητα. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα όλα τα σημεία βρίσκονται πάνω στη γραμμή άρα η κατανομή δεν είναι κανονική

Διάγραμμα 7.117: Q-Q Plot Ηλικιακή ομάδα

Παρά το γεγονός της προϋπόθεσης ύπαρξης κανονικής κατανομής διενεργήσαμε t-test analysis για την κατηγορία μεταβλητής «Ηλικιακή ομάδα» για να εξεταστεί η μεταξύ διαφορά των μέσων όρων για δυο διαφορετικές χρονικές στιγμές.

Πίνακας 7.12: T-Test Analysis ποσοτικής μεταβλητής «Ηλικιακή ομάδα»

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ηλικιακή ομάδα	106	2.47	.556	.054

One-Sample Test					
Test Value = 0					
Significance					
	t	df	One-Sided p	Two-Sided p	Mean Difference
Ηλικιακή ομάδα	45.800	105	<.001	<.001	2.472

One-Sample Test		
Test Value = 0		
95% Confidence Interval of the Difference		
	Lower	Upper
Ηλικιακή ομάδα	2.36	2.58

One-Sample Effect Sizes				
	Standardizer ^a	Point Estimate	95% Confidence Interval	
			Lower	Upper
Ηλικιακή ομάδα	Cohen's d	.556	4.449	3.817 5.077

Hedges' correction	.560	4.417	3.790	5.041
--------------------	------	-------	-------	-------

a. The denominator used in estimating the effect sizes.

Cohen's d uses the sample standard deviation.

Hedges' correction uses the sample standard deviation, plus a correction factor.

7.3.4 Ανάλυση σε ομάδες – Cluster Analysis (CA)

Στη συνέχεια διενεργείται *Cluster analysis* ή ανάλυση κατά συστάδες. Πρόκειται για έναν αλγόριθμο που όταν ενεργοποιηθεί, εντοπίζει στοιχεία τα οποία έχουν κοινά χαρακτηριστικά και τα οργανώνει σε ομάδες ή συστάδες. Η δημιουργία ομάδων γίνεται με διαδοχικό τρόπο ενώνοντας στην ομάδα ένα δείγμα.

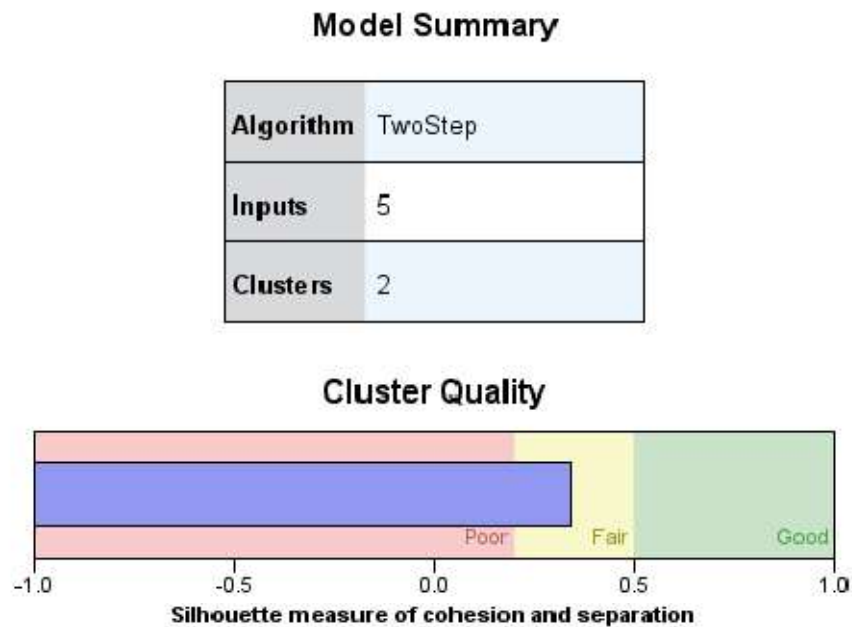
Συγκεκριμένα, δίνονται τα χαρακτηριστικά των φορέων τουρισμού της Σάμου (106 πλήθος) που καλούνται να προτείνουν τρόπους αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου Σάμου. Οι μεταβλητές (πλήθος 5) περιγράφουν τους τρόπους αξιοποίησης της Ιαματικής Πηγής Ποταμίου.

Πίνακας 7.13: Μεταβλητές για Cluster Analysis

E_23_1	Αξιοποίηση Ι.Π Υδροθεραπευτήριο
	Αξιοποίηση Ι.Π_ Ξενοδοχειακή
E_23_2	Μονάδα
	Αξιοποίηση Ι.Π_ Εγκαταστάσεις Spa
E_23_3	μεμονωμένες
	Αξιοποίηση Ι.Π_ Εγκαταστάσεις spa
	μέσα σε ξενοδοχειακά
E_23_4	συγκροτήματα
E_23_5	Αξιοποίηση Ι.Π_ 'Άλλο

Εφαρμόζοντας αρχικά, στην *Cluster analysis*, την μέθοδο *Two step Clustering* λαμβάνεται η παρακάτω περιληπτική εικόνα αξιολόγησης της μεθόδου όπου διαπιστώνεται ότι το μέτρο συνοχής και διαχωρισμού, πόσο διαφορετική είναι δηλαδή η κάθε ομάδα αξιολογείται ως δίκαιη (fair). Στην περίπτωση αυτή θεωρείτε ότι η ανάλυση δεν είναι κακή, αλλά δεν είναι και άριστη με βάση τα δεδομένα του δείγματος. Η ανάλυση μπορεί να είναι αξιόπιστη κάτω από προϋποθέσεις και αφορά μεικτού τύπου μεταβλητές ποσοτικές και κατηγορικές.

Πίνακας 7.14: Μεταβλητές για Two step Clustering Analysis

Επιλέγεται πιο αξιόπιστη μέθοδος ανάλυσης *Cluster Analysis (CA)* η οποία διεξάγεται σε δύο βήματα:

Στο πρώτο βήμα ακολουθείται η Ιεραρχική μέθοδο ανάλυσης, *Hierarchical Cluster Analysis*, προκειμένου να καθοριστεί ο αριθμός των ομάδων που παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά και στην συνέχεια στο δεύτερο βήμα, χρησιμοποιείται η *K-Means Cluster Analysis*, προκειμένου να γίνει η ταξινόμηση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

Πίνακας 7.15: *Hierarchical Cluster Analysis*

Case Processing Summary^{a,b}

Valid		Cases Missing		Total	
N	Eleni	N	Eleni	N	Eleni
106	99.1	1	.9	107	100.0

a. Squared Euclidean Distance used

b. Ward Linkage

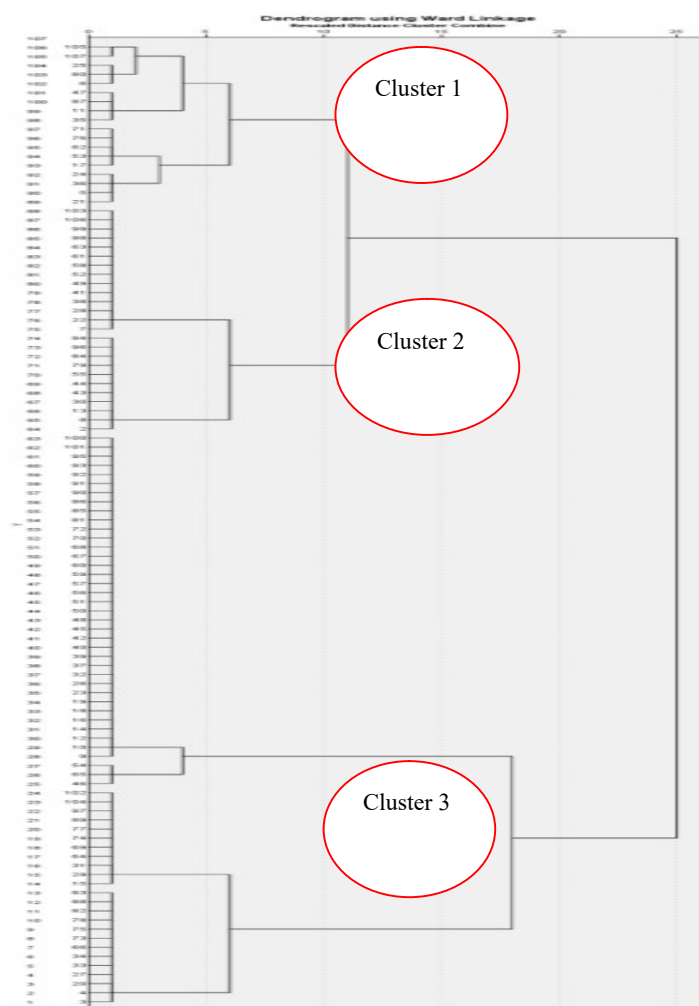
Ward Linkage

Agglomeration Schedule						
Stage	Cluster Combined		Coefficients	Stage Cluster First Appears		Next Stage
	Cluster 1	Cluster 2		Cluster 1	Cluster 2	
1	105	107	.000	0	0	96
2	103	106	.000	0	0	4
3	102	104	.000	0	0	5
4	99	103	.000	0	2	8
5	97	102	.000	0	3	10
6	100	101	.000	0	0	7
7	95	100	.000	0	6	12
8	98	99	.000	0	4	9
9	63	98	.000	0	8	43
10	89	97	.000	0	5	18
11	94	96	.000	0	0	13
12	93	95	.000	0	7	14
13	84	94	.000	0	11	23
14	92	93	.000	0	12	15
15	91	92	.000	0	14	16
16	90	91	.000	0	15	17
17	86	90	.000	0	16	21
18	77	89	.000	0	10	30
19	83	88	.000	0	0	24
20	47	87	.000	0	0	58
21	85	86	.000	0	17	22
22	81	85	.000	0	21	26
23	79	84	.000	0	13	28
24	82	83	.000	0	19	25
25	78	82	.000	0	24	29
26	72	81	.000	0	22	35
27	25	80	.000	0	0	78
28	55	79	.000	0	23	51
29	75	78	.000	0	25	32
30	74	77	.000	0	18	33
31	71	76	.000	0	0	36
32	73	75	.000	0	29	34
33	69	74	.000	0	30	38
34	66	73	.000	0	32	41
35	70	72	.000	0	26	37

36	62	71	.000	0	31	44
37	68	70	.000	0	35	39
38	64	69	.000	0	33	42
39	67	68	.000	0	37	40
40	60	67	.000	0	39	46
41	34	66	.000	0	34	69
42	31	64	.000	0	38	72
43	61	63	.000	0	9	45
44	53	62	.000	0	36	52
45	58	61	.000	0	43	48
46	59	60	.000	0	40	47
47	57	59	.000	0	46	49
48	52	58	.000	0	45	53
49	56	57	.000	0	47	50
50	51	56	.000	0	49	54
51	44	55	.000	0	28	60
52	17	53	.000	0	44	97
53	49	52	.000	0	48	56
54	50	51	.000	0	50	55
55	48	50	.000	0	54	57
56	41	49	.000	0	53	63
57	45	48	.000	0	55	59
58	11	47	.000	0	20	93
59	42	45	.000	0	57	62
60	43	44	.000	0	51	61
61	30	43	.000	0	60	73
62	40	42	.000	0	59	64
63	38	41	.000	0	56	66
64	39	40	.000	0	62	65
65	37	39	.000	0	64	67
66	28	38	.000	0	63	75
67	32	37	.000	0	65	71
68	24	36	.000	0	0	95
69	33	34	.000	0	41	70
70	27	33	.000	0	69	76
71	26	32	.000	0	67	77
72	29	31	.000	0	42	74
73	13	30	.000	0	61	87
74	15	29	.000	0	72	101
75	22	28	.000	0	66	80

76	20	27	.000	0	70	82
77	23	26	.000	0	71	79
78	6	25	.000	0	27	96
79	19	23	.000	0	77	83
80	7	22	.000	0	75	102
81	5	21	.000	0	0	95
82	4	20	.000	0	76	91
83	18	19	.000	0	79	84
84	16	18	.000	0	83	85
85	14	16	.000	0	84	86
86	12	14	.000	0	85	88
87	8	13	.000	0	73	90
88	10	12	.000	0	86	89
89	9	10	.000	0	88	99
90	2	8	.000	0	87	102
91	3	4	.000	0	82	101
92	54	65	.500	0	0	94
93	11	35	1.250	58	0	98
94	46	54	2.083	0	92	99
95	5	24	3.083	81	68	97
96	6	105	4.283	78	1	98
97	5	17	7.061	95	52	100
98	6	11	10.222	96	93	100
99	9	46	13.607	89	94	104
100	5	6	18.996	97	98	103
101	3	15	24.954	91	74	104
102	2	7	31.114	90	80	103
103	2	5	42.025	102	100	105
104	3	9	60.174	101	99	105
105	2	3	85.887	103	104	0

Διάγραμμα 7.118: Επιλογής ομάδων clusters

Ο πίνακας *Initial Cluster Centers* περιέχει τα αρχικά κέντρα των ομάδων, αυτά από όπου ξεκινά ο αλγόριθμος. Οι τιμές στον πίνακα αποτελούν τους μέσους κάθε μεταβλητής μέσα σε κάθε αρχικό κέντρο.

Πίνακας 7.16: *Initial Cluster Centers* για μεταβλητές «αξιοποίησης Ι.Π»

	Initial Cluster Centers		
	1	2	3
Αξιοποίηση Ι.Π_Υδροθεραπευτήριο	1	0	0
Αξιοποίηση Ι.Π_Ξενοδοχειακή Μονάδα	0	0	1
Αξιοποίηση Ι.Π_Εγκαταστάσεις Spa μεμονωμένες	0	1	0

Αξιοποίηση Ι.Π_Εγκαταστάσεις spa μέσα σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα	0	0	1
Αξιοποίηση Ι.Π_Άλλο	1	0	0

Στον πίνακα Iteration History (ιστορικό επανάληψης) παρατηρείται η σύγκλιση που επιτεύχθηκε λόγω μηδενικών ή μικρών αλλαγών στα clusters. Η μέγιστη απόλυτη αλλαγή συντεταγμένων για οποιοδήποτε κέντρο είναι 0,00. Η τρέχουσα επανάληψη είναι 3. Η ελάχιστη απόσταση μεταξύ των αρχικών κέντρων είναι 1.732. Περιέχει πληροφορίες για το πώς μετακινείται ο αλγόριθμος σε κάθε επανάληψη. Η τιμή 1,732 είναι η απόσταση ανάμεσα στο κέντρο της ομάδας στην τρέχουσα επανάληψη με το κέντρο της ομάδας κατά την προηγούμενη. Όταν η απόσταση μηδενιστεί σταματά ο αλγόριθμος

Πίνακας 7.17: Iteration History για μεταβλητές «αξιοποίησης Ι.Π»

Iteration History^a

Change in Cluster Centers

Iteration	1	2	3
1	.968	.503	.685
2	.027	.092	.072
3	.000	.000	.000

a. Convergence achieved due to no or small change in cluster centers. The maximum absolute coordinate change for any center is .000. The current iteration is 3. The minimum distance between initial centers is 1.732.

Ο τελικός πίνακας *Final cluster Centers* δίνει το σχετικό πλάτος ή το κέντρο της ομάδας ή την μέση αξία από την μεταβλητή

Πίνακας 7.18 :*Final cluster Centers* για μεταβλητές «αξιοποίησης Ι.Π»

Final Cluster Centers

	Cluster		
	1	2	3
Αξιοποίηση Ι.Π_Εγκαταστάσεις Spa μεμονωμένες	.00	1.00	.27
Αξιοποίηση Ι.Π_Άλλο	.04	.04	.00
Αξιοποίηση Ι.Π_Ξενοδοχειακή Μονάδα	.06	.04	.38

Αξιοποίηση Ι.Π_Εγκαταστάσεις sra μέσα σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα	.21	.07	1.00
Αξιοποίηση Ι.Π_Υδροθεραπευτήριο	.98	.54	.27

Στον πίνακα ANOVA οι δοκιμές F χρησιμοποιούνται μόνο για περιγραφικούς σκοπούς, επειδή οι συστάδες έχουν επιλεγεί για να μεγιστοποιήσουν τις διαφορές μεταξύ των περιπτώσεων σε διαφορετικές συστάδες. Τα παρατηρούμενα επίπεδα σημαντικότητας δεν διορθώνονται γι' αυτό και επομένως δεν μπορούν να ερμηνευθούν ως τεστ της υπόθεσης ότι οι μέσοι όροι της συστάδας είναι ίσοι.

Υψηλές τιμές F υποδηλώνουν μεταβλητές σημαντικές για τον διαχωρισμό των ομάδων. Χαμηλές τιμές F (κοντά στο 1,0) υποδηλώνουν μεταβλητές που δεν είναι στατιστικά σημαντικές.

Πίνακας 7.19 ANOVA Cluster

	ANOVA					
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
Αξιοποίηση Ι.Π_Υδροθεραπευτήριο	4.833	2	.127	103	38.115	<.001
Αξιοποίηση Ι.Π_Ξενοδοχειακή Μονάδα	1.103	2	.097	103	11.423	<.001
Αξιοποίηση Ι.Π_Εγκαταστάσεις Sra μεμονωμένες	9.164	2	.050	103	184.520	<.001
Αξιοποίηση Ι.Π_Εγκαταστάσεις sra μέσα σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα	7.060	2	.102	103	69.060	<.001
Αξιοποίηση Ι.Π_Άλλο	.014	2	.028	103	.495	.611

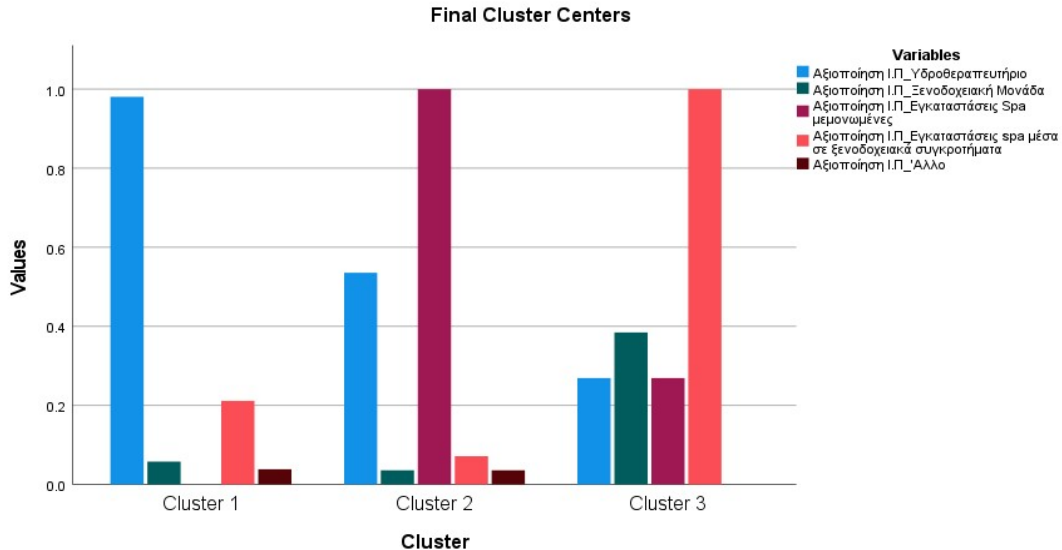
The F tests should be used only for descriptive purposes because the clusters have been chosen to maximize the differences among cases in different clusters. The observed significance levels are not corrected for this and thus cannot be interpreted as tests of the hypothesis that the cluster means are equal.

Ο πίνακας *Number of cases in each Cluster* παρουσιάζει πόσες παρατηρήσεις έχει κάθε ομάδα. Εδώ, η 1^η ομάδα έχει 52 παρατηρήσεις, η 2^η ομάδα έχει 28 και η 3^η ομάδα έχει 26 παρατηρήσεις.

Πίνακας 7.20: *Number of cases in each Cluster*

Number of Cases in each Cluster	
Cluster	1
	52.000
	2
	28.000
	3
	26.000
Valid	106.000
Missing	1.000

Διάγραμμα 7.119 :*Final Cluster Centers* για τις μεταβλητές «αξιοποίηση Ι.Π»

Η 1^η Ομάδα (cluster) εμπεριέχει ως υψηλότερη τιμή μέσω των, την τιμή 0.98 για την μεταβλητή «Αξιοποίηση Ι.Π._ Υδροθεραπευτήριο». Άρα οι φορείς που ανήκουν στην 1^η ομάδα (πλήθος 52) και αποτελούν την πλειοψηφία, έχουν κοινό χαρακτηριστικό και ισχυρή προτίμηση την επιλογή αυτού μοντέλου αξιοποίησης. Δεύτερη επιλογή αποτελεί η «Αξιοποίηση της Ι.Π _Εγκαταστάσεις spa μέσα σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα» (0.21), τρίτη επιλογή η «Αξιοποίηση Ι.Π _Ξενοδοχειακή Μονάδα»

(0.06) και ασθενέστερη είναι η επιλογή «Αξιοποίηση Ιαματικής Πηγής_ Εγκαταστάσεις Spa μεμονωμένες» (0.00).

Η 2^η Ομάδα (cluster) εμπεριέχει ως υψηλότερη τιμή μέσων, την τιμή 1,00 για την μεταβλητή «Αξιοποίηση Ι.Π_ Εγκαταστάσεις Spa μεμονωμένες» που δηλώνει την ισχυρή προτίμηση των φορέων (πλήθος 28) για την αξιοποίηση της Ι.Π. Δεύτερη επιλογή προτίμησης (0.54) αποτελεί η «Αξιοποίηση Ι.Π._ Υδροθεραπευτήριο», τρίτη επιλογή η «Αξιοποίηση Ι.Π _Ξενοδοχειακή Μονάδα» (0.04).

Η 3^η Ομάδα (cluster) εμπεριέχει ως υψηλότερη τιμή μέσων, την τιμή 1,00 για την μεταβλητή «Αξιοποίηση της Ι.Π _Εγκαταστάσεις spa μέσα σε ξενοδοχειακά συγκροτήματα» που δηλώνει την ισχυρή προτίμηση των φορέων (πλήθος 26). Δεύτερη επιλογή προτίμησης αποτελεί η «Αξιοποίηση Ι.Π _Ξενοδοχειακή Μονάδα» (0.38) ενώ ασθενέστερες προτιμήσεις δείχνουν στις άλλες επιλογές αξιοποίησης.

Οι ομάδες 2^η και 3^η σχεδόν ισότιμες σε πλήθος, δηλώνουν διαφορετική αλλά μεγίστη (ισχυρή) προτίμηση για τον τρόπο αξιοποίησης με εναλλακτικούς τρόπους.

Διαπιστώνεται από την παρούσα έρευνα ότι θα μπορούσαν στην ανάλυσή να αντληθούν και άλλοι δυνατοί συνδυασμοί συσχετίσεων και ομαδοποιήσεων μεταβλητών, προκειμένου να διεξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την χάραξη δημοτικής στρατηγικής και αξιοποίησης του φυσικού αυτού πόρου για το νησί της Σάμου.

Επιλέγουμε να σταματήσουμε σε αυτό το σημείο την ανάλυσή μας, λόγω των περιορισμών που τίθενται σε επίπεδο συγγραφής διπλωματικής εργασίας μεταπτυχιακού επιπέδου .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπεράσματα θεωρητικού μέρους

Ο θερμαλισμός ή ιαματικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας, εξελίσσεται δυναμικά σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες και μετά την υγειονομική κρίση που δέχτηκε ο πλανήτης προβάλλεται ως μια νέα τάση, «*trend*». Αποτελεί μια από τις βασικότερες μορφές τουρισμού που σε συνδυασμό με άλλους φυσικούς συντελεστές όπως φυσικό τοπίο, κλίμα, θάλασσα μπορούν να συμβάλλουν στην εξισορρόπηση του τουριστικού δυναμικού και στην μεγιστοποίηση της τοπικής ωφέλειας της κάθε περιοχής, και ιδιαίτερως της νήσου Σάμου. Η δημιουργία ενός κέντρου ιαματικού τουρισμού στο νησί της Σάμου, θα συμβάλει στην αναζωογόνηση του φθίνοντα πληθυσμού, την δημιουργία κινήτρων για την επιστροφή εσωτερικών μεταναστών στην γενέτειρά τους, ανθρώπων που αναγκάστηκαν να ξενιτευτούν για μια καλύτερη ζωή και τύχη αλλά και θα αποτελέσει κίνητρο για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Ο ιαματικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας, είναι η ειδική εναλλακτική μορφή τουρισμού στην οποία οι τουρίστες συμμετέχουν σε προγράμματα υγείας, ειδικότερα προγράμματα διατήρησης, πρόληψης, αποκατάστασης της υγείας με σύγχρονες φυσικές μεθόδους, χρήσης ιαματικού νερού αλλά και υγιεινής διατροφής, ενεργητικής άθλησης, ομορφιάς, ψυχικής ισορροπίας, αδυνατίσματος, κοινωνικής επανένταξης. Ο ιαματικός τουρισμός δεν αφορά μόνο άτομα μεγάλης ηλικίας με κάποιο πρόβλημα υγείας, αλλά προσελκύει και νεότερες ηλικίες, που επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με μια σχετική θεραπεία χαλάρωσης, άσκησης και αναζωογόνησης.

Η *πολιτισμική διαχείριση ή διαχείριση του πολιτισμού*, σύμφωνα με την Δρ. Πουλάκη Π., θα πρέπει να περιλαμβάνει αφενός, το *Capital Culture* ,δηλαδή, την διαχείριση της πολιτισμικής ταυτότητας, ως μέρους της διαχείρισης ενός ευρύτερου πολιτιστικού κεφαλαίου και το *Cultural Heritage management and conservation*, την διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς, με την έννοια της προστασίας-διαφύλαξης στοιχείων του παρελθόντος, στο παρόν και στο μέλλον, αναφερόμενοι στην υλική πολιτισμική κληρονομιά αλλά και στην άυλη/μη υλική πολιτισμική κληρονομιά, όπως οι μύθοι, οι προφορικές παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα, ο χορός. Ευθύνη των τοπικών κοινωνιών, αποτελεί η ορθολογική πολιτισμική διαχείριση με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και της σύνδεσής της, με κάθε μορφή τουρισμού και εν προκειμένω, με την ανάπτυξη της συμπληρωματικής μορφής τουρισμού, του ιαματικού τουρισμού και του τουρισμού ευεξίας στη Σάμο.

Ο δείκτης τουριστικής λειτουργίας, $TF= 42.97\%$ που δηλώνει, τη σχέση μεταξύ του υφιστάμενου τουριστικού δυναμικού ως προς τον πληθυσμό, αποδεικνύει ότι ο τουρισμός στο νησί της Σάμου, κατέχει την κύρια ανάπτυξη σε σχέση με άλλους τομείς, εκτιμώντας την αναγκαιότητα και την βαρύτητα του τομέα τουρισμού, για την κοινωνία της Σάμου. Ο δείκτης τουριστικού κορεσμού $B =0,087$ αντίστοιχα, δηλώνει ότι ο κορεσμός είναι ανύπαρκτος και συνεπώς υπάρχουν πολλά περιθώρια ανάπτυξης.

Με βάση αυτά τα δεδομένα και το πλούσιο πολιτισμικό περιβάλλον της Σάμου, διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν πολλά περιθώρια ανάπτυξης του θερμαλισμού και τουρισμού ευεξίας στη Σάμο, καθώς η έρευνα, στόχο έχει (α) την ανάδειξη, αναγνώριση και την αξιοποίηση του θεραπευτικού φυσικού πόρου της Σάμου (β) τη δημιουργία ενός θερμαλιστικού κέντρου, με βάση την ιαματική πηγή Ποταμίου, συνδεδεμένο με την ιστορία, την πολιτισμική κληρονομιά του νησιού, και τη δημιουργία ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος, (γ) την υποστήριξη κάθε μορφής θεραπευτικής αγωγής πρόληψης και ευεξίας με την χρήση των θεραπευτικών πόρων καθώς και κάθε μορφή υδροθεραπείας, κλιματοθεραπείας, σπηλαιοθεραπείας, θαλασσοθεραπείας, αργιοθεραπείας, που πραγματοποιούνται και έχουν στόχο την φροντίδα του ανθρώπου, την σωματική και ψυχική υγεία. (δ) την σύνδεση θερμαλιστικού κέντρου με κάθε μορφή εναλλακτικού τουρισμού (θρησκευτικός, συνεδριακός, φυσιολατρικός, γαστρονομικός τουρισμός) (ε) την επιστημονική έρευνα, αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των θεραπευτικών ενδείξεων του φυσικού πόρου, και πραγματοποίηση επιστημονικών συναντήσεων που θα αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη των θεραπευτικών φυσικών πόρων.

Συμπεράσματα εμπειρικού μέρους

- Οι φορείς του τουρισμού της Σάμου, συμφωνούν απόλυτα, από την νέα προοπτική ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη Σάμο, και δηλώνουν ότι πρέπει να συνεργαστούν μεταξύ τους για την αποτελεσματική τουριστική προβολή και ανάπτυξη. Η Σάμος μπορεί να γίνει πιο ανταγωνιστική με την βελτίωση των μεταφορών και την προσθήκη σύγχρονων ακτοπλοϊκών και εναέριων μέσων, και την ανάπτυξη μέσων πολιτικής για καινοτόμο μάρκετινγκ στο κλάδο του νησιωτικού τουρισμού.
- Η ύπαρξη κινήτρων και χρηματοδοτήσεων τουριστικών επιχειρήσεων με προνομιακά επιτόκια, η εκπαίδευση του προσωπικού και η δυνατότητα δια βίου μάθησης, η διευκόλυνση των δικτύων (συνέργειες-clusters) για την οργανωτική καινοτομία των τουριστικών επιχειρήσεων και τόπων προορισμού θα συμβάλλει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση.

-
- Θεωρούν την ανάγκη για καινοτομία και εφαρμογή χρήσης νέων τεχνολογιών και τηλεπικοινωνιών, σημαντική για την μείωση του κόστους συναλλαγών .
  - Υποστηρίζουν επιτακτική την ανάγκη για καθιέρωση καλύτερων τιμών και μείωσης του φόρου προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α)
  - Οι φορείς *stakeholders* θεωρούν πρόθυμοι να δραστηριοποιηθούν και να συμμετέχουν σε συμπράξεις δημόσιων και ιδιωτικών φορέων προκειμένου να γίνει η προώθηση του τουριστικού προϊόντος της Σάμου γιατί θεωρούν πολύ σημαντική την τουριστική ανάπτυξη για την οικονομία του νησιού.

Σχετικά με τα θέλγητρα, και το βαθμό ικανοποίησης του επισκέπτη για το νησί της Σάμου:

Οι λόγοι για τους οποίους ο επισκέπτης αποφασίζει να επιλέξει την Σάμο ως προορισμό (θέλγητρα) είναι:

- οι διακοπές –αναψυχή,
- η διοργάνωση εκδηλώσεων,
- συνοδεία φοιτητή
- η επίσκεψη σε συγγενείς και φίλους
- η εκπαίδευση
- η εργασία
- τα συνέδρια
- η επίσκεψη αξιοθέατων

Τα δυνατά σημεία *Strengths* της Σάμου,

- οι φυσικοί πόροι και οι προστατευόμενες περιοχές,
- οι πολιτιστικοί πόροι, μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι
- η λειτουργία του πανεπιστημίου Αιγαίου και οι ετήσιες δράσεις του
- το πλήθος επαναλαμβανομένων επισκεπτών

Οι αδυναμίες, *Weaknesses*

- η ποιότητα των υποδομών και υπηρεσιών
- η έλλειψη τουριστικής ταυτότητας
- η μη επαρκή αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων περιοχών της Σάμου που σχετίζονται με το φυσικό τοπίο την αρχιτεκτονική και την πολιτιστική κληρονομιά

-
- η χαμηλή ανταγωνιστικότητα στον τομέα του τουρισμού, τόσο σε επίπεδο περιφέρειας όσο και εθνικό,
  - η έλλειψη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στην οργάνωση και παροχή τουριστικών υπηρεσιών, ξένες γλώσσες κλπ.

Οι προοπτικές και ευκαιρίες opportunities

- η δημιουργία θετικού κλίματος ανάπτυξης προσέλκυσης επενδύσεων και ανθρώπινου δυναμικού,
- η βελτίωση αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό κοινωνικών πολιτιστικών υποδομών μέσω συνεργιών μεταξύ δήμων αλλά και ενθάρρυνσης του ιδιωτικού τομέα,
- την συνεργασία των δήμων Σάμου και Πανεπιστημίου Αιγαίου, μέσα από την τεχνογνωσία σε θέματα ανάπτυξης και προοπτικών, αποτελεί μια πολύ μεγάλη ευκαιρία
- Η δυνατότητα δημιουργίας και ανάπτυξης νέων θεματικών μορφών τουρισμού,
- η αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων μέσα από την υλοποίηση εθνικών συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων,
- η δυνατότητα επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και μείωση της εποχικότητας,
- η ανάπτυξη τοπικών περιφερειακών ιδιωτικών και δημόσιων συνεργιών και η δημιουργία οικονομιών κλίμακας,
- Τέλος, η δημιουργία συμφώνων συνεργασίας, τα διεθνή δίκτυα και οι καλές πρακτικές αναπτυγμένων προορισμών, αξιολογήθηκαν ως πολύ μεγάλη δυνατότητα και ευκαιρία ανάπτυξης

Οι απειλές και τα πιθανά εμπόδια που μπορούν να ανακόψουν τις προσπάθειες ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος της Σάμου, αποτελούν σύμφωνα με την παρούσα έρευνά:

- η διεθνή κρίση,
- τροχοπέδη, στην τουριστική ανάπτυξη, αποτελεί η απειλή των πολέμων
- η υγειονομική κρίση κρίθηκε ως πολύ μεγάλη απειλή,
- οι φυσικές καταστροφές, χαρακτηρίστηκαν μεγάλη απειλή
- τα ατυχήματα και η έλλειψη δικτύου μεταφορών,

-
- Τέλος, το επίπεδο συνεργασίας μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού φορέα κρίθηκε ότι μπορεί να αποτελέσει μεγάλος κίνδυνος αν δεν υπάρχουν οι σωστές βάσεις για προϋποθέσεις για την επιτυχή έκβαση της συνεργασίας.

Αξιοσημείωτο είναι ότι υπήρχαν φορείς που δεν γνώριζαν την ύπαρξη της ιαματικής πηγής (24,5%).

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της περιοχής Ποταμίου Καρλοβάσου, που συμβάλουν στην δημιουργία θερμαλιστικού κέντρου είναι:

- φυσικό περιβάλλον
- αρχιτεκτονικό τοπίο και μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς
- προστατευόμενες περιοχές, βιοποικιλότητα
- ανεξερεύνητα σπήλαια,
- Τα εστιατόρια με δυνατότητα ανάδειξης τοπικών προϊόντων, υψηλής διατροφικής αξίας, και προώθησης της τοπικής γαστρονομίας,.

Οι δραστηριότητες που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής, την σωματική, ψυχική και κοινωνική υγεία (wellbeing) είναι:

- η φροντίδα της προσωπικής υγείας με ευχαρίστηση
- ο πειραματισμός σε υγιεινές συνήθειες, συμπεριφορές και στάση ζωής.
- η αύξηση των ατομικών ικανοτήτων και η λήψη αποφάσεων που αφορούν την ίδια την υγεία, δραστηριότητα που σχετίζεται με την ποιότητα ζωής την υγεία και ευεξία.
- η αναγνώριση της σπουδαιότητας της σωματικής, ψυχικής και πνευματικής υγείας,.

Οι φορείς σχεδόν ομόφωνα θεωρούν ότι η ανάπτυξη του θερμαλιστικού τουρισμού και τουρισμού ευεξίας, θα συμβάλλει στην διαμόρφωση ενός ποιοτικού τουριστικού προϊόντος με ένα πλέγμα δραστηριοτήτων, που θα προσελκύσει αναλόγου επιπέδου επισκέπτες, με μεγαλύτερη κατά κεφαλή δαπάνη, (95,3%)

Τα εμπόδια που λειτούργησαν ανασταλτικά, όλα αυτά τα χρόνια για την μη αξιοποίηση του φυσικού ιαματικού πόρου, της πηγής Ποταμίου Καρλοβάσου στη Δυτική Σάμο είναι:

-
- το νομοθετικό πλαίσιο γύρω από την αξιοποίηση των ιαματικών φυσικών πόρων, καθώς επίσης οι αγκυλώσεις εφαρμογής νόμων και συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων.
  - τα ιδιοκτησιακά καθεστώτα και τα προσωπικά συμφέροντα των ενδιαφερόμενων,
  - η εναλλαγή πολιτικών ηγεσιών και έλλειψη συντονισμένων, διαδοχικών ενεργειών
  - η έλλειψη τεχνογνωσίας και εξειδικευμένου προσωπικού στην τοπική αυτοδιοίκηση,
  - η έλλειψη χρηματοδοτήσεων θεωρήθηκε εμπόδιο,
  - Τέλος, η επιλογή, «αδιαφορία των φορέων», ως ανασταλτικός παράγοντας αξιοποίησης, 47,62% .

Το μοντέλο αξιοποίησης της ιαματικής πηγής Ποταμίου Σάμου, που θεωρούν ότι θα ήταν αποδοτικότερο για την ανάπτυξη του στρατηγικού σχεδιασμού σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιού, είναι το *Μοντέλο Ι*, η δημιουργία ενός οργανισμού μάρκετινγκ προορισμού DMO (Destination Marketing Organization) (73,6%).

Η αξιοποίηση της Ιαματικής Πηγής (Ι.Π.) μπορεί να γίνει με την μορφή:

- «υδροθεραπευτηρίου», (67,9%),
- «εγκαταστάσεις spa μέσα σε ξενοδοχειακές μονάδες» (35,8%)
- «ξενοδοχειακή μονάδα»(13,2%)

Οι ενέργειες και τις πολιτικές που θα πρέπει να αναπτύξουν, οι ίδιοι οι φορείς, για την αξιοποίηση της Ι.Π. Ποταμίου Σάμου αφορούν:

- Δημιουργία ομάδας έργου και ανάθεση σε επιστημονικό προσωπικό (εμπειρογνώμονες και νομικούς συμβούλους
- Το Υπουργείο Τουρισμού να παρέχει την οριστική λύση και αναγνώριση του θερμολιστικού πόρου ως ιαματικού,
- Αναζήτηση χρηματοδοτικών εργαλείων και ένταξή τους σε ευρωπαϊκά αναπτυξιακά προγράμματα,
- Ενημέρωση τοπικής κοινωνίας για τα οφέλη ανάπτυξης του θερμολιστικού τουρισμού και τουρισμού ευεξίας,

-
- Διερεύνηση τουριστικών αγορών που θα εκδήλωναν ενδιαφέρον για να αναπτυχθεί με επιτυχία ο ιαματικός τουρισμός και τουρισμός ευεξίας,
  - Διερεύνηση της φέρουσας ικανότητας του νησιού, μέσα από την ποσοτικοποίηση και την χρήση κατάλληλων δεικτών, προκειμένου να εξεταστεί η βιωσιμότητα του προορισμού χωρίς παρεμβάσεις υποβάθμισης του οικοσυστήματος, και με στόχο την προσέγγιση νέων αγορών και ομάδων στόχων (Target Groups) τουρισμού,
  - Δημιουργία επαρκών υποδομών κτιριακών, συγκοινωνιακών αλλά και ανθρωπίνου δυναμικού ώστε να καλύψει την αυξημένη ζήτηση για το διαφοροποιημένο προϊόν

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή της Δυτικής Σάμου είναι:

- ο Γαστρονομικός Τουρισμός,
- ο Πολιτιστικός Τουρισμός,
- ο Φυσιολατρικός Τουρισμός,
- ο Συνεδριακός Τουρισμός
- ο Μαθητικός Τουρισμός,
- οι διερχόμενοι επισκέπτες εσωτερικού εξωτερικού με ποσοστό
- ο Προσβάσιμος Τουρισμός (ΑμεΑ)
- ο Θρησκευτικό Τουρισμός

Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα τουριστικού προορισμού, που κατά την γνώμη των φορέων, χαρακτηρίζουν την περιοχή της Δυτικής Σάμου είναι:

- Πανεπιστήμιο Αιγαίου και η διεθνής αναγνώρισή του
- η φύση, το περιβάλλον και η βιοποικιλότητα της περιοχής
- η παράδοση και τα έθιμα της περιοχής, και στον ίδιο βαθμό
- το αρχιτεκτονικό τοπίο,
- η ύπαρξή της ως εμπορικό κέντρο
- η νυχτερινή ζωή της Δυτικής Σάμου,
- η ύπαρξή της περιοχής ως διοικητικό κέντρο,
- οι δράσεις και η ποιότητα ζωής,

-
- κέντρο εκδηλώσεων
  - οι τέχνες και η κουλτούρα της περιοχής καθώς και
  - η διαπολιτισμικότητα της περιοχής της Δυτ.Σάμου

Η προοπτική δημιουργίας θερμαλιστικού κέντρου αξιολογήθηκε ως ρεαλιστική

Προτάσεις - Κατευθύνσεις

Η διαφοροποίηση του ιαματικού προϊόντος και η προσαρμογή του στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στην φυσιογνωμία της Σάμου, θα μπορούσε να συμβάλλει στην δημιουργία ενός μοναδικού, ποιοτικού προϊόντος, υψηλής αισθητικής και απόδοσης.

- Η εκτίμηση των υπάρχουσών υποδομών που χρίζουν βελτίωσης, όπως οι μεταφορές και ο εξοπλισμός τους με σύγχρονα μέσα, τα καταλύματα, η σίτιση, οι εγκαταστάσεις αναψυχής, η διατήρηση παραδοσιακών οικισμών και η προβολή τουριστικών αξιοθέατων θα πρέπει να είναι βασική προτεραιότητα των φορέων.
- Η δημιουργία όμως ενός σύγχρονου και δυναμικού τομέα ιαματικού τουρισμού, απαιτεί για το σκοπό αυτό συνεργασίες, «clusters» ένα μικτό σύστημα διαχείρισης από δήμο και ιδιώτη (DMO) αλλά ιδιαιτέρως απαιτεί κρατική παρέμβαση και οικονομική ενίσχυση με την μορφή κινήτρων για την εκδήλωση ιδιωτικής επενδυτικής πρωτοβουλίας.
- Η συμβολή και συμμετοχή των ταμείων ασφάλισης και υγείας, για την συμμετοχή των ασθενέστερων τάξεων του πληθυσμού και η έγκριση των δαπανών για την πραγματοποίηση των θεραπειών, θα μπορούσε να είναι η σωστή κίνηση προς αυτή την κατεύθυνση.
- Η ομάδα στόχος των ιαματικών κέντρων πρέπει να είναι τα μεσαία κοινωνικά στρώματα για λόγους ανταγωνισμού με άλλες ιαματικές πηγές π.χ. Ικαρίας, θεωρείται αναγκαία η υιοθέτηση ενός ενιαίου ιαματικού συστήματος και οργάνωση του κλάδου με εκπαίδευση, επιμόρφωση και εξειδίκευση του προσωπικού στις σύγχρονες υπηρεσίες που καλούνται να προσφέρουν.
- Σημαντικότατο ρόλο κατέχει η προβολή και η διαφήμιση του ιαματικού κέντρου καθώς και η ενεργό συμμετοχή του δήμου Δυτικής Σάμου, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ηλεκτρονική προώθηση ενεργειών, «digital marketing» με την δημιουργία προωθητικής καμπάνιας αλλά και προγράμματα διαφήμισης σε μηχανές αναζήτησης που αναδεικνύουν και προωθούν το νησί, ως προορισμό και συμβάλλουν στην δημιουργία ειδικών και ολοκληρωμένων τουριστικών πακέτων.

-
- Επιπρόσθετα, προτείνεται η συμμετοχή του Δήμου Δυτικής Σάμου, στο Σύνδεσμο Ιαματικών Πηγών Ελλάδος Α.Ε. ΣΔΙΠΕ, ο οποίος είναι ο τεχνικός σύμβουλος της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων, ΚΕΔΕ, για τα θερμομεταλλικά νερά και συμμετέχει σε αρμόδιες επιτροπές, συνομιλεί απευθείας με τα συναρμόδια υπουργεία εσωτερικών, Τουρισμού Υγείας και Ανάπτυξης για όλα τα θέματα που άπτονται των ιαματικών φυσικών πόρων. Τα μέλη του ΣΔΙΠΕ μπορούν να συμβουλευούνται και να χρησιμοποιούν τα επιστημονικά αποτελέσματα της ιατρικής αλλά και της νομικής ομάδας. Συνεπώς, το όφελος της συμμετοχής του δήμου αλλά και της Σάμου γενικότερα στο δίκτυο θα είναι μεγάλο για να επιλυθούν νομικά, τεχνικά και άλλης φύσεως προβλήματα και εμπόδια που αναστέλλου έως σήμερα την πρόοδο και ανάπτυξη της Ιαματικής Πηγής Σάμου.

Περιορισμοί και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας για την διερεύνηση ανάπτυξης του ιαματικού τουρισμού και τουρισμού ευεξίας στη Σάμο, περιορίστηκε στους φορείς τουρισμού και επιχειρήθηκε ομαδοποίηση των συμμετεχόντων στην έρευνα. Προκειμένου το δείγμα να έχει μεγαλύτερη γεωγραφική κάλυψη, θα μπορούσε η έρευνα να επεκταθεί σε ειδικές κατηγορίες φορέων τουρισμού όπως εστίασης, διαμονής, ενοικιάσεων μέσων μεταφορών, τουριστικών γραφείων κ.α.

- Για την ορθολογική ανάπτυξη της ιαματικής πηγής Ποταμίου, επιβάλλεται η επικύρωση των υδρογεωλογικών και υγειονομικών μελετών, εξετάζοντας όλα εκείνα τα τεχνικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, της περιοχής, που μπορεί να μεταβλήθηκαν, ως φυσική συνέπεια του χρόνου και των ιδιαιτέρων συνθηκών, δηλαδή, φυσικών φαινομένων π.χ. ο σεισμός της 20^{ης} Οκτωβρίου 2021, που ενδεχομένως να επηρέασαν την απόδοση και την δυναμικότητα της πηγής και του περιβάλλοντα χώρου.
- Για την διεξαγωγή αξιόπιστων αποτελεσμάτων σχετικά με το μέγεθος της συγκεκριμένης αγοράς που σχετίζεται με τον ιαματικό τουρισμό, θεωρείται αναγκαίο η συλλογή στατιστικών δεδομένων, όπως ο αριθμός λουομένων και των θεραπευτικών αγωγών που πραγματοποιούν, ο αριθμός λουόμενων και ημερήσιες επισκέψεις, ο αριθμός χρηστών με κάλυψη ασφαλιστικού φορέα αλλά και άλλα ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως φύλο, ηλικία, εισόδημα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν μέρος έρευνας για παραπέρα ανάπτυξη.
- Η ερευνητική προσπάθεια θα μπορούσε να επεκταθεί στην εξέταση των περαιτέρω μεθόδων προβολής και προώθησης των ιαματικών κέντρων

υδροθεραπείας, καθώς αποτελεί απαιτεί μελέτη ειδικών χαρακτηριστικών που συνδυάζουν ιατρικά και τουριστικά στοιχεία

- Για την αναγνώριση της ιαματικής θεραπείας από τα ασφαλιστικά ταμεία θα μπορούσε αποτελέσει αντικείμενο για περαιτέρω έρευνα, η εκτίμηση του κόστους αντιμετώπισης μιας κατηγορίας παθήσεων όπως για παράδειγμα οι ρευματοπάθειες σε ιαματικά θέρετρα και σύγκριση του κόστους αυτού με άλλες μορφές θεραπείας, όπως νοσοκομειακή περίθαλψη ή ημερήσιες επισκέψεις σε κλινική, ή θεραπεία κατ' οίκον, λαμβάνοντας υπόψη και την εξέλιξη της τεχνολογίας των φαρμάκων και της βιοτεχνολογίας όσον αφορά τις ασθένειες που θεραπεύονται ή ανακουφίζονται με τον ιαματικό τουρισμό.

Εν κατακλείδι, η παρούσα έρευνα, φιλοδοξεί στη παρακίνηση και στην έναρξη στοχευόμενων ενεργειών από τους αρμόδιους φορείς του τουρισμού της Σάμου, ώστε να προχωρήσουν δυναμικά στο σχεδιασμό και την εγκατάσταση καινοτόμων τεχνολογιών, e-health και e-tourism, με στόχο την παραγωγή προστιθέμενης αξίας τόσο στις τοπικές κοινωνίες και στους εν δυνάμει, χρήστες των ιαματικών λουτρών και εγκαταστάσεων της νήσου Σάμου.

Ένα όραμα και μια πραγματικότητα, που θα οδηγήσει στην πολυπόθητη αξιοποίηση της ιαματικής πηγής Ποταμίου και το Θείο δώρο της φύσης, να προσφερθεί απλόχερα, στους επισκέπτες και κατοίκους της Σάμου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσσες

- Gray, H.P.(1970).*International Travel International Trade*, Lexington: D.C. Health and Company
- Plog, S.(1974), “*Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity*” *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 15 (November):13-16.

Ελληνόγλωσσες

- Αρβανίτης Γεωλόγος Δρ Γεωθερμίας, *Μύθοι και Πραγματικότητα για την Γεωθερμία*, Υπουργείο Ανάπτυξης, Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών, Δ/ση Γεωθερμίας & Θερμομεταλλικών Υδάτων Ι.Γ.Μ.Ε., Αθήνα 2008, σ.4-5
- Γείτονα, Μ. και Ι. Σαραντόπουλος, 2015 *Ιατρικός Τουρισμός*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, *Ιαματικά Πηγαί της Ελλάδος*, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα, 1966.
- Ινστιτούτο Γεωλογικών & Μεταλλευτικών Ερευνών, Δ/ση Ενεργειακών Πρώτων Υλών, *Η Γεωθερμική ενέργεια και η Λέσβος*, μελετητής Τακτικός Σ. Αθήνα 1995.
- Κουτίνας Γ., *Προσδιορισμός Γεωθερμικού Δυναμικού Χαμηλής Ενθαλπίας: Μελέτες Σκοπιμότητας Αξιοποίησής του*, *Επιστημονικό Δελτίο Δ.Ε.Η.*, Τ.41,1992, σ.13-31.
- Κουτίνας Γ., *Σύγχρονες Διεθνής Εξελίξεις στο χώρο της Γεωθερμίας και η Ελληνική Πραγματικότητα*, *Τεχνικά Χρονικά*, Τ.5/92, σ.75-92
- Λαγός, (2018), *Τουριστική Οικονομική*,σελ.119
- Λαγός, Δ. (2005), *Τουριστική Οικονομική*, Εκδόσεις Κριτική
- Λαγός, Δ. (2018),*Τουριστική Οικονομική*, Εκδόσεις Κριτική, σελ. 83
- Λαγός, Δ.,Π.Λιαργκόβας (2003) *Τουριστική Οικονομία ΟΕΔΒ*, Αθήνα
- *Μανώλη Νικολαΐδη: «Η Υγεία εν Σάμω και Ικαρία»*, Εκδόσεις Γρηγόρη Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από το mpalos.blogspot.gr το μπλογκ του Γιώργου Βαρβάκη
- Μαρτζόπουλος Γ., *Χρήση της Γεωθερμικής Ενέργειας στην Γεωθερμική Παραγωγή και Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός*, Πρακτικά 1^{ου} Διεθνές Συνεδρίου για τα Θερμομεταλλικά Νερά και την Ανάπτυξη των Λουτροπόλεων, Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας, Θεσσαλονίκη, 1986, σ.211-215.
- Μοίρα, Πολυξένη και Μυλωνόπουλος, Δ.(2014). *Τουρισμός υγείας και ταξίδι υγείας, Κοινωνιολογική προσέγγιση και εννοιολογική διασαφήνιση e-Journal of Science and Technology (e-JST)*,

- Πιστοποιητικό μέτρησης ραδιενέργειας δειγμάτων
- Συγγραφική ομάδα : Δρ.Τσάρτας Πάρης, Δρ. Μοίρα Πολυξένη, Δρ. Λαγός Δημήτριος, Δρ.Σταμπουλής Γεώργιος, Δρ. Μπάρλας Αχιλλέας (2014) «Η οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού»
- Τουριστικός Οδηγός Σάμος Το τρίγωνο της Ευτυχίας
- Υγειονομικής Έκθεσης του άρθρου 4 του Ν. 3498/2006 (ΦΕΚ230/Α/24.10.2006) Εργαστήριο Υγιεινής του Ιατρικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Πατρών επιστημονικά υπεύθυνος Μιχάλης Λεοτσινίδης καθηγητής Υγιεινής.Πάτρα19-12-2016
- Υδρογεωλογική μελέτη πηγής Ποτάμι Σάμου, Δήμου Σάμου, Σεραφείμ Σκοβολάς, Γεωλόγος

Διαδικτυακές αναφορές

- <https://www.thermalsprings.gr/index.php/el/thalassotherapiea-menu>
- <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/>
- <https://globalwellnessinstitute.org/press-room/statistics-and-facts/>
- <https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/2022-global-wellness-economy-country-rankings/>
- <https://globalwellnessinstitute.org/geography-of-wellness/>
- <https://www.travelstyle.gr/karlovi-vari-i-polychromi-loytropoli-tis-tsechias-mas-apokalyptetai-vgalmeni-apo-paramythi/>
- «The Great Spa Towns of Europe». UNESCO World Heritage Centre (στα Αγγλικά). Ανακτήθηκε στις 30 Ιουλίου 2021
- <https://travelvibe.eu/karlovy-vari-h-poli-ton-loutron/>
- <https://www.chocholowskietermy.pl/>
- <https://www.getyourguide.com/el-gr/krakobia-l40/krakobia-zakopane-kai-iamatikes-pisines-t369066/>
- <http://www.chocholowskietermy.pl/oferta/chocholowskie-baseny/>
- <https://hppc.gr/business-units/iamatiki-pigi-aidipsoy/>
- <https://www.amazingevia.com/listing-item/spaloutraaidipsou/>
- <https://www.allovergreece.com/Thermal-Spring/Descr/13/el>
- <http://www.loutrapozar.gr/listings/loutra-pozar/>
- <https://www.protothema.gr/travelling/article/536391/loutra-pozar-therapeia-kai-halarosi-se-kauta-nera/>
- <https://umano.gr/loutra-pozar-to-thauma-tis-fisis/>
- <https://www.travel.gr/experiences/activities/wellness/loytra-pozar-i-mageia-toy-neroy-kai-toy/>

- Traffic data Management Fraport Greece
- <http://geodata.gov.gr/maps/?locale=el>
- <https://tripadvisor.mediaroom.com/GR-about-us>
- <http://www.ypai.gr/site/home/Basic+Menu/The+islands+of+Aegean/Northern+Aegean/NOMOS+SAMOY/SAMOS/Infrastructures/Metaphores/Odiko+Dyktio.csp;jsessionid=c0a81e0a30d9cc1ea5a13a164e4781af80aa2a9113b3.e38Pch0Kbh4Nc40MchqPaNuRay1ynknvrkLOIQzNp65ln0>
- <https://www.elime.gr/index.php/samos>
- http://www.samos22730.gr/index.php?option=com_mtree&task=listcats&cat_id=829&Itemid=136&lang=el
- https://gss.gov.gr/images/stories/geoData/dimotikes/D_Boreiou_Aigaiou.pdf
- <https://samos-scuba.com/>
- <https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/04/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%92%CF%8C%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%BF-%CE%91%CE%B9%CE%B3%CE%B1%CE%AF%CE%BF.pdf>
- Εθνικό Κτηματολόγιο & Χαρτογράφηση Α.Ε., 2016. Ηλεκτρονική Υπηρεσία: https://www.ktimanet.gr/CitizenWebApp/Orthophotographs_Page.aspx [Τελευταία πρόσβαση: Δεκέμβριος 2016].
- <https://www.niriis.gr/%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%B5%CF%82/kostos-kataskevis-xenodoheiou/>
- <https://www.google.com/maps/search/%CE%95%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%B1%CF%84%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%B1/@37.7962633,26.6929218,3397m/data=!3m2!1e3!4b1!5m2!1e1!1e4?entry=ttu>
- <https://depositphotos.com/gr/photo/icon-button-pictogram-hotel-lodging-42279359.html>
- <https://depositphotos.com/gr/vector/hotel-map-pointer-85635626.html>
- <https://depositphotos.com/gr/photo/info-prime-blue-round-button-173180486.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=IDtQVZCTsJM>
- <https://www.youtube.com/watch?v=d5yMfjJvYdU>
- <https://www.hoteldesign.gr/hotel-design-trends/>
- https://www.travel.gr/food_and_drink/food-culture/i-dimosiografos-apo-ti-samo-poy-proothe/
- https://www.youtube.com/watch?v=V-C7F_xylnc
- <https://www.youtube.com/watch?v=-13VCLJ9KbM&t=53s>
- <https://loutrapozar.com.gr/timokatalogos/>

- <https://www.isamos.gr/lepra-egklismos-ena-tekmirio-apo-samo-tou-mesopolemou/> αρχαιακό υλικό, το οποίο απόκειται στα Αρχαία Νομού Σάμου,
- "Sociológ Ábel Ravasz: Ak štát nevie mapovať svoje menšiny, nevie im ani pomáhať" . dunszt.sk (στα σλοβακικά) . Ανακτήθηκε στις 30 Αυγούστου 2023 . Gorali, podobne ako Rusíni, žijú na oboch stranách štátnej poľsko-slovenskej hranice[...] Je to veľmi vzácna a zvláštna subskupina v tom, že jej jazyk pripomína skôr poľmisýloštinu.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5 ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΕΝΤΡΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
– ΘΕΡΜΑΛΙΣΜΟΥ ΦΕΚ 603/Β΄/22.02.2018

A/A	ΧΩΡΟΙ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΧΩΡΩΝ	ΕΛΑΧΙΣΤΗ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ (τμ)
1.	Είσοδος - Υποδοχή - Διοίκηση		
1.1	Πληροφορίες - Γραμματεία	1	
1.2	Τηλεφωνικό κέντρο	1	
1.3	Γραφείο Υπευθύνου επιχείρησης	1	
1.4	Λογιστήριο (όχι απαραίτητα στο χώρο του Κέντρου)	1	
1.5	W.C. κοινού στον ίδιο όροφο ή στον προηγούμενο ή τον επόμενο από το χώρο υποδοχής, χωριστά ανδρών-γυναικών, με προθαλάμους	2+2	
1.6	W.C. κοινού για ΑΜΚ	1	
1.7	Αίθουσα αναμονής	1	
1.8	Κυλικείο - snack bar	1	
			Συνολικό εμβαδό για 1.1-1.9: 60 μ ²
2.	Ιατρεία		
2.1	Ιατρεία (π.χ. καρδιολόγου, παθολόγου, ρευματολόγου, κ.λπ.) που περιλαμβάνουν αίθουσα αναμονής (ο αριθμός χώρων για ιατρεία εξαρτάται από τον αριθμό ιατρών που απασχολούνται και προσαρμόζεται αναλόγως. Επίσης, η επιφάνεια ανά ιατρείο είναι η κατάλληλη για να εξυπηρετεί ορθά το ιατρείο ανάλογα με την ειδικότητα που στεγάζει)	1	15μ ² /ιατρείο
2.2	Υποδοχή-Γραμματεία	1	10 μ ²
3.	Εγκαταστάσεις χρήσης ιαματικών φυσικών ρευστών ή παροχής υπηρεσιών θερμαλισμού*		

3.1	Υδροθεραπεία		
3.1.1	Κλειστή ή ανοικτή δεξαμενή κινήσιοθεραπείας με τις αναγκαίες τεχνικές εγκαταστάσεις	1	35 μ ²
3.1.2	Δεξαμενή υδρομαλάξεων τύπου τζακούζι θερμού ύδατος	1	15 μ ²
3.1.3	Δεξαμενή απλή ψυχρού ύδατος	1	15 μ ²
	Οι εγκαταστάσεις των χρήσεων 3.1.1 έως και 3.1.3 είναι δυνατόν να ευρίσκονται σε ενιαίο χώρο με το ίδιο συνολικό εμβαδόν		

3.1.4	Λουτρό με λουτήρα υδρομαλάξεων		8 μ ² /λουτρό
3.1.5	Χώρος για καταιωνιστήρα εξ αποστάσεως και για καταιωνιστήρα υδρομαλάξεων Η Μονάδα να περιλαμβάνει δύο κατ' ελάχιστον από τις ανωτέρω εγκαταστάσεις, με συνολική επιφάνεια 60μ ²		12 μ ² /χώρο
3.2	Εισπνοθεραπεία		
3.2.1	Θάλαμος ομαδικής εισπνοθεραπείας	1	50 μ ²
3.2.2	Θάλαμος ατομικής εισπνοθεραπείας	1	8 μ ²
3.3	Πηλοθεραπεία		
3.3.1	Χώρος παρασκευής και επεξεργασίας ή ωρίμανσης πηλού (λάσπης)		
3.3.2	Χώρος επάλειψης πηλού		
3.3.3	Χώρος καθαρισμού από πηλό με καταιωνιστήρες		
3.3.4	Χώρος απόρριψης χρησιμοποιημένου πηλού		

3.3.5	Χώρος ομαδικής εμβάπτισης	2 ατομικές μπανιέρες ατομικής εμβάπτισης	35 μ ²
3.4	Ποσιθεραπεία		
3.4.1	Χώρος υποδοχής		
3.4.2	Χώρος θεραπείας		
3.4.3	W.C. ανδρών	2	
3.4.4	W.C. και γυναικών	2	

3.4.5	W.C. για ΑΜΚ	1	
3.4.6	Χώρος ανάπαυσης		
3.4.7	Ιατρείο		15 μ ²
3.4.8	Περιβάλλον χώρος		

Ο συνολικός χώρος για τα 3.4.1 έως 3.4.7 είναι 80m²

	*Ελάχιστες απαιτήσεις χώρων και εγκαταστάσεων χρήσης του ιαματικού φυσικού πόρου ή της παροχής υπηρεσιών θερμαλισμού, ανάλογα με το είδος της/ των ιαματικής/ ών θεραπείας/ών. Οι χώροι των κατηγοριών 3.1, 3.2, 3.3 και 3.4 είναι απαραίτητοι υπό την προϋπόθεση ύπαρξης του κατάλληλου φυσικού πόρου (ρευστού, αερίου κ.λπ.). Σε περιπτώσεις διαφορετικών των ανωτέρω 3.1 έως 3.4 θεραπειών προβλέπονται οι κατάλληλοι χώροι θεραπείας.		
4.	Χώροι υποστήριξης της λειτουργίας της/των θεραπειών και βοηθητικοί χώροι (δύναται να είναι κοινοί για περισσότερες της μίας θεραπείας)		
4.1	Σάουνα (ανδρών και γυναικών)	1+1 (προαιρετικά)	8 μ ² /μονάδα
4.2	Χαμάμ (Ατμόλουτρο)	προαιρετικά	8 μ ² /χαμάμ
4.3	Χώρος ανάπαυσης ενιαίος ή κατανεμημένος σε τμήματα	1	60 μ ² (αθροιστικά)

4.4	Αίθουσες μασάζ	προαιρετικά	8 μ ² /αίθουσα
4.5	Αποδυτήρια λουομένων με προθαλάμους χωριστά ανδρών-γυναικών, όπου βρίσκονται ερμάρια και ντους	1+1 ντους 20 + 20 ερμάρια	35 μ ² / αποδυτήριο
4.6	W.C. ανδρών	2	
4.7	W.C. και γυναικών	2	
4.8	W.C. για ΑΜΚ	1	
5.	ΧΩΡΟΙ ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ		
5.1	Κεντρικό μηχανοστάσιο	1	

5.2	Γραφείο συντηρητή	1	
5.2	Εργαστήριο μικροεπισκευών	1	
5.3	Αποθήκη υλικού εγκαταστάσεων	1	
5.4	Χώρος ηλεκτροπαραγωγού ζεύγους	1	
5.5	Ανελκυστήρας υδραυλικός πελατών υποχρεωτικός, εάν η μελέτη προβλέπει περισσότερους του ενός ορόφους.	1	
5.6	Χώρος απόληξης ιαματικού ρευστού - Υποχρεωτική περιφραγή	1	
			Συνολικό εμβαδό για 5.1-5.7: 100 μ ²
6.	ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ		
6.1	Οι σωληνώσεις είναι επισκέψιμες σε όλο το μήκος τους.		
6.2	Η αποθήκευση του ιαματικού φυσικού πόρου γίνεται σε κλειστές δεξαμενές.		
6.3	Η παροχέτευση του ιαματικού νερού από τις πηγές έως δεξαμενές και λουτήρες γίνεται με κλειστούς αγωγούς.		
6.4	Εξαερισμός των χώρων λούσεων.		
6.5	Στους χώρους λούσεων τοποθετούνται ηλεκτρομαγνητικά κομβία και κομβία ακυρώσεως, τα οποία θα επενεργούν σε κέντρα φωτεινών - ηχητικών ενδείξεων.		
6.6	Τα υλικά που χρησιμοποιούνται για τις σωληνώσεις και τα δοχεία ιαματικού φυσικού πόρου είναι ανθεκτικά στη διάβρωση.		
6.7	Οι εγκαταστάσεις είναι κατάλληλες για τις συνθήκες και το περιβάλλον στο οποίο θα λειτουργήσουν.		
6.8	Τα χρησιμοποιούμενα υλικά για τις δεξαμενές και τους αγωγούς μεταφοράς δεν επηρεάζουν τη σύσταση του ιαματικού φυσικού πόρου και δεν αλλοιώνουν τις ιδιότητές του.		
6.9	Καλώδια, πίνακες και πριζοδιακόπτες κατασκευής και φύσης τέτοιας ώστε να είναι συμβατά με υγρούς και διαβρωτικούς χώρους.		
7.	ΓΕΝΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ		
7.1	Όλοι οι χώροι κύριας χρήσης του Κέντρου Ιαματικού Τουρισμού-Θερμαλισμού βρίσκονται στην ίδια στάθμη με το έδαφος και πληρούν τις προϋποθέσεις φυσικού φωτισμού και αερισμού.		

7.2	Σε περίπτωση δημιουργίας ή επέκτασης Κέντρου Ιαματικού Τουρισμού-Θερμαλισμού σε διατηρητέο κτίριο, μπορούν να γίνουν δεκτές αποκλίσεις έως 20% στις ελάχιστες διαστάσεις των χώρων του διατηρητέου κτιρίου, όπου αυτό επιβάλλεται από την ανάγκη να διατηρηθεί η αρχιτεκτονική των χώρων του.
7.3	Κατά τη σύνταξη της μελέτης του Κέντρου Ιαματικού Τουρισμού-Θερμαλισμού τηρούνται οι οδηγίες του ΥΠΕΝ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τόσο στην αρχιτεκτονική μελέτη, όσο και στη μελέτη των εγκαταστάσεων, του εξοπλισμού και της επιλογής των υλικών και ιδιαίτερα η υποχρέωση για την επικάλυψη των δαπέδων με αντιολισθητικό υλικό.

Άρθρο 5

Οι πιο πάνω ελάχιστες προδιαγραφές ισχύουν είτε η Μονάδα Ιαματικής Θεραπείας ή το Κέντρο Ιαματικού Τουρισμού-Θερμαλισμού ιδρύεται αυτοτελώς, είτε σε συνδυασμό με ξενοδοχειακή μονάδα. Σε περίπτωση που η Μονάδα Ιαματικής Θεραπείας ή το Κέντρο Ιαματικού Τουρισμού-Θερμαλισμού ανεγείρεται σε συνδυασμό με ξενοδοχειακή μονάδα, οι χώροι όπου δεν παρέχεται θεραπεία (π.χ. *Είσοδος – Υποδοχή – Διοίκηση*) μπορούν να είναι οι αντίστοιχοι χώροι των ξενοδοχειακών μονάδων.

Διασφαλίζεται η προσβασιμότητα των ΑΜΕΑ στους κύριους χώρους και δηλώνονται οι χώροι στους οποίους θα ασκούνται οι θεραπείες από ΑΜΕΑ.

Σε περίπτωση υδροδότησης της Μονάδας Ιαματικής Θεραπείας ή του Κέντρου Ιαματικού Τουρισμού με ιαματικό νερό λαμβάνεται υπ' όψιν η χημική σύσταση (διαβρωτικότητα – επικαθιζήσεις), καθώς και η θερμοκρασία του ιαματικού νερού, ώστε να επιλέγονται οι κατάλληλοι σωλήνες μεταφοράς, εξαρτήματα και όργανα του δικτύου. Επίσης προβλέπεται η δυνατότητα έκπλυσης των σωληνώσεων και οργάνων με γλυκό νερό. Το δίκτυο είναι επισκέψιμο σε όλη του την έκταση.

Σχετικά με την αποχέτευση του ιαματικού ρευστού ακολουθείται επιπλέον η ΥΔ Ε1Β/221/65 σε ότι αφορά στην διάθεση σε θαλάσσια ή άλλα ύδατα. Πριν την διάθεση τα αποχετευόμενα ιαματικά νερά διυλίζονται σε ταχυαμοδιυλιστήριο ανοιχτού τύπου (σύμφωνα με την ΥΥΠ και ΚΑ με αριθ. ΥΜ/3845/19.11.1990), ή κλειστού τύπου. Το δίκτυο είναι επισκέψιμο σε όλη του την έκταση.

Όπου ασκούνται φυσικοθεραπευτικές πράξεις, αυτές πραγματοποιούνται αποκλειστικά από φυσικοθεραπευτές που κατέχουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και είναι εγγεγραμμένοι στο Σύλλογο Πανελληνίου Συλλόγου Φυσικοθεραπευτών του ν. 3599/2007 (Α' 176), όπως ισχύει.

Για τα ακίνητα που εμπίπτουν στις διατάξεις του ν. 3986/2011 «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015» (Α' 152) και του ν. 4389/2016 «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις» (Α' 94) εφαρμόζονται οι ειδικότερες διατάξεις του κεφαλαίου Β του ν. 3986/2011.

